

Skrifter,

som udi

Det

Kiøbenhavnske

Selskab

af

Lærdoms og Videnskabers Elskere

ere

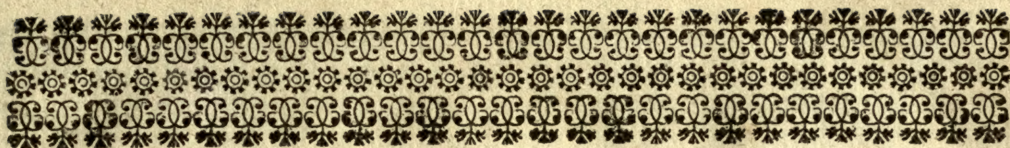
fremlagte og oplæste

i Aarene 1747. og 1748.

Med et fuldstændigt Register.

Fierde Deel.

KIØBENHAVN,
Udi det Kongelige Wäysenhuses Bogtrykkerie,
og paa dets Forlag.
Trykt af Gottmann Friderich Kisel. Aar 1750.

Fortegnelse
paa de i denne Fierde Deel afhandlede Materier.

H. G.

H. G.

Forbedringer til Kong WOLDEMAR Christofferſøns (a) Hiſtorie.

§. 1.

Jeg hafver tilforne udi een af mine Afhandlinger, der er allerede bleven trykt iblant vores Selſkabs Skrifter, talet om, hvorledes den berømmelige Herres Kong Woldemar Chriſtofferſøns Hiſtorie fattes meget, til at være fuldſtændigen ſkreven, og bliver maaſkee, ſaavel ſom fleres af vore Kongers, ingen Tiid ſaaledes opliuſt og udarbeidet, ſom den burde; efterſom de Underretninger, hvorpaa Canceller Hvitfeld haver, endogſaa i ſin Tiid, haft Mangel, ere for ſtørſte Deelen ligeſaa lidet bleven opdagede indtil vore Tider. Imidlertid er det min Pligt, og en Deel af hvad ſom mit hiſtoriſke Embede udfodrer, at jeg bemøyer mig om ſaa vel denne, ſom andre Danſke Kongers Hiſtorier

(a) Det er med Fliid, at jeg næfner ham ſaaledes paa gammel Viis, hvorved ogſaa undgaaes ald Tviſt og Diſpute om Tallet, nemlig enten hand bør hede Kong Woldemar den Tredie, eller den Fierde. Man har hørt een og anden at dadle Hvitfeld, fordi hand kalder ham den Fierde; og de meene, det Pontanus og Meurſius have giort rettere, i at ſkrive den Tredie. Diſſe ſidſtes Raiſon er klar nok, naar man endeligen vil paaſtaae, at ingen Konger hos os ſkal regnes eller tælles, uden de, ſom have regeret allene, og ere døde i ſaadan Regering. Hvitfeld derimod har meent, at en Printz, der var ey allene udvaldt, men end ogſaa høytideligen krønet til Konge og til Med-Regent, ja baade af hver en Underſaat, ſaa og af ſin egen Herr Fader havde bekommet, og baaret Kongelig Nafn, burde, u-agtet hand ey havde overlevet ſin Hr. Fader, dog alligevel hos Efterkommerne medregnes i Konge-Tallet, og ey forbigaaes. Efter denne Regel har hand kaldet Kong Woldemari II. Søn Kong Woldemar III. og vores Woldemar

rier efter Muelighed at forbedre, og i særdeleshed at bemærke de Feyl, som derudi ere begangne af vores velfortiente Arrild Hvitfeld. Det torde maaskee vel hende sig i Eftertiden, at andre kunde treffe paa noget mere, og ved ligedanne Observationer, med gode Vidnesbyrd og dygtige Skiæl og Argumenter beviiste, bringe det af mig Paabegyndte til en større Modenhed. Man veed, at det er saaledes skeet, og ved slige Opdagelser samt critiske Anmærkninger, at andre Nationers, de Tydskes, Franskes og Italiæners Historier ere, og endnu blive indtil denne Dag, efterhaanden mærkeligen forbedrede.

§. 2.

Dette maae jeg dog sige, at, som mit Forsæt ikke er, at fortælle Kong Woldemars Historie i een Følge, eller fra Begyndelsen til Enden, ja endnu mindre at tilegne mig noget af andres allerede giorte Arbeide; Saa er det og ikke heller at rette og forbedre paa Hvitfeld, hvorsomhelst hand det ey egentligen haver behof. Der kunde maaskee nogle mene, at jeg vilde overalt og paa hver en Side examinere, hvorfra hand havde sine Fortælninger, om det var udaf Danske Kroniker, eller af Fremmedes; om Stykkerne af disse vare retteligen oversatte, og paa got Dansk, og om et hvert Document, hand indfører eller har extraheret, fandtes saaledes i vores Archiver. Om endskiønt jeg nu vel kand forsikre, at have udi dette ikke været forsømmelig paa min egen Haand, saa agter jeg dog al-

Christofferson, den Fierde. Imidlertid seer man, at de, som have besørget Hvitfelds Historiers Oplag in Folio, efter at paa nogle faae Sider i Høybemeldte Konges Historie var bleven trykt øverst i Bredden Woldemar IV. have de siden besindet sig, og forandret det til Woldemar III. Og hvad vil jeg sige? den gode Hvitfeld er selv viget fra sin Regel, i det hand bestandigen kalder K. Erik af Pomeren, Erich VIII. hvilket Tal havde dog tilkommet Kong Christophori II. Søn Erik, som i sin Hr. Faders Tiid var en kronet Konge, og burde altsaa have samme Ret, som K. Woldemari II. Søn. Sagen er, sandt at sige, ikke af de vigtigste eller meest betydelige: og den kommer mig for, ligesom de Tydskes Dispute om deres Kæyser Friderich III. hvilken nogle ville have næfnt den IV. og andre, med lige saa god Skiæl, Friderich V. See herom Struvii Reichs-Hist. og Canc. von Ludewigs Erläuterung *pag.* 282. Paa samme Maade kand og siges, det vores K. Woldemar Christofferson kand ey allene kaldes IV. men ogsaa, uden stor Vildfarelse, den Femte. Thi, foruden K. Woldemari II. Søn, haver man jo Woldemarum Slesvicensem, der var en høytideligen udvaldt og af hele Riget erkiendt Konge, øvede alle Kongelige Jura, og hvis mange til Kiøbstæder, Klostere og Kirker udgivne Breve og Privilegia, forbleve i samme Kraft, som alle forige og efterkommende Kongers. At hand endeligen sagde sig af med Konge-Nafn og Regimente, skeede ved Tractater, og Beviiser, at hand havde virkeligen haft det. Og at Skribentere siden kaldte ham en After-König, er et lidet bedre Argument, end det som Hvitfeld bruger, at derfor bør hand ikke regnes, fordi ellers havde vi fem Woldemaros.

alligevel, hvis jeg derom hafver bemerket, ikke altsammen noksom vigtigt, til at give ud for Feyl og Mangeler, eller værdt at tale eengang om udi nærværende min Afhandling. Canceller Hvitfeld har været en forstandig og derhos flittig Mand, sit Fædernelands Elskere, men derhos en oprigtig Skribent. Hand har og noksom vidst at oplede, og betiene sig af, hvadsomhelst i hans Tiid var forhaanden af Inden- og Udenlandske Skrifter, til vore Historier at opliuse. De Udenlandske har jeg vel sporet meest alle tilhobe, hvor hand har taget visse Stykker af, Krantzius, de Holsteenske, de Slaviske, de Pommerske, de Lybekske, og flere Kroniker, men undertiden siunes det at hand har ladet dem oversætte i Dansk ved sine Studentere og Skrivere, der ikke have allestæds vidst at treffe den rette Mening. Og af vore egne Skrifter har hand haft mere til Brug, end hvad nu om Dage er at finde, i sær siden den store Kiøbenhafns Ildebrand, da vores Universitets Bibliothek oven paa Trinitatis Kirke gik til Grunde, hvor adskillige af slige haandskrevne Aar-Bøger, samt Copie-Bøger af visse Hoved-Documenter stode forvarede. En god Deel af dette sidste Slags, ja vel den største Part er dog endnu in originalibus forhaanden i det Kongelige Archiv. Og hvad som hand ikke der har fundet, det haver hand andenstæds fra til laans bekommet, ey allene af Folk her i Landet, (i sær af den ypperlige og nafnkundige Hr. Henrich Rantzow til Breydenberg, af Canceller Niels Kaas, af Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm, og flere;) men endogsaa af Udenlandske, saasom i Meklenborg ꝛc. De Feyl, som udi slige Breve ere mig forekomne, nemlig i hans Afskrifter, Extracter, eller Oversættelser, ere ikke af megen stor Betydning, naar allene undtages nogle faae, som jeg herefter skal ommelde. Det øvrige bestaaer udi her og der et Ord eller lidt mere udeladt, eller urettelig læst, hvorved dog Meningen intet lider; men kand komme til Nytte, naar samme Documenter skulle igien udgives for Lyset.

§. 3.

Men hvor maadelig den Forraad har været, som den gode Canceller haver fundet for sig, til deraf at samle en fuldstændig Historie om Kong Woldemar, kand man slutte deraf, at hand ikke haver vidst at sige os Kong Woldemars Aar og Alder, enten før hand kom til Regeringen, eller da hand døde. Hvad mere er, hand siunes ingen Kundskab at have

haft, om Forskiællen imellem de tvende Brødre, Kong Woldemar og Hertug Otto, hvilken af dennem der var den ældste. Den første af Kong Christoffer den andens trende Sønner er noksom bekiendt, nemlig Kong Erik, hvilken Faderen mange Aar for sit Endeligt havde taget i Regeringen med sig, og som siden, et Aar eller noget nære førend Faderen, fik sit Bane-Saar i det Slag ved Dannevirke, og døde til Kiil i Aaret 1332. bliver saa at omspørge, hvo af de tvende igienlevende der var næst efter hannem, Otto eller Woldemar? Hvitfeld har været i den Mening, at det var Woldemar, som man slutter af adskillige Stæder i hans Krønike. Hand skriver om Kong Christoffer eenstæds saaledes: " Hand aatte " til Hustrue Euphemiam, Markgræfens Dotter udaf Brandenborg, " og med Hende hafde hand tre Sønner, Erik, Woldemar og Otto. (a) " I samme Orden sætter hand dennem, naar hand taler om K. Christof- " fers Flugt af Riget:" " Hand rømde ad Landte Meklenborg, havendes " med sig tvende hans Sønner, Woldemar og Otto. (b). Item paa et " andet Stæd: " Midlertid Kong Christoffer og hans Børn, Woldemar " og Otto, vare uden Riget." Saadan hans bestandige Maneer kand vel ikke andet, end give tilkiende, det Manden har været i den Mening, at Otto var upaatvivlelig den yngste Broder. Men dette er dog urigtigt: og man kand sikkert troe, at hand (Otto) var den mellemste af de tre, næst efter Kong Erik, og ældere end Woldemar. Herudi vil jeg allene grunde mig paa Krønikers Vidnesbyrd, saasom paa Alberti Krantzii, der kalder hain udtrykkeligen Ottonem natu majorem fratrem (d); paa den Incerti Auctoris *Historia compendiosa Regum Daniæ*, som Erpold Lindenbrog har udgivet, der sætter Kong Christoffers Sønner i saadan Orden: Habuit tres filios, Ericum, Ottonem & Waldemarum; paa den gamle Lybekske, hvori man læser ad Ann. 1332. " In der Tydt starff Koningk Christoffer uppe Lalande, und wardt tho Rinkstede begrauen " in Sunte Laurentius Dage: twe Sone he leet, Otten und Woldemer"; paa Reymar Koch, i hans Chronic: " An. 1334. wardt Koniges von " Dennemarken oldeste Sohn Otto nicht weit von Wyburge von Graff " Geerdt

(a) *Pag.* 413. *edit. in fol.* (b) *Pag.* 429. (c) *Pag.* 441.

(d) Sed cum per propinqua tempora Rex Christophorus excederet rebus humanis, relictis filiis Ottone & Woldemaro, Ottoni natu majori cum Gerhardus Comes in Jutia ad vicina Wibergæ collata manu congrederetur. Krantz. *Saxon. lib. IX. cap. XI.*

'Geerdt gevangen": og endeligen paa Viti Beringii Ord, som er, saavidt jeg veed, den eniste af vore Danske, der hafver retteligen taget dette i agt, og tvende gange næfnt udtrykkeligen Otte, som den ældste. (a) Men jeg haver god Føye til at mene, at samtlige disses Vidnesbyrd herudi bør staae til troende, eftersom det bestyrkes af et Original-Document, som er en Forbunds-Tractat, sluttet imellem begge disse unge Herrer Brødre, og deres Svoger Markgræf Ludwig af Brandenborg, kort efter Faderens Kong Christoffers Død. Derudi staaer Otto først næfnet, førend Woldemar; hvilket jo aldrig var skeet, saafremt hand ey havde været ældst af Byrd. Selvsamme Document haver dog Hvitfeld selv havt i Hænde, og extraheret det; (b) men ikke havt den behørige Agtsomhed derpaa, enten i den omtalte, eller andre Maader. Ja Brevet er her endnu tilstæde udi det Kongelige Archiv, hvor Nafnene staae saaledes satte: Dat wi uns mit den hochboren Fürsten, Juncherren Otten vnd Woldemar van Denmark, Hertoghen tu Laland vnde tu Estland, vnsen lieuen Swegheren, vorbunden vnde voreynet hebben. Saa kand jeg og ikke lade urindret, at Hvitfeld hafver paa et meget urigtigt stæd anført bemeldte Forbunds-Instrument nemlig længe førend hand taler om Kong Christoffers Død; ja ikke engang meldet dets Datum. Saa at enhver Læsere maae derover tænke, (om hand ey ogsaa har tænkt det selv,) at Sønnerne giorde denne Forbindelse med Markgræfven i deres Hr. Faders levende Lifve. Men Kong Christoffer døde, som Annalerne og Hvitfeld self lærer os, den 15 Julii til Nykiøbing i Falster: og Forbundet er af Otto og Woldemar sluttet med Markgræfven næste Fredag efter S. Luciæ Jomfrues Dag, som er midt udi Decembri, til Prentzlau. Ey at tale om, at de faae Nafne af Vidner, som Hvitfeld anfører at hafve tillige med beseglet Tractaten, ere alle urette: hand kalder dem, Albret von Fyrstenberg, Batte Viltberg, Eddel von Blankenborg, Henrich von Buch. J Originalen lyde de gandske anderledes, nemlig: Hr. Albrecht von Lichtenberg, Hr. Hinrich Ysoltisnet, Hr. Betko van Witberg, Hr. Herman van Ulkow, Henning van Buck, Gheuehard van der Cameren, Ebel van Blankenborg. Hvilket alt kand erfares af Udskriften, udi Bilagerne til nærværende Afhandling No. 1. Bilag. §. 4. No. 1.

(a) *Flor. Danic. pag.* 456. og *p.* 466.

(b) *Pag.* 457. *edit. in fol.*

§. 4.

Her vil det nu maaskee falde endeel Læsere fremmet for, hvorledes Kong Woldemar er dog siden i Aaret 1340. kommen til Regimentet, da Hertug Otto var endu i Lifve, og hvordan saaledes kand være tilgaaet, at denne har ladet sig nøye, ja er siden, efter sex Aars Forløb reist med Kong Woldemar,(som Hvitfeld og andre skrifve,)ud til Pryssen,og har begivet sig i den Tydske Orden. Jeg svarer, at herudi er ey noget unaturligt foregaaet, ja end ikke noget ulovligt. Forst maae man agte, at den Tiid mand i Aaret 1340. her arbeidede paa, at indsætte Woldemar i sit Fæderne Rige, da sad Otto endnu i Fængsel, og var udi Græfvernes af Holsten deres Vold, hvilke, u-agtet alt hvad der var bleven omtalt og forsøgt til hans Befrielse, vilde ingenlunde slippe ham løes. Og ved dette Fængsel, samt hans, siden efter nogle Aar, paafuldte Løesgivelse, faaer jeg endnu Anledning til at forbedre paa Hvitfeld. Hand skriver, i Historien af det syv Aars bedrøvelige interregno (fra 1333 til 1340.) saaledes: "Aar 1337. oplænet sig Hertug Otto, saa kaldet efter Churfyrst "Otto af Brandenborg hans Møderne-Slegt, paa sin egen og hans "Broders vegne, at indtage Riget. Hand fik til sig nogen Lolliker, Tyd"ske og andre, hans Fader bevaagne, og med dennem er hand kommen til "Nørre-Jylland, at forjage Græf Geert deraf, og sig at lade tage til "Konge. Men Græf Geert, en gammel forfaren Krigsmand, hafde "sin Sag udi god agt, vilde ikke heller lade sig ofverile, møder hannem "udi Tappehede, paa Veyen til Wiborg. Der komme begge Hær til"sammens. Enden blev ikke anderledes, end at Hertug Otto tabte Sla"get, blev selv fangen, og megen Adel med hannem, og førdes til Sege"berg fangen. Nogen Tiidlang derefter, haver den Romerske Konge "skrefvet de af Lybke til, de vilde beflitte dennem paa hos de Holstenske "Græfver, at Hertug Otto motte komme løes. Græf Geert af Holsten "var derom forsendt til Lybke. Der blev vel handlet om hans Befrielse; men hand kom paa den Tiid ikke løes." Saavidt hafver Hvitfeld om den unge Herres Uheld og Fangenskab; og taler siden aldrig noget Ord om, hvorledes og naar hand er blefven befriet. Thi hvad der læses i de tvende Tractater, som giordes i Aaret 1340. den ene til Spandow første Søndag efter Paaske, den anden til Lybek Søndagen for vor HErres Himmel-

melfart, betreffer allene de Vilkoer, Hertug Otto skulde indgaae, naar hand engang motte vorde løesgifven. Jeg maae derfore tage Historien op fra Roden, som man siger, og forbedre hos vor gode Skribent, hvad derudi, i henseende til bemeldte unge Printz er mangelhaftigt. Først er her en stor Urigtighed i Aaret, naar Hertug Otto er bleven fangen. Hvitfeld skriver, at det skeede Aar 1337. Men det var visseligen tre Aar tilforne, An. 1334. Af hvad for en Krønike hand har taget et saa falskt Aars-Tal, er jeg ikke kommen efter. Krantzius har om Tingen, men ikke betegnet nogen Tiid: ey heller har de Holstenske, saa vidt jeg mig nu erindrer. Den plat-tydske Lybekkernes Krønike er herudi sær accurat. Der læser man, at dette Slag imellem Otto og Holsterne ey langt fra Wiborg stod i det Aar 1334. otte Dage efter S. Michels Dag, og at Holsterne fik den unge Konge fangen, og bragte ham til Segeberg, hvorfra hand siden blevført til Reynoldsborg. Hvilket ogsaa bekræftes ved een af vore latinske Annaler, den som Hvitfeld self immerhen har brugt, ja saa got som gandske fra først til sidst ofversatt i sin Historie, (og nu hafves paa Tryk, udgifvet af Hr. Canceller von Westphalen i *Tomo I. Rerum Cimbricarum & Megapolensium.* (a) Ja og ligeledes ved en anden, iblant dennem som Hr. von Ludewig har udgifvet (b), og er den femte udi hans Samling. Hvad nu Hvitfeld udi det oplæste Stykke siden melder, at "den Romerske Konge hafver nogen Tiid lang derefter skrefvet Lybekkerne "til, at de motte beflitte dem paa hos de Holstenske Græfver, at skaffe "Otto løes" etc. saadant bliver ogsaa at forbedre af den Lybekske Krønike, hvor det heder saaledes, under det Aar 1335: "Darna qvamen tho Lybeck Juncher Johan, Greuen Bartoldes Sone van Hennenberge, und "andere fromme Boden, van des Kaysers wegen und des Markgreuen, "de wuruen mit den Breuen und mit Munde tho dem Rade, dat se scholden helpen dartho, dat Otto des Koninges Sone wurde looß gelaten "uthe der Vengnisse, unnd dat den rechten Eruen des Koninges dat Rike "wedder wurde: darumme qvemen se do, mit Greuen Gehrde, unnd mit "Greuen

(a) An. Dn. 1334. Domicellus Otto, bellum faciens in Tapuchet, est devictus.

(b) A. D. CIↃ. CCCXXXIV. Otto, secundus filius Christophori, venit cum societate de Laalandia in Norjutiam, sperans terram cum indigenarum adjutorio obtinere. Sed bellantibus contra eum Gerardo Comite cum suis Teutonicis circa Wiborrigh, & quibusdam Danis falsis, non solum victoriam perdidit, sed & captus est, & in castro Holsatiæ Segeberg positus fuit. De Ludewig *Reliq. Manuscriptor. Tom. IX. pag.* 104.

" Greuen Johanne van Holsten, tho Degedinge. Dar wart auer nicht
" van, wente de Greuen helden sick harde, unnd wolden nicht wyken".
Til samme Lybekske Forhandling hører ogsaa det Brev af Kæyser Lud-
wig, som findes udi Cancell. von Ludwigs Anden *Tomo Reliquiarum pag.*
290. hvorudi Kæyseren skriver til sin Søn Churfyrsten af Branden-
borg, og gifver ham Fuldmagt, at handle imellem Printz Woldemar af
Danmark og Græfve Geert af Holsten, og at forlige deres Trætte; som
dog ikke kom til Forliig, saalænge Gr. Geert levede. Samme Bref er
Bilag. dateret til Nürnberg 1335. Dominica Invocavit, og tiener altsaa til det
No. 2. forbemeldte ydermere at bevise (a). Det var ogsaa paa Churfyrstens
vegne af Brandenborg at Græf Johann af Henneberg indfandt sig i
denne Lybekske Forsamling; og det er bekiendt, at hand og hans afgangne
Fader Græve Barthold, vare Kæyserens betroede Fuldmægtige i det
Neder-Saxiske, og Markgræfvens Statholdere i Mark-Brandenborg.

Efter alt dette er her gandske ingen Tvifl om, at jo Hvitfeld har
taget Feyl, i Hertug Ottes Fangenskab at sætte til Aaret 1337. da det vir-
keligen har tildraget sig Aar 1334. og at man Aaret derefter 1335. har
handlet om hans Befrielse, men forgiæfves. De Holstenske Græfver hafve
ikke fundet deres Regning ved, at hafve Hertug Otte til Konge i Dan-
mark; ja, som jeg troer, hverken den ene eller anden af den afdøde Kong
Christoffers Sønner vare dem behagelige, med mindre Vilkorene, hvor-
paa det skulde skee, bleve for Holsterne desbedre, og for Kongeriget des-
slettere. Tingen er altsaa blefven henstaaende, og Riget uden Konge, ad-
skilt og parteret under fremmede Herskaber, indtil at Græfve Geert, den
mægtigste af det Kongelige Huses Fiender, var ihielslagen: hvilket skeede
Aar 1340. Løverdagen før den anden Søndag i Faste, udi Randers, ved
den Jydske Adelsmand Niels Ebbesøn af Nørre-riis, (i visse Latinske og
Holstenske Skrifter kaldes hand Nicolaus Jacobi, Niels Jepsøn.) Her-
paa

(a) Men herimod tiener det plat og aldeles ikke til den Brug, som Hr. von Ludewig har deraf vil-
det giøre i sin Erläuterung der Struwischen Reichs-Hist. *pag.* 174. hvor hand kalder det ein gantz
besonderes Diploma, daß Dännemarck ein König zu Lehen vom Käyser genommen. Jeg tør appellere til
al Verdens vise Mestere, om dette Raisonnement ikke er à baculo ad angulum: Kæyseren giver sin Søn
Markgræven af Brandenb. Fuldmagt, at forlige een af de fortrængte Danske Printzer (Domicellum
regni Daniæ Woldemarum) med deres Fiende Græfven af Holsten, og afgiøre de Irringer, som dennem
var imellem: Ergo er Danmark et Lehn af Tydskland?

paa ere de beste af vores Adel og øvrige Rigets Stænder strax kommen i Bevægelse, og betragtende, det her nu ikke var længere Tiid at bie, have foreenet sig med den yngste Søn af Kong Christoffer, nemlig Woldemar, om at tage ham til deres Konge. Hvilket og, ved Kæyserens Tilskyndelse, samt Markgræv Ludwigs og fleres Underhandling (a) med de Herskaber, hvilke endnu hafde saa got som det meeste af Danmark inde, nemlig med Hertugen af Slesvig, og Græfverne Henrich og Claus af Holsten, blev besluttet til Spandov, i samme Aar Søndagen efter Paaske; hvorom udførligen kand læses hos Hvitfeld.

§. 5.

Nu motte vel nogen spørge, om ey herudi begikes en stor Irregularitet, baade at Woldemar antog Riget, som burdte efter Fødselen tilhørt hans ældere Broder, saa og at Rigens Raad og Stænderne satte den ældere tilside imod Billighed og naturlig Ret? hvorpaa svares, at hvis end herudi var nogen Ret og Billighed som nu blev krænket, da er det dog skeet efter den almindelige Regel, at Nød bryder alle Love. Her var tilforne giort al muelig Forsøg paa, at faae den ældre Broder ud af sit Fængsel. Den yngre, nemlig Woldemar, kand man og ey beskylde for, jo at have giort alt hvad hand kunde, til at faae ham løes: og hvis dette var lykkest, havde Woldemar vel aldrig tænkt paa at blive Konge, med mindre det skulde skeet paa saadan Maade, som Kong Christoffer hans Hr. Fader blef det efter Kong Erik Eriksøn, og Kong Woldemar II. efter Kong Knud VI. nemlig om Otto siden var afgangen uden Søn. Det siges og aldrig af nogen, end ey af hans største U-venner (der ellers hafve digtet ham meget u-sandt paa,) ja der findes ey ringeste Spor til, at Woldemar self i det syv Aars Interregno bemøyede sig om Kongedømmet, eller beværvede sig om noget Anhang herinde, u-agtet at Broderen sad fangen. Og hafde hand haft Fortrinet for ham i Alderen, er hand vel saa bekiændt for Snildhed, Klogskab, høyt Mood og Tapperhed,

(a) Dog tvifler jeg ikke paa, at der jo noget tilforne har været handlet, og maget paa Kong Woldemars Indkaldelse her i Riget. Og hvad der kommer mig til saaledes at slutte, er en Tractat imellem ham og hans Svoger Markgræf Ludwig, dateret 1340. Dominica Oculi, (hvorom siden skal meldes §. 13.) og dette var jo ikkun 8 Dage efter Græf Geertes Død, hvilken vel ey kunde være saa hastigen spurt til Tydskland.

hed, at hand i det mindste hafde giort noget Forsøg derpaa. Mand kand derimod læse, hvad Hvitfeld skrifver, strax hvor hand begynder hans Historie, nemlig at " GUd gaf ham det omsider i Sinde, og opvakte hans " Hierte at staae efter Riget, den Tiid Græfve Geert var slagen." Og en Latinsk Krønike siger (a) at hand blef nu af mange Danske ved Brefve og Bud anmodet, medens hand endnu befandt sig i Kæyser Ludwigs Hof, (b) at komme herind, og tage imod sit Fæderne Rige, til at frelse dem ud af det Tydske Aag. Sagen var, mand fandt det herinde gandske ikke raadeligt, længere at forvente paa Hertug Ottes Løesgifvelse, al den stund Holsterne vare nu komne i den Forvirring ofver Græfve Geertes Drab, og i nogen Frygt for den upaalidelige Danske Adel. Og da det dis foruden siunes, at Woldemar, for sine høye Sinds Gafver og Egenskaber, har haft mere Yndest hos samtlige vedkommende, saavel Stænderne her i Riget, som Kæyseren og de Tydske Fyrster, har det ingen Betænkning fundet, at sætte ham paa Thronen. Uret kand og ingenlunde siges dermed at være giort, naar mand veed, hvorledes Val-Retten hafde sig her i Riget, saavelsom i de fleeste andre Riger, i de ældere Seculis. Der var overalt et slags Val Ret, men tillige, (ja endogsaa hele Secula igiennem i det Romerske og Tydske Rige) (c) blandet og sammenføyet med Arfveskab. Der er og neppe noget andet Kongerige i Europa, hvor mand jo er vedblefven densamme Familie at tage sine Konger af, saalænge som den har vedvaret. Men derudaf følger ikke, at de jo har været Val-Riger, hvor Stænderne hvergang har næfnet og samtykt en nye Konge, saa ofte Thronen var ledig: Som det ikke heller kand bevises, at der har været nogen Lov for Primogenituren, eller at mand hafver været forbunden

(a) A. D. cIↃ.CCC.XL. post longam & diutinam tumultuationem & tribulationem regni Danici, exigentibus demeritis incolarum, placuit Domino, ut ad suum statum rediret. Ideo Dani plures per litteras & nuncios sollicitaverunt Waldemarum filium Christophori, tunc in Curia Imperatoris existentem, ut rediens acciperet solium paternum, & eos à duro jugo & tyrannide Alemannorum educeret. De Ludewig *Reliqv. Manuscr. T. IX. n. V. p.* 106.

(b) Waldemarus à Curia Cæsaris, Bavaris & Suavis stipatus, regnum Daniæ intravit, ann 1340. *Annal. Siælandor.*

(c) See herom Vitriar. *Institutt. Juris Publ. lib. I. Tit. VI. pag.* 794. *sqq.* cum notis & citatis Pfeffingeri. Quibus addatur hoc ex Schilteri *de Libert. Germ. Eccles. lib.* 6. *c.* 2. *pag.* 747. " Henrico " VII. imp. defuncto, cum de electione novi Regis Germ. ageretur, Henricus Archiep. Colon. electioni " obstitit Ludovici Bavari, ratione etiam haud inconvenienti usus, quod *more majorum* filius Imperatoris præferendus esset remotiori consangvineo".

den til den ældſte Søn (a). Og herudi beſtaaer Forſkiællen, fornemmelig paa Val-Rige og Arſve-Rige. Jeg ſiger Arfve- og Val-Rige, efter det Begreb og den Idée, ſom mand nu om Dage maae giøre ſig, efter at viſſe Riger hafve faaet en gandſke anden Lov, og et ulige andet og bedre Jus regium hereditarium, end ſom i gamle Dage. Thi, naar vi ville tale ſlet hen og i en vidtſtrækkende Mening, ſaa vare alle Kongeriger hereditaria, Danmark, Norge, Engelland, ja Polen med. Polerne ginge aldrig uden for deres Piaſtiſke Stamme, ſiden ey heller fra den, ved en Piaſtiſk Princeſſe antagne, Jagelloniſke, ſaalænge der var en Mand til af dem; ja endogſaa, ſom ſagt er, til Princeſſerne og deres Afkom. I Norge paaſtod hver en Konge-Søn at være Arfving til Riget, og hvad Kriger og Uroligheder ſligt foraarſagede, er nokſom bekiændt af ſamme Riges Hiſtorier. Hos os ſkref Dronning Margrete ſig næſten i hvert et Bref Ret-Arfving til Danmark, og frem for andre affecterede denne Titel, u-anſeet hun ſlet ingen Førſtefødſels Ret hafde; Thi hendes Søſter Hertuginden af Meklenborg var ældere end hun (b). Og den Tiid hendes Søn Oluf blef tagen til at være Danſk Konge, var hand viſſeligen ikke den nærmeſte Arfving; og, efter ret Linie burde Succeſſionen da hafve tilhørt Printz Albret af Meklenborg Hertug Henrichs Søn, ſaaſom Kong Woldemars ældſte Dotter-Søn. Albret paaſtod det ogſaa: Men her beraabte mand ſig paa ſin Val-Ret; diſputerede ham dog ikke at være fød Arfving, men vel at nyde Arfven, efter det ſom ſtaaer i den Danſke Lov, at hvo der hafver ført Avindſkiold imod Riget, hafver forbrudt ſin Arf. I de langt ældere Frankiſke Hiſtorier finde vi, at Carolus M. og hans Broder blefve, efter deres Hr. Faders Død, begge tu udvalte af Stænderne, at være tillige Konger; og der den ene, nemlig Carolomannus, var afgangen, ſiger Eginhardus: Carolus, fratre defuncto, conſenſu omnium Rex Francorum conſtituitur. Endnu vidtløftiger

 beſkrif-

(a) Det er ſkeet undertiden i viſſe Kongeriger, at naar mand har udvalt en yngre Søn, eller en Printz vel af ſamme Konge-Stamme, men af en anden Linie, at den ældere har proteſteret, og paaſtaaet ſligt at være imod ald gammel Sædvane: men hannem er ſvaret, at Sædvane var ingen Lov, og at herom var endnu ingenſtæds nogen Lov giort eller ſkrefven. Ligeledes den yngre Printzeſſe frem for den ældre, (hvor ingen Søn eller Printz var.) See Glafeys Pragmatiſche Geſchichte der Kron Böhmen. *Cap. XVII. Theſ. I. p. 170.*

(b) Jeg vil ikke haabe, at nogen ſkulde jo derudi heller vilde troe baade Hvitfeld og andre Annaler, der ere endnu ældere end hand, ſaa og adſkillige Hofved-Brefve og Tractater, hvormed dette beviſes, end at holde ſig til Claus Lyſchanders Danſke Kongers Slegte-Bog, der iblant fire Børn, ſom hand tillægger Kong Woldemar (ſom dog hafde ſex) ſkrifver, at Ingeborg var den yngſte, pag. 239. og 241.

beskrifver samme Skribent, hvorledes det gik til med Ludovici Pii Antagelse til Successionen, da Carolus M. lod ham foreslaae og samtykke af Stænderne i sit lefvende Lifve. Hvilket skeede alt paa selfsamme Maade, som med vore Danske Prindsers Udvællelser og Hyldinger lige indtil Aaret 1660. Jeg kunde opregne meget mere, deels af vore egne, fra Kong Svend Estridsøns Tiid af, deels af de Engelske Historier, til at vise, det Vallet er ey gaaet uden for Konge-Slægten; saa at Kongedømmet vel i slig Maade er blefvet et slags Arfveskab. Men mand har derfore ikke alletider følget den lige Linie: og naar det end var Sædvane at reflectere paa Førstefødselen, som og siælden blef forbigaaen, saa var det dog ingen Lov: Stænderne motte altid adspørges, og gifve deres Samtykke til den ældste Printz; og derudi bestod deres Val-Ret. Hvo kand da her sige, at Kong Woldemar kom med Uret til Riget, naar hand rigtigen blef valt og samtykt, og her ikke blef handlet imod nogen Lov eller Constitution i Riget paa de Tider? det eniste, hvad der kunde frygtes for, var, om Hertug Otto, naar hand kom løes, vilde, efter nogle forrige Exempler, paastaae en halfpart, eller nogen større Deel af Riget for sig, end her var tienligt. Og i saadan henseende skeede her, at udi Forhandlingen til Spandov 1340. Dominica Quasimodogeniti, da Kong Woldemar først blef samtykt, blef den allerførste Artikel saaledes forfattet og fastsatt: "Til det første skal Junker Otto hans Broder blifve hans " Fængsel qvit, naar denne Sone er forvisset, og skal hand antvordes til " til Lybke til Marggræfven, eller Konning Woldemar, hvem der han" nem fordrer. Dog skal Græfve Henrich og hans Broder Claus, item " Græf Johann tage Forvaring af hannem tilforne; saa hand skal af" staae ald hans Tiltale til Danmark; thi der i Riget skal ingen flere re" gere med Guds Naade, uden Konning Woldemar allene". Hvor mand hafver at agte paa disse Ord: "Hand skal afstaae ald hans Tiltale " til Danmark": som er at sige, hverken paastaae Riget allene, som den ældste, ey heller nogen Deel deraf, tillige med Woldemar.

§. 6.

Endeligen sporges, naar og hvorledes er da Hertug Otto kommen løes? Herom findes intet hos Hvitfeld; som kand neppe være andet, end en pur Forglemmelse. Thi hand hafde jo sagte kunde taget dette af

Kran-

Krantzio, der skrifver derom saaledes: "Ved denne samme Tiid (circa "idem tempus) giorde tvende af de Wendiske Fyrster Svogerskab med "Græfve Johann den Milde af Holsten i Wager-Land, og toge hver sin "af hans Søstre til ægte. Ved dette dobbelte Giftermaals Slutning "skeede det, at Otto, den Danske Kong Christoffers Søn, og Woldemars "Broder, som Holsterne hafde længe holdet fangen, kom løes af sit "Fængsel. Og mand sendte hannem da til hans Fætter bemældte Græf "Johann af Wagerland". (a) Men om Aaret, naar dette er skeet, blifver mand ikke klog af Krantzio; Thi de Ting, hand foran fortæller, og hvortil hans sædvanlige Connexions-Formula, circa idem tempus, skal henhøre, deraf er noget passeret i Aaret 1341. og snart lige saameget Aar 1342. Mand har derfor at opsøge Tiden af de tvende Meckelborgiske Printzers Bryllup med de tvende Græf Johanns Søstere. Og den finder mand i den Lybekske Krønike at hafve været Aar 1341. om Foraaret, noget efter Paaske. Thi sammestæds fortælles om den Lybske Biskops Johann Mules Vielse, paa Løverdagen for Misericordias Domini, og strax derpaa følger dette: "Do gaff ock tho Plöne Greue Johan twe syne "Dochtere tho Mannen twen Bröderen, Junckherren Nicolaus unnd "Bernde van Wenden. Darna fohr Greue Johan tho Selande, unnd "degetingede tusschen deme Koninge sinem Vedderen, unnd den Hol-"sten". &c. Herved opliuses det, som Albert Krantz har sagt, omendskiønt denne Lybekker nu intet taler om Hertug Otto. Det er alligevel gandske rimeligt, at hans Løesgifvelse er skeet ved saadan Leylighed, at de andre Græfver af Holsten hafve været forsamlede til denne Høytiid hos Græfve Johann: og at hand som Kong Woldemars og Ottes Ven og nær-Forvandte, (nemlig deres half-Broders Søn,) hafver bragt dette Forliig til Endskab: ligesom hand og kort derefter mæglede den Tractat imellem Kongen og Græfverne til Kallundborg, dateret 1341. Søndagen efter St. Hanß Dag (b), ja og flere deslige ved denne og andre Tider.

(a) Circa idem tempus duo ex Wandaliæ Principibus affinitatem inierunt cum Johanne Largo, Comite Holsatiæ in Wagria, ductis duabus ejus sororibus in conjuges. Per quam affinitatem factum est, ut laxaretur vinculis Otto, filius Regis Danorum Christophori, frater Waldemari, quem prælio captum Holsati diu tenuerant. Miserunt autem illum ad propinquum suum, Johannem Wagriæ Comitem. Krantz. *Wandal. lib. VIII. cap. 24.*

(b) See Hvitfeld, *pag.* 479. edit. in fol.

§. 7.

Siden hafver jeg ikke fundet Hertug Otto nogenstæds næfnt, forend i det Aar, da Hvitfeld og flere sige, at hand følgendes med sin Hr. Broder Kongen til Estland, for at gaae udi Kreutz-fart med de Pryssiske og Liflandske Marien-og Sværd-Riddere, imod Hedningene i Litthoven, og forblef der saa med alle, indtagen i samme Ridderes Orden. Albert Krantz skrifver herom, næst efter hvad vi nys af hannem horde, at "Otto, da hand var kommen løes af sit Fængsel, og hafde nu hele Danmarkes Rige for sig, hvoraf hand lætteligen kunde bekommet et Hertugdom at regere ofver, helst mand der hafde haft mange deslige i forrige Tider, saa stod dog hans Sind mere til, at paatage geistlig Dragt, og GUd og Jomfrue Mariæ til Ære at fegte for Christendommen i de Tydske Ridderes Selskab: dette satte hand og i Verk, og ofverlod sin Broder Woldemar Riget allene". (a) Hvilket Stykke findes og saaledes næsten Ord fra Ord hos den Annalist *Num. V.* i Hr. von Ludewigs *Reliquiis*, som meget ofte har betient sig af Krantzii Skrifter. Hvitfelds Fortælning er saaledes: (b) "Aar 1346. drog Konning Woldemar ad Pryssen, hafde agtet at lade sig bruge, som andre Pilegrime, imod de Uchristne Lithower. Hand tog med sig sin Broder Otto, som indgaf sig udi den Tydske Orden, paa det at Rigens Laude og Forlehninge ikke skulde udfaaes til hannem, og Riget blifve formindsket, efter den Forordning engang var giort, at Konning Woldemar allene skulde raade for Danmark." Paa denne Raison falder ikke det mindste at sige: den var saa god som den burde være, og vel nok opfunden, til at vorde denne Herre qvit af Landet. Mand vil maaskee giøre et utidigt Spørsmaal, om og dette skeede aldeles med hans gode Villie? Ja, hvorfor ikke? Saadan Resolution holdtes i de Dage saa priselig, at den langt fra at degradere, meget mere giorde Printzer ærefulde baade i Lifvet og derefter, naar de opofrede Lif og Blod til Christendommens Grændser at forøge,

og

(a) Otto autem laxatus vinculis, quum in conspectu ejus esset universum Daniæ regnum, unde facile consequeretur Ducatum, qui in eo multi fuerunt olim, maluit accepta veste sacræ religionis, Deo atque Divæ *Mariæ* in Ordine Fratrum Teutonicorum militare; idque ex sententia perficiens, fratri Waldemaro reliquit soli sceptra regni. Krantz. l. c.

(b) *Pag. 494. edit. in fol.*

og de Uchristne at ødelegge. Kong Woldemar var self indtagen af samme Slags andægtige Ambition; hvilket vel mærkes baade i hans Preussiske Reyse og hans Jerusalems-fart. Otto har da ikke fodret noget Hertugdom, eller nogen Provintz sin Stat med at holde, saaledes som Woldemar II. i Kong Knuds VI. Tiid, og Christoffer II. under K. Erik Menveds Regering. Her stod og alt for meget tilbage af Rigets Lande og Lehne, samt Byer, Slotte og Fæstninger, endnu forpantet og u-indløst, og for lidet indtil denne Tiid i Kongens Vold og Eye igienkommet, til at skifte af. Ja Kongen hafde allerede en Søn, fød an. 1343. som hand motte tænke engang at forsiune med slig Indkomst og Lehn, naar hand blef ældere. Saa meget er her da at sige, foruden den af Hvitfeld rettelигen omtalte Forordning. Vel hafver vores Joannes Suaningius, og maaskee andre for hannem, været i den Mening, at Hertug Otto hafde giort saadant Løfte i sit Fængsel, at saa snart hand kom løes, vilde hand gaae i geistlig Stand, og tiene GUd med at stride og vove sit Lif imod Christenhedens Fiender; og at hand derfore, saa snart hand var kommen i Frihed, begaf sig ud til Pryssen (a). Men, i hvad der end kand være om Løftet, er det sidste dog neppe rigtigt; naar mand betragter Ordene i det Sælge- og Cessions-Bref, som Kong Woldemar gaf Høymesteren i Pryssen paa Hertugdommet Estland an. 1347. til Marienborg, hvor det heder udi Hvitfelds Danske Ofversættelse saaledes: "Dette Kiøb er og til "med giort for vor kiære Broders Otthes Siæls Salighed, hvilken for- "nefnte Hertugdømme paa Arfves vegne tilkommer, som sig agter at "begifve og opoffre GUd udi fornæfnde Orden - - - hvilken forbemældte "vor kiære Broder Vi med hans egen frie Villie ofverantvorde nu den "forbenæfnte Hr. Høymester, Brødre og Orden" rc. Hvoraf mig stunes at være klart nok, det hand ikke er reyst derud, førend udi Følgeskab med sin Hr. Broder Kongen.

§. 8.

Men da jeg saalænge har opholdet mig ved dette ene Stykke om Her-

(a) Svaningii Ord, i Waldemari Historie, ere disse: Otto -- vinculis solutus -- maluit sacræ religionis veste accepta, id quod in carcere vovisse fertur, quod reliquum vitæ erat, id propagationi fidei christianæ in Ordine Fratrum Teutonicorum totum tribuere ---. Quamobrem brevi post in Prussiam profectus, quod voverat, ad ultimum vitæ opere complevit, Waldemaro fratri soli sceptrum regni relinquens.

Hertug Otte, burde og noget tales om, hvad her videre motte findes til at forbedre Historien med i de første Kongens Regerings Aar, indtil at hans Preussiske Reyse gik for sig. Ingen kand tvifle om, at jo langt mere er passeret, end hvad af Hvitfeld findes anteignet; omendskiønt det just ikke er i de Aaringer, hvor mand hafver meest at klage paa hans Sterilitet eller Mangel paa gode Efterretninger. Det som fornemmeligen safnes, er nogen omstændelig Forklaring om de Indenlandske Sager; nemlig hvorledes Kong Woldemar er gaaen til Verks, først med at sætte, fra sit Regiments Begyndelse af, Justitz og Rettergang i Riget og i en hver Provintz paa Fode; dernæst med at indhente til Cronen anseelige Stykker Gods, som baade udi og efter hans ulykkelige Hr. Faders Tiid var kommet i fremmed Være; og endeligen med at bringe tilsammen Midler og Penge, til Rigets Creditorer inden- og udenlands efterhaanden at fornøye. Om dette sidste hafver Hvitfeld noget, hvad det øfrige angaaer, da bevidner adskillige Domme og Brefskaber, af de Aar 1341. og følgende indtil 1345. hvor flittigen høybemeldte Konge har indfundet sig i Provintzerne, og paa almindelige Lands-Tinge, saavel som paa egne Retter-Tinge, udi Kiøbstæder holdne, siddet i Uger og Maaneder tillige, Lov og Ret imellem Undersaatterne at pleye. Lands-Dommeren i Wiborg, (som i de Dage kaldtes udi Latinske Brefve Auditor Placiti generalis Vibergæ) var Jøns Bendichtsøn; men efter 1360. finder mand den bekiændte Jurist Thord Degn udi samme Bestilning. Rigens Canceller, eller Justitiarius, Niels Jenssøn af Kiældebek, forekommer efter an. 1350. og i mange Aar derefter. Ved denne Omkring-Reysen og disse Retter-Tings Holdelser, hafver Kongen taget nøye Kundskab, om Adelens Adkomster til en stor Deel af det Jordegods, som de besadde. Herudaf er, ved Lov og Dom, meget faldet tilbage igien til Cronen, efter at det derfra var endogsaa, ved Sal og Forpantning kommet i anden og tredie Hænder. Den mægtige rige Mand, Hr. Peder Wendelboe, der hafde været Kongens og Rigets Drost i K. Christoffers Tiid, og nu boede paa Hammelmose Gaard, var Eyere af mangfoldigt Jordegods, i Wendsyssel, Thye, Himmer-Syssel, og i flere Provintzer: hvoraf hand nu, ved skeet Randsagning og paafuldte Domme, motte gaae adskillige Stykker qvit, der blefve Cronen tilkiændte. Sligt findes udi Jydske Brefve, af Aarene 1342. og 1343.

§. 9.

§. 9.

Herpaa da at komme til Kongens Reyser til Østerlandene, da er vel allerede lidet derom berørt af Hvitfeld, men langt fra ikke saa meget, som derom bør vides, i henseende saa vel til Reysernes Aarsage, som til flere Omstændigheder. Hand taler om tvende vores Konges Udreyser; den ene til Pryssen, som hand begynder udi Aaret 1346. læggende dertil at hand paa samme Tiid soldte sit Fyrstendømme Estland til Ordens-Brødrene i Pryssen (a). Den anden Reyse var til Tydskland; og derfra til Jerusalem (b); hvor hand har glemt at tilsætte Aars-Tallet; Men da Aar-Bogen, hvoraf hand har taget dette Stykke, nokſom er bekiændt, skal her forstaaes 1347. Jeg siger nu, at det har gandske vist været tre Reyser, som hand har giort, og dette i tre Aar efter hinanden 1345. 1346. og 1347. Dernæst har Aarsagen til hans Reyse, (som i de tu førstbemældte Aar 1345. og 1346. ey gik til Pryssen men til Estland,) ikke været allene den, som Hvitfeld omtaler, nemlig "at lade sig bruge, som andre Pillegrime, imod de Uchristne Lithover". Ikke at jeg vil disputere Kong Woldemar noget af hans Andagt og Religions-Iver; Tvert imod, jeg troer, at hand aldrig skulde sparet sin høye Person, hvor det var kommen til Krig imod disse Hedninger, men vovet den vel saa kiæk, som nogen Ordens-Mester og Sværd-Ridder. Jeg troer ogsaa, at hand med sligt Forsæt drog ud af Danmark: hvortil, foruden hans egen Devotion, hand nokſom kunde opmuntres af andres Exempler just ved samme Tiid. Mand veed, at til det Pryssiske Kaars-Tog imod Lithowerne ere i det Aar 1344. ikke allene endeel Tydske Fyrster udreyste, men ogsaa Kong Ludvig af Ungern, og den stridbare Kong Johannes i Bøhmen, (Kæyser Henrici VII. Søn og Kæyser Caroli IV. Fader, hand som siden faldt i Slaget ved Cressy imellem Frantzoserne og de Engelske.) Men her var andet endnu, som dref Kong Woldemar afstæd, og interesserede ham langt mere, end nogen af disse kiække Konger, og andre Pillegrime deres lige. Fyrstendommet Estland hørde hannem og Danmarkes Krone til, endskiønt det af hans Hr. Fader var til Creditorer udsatt, saavel som de meeste af Cronens Lande. Samme var nu blefvet saa ilde tilredt, og bragt i den yderste Nød og Farlighed, først ved Bøn-

C der-

(a) *Pag. 494. edit. in fol.* (b) *Pag. 495.*

dernes Oprør der i Landet, og dernæst ved de Hedenske Naboers Indfald med Rof og Brand. Her vare ankomne Deputerede fra den Danske Statholder, og fra samtlige Stænder, Kongens Vasaller og Undersaatter i Estland, ofver den Forlegenhed de nu befunde sig udi, som var større, end den kunde udsiges. Først hafde Bønderne i Harrigen begyndt udi Aaret 1343. et skrækkeligt Oprør, og af Forbittrelse ofver den Tydske Adel, som de gafve for at falde dem for haard, svoret sig tilsammen, og udi een Nat ofverfaldet og jammerligen ombragt i Tusinde-Tal, unge og gamle, Mandfolk og Qvindfolk, alle hvem de funde af Tydske. De faae, som i bemældte Harrige-Land sluppe bort og undkomme af deres Hænder, og som med største Nød om Natten, nøgne og barfodede, igiennem Buske og Krat, flyede hen hvor de kunde, nogle lige til Revel, saavelsom alle Tydske i Wierland, Wyk og det gandske Estland, følede sig ikke mere for Forskrækkelse. Bønderne paa Øsel følgede Harrigernes Exempel efter, og sloge ihiel for Fode hvad som af Tydsk Nation der paa Landet boede. Klosterne blefve ey heller skaanede, og i Padies, som ogsaa var Dansk, blefve 28. Munke dræbte. Staden Revel og Slottet, hvor den Danske Statholder var, blef derpaa beleyret af disse Bønder, som komme paa eengang derfor, 10000 Mand stærke. Men som de ansaae sig ikke mægtige nok til Stæden at indtage, sendte de deres Bud ind i det Svenske Finland, begerendes Hielp af Biskoperne i Abo og Wiborg, hvorimod de lovede at ville overlevere Revel til de Svenske. Imidlertid hafde den Danske Statholder, saavelsom den ulykſalige Tydske Adel, udvirket hos Ordens-Mesteren i Lifland, som var den Tiid Hr. Borchardt von Dreyleve, at hand kom dennem til Hielp. Bønderne, som spurdte, at hand var paa Veyen, skikkede ham nogle af deres Middel i Møde, og tilbøde, at vilde gifve sig under hannem, og være Ridder-Ordenens skatskyldige Underdanere, med slig Vilkor, aldrig herefter at kiænde nogen Tydsk Adelsmand for Øfrighed, thi da vilde de heller døe tilsammen. Men Statholderen og de andre Danske, saavelsom de af Adelen der hafde mistet Slegt og Venner i dette gruelige Blodbad, finge Ordens-Mesteren ofvertalt til at fare fort. Hand giorde saa, og nedlagde en stor Mangfoldighed (mand skrifver 10000.) af disse Mordiske Bønder. Siden undsatte hand Habsel og de andre Lands-Egne, som stode i lige Fare. Og i Reval-Bye og paa Fæstningen forordne-

de hand en god Krigsmand, Hr. Gosvin von Erke, at være den Danske Statholder til Hielp i Commando-Sager og Defensions-Anstalter. Omsider, da dette var ofverstanden, ere de Svenske Finner, som Bønderne hafde haft Bud efter, fremkomne paa nogle Fartøyer fra Viborg ned til Reval: disse, da de saae at alting var stille, og her var ingen som brugte deres Hielp, stillede de sig an imod de Revelske som de beste Venner, condolerede dem og de Danske, ofver den udstandne Gienvordighed, som de foregafve at hafve giordt dennem lige saa ondt, som hvis den var hendet dem self. Statholderen takkede, og giorde dem til gode med hvad her hafdes, lod dem saa fare hiem, og sige dem mange gode Nætter, der hafde skikket dem. Men ikke var Uroligheden hermed endet. Bønderne oppe i Landet kunde ey forsmærte, at det var gaaen saa ilde af med deres Medbrødre omkring ved Reval. De handlede saa længe med Rysserne, indtil de bragte dem afstæd at falde ind i Lifland, lige indtil Dorpt. Dennem mødte nu Ordens-Ridderne og nogle af Adelen, og nedlagde en stor Svarm af Rysser: hvorpaa de andre toge Flugten. Dette var i Aaret 1344. Ordens-Mesteren drog i samme Vinter ofver paa Øsel, for at refse de oprøriske Bønder der paa Landet: hvilket og saaledes blef udrettet, at Øen blef udplyndret, og nogle Tusinde Bønder ihielslagne. De øfrige blefve tagen til Naade paa haarde Vilkor; hvoriblant var, at de straxen motte lægge Haand paa og bygge den Fæstning der paa Landet, til at holde dem self i Ave med herefter. Og er dette den (i vore sildigere Historier fra Kong Friderici II. Tiid af, samt i Manifester og Tractater imellem Danmark, Sverrige og Polen,) saa ofte omtalte Sonnenburg paa Øsel, der nu blef anlagt Aar 1345. Men imidlertid at Ordens-Mesteren Hr. von Dreyenleve med sin Krigshær var paa Øsel, ere Lithoverne (som Aaret tilforne hafde ilde huseret i de Prysssiske Ridderes Land Samland) indfaldne i Semigallien og Curland, hvor de skændte og brændte lige op til Riga, og med skrækkelig Mord og Rof giorde en Ødelæggelse der i Landene; hvilket skeede i Fasten 1345. (a)

§. 10.

Dette var da Ordenens Krig imod de Uchristne Lithover, hvorom Kong Woldemar strax om Foraaret 1345. fik Kundskab; da hand alt til-

(a) Alt dette her fortalte er taget af Balthasars Russows og Christ. Kelchens Lieflandske Historier.

tilforne hafde haft de bedrøvelige Tidender, om saa mangfoldige af hans Vasaller, Adelen i Estland og paa Øsel, deres Mord formedelst Bøndernes Oprør, samt den Elendighed som derofver var paafuldt i hans saa langt fraliggende Hertugdom. Hand blef anmodet, og paa det væmodigste ombeden om nogen tilstrækkelig Undsætning i denne Nød. Hans Folk derude hafde mottet optage Penge-Midler hos Ordens-Mesteren og Ridderne, og satt dennem een af Kongens Fæstninger Narvie til Pant, som de bade om at motte vorde igien betalt og Narvien indløest. Om denne deres Giæld og Forpantning hafver Hvitfeld mældet under Aaret 1345. (a) og gifvet os et meget slet Udtog deraf, hvor baade
Bilag. No.3. Penge-Summen og Nafnene ere urigtige; hvorfore jeg i Bilagerne herefter har satt en god Udskrift af den Latinske Original. Velbemældte vores Historicus hafver og ikke giort nogen ringeste Reflexion derpaa, til at sammenføye dette Bref med Kongens Estniske Reyse. Og saadan Resolution er alligevel blefven tagen af Kong Woldemar just for saadanne Budskabers skyld, som i Aarene 1344 og 1345. vare hannem tilkomne, og til at faae raadet nogen Boed paa sit Lands Elendighed. Dette hafver Joannes Suaningius dog vidst at gifve Agt paa, langt bedre end Hvitfeld; og hans Ord hafver jeg derfore vildet meddele, af hans Latinske *Historia Manuscr.* her neden under (b).

Kongen hafver da giort færdig, til sin Reyse hen ad Estland; hvilken hand har antrædet Aar 1345. efter Paaske. Udi Dr. Cornelii Hamsforts Optegnelser staaer, at hand ved Vaarens Begyndelse har været dragen ofver til Skaane; Som endeligen vel lader sig høre, naar det ikkun er skeet saa betimeligen, at hand har været derfra igien før Paaske-Tiden. Thi udi Veyle i Jylland har hand ufeilbarligen været i Paaske-Ugen og sammestæds sluttet en Venskabs-Tractat og Foreening med sin Svoger Hertug Woldemar af Sønder-Jylland, (c) som endnu hafves

ves

(a) *Pag. 491. ed. in folio.*

(b) Nunciatur deinde rebellio Esthonum, quorum magna pars regno etiam tum paruit, quanquam ob continens bellum minus erant dicto audientes. Hi pertæsi sævitiam Germanorum, præsidium, quod Rex eis imposuerat, armis arreptis, ut se in libertatem vindicarent, primo in proximos versi, deinde impetu in longinquos facto, quotquot repererunt, oppressere, nulli externo prorsus parcentes, ne mercatoribus quidem eis, qui è longinquo venientes, quæstus tantum gratia ibi constiterant. Qua re nunciata Waldemarus cum expedita manu Lubecam profectus &c.

(c) See om denne Tractats Indhold, Hvitfeld *pag. 491. 492. in fol.*

ves in originali. Paasken var i samme Aar den 27. Martii: og er saaledes Rum nok i Tiden, at Kongen kand fra Jylland, igiennem Holsten, være dragen først til Lybek, og derfra med sit Følgeskab ad Pryssen, og til Estland, ongefær inden tre Uger vare til Ende. Den Lybekske Krønike tager ofte feyl i Aars-Tallene, da den ellers gifver god Underretning om Tingene. Den sætter bemældte Reyse til Aaret 1346. i stæden for det næst foregaaende, og skrifver ellers saaledes: " In deme sülven Jare " reth Könninck Woldemar in de Stadt tho Lübeck, unnd fort van Lü- " beck tho Prützen. Eme 'folgede Hertoch Erik van Sassen de Junge, " unnd wollden tho samende Stred hebben up de Lettowen: do wart " deßmales nen Strydt" ꝛc. Til Reval har Kongen alt været kommen inden den 25 April. Herpaa hafves til Beviis et Bref, som hand nærværendes har gifvet Biskopen i Reval Olauo, paa noget Gods, og er dateret til Reval, med Statholderen Hr. Stig Andersſøn til Vidne, paa Marci Evangelistæ Dag. Siden forekommer et ligedan Bref, gifvet til Reval Kirke, næste Dag efter St. Hans Baptistæ Dag. Udi denne tu Maaneders Tiid har det da været, at hand er forblefven i Fyrstendømet Estland, dets Leylighed at bestille, (som Hvitfeld taler,) eftersom at hand kom forsildig til Krigs-Togget imod de Uchristne, med hvilke en Fred eller Anstand for denne gang var blefven giort. Og eftersom her endnu findes et tredie Bref, ligeledes af hannem udgifvet og forseglet til Reval, Dagen efter St. Martini Biskops Dag, eller den 12. Novembris, da intet desimellem, fra den 25. Junii af, antreffes; Saa mener jeg at hafve god Føye til at slutte, det Kongen hafver imidlertid, fra St. Hanß Uge indtil Efterhøsten været paa Reysen til og fra den hellige Graf, og er siden igien kommen til Reval. Tiden kommer overeens med hvad som baade Albert Krantz, og saa mange andre, og i sær hvad den Lybekske Krønike fortæller, strax efter de ofven-anførte Ord: " Do wart " desmales nen Strydt; deß reden se vort van Prützen ouer Meer, dar " wart de Konink Ridder vor dem hilgen Graue van Hertoge Erike van " Sassen". Ja Erke Biskop Nicolaus i Lund, som lefvede i selfsamme Tiid, og tiltraade Skaane-Stift under Kong Woldemars Regering, hafver self saaledes bemærket Tiden udi sin *Chronica Episcopor. Lundensium.* Item hujus tempore idem Valdemarus Rex Daniæ hyemavit in Prutzia; & sic directo tramite iuit in terram sanctam, & factus fuit miles

per Ducem Ericum Saxoniæ in ſepulchro Domini, in die B. Mariæ Magdalenæ ſub anno Dn. M.CCC.XL. V. Dog kand dette, ſom hand ſiger om Kongens Ofvervinteren i Pryſſen, førend hand drog til det hellige Land, aldeles ikke paſſe ſig. Thi baade beviſer Tractaten med Hertug Woldemar af Sleßwig, der blef giort i Paaſke-Ugen 1345. gandſke andet; og tilmed, hvis Kongen hafde været Vinteren ofver i Pryſſen, var hand jo ikke kommen forſildig til Krigen imod Lithoverne. Det er da en lapſus memoriæ hos vores gode Erke-Biſp, der burde allene hafve ſkrefvet, menſem unum & alterum vel breve tempus in Pruſſia (rectius Eſtonia) egit. Men at Kongen var ved den hellige Graf juſt paa S. Mariæ Magdalenæ Dag, den 22 Julii, og der lod ſig giøre til Ridder af ſin gode Ven Hertug Erik den Yngere af Saxen, er en ſaadan Omſtændighed, ſom ingen bør twifle om, efter ſaa mange Skribenteres eenſtemmige Vidnesbyrd. (a) Sligt lod ſig og meget vel giøre, nemlig paa en fire Ugers Tiid fra Eſtland at giøre denne Reyſe, igiennem de Ruſſiſke og Tartariſke Lande til det ſorte Haf, og derover til Skibs ind i Aſien. Jeg ſkulde tænke, endnu ſnarere ad denne Vey, end fra Venedig til Skibs indtil Jaffa, hvor mand dog finder ſaa mange Pilegrime at være reyſte i en 4 til 5. Ugers Tiid. (b) Med eet Ord, om Reyſen og ad hvad Vey den gik for ſig, blifver ingen Tvifl. Men Tiden og Aaret, naar den er ſkeet, bør endnu tales med faae Ord om, efterdi Hvitfeld giør den tu Aar yngere. Self er hand dog ikke den, ſom har fundet derpaa, men følget ſin Autor, denſamme ſom hand Ord fra Ord har ofverſatt i Danſk, og indført, hvorſomhelſt Leylighed gafves, i ſine Hiſtorier: og er den incertus Autor *Annalium Danorum & præcipue Siælandorum*, hvilken nu hafves paa Tryk udi den velfortiente Hr. Canceller von Weſtphalens *Tomo I. monumentorum rerum Cimbricarum & Megapolenſium.* Denne fortæller om Kong Woldemars Reyſe til det Hellige Land under det Aar 1347. og det hele Stykke af hannem i bemældte Aar læſer mand paa Danſk hos Hvitfeld: Saa nyttig ſom nu bemældte gamle Skribent er, for

(a) See, foruden andre, ogſaa i Ludewigs *Reliquiis MSS. Tom. IX. num. V. pag. 108.*

(b) Udi de XV. og XVI. Seculis har mand mange Reyſe-Beſkrifvelſer til det Hellige Land, der ere giorte til Skibs fra Venedig. Deraf hafves en Snees Stykker ſamlede, og paa Tydſk udgifne, til Frankf. am Mayn in fol. førſt ved Sigismund Feyrabend 1583. og ſiden an. 1609. ved Nicol. Roth, beage Boghandlere. Iblant diſſe findes nokſom Exempler paa dette, ſom ſagt er. Og mener jeg, at den Vey, ſom Kong Woldemar med ſit Selſkab er dragen, hafver ikke engang udkræfvet ſaa lang Tiid, ſom 4 Uger.

for de adskillige Efterretninger, hand meddeler og mand ellers ikke treffer hos nogen anden, saa er hand dog hverken allestæds rigtig i Tiid-Regningen, og endnu mindre fuldstændig i Kongens Forretninger at opskrifve; Aldrig hafver hand paa noget Stæd talt om Kongens Udreyse til Estland eller til Pryssen; aldrig heller mældet, at hand soldte og afhændede Estland. Og at Kongen drog ud til Kæyser Carl, finder mand ikke hos hannem i Aaret 1350. men i 1349. som er en Feyl. Og hvorfor skulde hand ikke ogsaa her hafve, imod Rimelighed og imod bedre Skribenteres Vidnesbyrd, slumpet til at antegne om Reysen til det hellige Land ved an. 1347? Ligesom ogsaa er skeet af Hermann Corner; Hannem mand langt mere kand holde sligt til gode, saasom den der utallige gange tager Feil i Aarene, og maae corrigeres efter andre. Thi hvad bemældte Corner ellers om Reysen self fortæller, er detsamme, som staaer i den Lybekske Krønike og hos Krantzium; forstaae, at da Kong Woldemar fra Lybek var dragen til Pryssen, for at stride, udi Selskab med de Tydske Riddere, imod de Uchristne, og fornam, at dette Anslag var forgiæfves, reyste hand til det hellige Land med Hertug Erik den yngre af Lowenborg (a) &c. Men jeg har alt tilforne viist, at slig Omstændighed om Kongens for sildige Ankomst til Togget imod de Uchristne, passer sig ikke uden til Aaret 1345. hvilket Aar ogsaa retteligen er os næfnt og antegnet af Erke-Biskop Nicolao. Een Post staaer endnu tilbage, som for samtlige hidindtil omtalte Skribentere har været ubekiændt: Det er om den Uleylighed, hvori vores Konge geraadede for bemældte Reyse, og hvorledes hand kom an hos Paven, for denne sin Andagt. Clemens VI. lod ham spørge, hvo der hafde gifvet ham Forlof til at besøge den hellige Graf? og om hand ikke vidste, at hertil skulde hand først hafve søgt Pavens Tilladelse? Jeg motte vel gierne viide, hvad Kong Woldemar hafver svaret, og om hand tilforne hafde haft nogen Kundskab om saadan Kirkens Forordning. Imidlertid stod hand nu Fare, at komme i Kirkens Band; om hand ey ogsaa virkelig er blefven bandsatt. Gandske vist har hand

mottet

(a) Woldemarus Rex Danorum venit in vrbem Lubicensem cum Erico Juniore Duce de Lowenburg, ubi cum per triduum moram traxisset, transfretavit in Prutziam, cupiens ulterius proficisci cum Fratribus de Domo Teutonica contra inimicos Christi. Sed quia protunc nulla expeditio fieri poterat, ipse, cum prædicto Erico peregrinatus est versus Terram sanctam, ubi Ericus Woldemarum Regem coram sepulchro Domini fecit Militem Christi Corner. in Eccardi *Scriptorum Germanicar. rerum Tom. 2. col. 1068.* conf. Krantz. *Dan. lib. VII. cap. 34.*

mottet anholde om Absolution; den hand og endeligen bekom, an. 1348. udi et Bref, som jeg meget ynskede at var blefven bevaret hos os til disse Tider, eller og at nogen vilde gifve os en Copie deraf. Thi nu kand ikke andet derom berettes, end at det staaer i bemældte Paves Bref-Copie-Bog, efter baade Bzovii og Spondani Vidnesbyrd. (a)

§. II.

I Aaret 1346. hafver Kongen atter været i Estland, og er ankommen der imod Enden af Aprili, men opholdet sig sammestæds en gandske kort Tiid. Paasken indfaldt den 16 April; og paa tredie Paaske-Dag har Kongen her udi Kiøbenhafn udgifvet og forseglet et Bref til de tre Hertuger i Pommeren, Bugislaf, Barnim og Wartzlaf; hvori hand tilsagde dennem ald Sikkerhed og en tryg og frie Leyde, naarsomhelst de hannem til Tieniste skulde og motte komme her til Riget. Af samme Bref hafver Hr. Professor Schwartz til Gryphswald meddeelt os en god Copie, udi sin Versuch einer Pommerischen und Rugianischen Lehn-Historie. *pag. 378.* Og skulde jeg holde for, det mand deraf bør slutte, at Kongen hafver tilbetroet disse tvende Hertuger, sine Fættere, at hafve Øye med hvad som her foregik i Riget udi hans Fraværelse, og at være tilrede med Undsetning, saa fremt det skulde behøfves. Hvis hand nu end næste Dagen derpaa, den 19. Aprilis, er seglet fra Kiøbenhafn til Reval, da troer jeg vel, at det er alt hvad mand kand segle nu om Dage, med en god Vind at naae derhen i 9 Dage. Men her maae betænkes, at udi de Tider gik Segladsen vel saa hastigen og fort som nu, med de raske Galeyer, hvor mand brugte baade Aarer og Segl tillige. Sagen er, mand finder trende Brefve, der ere med hans Indsegl beseglede, og under hans, saasom nærværendes, Nafn udgifne til Reval, fra den 28 Aprilis, indtil den 13 Maji inclusive. Det første er eet, som jeg har treffet i en skrefven Bog, hvilken jeg for nogle Aar siden har haft til Laans, med denne Titel: *Epitome historica rerum Æstoniæ & Livoniæ, per* Davidem Wernerum, *ex monumentis non solum vulgatis, verum & magnam partem*

(a) Absolvit interim a sententia anathematis Valdemarum Danorum Regem, quod inscio se sepulchrum Domini visitasset, *epist. 270* Bzov. *ad an. 1348. n. 29.* Inter illa, quæ in Regesto Clementis Pont. reperiuntur hoc anno ab eo facta aut decreta, legimus ipsum absolvisse à sententia anathematis Waldemarum Daniæ Regem, quod se inscio sepulchrum Domini visitasset. Spondan. *ad eund. an. n. 16.*

partem ineditis, collecta. Denne Skribent, som har lefvet for circa 60 Aar siden, hafver iblant andre gamle Ting, indført en Forordning eller Convention, giort af den Danske Statholder Hr. Stig Andersson, tillige med sytten Estniske Raad af Adel, samt Stads Øfrigheden i Reval, Aar 1346. femte Dagen efter Quasimodogeniti-Søndag, og derpaa bekræftet af Kong Woldemar self, med Hans Majestets eget Sigill, og tillige med Statholderens. Christian Kelch, i hans Liefländischen Geschichten (a) mælder med et par Ord om samme Document, som hand kalder et Fordrag imellem den Harriske og Wyhriske Adel og Staden Reval. Det andet Bref er dateret sammestæds Dagen efter Philippi & Jacobi Dag; hvorudi Kongen, for sin og Dronning Helvigs, samt sine Forældres Siæles skyld, henlagde SS. Simonis & Judæ Kirke i Karkul, med sit Jure Patronatus og alt Tilhørende, til Domkirken i Reval. Det tredie, hvorudi hand tog Decanum og Cannikerne i bemældte Domkirke i sin Fred og Beskiærmelse, saa at ingen motte skade, fængsle, eller nogen slags Fortræd tilføye dem eller deres Fred, er dateret in Octava B. Joannis Apostoli, som er den 13 Maji. Herefter finder mand denne heel hurtige Herre ligesaa hastigen kommen hiem igien til Siæland, som hand tilforne seglede hen til Estland; nemlig hand var her inden den 25 Maji. Thi paa samme Dag i bemældte Aar 1346. har hand gifvet, og med sit Segl bekræftet et Bref, udi Roskilde paa S. Vrbani Dag; og deri forbedret endnu Revals-Domkirke med et par Kirke-Sogner og deres Jure Patronatus, imod at Bisperne og Cannikerne paatoge at holde Messer, Kongens, hans Forældres og Dronning Helvigs Siæle til Gafn. Jeg maae sige, at udaf alle disse Revelske Brefve, (der ere syf i Tallet, med beregnet dette sidste til Roskilde beseglet,) findes Originalerne ikke her, saasom samme og hører til den Stæd, som de ere gifne til, at bevares: Men, naar jeg undtager Fordraget imellem den Estniske Adel og Staden Revel, (som jeg har taget af den Haandskrefne forommældte Bog,) ere alle de andre sex udaf en Transsumpt, hvilken paa eengang er giort udaf en heel Snees Estlandske Brefve og Privilegier, meest Geistlige, hvilke udi Kong Christiani III. Tiid Aar 1552. blefve af copierede og hidskikkede fra den Curlandske Biskop og Øselske Administrator paa de Tider. Og til hvad Nytte desamme hafve været mig, i at fastsætte

Bilag. No. 4.

D Ti-

(a) *III. Theil, pag. 120.*

Tiderne af Kong Woldemars Reyser der til Landet, udi disse tvende Aar efter hinanden, lader jeg nu til andres Dom. Saa maae ikke heller forglemmes, at Kongen hafver ogsaa, udi eet af disse Aar, mottet indløse fra Ordens eller Hær-Mesteren i Lifland det Huus Narven, og betale de derpaa an. 1345. om Vinteren optagne 1423. Rigiske Mark Sølf (a), efterdi Original-Obligationen ligger nu her i Archivet, som indfriet.

§. 12.

Endeligen i Aaret 1347. falder det ind, som Hvitfeld siden (pag. 495.) omtaler med disse Ord: "Kong Woldemar, før hand drog ad "Tydskland, hafde ved Skrifvelse og Brefve fodret efter sig nogle af "hans Adel at komme, og møde hannem i Landte-Marken, hos hans "Svoger. Af dennem blefve nogle fangne af de Holster" &c. Her skulde mand nu med Skiæl hafve formodet, at, efterdi den gode Sal. Canceller, den Tiid hand tog og ofversatte dette Stykke af sin Incerto auctore *Annalium Siælandorum* (b), vidste da at lægge dertil, det som ikke nu hos samme Skribent findes, nemlig at de Adelsmænd, som hand fodrede at komme efter sig, skulde møde ham i Landte-Marken, hand da ogsaa skulde hafve sagt os, hvad hand eller de motte haft at bestille i Landte-Marken, og hos hans Svoger. Dette behøfver vel da med faae Linier at forklares. Churfyrsten Marggræf Ludwig i Brandenborg, som hafde haft vores Konges Søster, hun som nu for nogle Aar siden var død, hand var paa disse Tider med Krig og Oprør, inden og uden for hans Brandenborgiske Lande, omgifven. Hans og hans Hr. Faders store Fiende, Kong Carl af Bøhmen, som, alt et par Aar før nu, var ved Pavens og sine egne Practiker blefven udvalt af endeel Tydske Fyrster til Romersk Konge, giorde ham det ofvermaade suurt. Thi ved samme Kong Carl blef den falske Markgræf Woldemar, (om hvilken vores Hvitfeld, i Aaret 1344. (c) har talt,) meget bestyrket, og bekom sit Anhang,

(a) Dette var ingen ringe Summa i de Dage, og bedrager sig henved Ti Tusinde Lod fiint Sølf. Russow bemærker, at endnu et hundred Aar derefter, nemlig Aar 1466. var en Mark Rigisk syf Lod fiint Sølf.

(b) Monum. *rerum Cimbr. & Megap.* Illustriss. Dn. de Westphalen *Tom. I. col. 1396.* ubi sic: A. D. 1347. Rex Waldamarus transiuit in Jutiam, & post in Alamanniam, & misit litteras vocare aliquos nominatim, ut post eum venire deberent, & aliqui ex eis per Capitaneos Falstriæ capti sunt, propter spolium in Broocok (corrig. Boogœ) factum.

(c) *Pag. 490. edit. in fol.*

hang, saavel udi Landene og iblant de Brandenborgiske Stænder og Undersaatter, som ogsaa udaf Naboe-Fyrster formeret; hvilke sidste, og tillige med dennem den Bøhmiske nu udvaldt Romerske Konge Carl, spillede een saa hæslig Comœdie, med denne opdigtede Person, som nogen Tid i Verden er hørt eller seet. Udi denne Nød var det, at Kong Woldemar holdte sig pligtig, efter et for syv Aar tilforne oprettet Forbund, at assistere sin Ven og Svoger, og til den Ende lavede paa et Krigstog ind i Mark Brandenborg. Herfore opbød hand nogle af sin Adel, der at møde sig med Heste, Mandskab og Vaaben; og self drog hand med nogle for i Veyen. Og dette er da, hvad Hvitfeld og hans gamle Annalist hafve villet sige. Men hverken troer jeg, ikke heller veed jeg om det læses nogenstæds, at Kongen paa denne Tiid har udrettet noget i denne Brandenborgske Krig. Det siunes endogsaa, at Markgræv Ludwig self ikke hafver i Aaret 1347. opholdt sig længe i samme Lands Ender, men formodentlig ofverladet Krigs-Befalningen til sin Broder Ludwig den Romere og sine andre Folk. De Marckiske Annaler, som Joannes Garcæus har haft i Hænder, sige, at Markgræf Ludwig drog an. 1347. til Pryssen med det Forsæt at stride imod de Uchristne (a). Jeg lader staae derhen, om dette just hafver været hans rette Ærinde, og om saadant ey snarere kand ansees for en Giætning af Skribenten, efter et almindeligt Rygte og de fleestes Tanker paa de Tider, udi hvilke det var blefvet saa gemeent, at ey allene andre fornemme Folk, men ogsaa Konger og Fyrster, droge til Pryssen og Liefland, for at fegte udi Selskab med Ridder-Ordenen imod Hedningene. Marggr. Ludwigs Forehavende kand dog vel hafve været et andet; og hvo veed, om ikke vores Kong Woldemar og hand hafve giort denne Reyse med hinanden, til Pryssen, og haft een og den samme Sag at afgiøre med Høy-Mesteren der i Landet, nemlig at fuldbyrde Afhændelsen af de Estniske Lande, og faae sluttet alle dertil hørende Penge-Regninger? Thi at det har været i denne Sommer 1347. at Estland er endeligen blefven soldt og ofverlefveret til Ridderne i Pryssen med Kong Woldemars Sælge-Bref og Skiøde,

(a) An. M. CCC. XLVII. Ludovicus profectus est in Prussiam contra infideles, sed illico est reversus in Comitatum Tyrolis, quem inuaserat Bohemus. Garcæus *lib. 2. de reb. gestis Marchionum. pag. 125. edit. Kuster.* Men denne Reyse til Pryssen har hand ey antrædet førend Foraaret: Thi om Fasten i samme Aar har hand endnu været hiemme i Mark-Brandenborg, som sees af et Bref, gifvet til Frankfurt an der Oder. V. *Destin. & Fragm. Lusat.* pag. 94.

tvifler jeg aldrig paa, og jeg siger at det Aars-Tal, som har staaet i den Copie, hvoraf Hvitfeld har meddeelt os en Dansk Version, nemlig 1346. kand ikke rime sig. Men eftersom dette, om bemælte Hertugdømmet Estlands Sal og Afskillelse fra Danmark, er en saadan Materie, som, foruden at den i sig self blifver altid et curieux Stykke i vor Danske Historie, hafver endogsaa haft saadanne Aarsager og Omstændigheder, som saa vel for Hvitfeld, som for andre baade Danske og fremmede Skribentere, hafve været plat ubekiændt, og langt fra ikke kand oplyses udaf trykte Skrifter, vorder det mig vel tilladt, at jeg herpaa anvender et par Capitler eller flere i særdeleshed. Deraf skal det første handle om Anledningen og Aarsagen, hvorfor Kong Woldemar afstod dette Hertugdom; og i de øfrige vises, hvor urigtige de Kundskaber ere, som vores Hvitfeld og flere Skribentere hafve haft, og meddeelt andre, om samme Sag.

§. 13.

Vi hafve af det foregaaende hørt, at Kong Woldemar hafver i tvende Aar efter hinanden været reyst til Estland, nemlig 1345. og 1346. og at disse Reyser har hand giort paa en Tiid, da samme Lande vare ved Oprør og fiendtlig Indfald geraadne i en bedrøfvet Tilstand, og trængde til hans Undsætning. Vi hafve og hørt om visse Benaadinger, hand gaf til Stænderne sammestæds, meest til Geistligheden, eller rettere til Revel-Domkirke. Jeg er vis paa, at hvis mand hafde her faaet lige saa god Kundskab om de verdslige Forordninger, som hand giorde til Landets Gafn og Opkomst, skulde mand deraf kunde haft baade et større Antal, saa og mere Materie til hans Roes. Men de faae Stykker, som vi nu hafve, allene Revel-Kirke angaaende, vare og blefven os lige saa ubekiændte, som alle de andre ere, hvis ikke den Øselske Biskop Hr. Johannes von Münnikhausen hafde i Kong Christiani III. Tiid, udaf visse Aarsager, skikket Copier deraf herhid. Jeg vil nu spørge, hvad Mening skal mand rimeligst kunde giøre sig om disse Kongens Reyser? Udaf alt hvad jeg hidindtil har anført, motte vel ingen holdes rettere, end at hand har giort dem af en stor Kongelig Omhygelighed for at faae Landet igien husvalet, og, efter den Ulykke det hafde haft, hiulpet paa Fode, samt at sætte det i en bedre Beskiærmelses Stand for Fremtiden. Men eftersom hand fandt, at Byrden vilde blifve ham for svar, allerhelst hans

Vil-

Vilkor her i Riget Danmark vare endnu ikke blefven bedre, end at hans Hr. Faders uslukkelige Giæld laae ham paa Skuldrene som en tung Byrde, har hand omsider fattet den Resolution, at sælge og tage Penge for Hertugdommet Estland. Dette nu længere at beholde, kunde ey andet end blefvet ham en dyr og bekostelig Eyendom; da dog alt hvad hand her hiemme kunde samle, motte først og fremmerst anvendes, til saa mange Amter, Herreder, Slotte og Byer i hver en Dansk Provintz, som Panthafvere hafde i deres Vold, at indløse. Saaledes holder jeg for, at enhver med Billighed kand og bør raisonnere, foruden at agte paa den Snak hos Hvitfeld og andre, at hand soldte Landet for at faae Penge til sin Jerusalems-Fart: hvilken som jeg forhen har viist at være gaaen for sig tu gandske Aar tilforne, saa skal jeg og herefter giøre endnu mere klart og aabenbart, at saadan Tradition er aldeles i sig self grundfalsk. Imidlertid, naar mand nu, om Kongens Forretninger hos Esterne i de tvende omtalte Aar, hafver giort sig den beste Slutning, og en saadan som jeg nu har sagt, (da jeg bekiænder, at dette er og alt hvad mand kand slutte og mene, efter hvadsomhelst hidindtil er bekiændt vordet,) saa er dette dog langt fra ikke altsammen, men ikkun en Deel udaf hvad som bør vides. Med Hertugdommet Estland hafde det en egen og sær Beskaffenhed, fra en lang Tiid af; En stor Part, og saa got som dets beste Stykker vare pantsatte til Markgræf Ludwig af Brandenborg, for hans Brudskatt med den Danske Princesse Margrete, vores Kong Woldemars Søster, som hand kom i Egteskab med an. 1324. (a) Det øfrige hafde Kong Christoffer II. optaget Penge paa, og satt det i Pant til Hertug Knud Pors i Halland, hvilken af en Dansk Herremand var opstegen til denne Høyhed og Titel, og var blefven gift med Kong Magni Frue Moder i Sverrige, en Norsk Princesse. Marggræf Ludwig hafde meget længe attraaet at faae sine rede Penge, som var 12000 lødige Mark Sølf, ud af dette Pant: Men det er bekiændt, at Kong Christoffer blef aldrig i Stand til

 at

(a) Den yngre Schurtzfleisch i sine *notis ad histor. Ensiferorum, pag. 264.* hafver herudi begaaet en mærkelig Feil, i at giøre Marggræfvens Giftermaal med denne Princesse meget yngere, da hand skrifver: Christophori II. in regno Daniæ successor & filius, Margretam sororem despondit Ludovico Bojo, Ludovici IV. Imp. filio, eiqve tradidit Esthoniam, jure dotis possidendam. Men hun blef visselig gift paa 9de Aar, førend hendes Hr. Fader døde, og paa 16de Aar førend hendes Hr. Broder Woldemar blef Konge. Hvilket jo, foruden Hvitfeld og Pontanus, de Bæverske Archiv-Documenter bevidne, som citeres af Cancelleren Jo. Georg Herwart von Hohenburg, in *Ludov. IV. Imp. def. p. 394. P. I.*

at betale, enten ham eller andre sine Creditorer. Saa snart nu som denne Konge var død, og hans Søn Hertug Otto søgte Marggræfven, sin Svoger, paa Hænde om Hielp, for at vorde Kongeriget mægtig, saasnart begyndte og Markgræfven, at foreholde ham denne hans Sal. Faders Giæld; og da hand vel vidste, at samme ey anderledes kunde blifve at udrede, end hvis mand kunde faae Pantet soldt, saa proponerede hand, at vilde søge en Kiøbmand dertil, saafremt det motte skee med hans og hans Hr. Broders Woldemars Minde: og naar de om denne Sag først vare komne til Rette, vilde hand forsikre dennem ald Bistand, af sig saavelsom af hans Fader Kæyser Ludwig. Kong Christoffer døde in Julio 1333. til Nyekiøbing i Falster, hvor og Otto, som var Hertug i Lolland, opholdte sig denne Sommer og Høsten igiennem. Hans Broder Woldemar var i Tydskland, og følgede Kæyser Ludwigs Hof. Om det Estlandske Pant komme de omsider til saadan Slutning, at Markgræf Ludewigs proposition blef samtykt, og Hertug Otto i samme Aar 1333. den 15 Octobr. (a) til Saxkiøbing i Lolland gaf sit Bref til Marggræfven, hvorudi hand bekiændte, at hafve for sig, og med sin Broders Woldemars Villie og Samtykke, ofverladt og aftrædet, til sin Svoger Markgræf Ludwig af Brandenborg, de Lande Harrien med Revel, og Wirland i Estland, som vare pantsatte for deres Frue Søsters Brudskat, og cederede dem nu med ald Jurisdiction og Herlighed, saa at Danmark ey skulde herefter giøre nogen Pretension derpaa, men det skulde staae Marggræfven frit for, at sælge, bortgifve, og afhænde dem til hvem hand vilde. Detsamme skal ogsaa Hertug Otto hafve notificeret og tilstaaet udi et eget Bref til Kæyser Ludwig Marggræfvens Hr. Fader. Dette var in Octobri, tre Maaneder efter K. Christoffers Død. Derpaa finder mand, at de tvende unge Herrer, Otto og Woldemar, hafve i Decembri næst efter indfundet sig til Prentzlow hos Marggræfven, og afhandlet et Forbund med hannem, som jeg tilforne §. 3. har omrørt, hvorudi hand lofvede dem ald Hielp, Undsætning og Bistand, til at erholde deres Fæderne Arf og Rige: Og som de derimod hafve nu begge mottet confirmere deres forige Tilstaaelse, at hand motte sælge Harrien, eller det Revelske Land, og Wirland, saa gaf hand dennem igien sit Bref,

(a) Nemlig Datum i Brefvet heder, quarta feria ante festum beatorum Martyrum Dionysii & sociorum ejus.

Bref, selfsamme Dag (a) dateret, at hvad samme Lande kunde giælde høyere, naar de blefve soldte, end 12000 lødige Mark, det skulde hand forbedre i deres Frue Søsters sin Gemahlindes Lifgeding. (b) Tingen blef saaledes henstaaende, imedens Interregnum varede her i Riget; Hertug Otto, som giorde sig Umage for Kronen at bekomme efter sin Sal. Hr. Fader, blef en fangen Mand: og i saadan Tiid har vel ingen vildet kiøbe Landet af Markgræfven, formedelst den Uvished om hvo der kunde blifve Konge i Danmark, og som da kunde tilbage kalde, hvad som hafde hørt Kronen til, og var ikke noksom lovligen skilt derfra. Siden efter, da mand i Begyndelsen af Aaret 1340. lavede paa at faae Woldemar paa Thronen, hafver Markgræf Ludwig ikke forsømmet sig; Thi det første, som hand da tænkte paa og giorde, var at tage en Forpligt af Woldemar, at hand vilde holde for got og lade staae i sin fulde Kraft, hvad hand og hans Broder Hertug Otto hafde tilforne samtykt i henseende til de Revelske Lande, hvilke Markgræfven motte sælge og afhænde efter egen Villie. Dette Bref er dateret Dominica Oculi, eller tredie Søndag i Faste, da og uden Tvifl flere Forbunds Artikler ere blefven giorte, om at assistere Woldemar af ald Magt, til at blifve Konge i Danmark. Og Kæyser Ludwig gaf endogsaa strax derefter sin Søn et eget Bref, med Bevilgning, at hand motte, udi Følge af disse de Danske Printzers Tilladelser, handle og forene sig, om disse Estniske Lande, med den Tydske Ridder-Orden i Pryssen, og at Kæyseren vilde stadfæste saadan Handling. Om samtlige disse Brefve og Documenter, (naar jeg allene undtager det ene Marggræfvens af an. 1333. paa Luciæ Dag til Prentzlau, hvilket her i Archivet hafves,) har mand bekommet Kundskab udaf en skrefven Relation, som in anno 1555. til Høyloflig Ihuk. Kong Christian III. blef indsendt af den Tydske Ordens-Mester i Lifland Hr. Henrich von Galen. Saa er og desforuden noksom skienligt af det Qvitte-Bref,

(a) Geschen tu Frentzlau, na Godis bort Dritteyn hundert Jar, in deme drie vnd druttighesten Jare, des Vridages na Sente Lucien Daghe.

(b) Wat dat Lant tu Reuel mer gheld wan twelf Dusent Mark lödighes sulvers, darna schöle wi beteren dat Lifghedinge vser liewen Vrowen, Vr. Margareten der Marcgreuinnen. Saaledes lyde Marggr. Ludwigs egne Ord i Brefvet. Og ved det at hand kalder hende Margrete, falder mig ind, at en Deel udenlandske Skribentere hafve næfnt hende Ingeborg; iblant hvilke er Christoph. Manlius *lib. 5. cap. 8.* (Hoffmann. *Rer. Lusatic. Tom. I. p. 283.*) Men hand, og de Skribentere, hand har samlet sit Værk af, ere paa mangfoldige flere Stæder heel urigtige.

Bref, som Marggræfven sidst i Aaret 1347. gaf vores Konge, (hvorom herefter skal mældes,) at, saasom Marggræfven hafde forhen (forstaae an. 1340.) forpligtet sig at giøre Kongen ald Hielp og Tieneste, saa hafde Kongen og forbundet sig samme Tiid, til saa vel andre Tienester, som især at guarantere og forsikre ham det Revelske Pant, saalænge indtil det blef soldt, og beskiærme og handthæve det, som en Eyere og Lehn-Herre tilkommer at giøre; hvilket da ogsaa har foraarsaget de omtalte Kongens saa flittige Reyser ud til disse Lande. Nu hafver den yngere Schurtzfleisch, i sine Anmærkninger til den af hannem udgifne Latinske Historie om Sværd-Ridderne i Lifland, sagt os om en Handling imellem Markgræf Ludwig og Høymesteren Henrich Dűsemer, der skal være skeet i Aaret 1341. til Tangermynde; hvor da Estland skal være soldt til bemældte Dűsemer. Men, foruden at den Liflandske Hr. von Galens Relation derom slet intet taler, saa er ogsaa en Urimelighed udi Høy-Mesterens Nafn ved denne Tiid: Thi Hr. Henrich Dűsemer kom ikke til dette Embede i Pryssen, forend anno 1345. Alligevel, naar her tilside sættes denne Vildfarelse, som kand være Scurtzfleischs egen, vil jeg ikke negte, at der jo kand være handlet og besluttet noget, denne Sag angaaende, imellem Markgræfven og den Pryssiske Orden an. 1341. til Tangermynde, endskiønt ikke endnu til Ende giort. Men af Hr. von Galens Beretning lærer mand, at i Aaret 1346. hafve baade Kong Woldemar og Markgræfven været enige om at bringe denne Handel til Fuldkommenhed. Mand seer, at Høymesteren, som nu var Hr. Henrich Dűsemer (a), hafver ikke vildet indtræde deri, med mindre hand bekom det gandske Hertugdom, ey allene hvad Markgræfven hafde deraf at sælge, men ogsaa alt det øfrige, som ingen kunde sælge uden Kongen. Da nu samme Deel var ogsaa tilforne pantsatt til andre, som jeg allerede har sagt, saa hafver Kong Woldemar mottet løfte denne Steen af Veyen. Hvilket bevises med et Bref, som hand gaf til Høy-Mesteren, dateret i Kio-

(a) Jeg kalder ham saaledes, med Schurtzfleisch og Christian Kelch, der skrifver Dyhsemer. Ellers er ikke at sige, hvor mange variationer mand finder paa dette hans Tilnafn. I Hr. von Galens Relation staaer Tusmer: hos Russow og Hartknok, Dűsemer. I *Chron. Ord. Teuton.* §. 35. (udgifvet af Anton. Matthæo) Henrick von Deesmer: Caspar Schütz skrifver ham, Henrich Tesmar: Caspar Henneberger, Dusener oder Desemer: hos Matthæum Waiselium heder hand bestandigen Heinrich Dűsener: I vores Hvitfelds Danske Version af Brefvet staaer Henrich Thussener. Hand var en Pommersk Edelmand, og skref sig von Affberg.

Kiøbenhafn. an. 1346. die Assumptionis B. Mariæ Virginis, hvorudi formældes, at saasom Hertug Knud Pors, der allerede ved Døden var afgangen (a), hafde ogsaa haft Pant i Estland, saa hafde Kongen siden tilfredsstillet hans Arvinger, de tvende hans Sønner, Haquinus og Canutus, for ald deres Fodring paa benæfnte Pant, med Hertugdommet Halland, saa at de vare fornøyede, og hafde begifvet sig ald Tiltale paa det Estlandske, og at hverken de, eller deres Halfbroder, Kong Magnus i Sverrige, skulde nogentid giøre Ridder-Ordenen Forhindring derpaa, nu eller herefter. Dette Kong Woldemars Bref er af dato 15 Augusti (thi da indfalder bemældte Fest;) og derpaa den 21 Septembr. (die S. Matthæi Evangelistæ,) skal Marggræf Ludwig hafve fuldkommet sin Handel, og soldt til forbenæfnte Høymester sin Andeel, nemlig Harrien med Reval og Wierland, ja ogsaa bekommet strax Pengene derfor, imod sin Qvittantz. Høymesteren skal og strax hafve ladet sig gifve Kæyser Ludwigs Confirmations-Bref paa dette Kiøb.

Derforuden siger ogsaa forbemældte Hr. Henrich von Galen i sin Relation, at det var udi samme Aar 1346. at Kong Woldemar gaf sit fuldkomne Cessions-Bref og Skiøde til bemældte Hr. Henrich Düsmer paa det hele Estland. Saaledes findes og Aars-Tallet skrefvet udi den Danske Ofversættelse af samme Skiøde hos Hvitfeld; saa at mand maae troe, at der hafver staaet saaledes ey allene i den Latinske Copie, som de Polske Gesandter tilstillede de Danske til Stettin an. 1570. (b) men

(a) Hertug Knud Pors døde an. 1330. og de tvende hans Sønner, Hagen og Knud an. 1350. begge Aars-Tall ere af Hvitfeld bemærkede.

(b) See Hvitfeld pag. 494. og denne de Polskes Copie kunde vel være giort udaf en anden Copie, og saaledes begge i dette Aars-Tal urigtige. Originalen er vel stædse forblefven i den Pryssiske Høymesters Archiv, og ikke just udleveret til de Liflandske. Men hvad Diplomata og Documenter den Liflandske Orden hafde, veed mand at blef altsammen an. 1562. udleveret til den Kongel. Polske Commissarius, da Gotthard Kettler resignerede Hær-Mesterskabet med alle. Nu om Dage blifver det vel forgiæfves, at spørge om enten Original eller en god Copie af bemældte Kong Woldemars Bref: og i de Polske Archiver, blef den nu vel ey saa læt at hitte, som an. 1570. Læser mand den Deduction, som an. 1742. udkom paa Cron-Polens vegne imod Curlænderne med denne Titel: *Solida atque in Actis publicis & historiarum monumentis fundata Demonstratio, quod Statibus Curlandiæ, tanquam vasallis feudi inclyto Poloniæ regno aperti, nullum de eo disponendi arbitrium, vel jus liberæ, quam vocant, Electionis competat*, da skal mand see, hvor megen Umage denne Autor har giort sig, med at søge og opslaae udi hver en Skribent, hand kiændte, Liflandske, Svenske, Danske, indtil end ogsaa Corps Diplomatique, for at finde bemældte Document; efter at hand i sin Fortale har sagt, at hand har ogsaa igiennemsøgt alle Documenter i Cron-Polens Cancellie-Archiv; men alt forgiæfves.

men ogsaa i flere. Jeg kand imidlertid slet ikke holde dette Aars-Tal for ret; og declarerer tvertimod, at det ey kand rime sig, og maae være enten i en Copie forskrefvet, eller ogsaa i Originalen self. (Og jeg kunde vel ogsaa fremvise et gandske rigtigt og gammelt Original-Bref, der ved Skrifverens Forseelse har faaet paa lige viis et falskt Aars-Tal i sig.) Ja jeg paastaaer og affirmerer, at Kong Woldemar hafver ikke udgifvet dette sit Sælge- og Afhændelses-Bref paa Estland, førend i Aaret 1347. paa St. Hans Baptistæ Dag. Dagen næfnes ikke i den Liflændske Relation til K. Christian III. men den staaer rigtigen i den Danske Ofversættelse hos Hvitfeld. De Prysiske og Liflændske Skribentere komme ogsaa alle ofvereens i at sige, at det var St. Hans Baptistæ Dag an. 1347. Saaledes skrifver Caspar Schütz i sin Preussiske Chronica: Saaledes Balthasar Russow i sin Liflændske: Chytræus i sin liden Bog *Wandalia*, trykt an. 1589. og siden i sin *Saxonia*: Salomon Hennings og Christian Kelch i deres Liflændske Historier, med flere (a). Udaf dennem vil jeg allene anføre Casp. Schützes Ord, der siger: "Der Kauff ist vollenzogen "im obberührten Jare 1347. am Tage St. Johannis Baptistæ, auf dem "Hause Marienburg in Preussen, und hernach am Tage omnium "Sanctorum dieselben Lande, Stedte und Heuser dem Orden eingeräu-"met worden." (b). Men disse samtlige Skribentere giøre dog ikke Tingen ud. Jeg har, foruden dennem, Markgræf Ludwigs eget Original-Bref, som hand an. 1347. in Decembri til Berlin gaf vores Konge, og hvor Tale-Maaden er denne: Cum venditio terræ Revalienſis, inter Nos & Magiſtrum generalem domus Sanctæ Mariæ Theutonicæ Jeroſolymitanæ quondam firmata litteris & concepta, jam actu ſeu de facto proceſſum habuerit &c. Nu veed mand jo, af det som alt er sagt, at Marggræfvens Sal og Afstaaelse skeede ikke førend den 21 Septembr. 1346. hvorledes kand det da siges, at hand hafde allerede tilforn med Bref stadfæstet og giort samme Handling førend dens virkelige Endskab og Fuldbyrdelse ved Kong Woldemar, hvilken sidste skeede jo St. Hans Baptistæ Dag; med mindre at Kong Woldemars er skeet i Aaret næst efter?

(a) Tvertimod alle disse, sætter dog Schurtzfleisch, i sin Annotation ved Gosvinum Erkium *pag.* 265. det Aar 1346. Men hand har taget samme af Pontano, der har beholdt Hvitfelds Datum.

(b) *Fol. 82. a. edit.* Zerbst 1592. *in fol.*

ter? som er og rigtigt. Jeg vil ey tale om, at Kongen, som var hiemkommen fra Estland til Danmark 1346. kort for Maji-Maaneds Udgang, skulde nu ofver Hals og Hofvet været reyst til Pryssen, for at slutte Sagen til Marienburg den 24 Junii; siden her hiem igien, og da udfærdige det Bref af 15 Augusti om Knud Porses Arfvingers Udløsning af Estlands Pant: hvori jeg liden Rimelighed finder. Thi denne sidstbemældte Forsikring har Kongen vist nok mottet gifve fra sig, førend Markgræfven har kundet slutte med Høymesteren; helst Høymesteren var allerede vis nok om Kongen og Markgræfven, men ikke ligeledes om Kongens andre Creditorer, de Porser og deres Slægt. Tilmed hafde Kongen an. 1346. om Sommeren meget andet her hiemme at bestille, end at reyse da ud til Marienburg; hvoraf det fornemmeste var, at hand lod, ved Kong Magnus af Sverrige, som Underhandlere, negotiere hos Græfve Johann af Holsten, om at faae indløest Wordingborg Slot og Lehn, hvilket og endelig blef ham ofverleveret samme Aar paa Bartholomæi Dag. End videre siger den Liefslændske Relation, at her ogsaa blef forhverfved Pavens Stadfæstelse paa Hertugdommet Estlands Cession til Ordenen, og at samme har været ansøgt og begiert af Kong Woldemar self, som det liuder i Brefvet, der er dateret Clementis Papæ VI. anno Pontificatus sexto. Men sligt er ogsaa et Argument for mig, nemlig at Kongens Cessions-Bref er gifvet an. 1347. Thi hvo vil tvifle om, efterdi det var Høymesteren om at giøre, at hafve denne Pavens Stadfæstelse, det hand jo skulde hastet dermed, og ladet sig den gifve, inden at Aar og Dag var omme? Hand motte jo frygtet for, at de Danske Vasaller, Adelen i Estland, skulde spille ham prævenire, og, ligerviis som deres Forfædre i Kong Woldemari II. Tiid, udvirke en Befalning og Trusel til hannem fra Paven, at slippe Landet igien og restituere det til Danmark. Nu veed mand, at Pave Clementis VI. annus sextus begynder ikke førend an. 1347. in Majo, og endes med Aars Dagen anno 1348. Ergo hafver mand her endnu et got Argument til Ofverflod, imod Kong Woldemars Skiødes falske Aars-Tal 1346. Ilde hafver ellers Sal. Hvitfeld giort, at hand ikke har indført Copien i det Sprog hand fik den, hvorved mand kunde have prøvet (det urigtige Aars-Tal umældet,) hvad Mangler og andre Feyl hand maae hafve begaaet i denne sin Version; Thi naar samme confereres med dens Extract paa Tydsk, som

Hær-Mester von Galen hafver hidsendt i oftbemældte sin Relation, maae Brefvet self hafve været vidtløftiger. (a)

§. 14.

Hernæst træder jeg til at igiennem gaae og vise de urigtige Ideer, som mand, deels udaf Hvitfelds og hans Efterfølgeres Pontani, deels udaf de Liflændske Skribenteres Beretninger, hafver giort og sig hidindtil beholdet, om Kong Woldemars Sal og Affstaaelse udaf Hertugdømmet Estland. Og da blifver det første jeg maa erindre, at det er blefven en almindelig Sagn, og ligesom en fast thesis historica i visse Bøger, at Kong Woldemar soldte Hertugdømmet Estland bort, fordi hand behøfvede Penge til at bekoste sin Reyse med til det hellige Land, efter et Løfte hand hafde giort, og at hand til saadan Ende offererede Høy-Mesteren i Pryssen Landet, og tog derfor hvad hand vilde gifve ham, nemlig 19000 lødige Mark. Saaledes læser mand i den *Historia Ensiferorum Ordinis Teutonici Livonorum*, som Henrich Leonhard Schurtzfleisch har gifvet for Liuset. (b) Saaledes ogsaa hos den Engelske Skribent, hvis Bog, med denne Titel, *An Account of Livonia, with a Relation of the Rise, Progress and Decay of the Marian Teutonik Order* (c), udkom til London, i det samme

(a) Udi denne Hær-Mesterens Tydske Extract, efter at det første Stykke, om ikke saa accurate, dog nogenledes accorderer med Hvitfelds Ofversættelse, saa følger udi Slutningen dette, som jeg ey veed hvorfore Hvitfeld skulde hafve udelukt, saafremt det hafde staaet i de Polske Gesandters Copie: " Und " verziehet sich (der König) darauf aller rechtlichen Hilf, der Exception nicht gegebens, nicht behaltens, " und mit dargezalten Gelts, auch aller und jeder anderen Rechts Hilff, gantz und gar vorzeihende, übergibt und schenckt auch unwiderrufflichenn, wie das unter den Lebendigenn geschehn pflegt, gedachtem " Hohemeister und seinem gantzen Ordenn, wes dieselbe Lande Harrien und Wierlandt in den Zeiten " mher golden, oder kumpftig mher gelden, und alles wes derselbe (K. Woldemar) seine Erben oder " Nachkommen in unnd aus denselben Landen zuhörich seinn mach, alle bey waren Wortenn, stett, " veste unnd unvorbrochen, vor sich, seine Erben unnd Nachkommen zu halten." Jeg vil lade andre dømme, om ey herudi er eet og andet af en nyere Tid tilsatt.

(b) Der heder det, *in Vita Gosvini Erkii pag. 58.* Aliquanto post Magister novam quiescendi occasionem nactus est, cum Valdemarus III. Daniæ Rex, voti religione obstrictus, se ad iter Hierosolymitanum pararet, atqve ad faciendos sumptus pecunia indigeret. Per id tempus summam rerum in Prussia tenebat Henricus Dusemerus, titulo Magistri Generalis constitutus, qui memor occulti, quod inter Germanos Danosqve sæpius gliscebat, dissidii, ad suam præcipue dignitatem, atqve ad Ordinis securitatem pertinere judicabat, ut Dani ex Esthoniæ finibus excederent. Re deliberata tandem convenit, ut novendecim millia librarum argenti solveret Henricus, & ejus Ordinisqve nomine, Goswinus in possessionem mitteretur. His modis tres luculenti tractus, Harriæ, Wiriæ & Allentakliæ, cum tribus oppidis, Revalia, Wesenburgo, & Narva, Gosvini consilio, in ditionem Ordinis venerunt.

(c) Denne skrifver i yt femte Bref, *pag. 60.* King Woldemar the Third in Denmark, being in necess-

me Aar som Schurtzfleischs er trykt til Wittenberg, 1701. Men hvor hafve begge disse nye Skribentere hentet dette fra? Visseligen ey af nogen gammel Skribent. Thi hvorfore skulde det saa gandske være blefvet fortiet af alle dem, som ere fundne udaf gamle indtil denne Dag, enten i Manuscript, eller paa Prent, være sig Pryssiske eller Liflandske? Den store Ordenens Krønike, som Antonius Matthæus lod omsider i Holland trykke i sin *Xde Tomo Analectorum*, og et par Manuscripter, jeg har haft i Hænder af den mindre, og endeligen hver een, der hafve betient sig enten af den store eller de korte, saasom Thomas Hornerus, Caspar Henneberger, Matthæus Waiselius, Christophorus Hartknoch, og flere, tale aldrig med noget Ord om Estlands Kiøb. De andre, som derom mælde, nemlig Balthasar Russow, Caspar Schütz, Salomon Henning, og David Chytræus, berette gandske rigtigen om Kiøbet, om dets Summa, og om Tiden naar det skeede: Men at Kong Woldemar hafver enten behøfvet, eller brugt Pengene til sin Jerusalems Fart, eller noget andet deslige, derom finder mand ikke det ringeste næfnt. Og hvorfore skulde disse fire, der ellers ere noksom curieus og omstændelige, hafve forbigaaet dette? uden fordi det ingenstæds hafves omtalt eller skrefvet udaf nogen, enten før eller i deres Tider? Ja, naar end alligevel saaledes var fundet, skulde mand da ogsaa hafve troet en saa urigtig Omstændighed, der var grundet paa en blot Sagn, hvilken lætteligen lod sig refutere af vore Danske Annaler, og med andre gode Argumenter? Mand burde snarere hafve tænkt derom, som om adskillig anden Krønike-Snak; uden at undtage de Pryssiske, efter den Dom og Censur, som deres brave Landsmand David Braun har fældet over dennem tilhobe (a). Men hvo er da den Autor, som Schurtzfleisch og den ommældte Engelske Skribent begge hafve haft for Øynene? Ingen anden, end Christian Kelch, fordum Præst i Jerwen i Estland, hvis Lieflændske Historie paa Tydsk, ellers med temmelig god Fliid skrefven, er blefven trykt til Rudolphstad an. 1695. og saaledes faae Aar førend de tvende andre fangede deres Arbeide

 an.

necessity for Money, to defray the expence of his Journey to Jerusalem, sold for ever, and without ony reserve, the Towns of Narva, Revel, and Wesenberg, as also the Provinces of Harrien, Wyhrland, and Allentacken, to the Great Master of the Teutonick Order, for nineteen thousand Mark fine Silver; where of the Order took immediate possession, and the Danish Domination in Esthia, which had been keept by den Danish Kings, from Woldemar II. to Woldemar III. was thus put an End in Livonia.

(a) *De Scriptoribus Polon. & Borussiæ, pag. 235.* & alias.

an. Kelch er da, saavidt mig er endnu bekiændt, den første, iblant Liefslænder saavel som Prysser, der hafver berettet os saadan Aarsage til Estlands Afhændelse ved Kong Woldemar. Hand skrifver *pag. 121.* "Indessen trug sich in Liefland ein sonderliche Veränderung zu. Denn "weil König Woldemar III. aus Dännemarck, zu seiner vorhabenden "Reyse nach dem heiligen Grabe, eine ansehnliche Post Geldes vonnöthen hatte, præsentirte er dem Ordens Hoch Meister, Henrich Dühsemern, die Städte Reval, Narva, und Wesenberg, samt den Provintzen Harrien, Wyhrland und Allentaken, an, zu verkauffen, wie denn "auch noch an. 1347. am Tage Johannis des Täuffers, zu Marienburg "in Preussen ein Kauff-Contract geschlossen wurde, vermöge dessen der "Hochmeister König Woldemaro Neunzehn Tausend Marck feines "löthiges Silbers, nach Cölnischen Gewichte auszahlte : : : und "hatte hiemit das Dänische Regiment in Estland, welches von König "Woldemaro II. biß auf König Woldemarum III. zehn Könige gehabt "hatten, vor dismahl sein Ende." Omendskiønt nu denne gode Mand hafver ved bemældte Stæd ikke næfnt nogen Autorem, ikke heller vores Pontanum, som hand dog paa andre Stæder tilforne har citeret, saa er det dog ingen anden, der har gifvet ham Andledning til, saaledes om Kong Woldemar at skrifve, end Pontanus. Hvorom at vorde ofverbeviist, mand hafver ikkun at læse, hvorledes samme vores Historicus hafver paa Latine ofversatt Hvitfelds hele Narration og Raisonnement om Kongens Reyse, og hvorledes de Estlandske Penge blefve derpaa fortærede. (a) Hvitfeld er da retteligen den første Kilde til denne saa urigtige Tradition, der siden er kommen i flere Bøger at staae, (b) ligesom at dette hafve været Aarsagen, hvorfore vores Konge skilde omtalte Fyrstendom fra Danmark. Og her hafver mand et Exempel, hvorledes Fabeler kommer til Byes, hvorledes de og forandre sig i Væxten til en anden Form og Gestalt, end de hafde i Fødselen, og snige sig saa ind baade i gode og i slette Historie-Bøger. Thi ikke hafver Hvitfeld, som ey heller Pontanus, debiteret Tingen paa saadan Maade, som Christian Kelch, og efter hannem Schurtzfleisch og den Engelske hafve giort. Hvitfeld har udaf

(a) V. Pontani *Histor. rerum Danicar. lib. VII. pag. 475.*

(b) Den Engelske forhen citerede *Account of Livonia* hafver verteret sit Stykke herom, lige Ord fra Ord af Christian Kelches Tydske Artikel, som enhver kand see, ved at conferere dem.

af sin pure Giætning formeret et Raisonnement, og fældet en Dom ofver Kong Woldemars Huusholdning, grundet blot allene paa saadan Giætning. Hand, som var forført af sin Annalista Siælandico til at troe, det Kongen reyste til det Hellige Land i Aaret 1347. (Da hand heller burde hafve troet Nicolai Archiepisc. Chronico om an. 1345. samt paa-aatet de Omstændigheder, som eenstemmigen af saa mange bevidnes (a),) hand har da meent, at efterdi Kongen saa kort tilforne hafde gifvet sit Sælge-Bref ud paa Estland, saa blefve nu en stor Part af Pengene bortsatte paa Udreysen til det hellige Land. Thi saa liuder hans Ord: "Paa denne Reyse fortærede hand største Parten af de Penninge "hand fik for Estland, uden hvis Brudskat Markgræfven fik: hafde været "bedre, disse Penge hafde blefvet anvendte Rigens Giæld med at betale, "som de og vare herkommen for Rigens Gods, end saa unyttigen fortæ-"rede. Men det gaaer saa til med Fyrsters og Herrers Penninge, at de "ville enten være forspildte paa Krig, Bygning, og ellers unytteligen "fortæret, heller end komme til Fremtarf og Beste." Heraf hafver dog Pontanus ikke ofversatt og indført i sin Historie, uden blot allene de tu første Linier: hoc iter præcipuam fere pecuniarum pro Esthonia numeratarum partem abstulit, excepta dote, quæ Conjugi Marchionis est tradita. (b) Hvilket naar Christian Kelch, og andre i Estland, curieus om deres Fædernelands gamle Historier, hafve læst, hafve de vendt op og ned paa Tingen, menende herudi at hafve fundet den sande Aarsag, hvorfore denne Danske Konge skilde sig af med bemældte Hertugdom. Og paa slig Maade er af Hvitfelds vrange og ugrundede Reflexion blefven omsider en thesis historica: Men som langt hastiger falder ofver Ende, ja er lættere at feye bort, end den tyndeste Spindelvæv, naar mand har læst hvad jeg i det foregaaende af klare Documenter har udført. Den gode

(a) Nemlig, at Kongen, da hand fornam sig at være kommen forsildig til Krigs-Toaget imod Lithoverne, drog strax til det hellige Land. Meursius (*pag. 81. seq.*) hafver vildet conciliere herudi Krantzii, Suaningii og de andres Narration med Hvitfelds og Pontani; som gaaer ikke an, og saaledes blifver Kongen paa-eengang i meget længere Tiid borte, end af Historier og Brefve bevises, ey at tale om flere Urimeligheder.

(b) Her hafver Pontanus ey gifvet agt paa, at Frue Markgræfvinden, der skulde hafve Brudskatten, var alt død an. 1341. Men nu var denne Giæld Marggræfvens egen Fodring. Saa stikker og en Vildfarelse i dette hos Meursium: Cum Esthoniam vendidisset, mox redemit, quæ Sororius Brandenburgicus in eadem dotis nomine possidebat. Hvilket med mere altsammen nu lætteligen kand corrigeres, af mit foresiaaende §. 13.

gode Hvitfeld har været i en alt for stor Ukyndighed om disse Sager, og kunde vel hafve sparet sin Prædiken om Fyrsters og Herrers Penge til en anden Text, end til denne. Saa har hand og bildet sig ind, at Kongen fik nu til Marienborg 19000 Marklødige i Hænderne, og udtalte Marggræfven sin Deel deraf, som er falskt; thi Marggræfven hafde alt i Aaret tilforne oppebaaret af Høy-Mesteren ald den Deel, som hand hafde at fodre. Endeligen, at det øfrige som Kong Woldemar nu imodtog paa sin Part, er kort derefter af hannem, ja end derforuden mere, anvendt til Rigens Gields Betalning, skal jeg siden vise at hafve større Rimelighed, end hvad vores velbemældte Skribent har tænkt og skrefvet.

§. 15.

Men ikke hafver samme vores Skribent ladet det forblifve ved denne Critique. Hand hafver tilforne, førend hand indfører Kongens Sælge-Bref, fældet saadan Dom, at " Kongen soldte til Ordens-Brø-" drene det Fyrstendom Estland, imod den Forskrifning, hans Herre-" Fader før hafde giort, at fornæfnte Fyrstendom aldrig skulde afhændes " fra Riget, og imod den Eed, som Adelen i Estland hafde giort, aldrig " at skilles fra Danmarkes Krone." Her kunde mand med god Føye holde den brave Sal. Canceller til gode hans Patriotiske Iver, der endogsaa kand undskyldes hos enhver som ikke er bedre opliust om Sagen, end der sees at hand har været. Thi hvad for en ærlig Dansk skulde det ikke giøre ondt, naar det var skeet saaledes, at een af vore braveste Konger var falden til den Lætsindighed, at skille Danmarkes Krone ved et anseeligt Fyrstendom, allene for at faae Penge i Hænderne til at spendere paa en Pilegrims-Færd? Men nu, da denne ugrundede Sagn noksom af mig er refuteret, og mand af det foranførte betragter, hvorledes Tingen er tilgaaen, vil jeg spørge, om nogen, i hvor stor Patriot hand er, hafver Føye at dømme ilde om Kong Woldemars Giærning? Og om vi ey ere pligtige til at tænke, det høybemældte Konge har været haardt nok nødt til at indgaae og giøre, hvad hand giorde? Hand og hans Hr. Broder Otto vare jo i saadan Tilstand, efter deres Hr. Faders Død, at, vilde de hafve den ringeste Hielp af deres Svoger og hans Hr. Fader Kæyseren, (og hvem hafde de, næst GUd, ellers til Venner?) saa motte de forsikre om den oftbemældte Brudskats Betalning, som var 12000. lødige Mark. Mand

reg-

regne, hvad Summa Penge dette bedrog sig til i de Dage. Og hvad Middel skulde de vel hafve fundet hertil? Siden, da Kong Woldemar gafves Haab om at gelange til Kronen, paa syfvende Aar derefter, hafve Kæyseren og hans Søn, som udaf Brefvene er klart og aabenbart, ingen Hielp vildet lofve ham, førend hand confirmerede de forrige Forskrifninger om Landene i Estland at sælge. Efter denne Tiid seer mand jo, at det har endnu traineret i gandske sex Aar, inden at Marggræfven kunde faae Høy-Mesteren i Pryssen dertil, at gifve sig sine Penge. Ingen Tvifl paa, at jo Kong Woldemar i denne lange Tiid hafver ynsket self at blifve Kiøbmand, og som den rette Løsnings-Herre at udelukke Høy-Mesteren. Men hvorfore skeede da ikke dette? Saadant hafde Hvitfeld saasom en ærlig og oprigtig Mand, vist nok ikke forglemt at sige os, naar hand hafde haft slig Opliusning om Sagen, som jeg i det Foregaaende har gifvet; og da, i stæden for at fælde sin Dom ofver Kongen, hafde hand vel holdet sig ved Danmarkes Riges Raad, som det hafde tilkommet at sørge for denne Ting, og at udfinde Middel til at gribe Kongen under Armene, for at beholde Fyrstendømmet ved Kronen. Men til saadant hafde disse got Folk hverken Ører eller Hiærter: De lode deres brave Konge immerhen stikke i den dybe Giælds-Suppe, som hans Hr. Fader hafde efterladt ham, og de self hafde hiulpet en stor Part til: Imedens hand, i stæden for at ofverkomme den Summa til Marggræfven at udløse, hafde en utrolig Møye med at faae samlet lidt efter lidt, af hvad som inden- og uden-landske Creditorer motte hafve, for det meget som stod pantsatt i Jylland, Siæland, Fyen, Lolland og andenstæds inden Rigets Grændser. Imidlertid paakom Estlands Fyrstendom den Ulykke, at det, fra an. 1343. af, blef saa skrækkeligen ilde medhandlet og til Deels ødelagt, baade af dets Indvaanere Bønderne, og af Litthover og Rysser; hvorom Kongen ikke forsømte at tage self nøye Information ved sin Nærværelse i tvende Aar efter hinanden. Og hvi skulde mand ikke tænke, at, saafremt hand hafde kundet finde Raad, enten der i Landet, eller andenstæds, til de 12000 lødige Mark, hand jo dog skulde løst sin Svoger ud? Men her var intet at bekomme. Og det siunes, at hans sidste Nærværelse i Reval an. 1346. om Foraaret, hafver determineret ham, til at gifve denne Eyendom forloren. Thi strax derpaa om Sommeren er det, at hand har ladet Høymesteren det vide, at de Porser vare for de-

 deres

res Pante-Bref fornøyede: og kunde ingen Tiltale hafve mere paa det Estniske: og derefter i Septembri hafver da Høy-Mesteren trædet til Slutning med Marggræf Ludwig, og udbetalt ham hans bemældte Andeel.

Men at komme igien til de oplæste Ord af Hvitfeld, da kunde vel være de, som ey erindrede sig, alt hvad de hafde læst i hans Historier, der vilde spørge, hvad det var for en Forskrivning af Kong Christoffer, som hans Hr. Søn nu ryggede, og om den maaskee var gifven til Danmarkes Riges Raad, for at beholde denne Herlighed u-afskilt fra Kronen? Ney, ingenlunde: Mand finder langt fra ikke saadan Nidkiærhed hos Raadet i de Dage, som i de sildigere hos deres fortreflige Eftermænd, vores Hvitfeld og hans Medbrødre. Og saa længe som Estland var under Danmark (a), skal mand vel ikke antreffe noget mindste Tegn til, at det Danske Raad har bekymret sig om, enten det forblef ved Kronen eller ikke. Men Forskrifningen, som her omtales, var af Kong Christoffer gifven til den Estniske Adel, i Aaret 1329. fiire Aar førend denne Herre ved døden afgik. Disse adelige Vasaller hafde med Bøn og Ansøgning, og med det som var kraftiger, en anseelig Penge-Foræring, formaaet høybemældte Konge til at gifve fra sig en saadan Forpligt. Hvitfeld har og indført den i hans Historie under benæfnte Aar (b). Aarsagen var denne: Estlænderne vare for intet mere bange, end at falde under et andet Herskab, end det Danske. Derunder vilde de lefve og døe, og aldrig vide af andet for sig og deres Efterkommere. Med deres Naboers Riddernes Vasaller i Lifland, saae de, at det gik gandske anderledes, i henseende til Friheder og Herligheder; og saadant Skifte hafde endeel af deres Forfædre prøfvet, i den Tiid Kong Woldemar II. var fangen; indtil de, efter hans Løesgifvelse, blefve omsider, endogsaa ved Pavens Trusel til Ridder-Ordenen, befriede, og komme tilbage under den milde Danske Regering. Ligesaa frygtsomme vare de og for, at vore Konger skulde sætte dem nogen

(a) Nemlig fra an. 1219. af og deromtrent. Estlændernes Regning om de ti Danske Konger, de hafve været under, behøfver, at mand i dette Tal beregner den unge Kong Woldemar III. som døde førend hans Hr. Fader K. Woldemar II. saa og unge Kong Erik, Kong Christophori II. Søn, ogsaa død før sin Hr. Fader. Thi at Pontanus ensteds taler om Kong Waldemaro I. som Herre af Estland, er en Feyl. Og Kong Canuti VI. Krigstog der paa Landet kom ikke til noget Herskab.

(b) *Pag. 450. ed. in fol.*

gen anden til Regenter; det motte end være een af deres egne Printzer. Det hendede sig i Kong Erik Erikssons Tiid, at Hertug Christoffer, vores Kong Woldemars Fader, (som var af et andet Naturel, end Kong Erik, og kunde ey ret stemmes med denne saa ædel-hiertet Herre,) gik Kongen sin Herr Broder saa nær, at hand forlehnede ham med Hertugdommet Estland paa sex Aars Tiid; da dog samme Hertug var aflagt med gode Forlehninger her i Landet: Men Sagen var, som Hvitfeld skrifver (a), at hand vilde med ald Magt ud af Landet. Dette skeede i Begyndelsen af Aaret 1303. Ofver denne Forandring af Regimente blefve Esterne allarmerede, og heel misfornøyede, og langt fra at lade det komme an paa sex Aars Prøve, vare strax betænkte paa at giøre saadan Foranstaltning, at det hverken skulde nu faae Fremgang, eller vederfares dem siden. Derudi blefve de og seconderede af Ridder-Ordenen i Lifland og dens Hær-Mester, som de finge til at indgaae en Foreening og et Forbund med sig, sluttet i Aaret 1304. paa St. Matthiæ Apostels Dag, og hvoraf Originalen er her i Forvaring. Hvitfeld har giort deraf et Udtog paa Dansk (b), men virkeligen udeladt det mærkeligste, hvilket jeg nu vil anføre, da ellers det Latinske Bref skal komme heelt iblant Bilalagerne. Der staaer saaledes, iblant andet: "Hærmesterne, Commen- Bilag. No. 5.
"datores og Ridderne indgaae en Foreening, og et Venskab og Sam-
"fund med Biskoperne, Capitlerne, og alle samtlige Vasaller af Kirker-
"ne Tharvate og Øsel, saa og med alle samtlige Kongens af Danmark
"Vasaller i Estland; hvilke paa begge Sider, til begge Parters Fæderne-
"landes, Liflands og Estlands, Beskærmelse og Frelse, forbinde sig til-
"sammen i saa Maader: at, saasom den høypriselige Konge i Danmark
"hafde afhændet og skillet disse hans Vasaller fra Kronen, hvilket hand
"ikke med Rette kunde giøre, efterdi disse, ved Fæderne- og Arfve-Rettig-
"hed, og af første Oprindelse, lige fra Hedenskabet af, tilhøre og ere ind-
"lemmede i den Danske Krone. Og efterdi Ridderne og bemældte Danske
"Vasaller staae saaledes i Forbund med hinanden, at de skulle med samlet
"Haand imodstaae og afværge, alt hvis som dennem indbyrdes skeer til
"Forfang og Skade, ja ingenlunde tilstæde, at disse paa nogenslags
"Maade vorde skilde og afsondrede fra den Danske Krone: Saa hafve de
"og nu fasteligen med hinanden vedtaget, at, ihvorsomhelst det motte væ-

F 2 "re,

(a) *Pag. 321.* (b) *Pag. 322.*

" re, der skulde vilde foretage, være sig inden eller uden for Landet, om " kort eller om lang Tiid, at unddrage dennem fra den Danske Krone, " allerhelst de self ingen Regenter agte at hafve eller erkiænde ofver sig, " uden allene den, som bærer bemældte Krone, saadanne Folk ville begge " nu contraherende Parter ansee som deres Fiender, og med en samlet " Haand, ja af alle Kræfter dennem imodstaae, giørendes hinanden her- " udi ald trofast Hielp og Bistand, til den Ende, som nu sagt er, paa det " at forbemældte Vasaller maae og skulle aldrig nogensinde afskilles fra " Kronen Danmark" 2c. Saaledes liuder det udi Esternes svorne Forbund med Ridderne i Lifland an. 1304. hvortil jeg stiller mig for den fornemmeste Aarsag at hafve været, den Forskiæl som de maae hafve indbildet sig, imellem at lefve under en hos dennem i Landet boende Regenter, der vilde holde dem i Tvang og Ave, og derimod at kunde tryggeligen forlade sig til de Danske langt fra boende Kongers Troe og Ordholdenhed, i at forunde dem deres fordum gifne Privilegia og Herligheder uforkrænkede, til at skalte og handle med Bønder og ringe Landsaatter, saasom de vare vante, og af Kelchens og andres Historier nokfom er bekiændt. (a) Og er da dette Forbunds Document just den Eed, hvilken Hvitfeld skrifver, at Adelen i Estland hafde giort (b), aldrig at skilles fra Danmarkes Krone. Men Kong Erik Erikssøn forbandt dem jo ikke til saadan Eed, eller fodrede nogen af dennem. Tvertimod: det var dennem, som ukaldede og uforventede skikkede deres Deputerede til hannem med samme Document, og med indstændigst Supplication formaaede ham til, at holde for got hvad de hafde giort; maaskee vel ogsaa at kalde sin Broder Hertug Christoffer tilbage; endskiønt derom ikke noget findes, og endnu lige saa lidet, at denne Konge hafver forpligtet sig eller sine Efterkommere til at stadfæste denne deres Eed, og beholde dem uforanderligen stædse ved den Danske Krone. Og hvor mild en Regering hand hafver ført over dennem, kand mand og deraf kiænde, at i Aaret 1325. som var sex Aar efter hans Død, hafve de self mottet tilstaae, at hafve været hannem skyldige, og endnu til Rest med en Giæld til hannem af

2000

(a) Hvorvidt deres Friheder og Privilegia hafve været extenderede, ja end ogsaa til en iblant Christne Folk uhørt Urimelighed, hafver Messenius rørt noget lidet om in *Chronolog. Finland. Livon. & Curland.* Scond. illustrat. Tom. X. ad an. 1397. pag. 18.

(b) *Pag.* 494. ad an. 1346.

2000 lødige Mark Sølf; som de gafve Kong Christoffer II. og hans Søn unge Kong Erik deres rene Obligation paa, at betale inden Michels-Dag i selfsamme Aar. Brefvet er dateret først in Majo, og forseglet af Bilag.
40 Estiske Adelsmænd paa Wordingborg her i Siæland. At nu disse A- No.6.
del ere den Tiid komne herhid saa mand-stærke, betyder uden Tvifl, at Kong Christoffer, der altid hafde større Penge-Trang, end hans Sal. Hr. Broder, hafver da ey allene ladet dem mane for det resterende, men og gifvet dem at forstaae, at hand vidste at skaffe sig mere Fordeel af Landet, med at tage Penge derfor af Ridder-Ordenen. Til hvilket at afværge, disse samtlige Vasaller hafve forføyet dem herhid, og forsikret hannem for det første, om de 2000 Mark lødige inden saa faae Maaneder at aflægge. En ligedan, ja samme Aarsage hafve de ogsaa haft fire Aar derefter. (a) Thi Anno 1329. komme nogle af dennem atter her-ind, og hafve da faaet høybemældte Konge ofvertalt, til at gifve dennem en stærk Forskrifning (b), at hverken hand self, eller hans Efterkommere, Konger i Danmark, skulde nogen Tiid, enten ved Sal, Forpantning, Forbytning, eller i nogen anden Maade, skille Estland fra Kronen og Riget Danmark. Vist nok maae dette Bref hafve kostet dennem en vigtig Recognition; helst den gode Konge var paa den Tiid i en meget større Nød, end tilforne an. 1325. Og dette er da Forskrifningen, som Hvitfeld gifver tilkiænde, at Sønnen vores Kong Woldemar IV. satte tilside og handlede tvertimod. Men jeg er fuldt persuaderet, at hvis det hafde været ham muneligt, hafde hand med langt bedre Sind og Hiærtelag holdet den, end hans Hr. Fader gaf den fra sig; og hvad som derimod skeede, det giorde hand ikke med nogen god Villie, men saa nødigen, som nogen Ting i Verden. Naar og nogen herudi skal beskyldes, da blifver det gandske andre end hand; forstaae, enten de som ikke undsatte ham med saa mange Penge, at hand kunde hafve betalt Marggræfven med; eller og maaskee rettere hans Hr. Fader Kong Christoffer, der gaf til Estlænderne en saadan Forskrifning imod ald Skiæl og Samvittighed, den Tiid Landet var allerede med Forpantninger saa stærk belastet, baade til

(a) Hartknoch, in *notis* ad Duisburgii *Chronicon, pag. 395.* Non cessarunt vero & postea Cruciferi Revaliensibus insidias struere. Unde Æsthoniæ Nobilitas extorsit a Christophoro II. literas, quibus Rex promittit, se nunquam Æsthoniam a regno Daniæ, vel venditione, vel alio modo, separaturum.

(b) See Hvitfeld, *pag. 450.*

Markgræfven saa og til de Porser, og hand vidste sig jo ingen Middel til at giøre det frit. Skaden er imidlertid blefven Kronens, formedelst dem, som i gamle Dage hafve raadet til, at pantsætte Lande for Brudskatt, i stæden for at gifve Printzesserne strax rede Penge med: og paa slig Maade er den blefven skilt ved tvende skiønne Herligheder, ved Estland under Kong Christofter II. og ved Orkenøerne under Kong Christiern I.

Angaaende Penge-Summen, som Estland blef soldt for, da skal mand derom ikke blifve ret vis underrettet af vores Hvitfeld. Hand skrifver i sin Beretning først, at Kongen soldte Fyrstendommet for 18000 lødige Mark: detsamme hafver og Meusius antaget, og næfner octodecies mille puri argenti selibras. Men siden staaer udi den Danske Version af Brefvet 19000. Pund lødige; som mand skulde jo tænke at være meer end dobbelt saa meget, forstaae 38000 Mark. Dog maae her erindres dette, at udi Penge-Forskrifninger brugte mand ikke at regne paa Pund-lødige. J den Latinske Copie, som Hvitfeld har haft til at vertere, og ligesaa udi Originalen, har der uden ald Tvifl vel staaet 19000. librarum argenti puri; ligesom mand og læser det hos Schurtzfleisch in *vita Gosvini Erkii* (a). Men Libra har været i deslige Skrifveres Tanker detsamme, som hos bedre Latinister Selibra. Saadan Observation kunde lætteligen være Hvitfeld fremmed, og, saavidt jeg kand erindre, er den ikke heller forekommet mig, i saa mange hundrede Latinske Brefve paa Penge, her i disse Lande udgifne. Der imod hafve de nye Forbedrere af Du Cange *Glossario* bemærket udi Engelske Brefve, af det XIII. Seculo, at Libra argenti er brugt pro Marca. Men om denne Materie skal jeg maaskee, om jeg lefver, handle noget udførliger paa et andet Stæd. Med eet Ord, Summen, som Ridder-Ordenen har gifvet for Estland, har vist nok været 19000. lødige Mark Sølf, som og alle Pryssiske og Liflændske Skribentere næfne (b). Men Hær-Mester von Galen har i sin Relation til Kong Christian III. taget sig vel vare for at næfne den; hand kalder den ikkun eine namhaffte Summa reines Silbers: Maaskee hand har været bange, at Kong Christian III. skulde byde ham detsamme igien derfor.

§. 16.

(a) *Histor. Ensiferor. pag. 58.*

(b) J hans Artikel udi det store Tydske Universal-Lexico (52. Bind, pag. 1285.) er Summen fingeret langt høyere, nemlig til 80000. Mark fiint Sølf.

§. 16.

Men hvorledes monne Estlænderne hafve været til Mode, ved dette, som nu var skeet af Kong Woldemar? Visseligen meget ilde. Høy-Mesteren af Pryssen lod bekiændtgiøre sit Kiøb, og saasom den Liflændske Orden var under hans Ofver-Herskab, og Estland laae Lifland nærmest, saa ofverlod og forlehnede hand disse nye acquirerede Provintzer, Harrien, Wirrien, Allentakle og hvad de mere heder (a), til Ordens- eller Hær-Mesteren i Lifland, som var den Tiid Herr Gosvinus von Erken. Denne tog Landene i Possession ved Alle Helgens Dag 1347. At dette hafver skaaret den Estniske Adel i deres Hiærter, kand mand sikkert troe; thi hermed endedes deres beste Dage og deres store Friheder. Her ligger endnu udi Archivet et Document, som er en Vidisse udaf den føromtalte Forskrifning, som Kong Christoffer II. hafde gifvet dem, og samme er udstædet og bevidnet af Kong Magno i Sverrige an. 1348. paa Christi Himmelfarts-Dag til Stockholm. Det er altsaa klart og siunligt, at deres Deputerede hafve med dette Document været herinde, og indleveret det til et Beviis tillige med deres Klage og Besværing ofver Kong Woldemar, der nu hafde tilbagekaldet sin Sal. Hr. Faders Forpligt og Løfte, at hand og hans Efterkommere skulde aldrig skille Estland fra den Danske Krone. Men hvad Svar monne de her hafve faaet? Dette kand jeg ikke sige; men er dog fast i den Tanke, at Kong Woldemar ey skulde ugierne hafve seet, at hans Forretning var blefven casseret, og paa det Fundament, som Hvitfeld anmærker (b), at ingen af hans Raad hafde

(a) Estonia omnis in quinque dividitur provincias, scilicet Alentakham, cujus caput Narva; Wironiam, ubi Borcholm; Harriam, in qua Revalia; Jerviam, ubi Wittenstein; & Wykiam, seu Maritimam, in qua Leale. Sic Illustr. Jo. Dan. Gruber in *notis ad Origg. Livon. pag. 109.* Hvitfeld beskrifver og dets Dele og store Begreb, med flere Ord, i Kong Woldemar II. Histor. ad *an. 1219. p. 185.* David Werner in *Præfat. Epitomes rerum Æston. & Livon. MS.* laster dennem, som af Uvidenhed bilde sig ind at Estland er een Deel eller Provintz af Lifland, hvilket sidste var ikkun et lidet Land imod Estland at regne, som hand vidtløftigen beviser, og slutter saa: omnes igitur illi ab historicæ veritatis tramite aberrant, qui Livoniam in tres, quatuor, quinque, octo, vel undecim etiam provincias divisam voluerunt, persuasi Æstoniæ provincias, Lettiamque & Curlandiam &c. in unica Livoniæ provincia sitas & inclusas esse. Siquidem una Æstonicarum provinciarum Wieckia (sub qua, tempore primæ gubernationis Danicæ omnes agri Pernavienses usque ad Salim fluvium comprehensi fuerunt,) longe ampliores, ac ipsa Livonia, terminos habuit.

(b) Strax efter de foranførte Ord *pag. 494.*

hafde forseglet Skiøde-Brefvet uden Hr. Stig Andersson, kiændet plat u-gyldig af de øfrige Rigens Raad, tillige med ogsaa Pave Clementis VI. Confirmation, naar ikkun Raadet hafde vildet sørge for at skaffe de 19000 lødige Mark Sølf til veye, som Høy-Mesteren motte hafve tilbage, paa det at Hertugdommet kunde kommet igien til Kronen.

Imidlertiid hafves nu her tilstæde bemældte Vidisse, med Kong Magni Segl under, som de Estlandske Herremænd og Vasaller hafve formaaet denne Konge til at gifve sig, den Tiid de, Aaret efter Forandringen, droge herhid for at klage. Og hvis samme Document ey saaledes var kommet her, og blefvet fundet af Sal. Hvitfeld, hafde hand ikke heller vidst det ringeste at sige om oftbemældte Kong Christoffers Forskrifning til Esterne i Aaret 1329. Thi af samme Vidisse har hand skrefvet den ud (a). Hvad mere er, hand gifver jo tydelig nok tilkiænde, at alt hvad hand har haft for Kundskab om Fyrstendommet Estlands Sal og Afhændelse ved Kong Woldemar, har været af den Copie, som de Polske Gesandter tilstillede de Danske an. 1570. paa den Stettiniske Forsamling til Freds-Handlingen imellem Danmark og Sverrige. Sandt er det, at ikke nogen eniste af vore Annaler eller gamle Skrifter, saa mange mand veed endnu af at sige, næfne med noget Ord, hvorledes Estland er kommet fra Danmark. Er da ikke heraf nok at domme, hvor slet og ælendig-faren den ærlige Canceller har været, og hvor arm paa Documenter til at skrifve en fuldkommen Historie? Naar endogsaa et saadant Factum, som et stort Fyrstendoms Separation fra Riget, et Fyrstendoms, hvis Erobring ved den mægtige Kong Woldemari II. Vaaben, og hvis Omvendelse fra Hedenskabet til Christendommen ved de Danske hafde giort saa megen Bruit i Verden, ja hvis mange udaf efterfølgende Konger udgifne geistlige og verdslige Benaadinger figurere endnu i Historierne; Et Factum, siger jeg, af slig Vigtighed, og som ikke engang fuldt halftredie hundrede Aar før Hvitfelds Tiid var passeret, er saaledes blefven fordult, fortiet og forglemt, at det ikke staaer ommældet i nogen Dansk Mands Skrift, førend mand her blef den Copie af Skiødet mægtig an. 1570? Thi de Prysser og Liflænder, og Chytræus, som derom hafve skrefvet, ere alle yngere end sidst bemældte Aar. Dog dette u-anseet, kand

(a) Ja endogsaa gifvet os den i sit rette Sprog paa Latin, *pag.* 450.

kand mand alligevel udaf vores Hvitfelds Exempel lære, hvad det er at ville skrifve Historier, og ikke see sig vidt nok omkring om Materialier dertil. Denne ypperlige Mand var Rigens Raad og Canceller, hafde det gandske Kongens og Rigets Archiv for sig; og ved denne Passage hafver hand meent, det hand ey behøfvede, ja var kun til Unytte og Tiids-svilde, at søge og efterlæse mere, end hvad som fandtes skrefvet i Kong Woldemars Tider, saa vel i de Liflandske Documenter, som i andre. Men dersom hand hafde kundet tænkt paa, at der laae endnu en langt omstændeliger Information om Sagen i et Document, der var skrefvet nogle Aar efter at hand self var fød, nemlig den Beretning af Hær-Mesteren i Lifland til Kong Christian III. var hand komen i en gandske anden Kundskab, og hafde da ogsaa kundet spare mig, i den omrørte Materie, for en hoben Umage.

§. 17.

Men hvad vil jeg sige? Hvitfelds Fortienester u-agtet alle hans Feyl og Forglemmelser (som vel ingen Historicus er frie for,) blifve dog stædse i ald Ære hos enhver fornuftig Dansk; i sær ogsaa for hans gode og patriotiske Hiærte. Og imedens vi ere i denne Materie, saa kand jeg end heller ikke forbigaae at tale noget om en anden Prøve af hans Nidkiærhed, som hand har udviist, i at være ogsaa half-ufornøyet med vores Kong Christiern I. fordi hand, paa en Tiid, da nogen Leylighed dertil gafves, ikke skaffede Estland igien til Danmark. Dette yttrer hand i høybemældte Konges Historie, efter Fortælningen om den Krig, som førtes imellem den Pryssiske Ridder-Orden paa den ene Side, og de Pryssiske Land-Stænder samt Kongen i Polen paa den anden Side; hvorudi vores Kong Christiern I. var i Forbund med Ridderne, skikkede dennem Hielp til, og giorde Dantzigerne adskillig Skade. Her nemlig lader Hvitfeld falde disse Ord: " Og var underligt, om Kong Christiern " ellers hafde standet efter at forvide sine Riger, at hand ikke giorde mere " til den Pryssiske Krig end hand giorde; dermed hand og hafde kunde " blefvet de Lande og de Stæder endeel mægtig: Men hand, som en sagtfærdig Herre, tragtede efter at beholde sine Riger, og den Deel, hand hafde " Ret til, ikke efter andre deres " (a). Men her lader ogsaa vores gode

Sal.

(a) *Pag. 873.*

Sal. Canceller mærke, hvor maadeligen hand har været underrettet baade om denne Herres Inclination, og om endeel hans Forhandlinger og Idrætte i de Tider. Jeg derimod er fast persuaderet, at det meeste der bevægede Kong Christiern I. til at tage sig de Pryssiske Riddere an i denne Krig, var at blifve det gamle fra Danmark bortkomne Hertugdom Estland igien mægtig; og hvad der giorde, at hand siden slog Forbundet op med bemældte Riddere, var allene, at hand saae sin Forhaabning, til Estland at bekomme, at være forgiæfves. Historien er korteligen denne: En meget stor Forbittrelse af Land-Stænderne i Pryssen imod deres Øfrighed Ridder-Ordenen, og en Trætte som længe hafde været, var omsider i Aaret 1454. udbrødt til en aabenbare Krig og Feyde. Samme giorde, at Stænderne søgte sig nu om et andet Herskab at være under, der kunde forsvare og gandske frie dem fra Ridderne. Nogle af dennem hafde stemmet paa Kong Christiern I. i Danmark (a): Men da de fleeste vare for Kong Casimir i Polen, saasom dennem nærmere ved Haanden, forblef det ogsaa ved hannem; og hand tog sig dennem straxen an. Ridder-Ordenen og deres Hoy-Mester i Pryssen, tillige med deres Selskabs-Brødre og Hær-Mesteren i Lifland, forsømmede da ikke deraf at profitere, og anmældede sig hos Kong Christiern, forestillende hans Majest. de gamle Forbunde imellem de Danske Konger og Ordenen, og hines priselige Iver, i at plante fordum hos de Hedenske Folk den Christendom, som Ridderne hafde siden forsvaret og udbredet. De ansaae hans Majest. som deres beste og naturlige Beskiærmere, og bade at hand for Guds og Mariæ skyld ey vilde slaae Haanden af dem. Hvad Svar vores Konge har gifvet dem, kand jeg ikke sige: Men af det, som strax skal siges, er det heel troligt, at hand har gifvet dennem at forstaae, at de Lande, under Estland begrebne, med Reval og Narven, som hans Forfædre Kongerne i Danmark hafde haft, og plantet den omtalte Christendom udi, hvorved Ridderne vare blefven deres Bunds-Forvandte, motte hand hafve igien tilbage; Thi hvis hand skulde med nogen Kraft tage sig dennem an, fik hand at vide sig en fast Fod der i Landene, ligesom de gamle Konger. Herom maae ogsaa noget være handlet og aftalt; men ikke kommet til nogen Fuldkommenhed eller Stadfæstelse. Kong Christiern var imidlertid i Krig begreben imod Kong Carl Knudsøn

(a) See Casp. Schützen Preussische *Chronica* 5 Buch, *pag. C. I. b.* edit. Zerbst 1592. fol.

ſøn i Sverrige. Denne fik at ſpørge om Ridder-Ordenens Handling med vores Konge, og ſkref ſaa an. 1455. Borgemeſterne i Reval til, bedende dennem, at ſætte ſig derimod af ald Magt: Hand truede, at hvis ſligt ſkeede, ſom nogle hafde advaret ham om, at Hær Meſteren i Lifland ofverdrog til Kongen i Danmark de Lande Harrien og Vihrland, ſamt Stæderne Reval, Narven og flere Fæſtninger, da motte Lifland forvente ſig en offentlig Krig af Sverrige, og det vilde da med Reval intet gaae bedre, end det var ſkeet med Viſby; ja Hænſe-Stæderne ſamt alle paa Lifland handlende motte heraf vente ſig ſtørſte Skade og Forderf. (a) Herofver hafver da vel Tingen ſtudſet og er blefven opholdt. Men da Kong Chriſtiern blef i Aaret derefter lykkelig imod Kong Carl, og gaf Ridderne og deres Høy-Meſter i Pryſſen Forhaabning, at det ikke ſkulde vare længe, førend hand blef ſelf Herre og Meſter af Sverrige, ſaa at Reval og Hænſe-Stæderne ſkulde ey hafve ſig noget farligt fra dette Rige at befrygte, ſkal ham være tilkommen et ſlags Forſikring igien fra dennem, at ſaa ſnart hans Majeſtet var blefven Sverriges Rige mægtig, ſkulde det ingen Vanſkelighed hafve med Eſtland. Nu er det bekiændt, at K. Chriſtiern ſiden, udi ſamme Aar 1456. indbekom Oland og Borkholm, og Aaret derpaa Stockholm, da Carl Knudſſøn bortflyede af Sverrig til Dantzig. Saa finder mand ogſaa udi bemældte Aar 1456. at Kongen har begyndt at ſkrifve ſig Hertug til Eſtland, ja Dagen efter Mariæ Magdalenæ (den 23 Julii) udſtædet her i Kiøbenhafn en Stadfæſtelſe paa Reval-Kirkes Privilegier, hvori hans Titel er ſaaledes: Chriſtiernus, Dei gratia regnorum Daciæ, Norwegiæ, Schlauorum Gottorumque Rex, Dux Eſtoniæ, & Comes in Oldenborch & Delmenhorſt: Siden, længere hen i Brefvet, læſer mand diſſe mærkelige Ord: Idcirco nos Chriſtiernus Rex & Dux Eſtoniæ, ut patronus cathedralis Eccleſiæ Revalienſis antedictæ, ſalvo ſemper & illibato in omnibus permanente Jure patronatus Coronæ noſtræ, cui innitimur, & inniti intendimus &c. ſidſt ſtaaer under Brefvets Dato: Dominus Rex per ſe cum pleno Conſilio; hvoraf læres, at Rigens Raad har været enige med Kongen og ſamtykkende, at hand ved nærværende Leylighed ſkulde forfølge omældte ſin Ret. J Dacherii *Spicilegio* (b) finder mand og et Bref af høybemældte K. Chriſtiern, til Kongen i Frankerige,

(a) Caſp. Schütz *lib. cit. pag. E. 2.* Chr. Kelch Liefl. Hiſt. *3. dſ. p. 140. ſeq.*
(b) *Tom. III.* edit. in fol. *pag. 803.*

kerige, og der skrifver hand sig ligeledes Dux Estoniæ; Samme er dateret i Kiøbenhafn 1457. paa Palme-Søndag. Udi værende Tiid, nemlig fra Sommeren 1456. indtil et Stykke hen i det efterfølgende Aar 1457. (hvorlænge, kand jeg ey for vist sige,) har hand bestandigen brugt samme Titel: og imidlertid udgifvet en god Deel Brefve, den geistlige Stand der i Landene vedkommende. Deriblant er eet, hvormed hand stadfæster Capitelets Val i Reval paa en nye Biskop; og et andet, hvori hand recommenderer samme Mand til Pave Calixtus, dat. Kiøbenh. 1456. ult. Julii. Herom hafver og den Svenske Skribent Joannes Messenius haft Kundskab, og siger at Kongen tog sig Estlands Titel til, samt øfvede Jus Patronatus over Reval-Kirke, med at befodre en Biskop dertil (a). Hvitfeld hafver ingenstæds mældet om denne Titel; saa at jeg slutter, det den ey er hannem forekommet eller paa-agtet i høybemældte Herres Brefve: og sandt er, at i den Copie-Bog med nogle af Kong Christierni I. Latinske Brefve, som vores Hvitfeld har haft til Brug og er endnu til, sees den ikke, men efter de Ord, Dan. Suec. & Norv. Rex, staaer allevegne et etcetera. Det eniste derfor, som velbemældte Sal. Canceller hafver observeret, til Materien i nogen Maade hørende, er hvad hand skrifver i det Aar 1457. at imedens Kong Carl Knudssøn opholdt sig til Dantzig, " skrefve Dantzigerne Hænse-Stæderne til, at de vare advarede, det " Hær-Mesteren hafde skrefvet til Kong Christiern, at kunde hand bringe " sig Sverrige under, da vilde Hær-Mesteren med de Prysser gifve den" nem under Kong Christiern. Hvorofver befrygtendes var, at ald dend " Rydske og Nygardske Handel kunde blifve Stæderne betagen: Men " Kong Carl lofvede, om hand kunde komme til Riget igien, vilde hand " alle Kiøbmændenes Privilegier og Friheder i Sverrige igien confir" mere." (b) Men ikke troer jeg, at der har været noget om; nemlig at Hær-Mesteren i Lifland hafver enten i dette Aar, eller tilforne, haft nogen Villie og Attraae til det, som sagdes, og Kong Carl Knudsøn var forebragt: Men vel, at Kong Christiern stundede meget derefter, og efter et Haab og Løfte, som Høy-Mesteren i Pryssen hafde derom gifvet ham, taget sig udi saadan Intention de Pryssiske Ridderes Sag an, saavidt som hans

(a) An. 1456. Christiernus Rex Daniæ, sibi jus usurpans in Ecclesiam, sed nescio quam legitime, Revaliensem, & titulo utens Estoniæ, Episcopi promovet Romæ inaugurationem, Messen. *Chronol. Finland. Livon. &c. Scond. Tom. X.*

(b) *Pag. 871. edit. in fol.*

hans egen Krig i Sverrige kunde det tillade. Ja jeg tvifler slet intet paa, at jo den Prydsiske Høy-Mester, i den store Nød og Forlegenhed hand befandt sig, har gierne været villig, til at samtykke og sige ja til alt hvad Kong Christiern proponerede. Med Hær-Mesteren hafde det en anden Beskafenhed: Hand var i denne Krig langt fra ey saa redebon til hvad de Prydsiske Riddere fodrede, lod dennem og ofte saa got som Hielpe-løse, hafvende imidlertid self Uroe og Feyde med Erke-Biskopen i Riga. Imidlertid har dog samme Hær-Mester, ved Nafn Johann Osthoff von Mengede, formaaet vores Konge til at love sig Undsætning til den Krig i Pryssen, og derfore forpligtet sig til at betale Kongen 1000 lødige Mark Sølf, og 5000 Rhinske Gylden, i fem Aar, hvert Aar en femte Deel af Summen, dat. til Riga. 1456. Jacobi Apostels Dag. Men da blef af hannem intet om Estland mældet. Tvert imod Hær-Mester Hr. Henrich von Galen i sit ofte forhenbemældte Skrift til Kong Christian III. har forsikret, at samme von Mengden bragte Kong Christiern I. til at afstaae sin Pretension paa Reval og de Estniske Lande, og at confirmere Ordenen sin Besiddelse deraf, som den fra Kong Woldemari IV. Tiid hafde haft; hvilket hand skrifver at være skeet til Stockholm 1457. Dette tør jeg og saa meget mindre negte, som det kommer ofvereens med min Observation, at siden bemældte Aar 1457. hafver mand aldrig mærket Estlands Titel af høybemældte vores Konge brugt. Men ikke hafver hand derfore slaget Tingen saa gandske af sit Sind. Der findes et Sælge-Bref af en Estnisk Adelsmand, Danhoff Kalffue, som soldte til Kongen en heel Deel Jorde-Gods og Lands-Byer i adskillige Kirke-Sogner der i Landet, for Ti Tusinde Stokholmske Mark, dat. til Stokholm 1457. St. Severini Biskops Dag, som er 23. Octobr. desforuden kiøbte hans Majest. det store Jordegods ved Reval, kaldet Gamle- og Nye-Kolk, og en Gaard i Revel dertil hørende; hvilket efter denne Konges Død er faldet i hans Hr. Søns Kong Friderich den I. Arf, og af hannem, samt af Kong Christian III. forleent til adskillige, eengang ogsaa soldt, (Kongen sin Reluition forbeholden) for 27065. Rigiske Mark. Ey at tale om høybemældte Kong Christierni I. bestandige Pretension paa Ösel-Stift, og dets Jus Patronatus, saasom hannem tilhørende, samt hans Protestation til Paven og Cardinalernes Collegium imod den af de Prydsiske Riddere derudi indtrængde Fr. Jodocum, hvorom sex af hans Brefve i

Aarene 1458. og 1459. her ere tilstæde. Efter alt dette vil jeg da spørge, om her megen Føye hafves til at dømme saaledes som Hvitfeld, at Kong Christiern lod disse Tanker, om at forvide sine Lande, fare af lutter Sagtfærdighed? Ney; vist var det ingen Mærke til Sagtfærdighed eller sær Philosophisk Nøysomhed hos denne Konge, først at haste saa meget med den Estlandske Titel at tage op, og siden at tilkiøbe sig meget Gods der i Landet, og urgere sin Paastand paa Stiftet Osel. Jeg er disforuden forsikret, at hand har haft et temmeligt Partie der i Landene, og at Adelskabet hafde intet heller ynsket, end slig Forandring, nemlig at komme igien under Danmark, for at nyde deres gamle Friheder. Dette mærkede Hær-Mesteren Johann von Mengden; og hvad hafde hand at giøre? Hand erklærede i Aaret 1457. (detsamme Aar, som hand bragte Kongen til at confirmere sig possessionen, som forommældt er,) at samtlig Adelen i Harrien og Wihrland motte være herefter skatte-frie, og skænkede dem desamme Friheder fra alle Paalægge, som de hafde haft under de Danske Konger. Christian Kelch skrifver og herom, men giætter, at hand maaskee giorde det til Bravade for Erke-Bispen i Riga (a): Men Kelch har ingen Beskeed vidst om Sagen. Og ved samme Tiid hafver bemældte Hær-Mester erholdet af Høy-Mesteren i Pryssen, Hr. Ludwig von Erlichshausen, betienende sig af dennes Penge-Trang, fuldkommen Souverainetet ofver Lifland og de Estniske Lande, og at beholde dem stædse fremdeeles Lehn-Frie (b). Hvilket blef siden an. 1521. confirmeret af Høy-Mester Marggræf Albrecht af Brandenborg til den berømmelige Hr. Wolter von Plettenberg, og endeligen af Kæyser Carolo V., der ophøyede denne Hær-Mester von Plettenberg i Fyrsten-Stand (c). Jeg beder meget om Forladelse for denne lange Digression, som jeg har meent at kunde her giøre dem til Fornøyelse, hvilke jeg veed at hafve seet Brefve af Kong Christierno I. med titulo Ducis Estoniæ, og ynsket at vide, hvorfore hand tog den op, og alligevel ikke blef ved at føre den.

§. 18.

At komme nu igien til Kong Woldemar, da maae jeg først anmælde en liden Artikel, som endnu staaer mig til Rest af an. 1346. og

som

(a) *Pag. 141. seq.* hvor hand siger: dem Ertz-Bischoffe vielleicht zur pravade &c.
(b) Dette hafves i Hr. Henr. von Galens Relation.
(c) Vid. Schurtzfleisch. *not. ad Histor. Ensiferor. pag. 336.*

som jeg, for ey at bryde over min forige, nemlig næst foregaaende, Materie, hafver med Fliid opsatt. Der staaer hos vores Hvitfeld, strax i det bemældte Aar 1346. "Erik Kong Mogensis Søn i Sverrige fik sig til "Hustru Beatricem Marggræfvens Dotter udaf Brandenborg, Kong "Woldemars Søster Dotter". Hvorved jeg har tvende Observationer at giøre: den første er om Joanne Messenio, som hafver skrefvet dette Aars-Tal at være urigtigt hos Hvitfeld, og at det bør være 10 Aar sildiger, saasom Giftermaalet skeede ikke førend 1356. Hans Raison er, ikke noget Beviis af ældere Svenske Skribentere; thi deraf næfner hand slet ingen, har vel og ingen vidst; men allene fordi Brudgommen Erik var ikkun 8 Aar gammel (a). Men naar dette skal være Argumentet, vil jeg sige ham rundt ud, at det duer plat intet, for dem som veed noget mere af de Tiders Historier, da det var blefven den store Mode, at gifte Printzer og Printzesser sammen i saa ung Alder: hvorom videre at skrifve jeg sparer til an. 1363. i det følgende, da jeg faaer noget at tale om vores Dronning Margretes Giftermaal med Kong Hagen. Messenius, og hvem hand ellers hafver med sig af slig Mening, maae da gifve os noget bedre Argument, førend jeg agter mig beføyet at troe dem. Og hvad Hvitfeld angaaer, da har hand slet ikke forskrefvet sig, ey heller læst feyl hos nogen anden: hand har taget dette Stykke af een iblant vore ældste Annalister, den Incerto Auctore, som hand pleyer følge, og staaer trykt i Herr Canceller von Westphalens *Tomo I.* der staaer dette midt iblant andre Ting opregnet: A. D. 1346. Dapifer cum exercitu transit Lalandiam post Epiphaniam, & obsedit munitiones, quæ in ea erant. Ericus filius Magni Regis Sveciæ duxit filiam Marchionis. Rex Waldemarus vicit Korsoer. Min anden Observation ved samme Artikel, er om Bruden. Hun maaskee er nu fra Tydskland blefven hidført, da Kongen hendes Herr Morbroder drog fra Berlin: kand og være, at hun er kommen herhid at opfødes, da hendes Frue Moder an. 1341. ved Døden afgik, og Marggræfven siden indgik andet Egteskab med Hertuginden af Kærndten.

(a) Messen. *Censur. Chronol. Tom. XIII. p. 74.* Ericum Hvitfeldius anno 1346. rei operam uxoriæ minus recte tradit dedisse. Qui tamen error librario potius, veterum imperito, adscribendus videtur, annum 1346. loco 1356. fastis annotanti. Conf. & *Tom. XII. p. 186. & p. 191.* & *Tom. III. p. 17.* Men denne Mands usædvanlige her brugte Discretion og Høflighed her at undskylde Hvitfeld, gifver noksom tilkiende, at hand er self uvis om Sagen.

ten. Og hafver saa de Bæyerske Historici uræt, i at sige, det Marggræf Ludvig hafve ingen Børn med den Danske Princesse (a).

Derpaa gaaer jeg videre frem med Hvitfeld, som jeg har intet at rette hos i an. 1348. undtagen det hand skrifver at Kongen kom da tilbage fra det Hellige Land; hvilket visseligen er skeet længe tilforne, som jeg og vidtløftigen forhen har viist. I hans gamle Annalist staar og intet her om det Hellige Land, men allene, Rex Waldemarus ad Daciam reversus, som allene betyder fra Tydskland, nemlig nu sidst fra Berlin, hvor hand var in Decembri 1347. Men hvad som jeg holder mig pligtig til, ikke stiltiendes at forbigaae, er det som følger strax efter hos baade bemældte Annalist, og hans Ofversættere Hvitfeld, nemlig, at den Tiid Kong Woldemar var da tilbage kommen, da fik hand fast alle de andre Slotte ind udi Siæland og nogen i Jylland. Jeg vil spørge, om hand vel fik nogen af dennem indløst foruden Penge? Siden i næste Aar derefter 1349. fremkommer Kongen paa Herredagen i Ringstæd, og gifver tilkiænde for Adelen og alle Rigens Stænder, at nu hafde hand indløst Slotte og Fæste for 30000 Mark Sølf, (*) og hafde lagt til 10000. af sit eget. Herpaa mener jeg at vores Sal. Canceller motte vel hafve giort nogen Reflexion, om ikke dertil kunde været af de Penge hand nyligen bekom i Pryssen, saa at de ikke blefve fortærede paa Reysen til det Hellige Land.

Om vores Konges Krigs-Tog i det Meklenborgske og det Markiske, Markgræf Ludwig til Undsætning an. 1349., mener jeg at være nok i det, som Krantzius og Hvitfeld hafve skrefvet. Allene jeg kand ey begribe, hvorledes alle Pommerske Krøniker ere blefven bragte i den Forvirring, at giøre denne Krig fem Aar yngere, og sætte den til 1354. Thi at det er den selfsamme, som alle andre Skribentere retteligen beskrifve ved 1349. og lade den gaae for Caroli IV. Forligelse med Bæyerne, kiændes, naar Facta og Omstændigheder lignes tilsammen; helst da Thomas Kantzow taler og om, at Kong Magnus i Sverrige blef tagen til Skilsmand:

(b) Ludovicus cum Margareta, Christophori Regis Danorum filia steriles exegit nuptias, skrifver Adlzreitter *P. 2. l. 5. §. 9.*

(*) Im grossen *Universal-Lexico, 52. Tom. p. 1285.* staaer et Chiffre formeget, nemlig 300000. Mark Sølf.

mand: hvilket Factum Diplomata udvise at være skeet an. 1349. og igien ophævet 1350. Nu sige ogsaa bemældte Pommere, at Kong Woldemar laante til denne Krigs-Omkostning af deres Hertuger en stor Sum Penge, og pantsatte dem sin Kongelig Crone for 1000 Mark Sølf, samt Stefns-Herred, Lyster, Fleddingen og Hiddingen (a). Hvilket alt Micrælius skrifver ey at være blefven indløst, førend hen ved 100 Aar derefter af Kong Christoffer III. Endskiønt nu derom hafves aldeles intet i vore Skriffter eller Archiver, saa er dog langt fra at jeg vil negte det; men mener, at dette Penge-laan maae ogsaa hafve stæd i an. 1349. med mindre anderledes kand bevises, nemlig med bedre Documenter, end med Kroniker. Hvad ellers sig Krigen anbelanger, da omskiønt vores Konge viiste sig der, som ellers stædse, behiærtet og tapper, saa vilde dog Lykken ikke meget føye hans og det Brandenborgske Partie (b). Hvorfore det bør lægges ham til Roes, at hand indgik en Stilstand, hvorved visse Vilkor imellem Marggræf Ludwig den Romere og Hertug Albret af Meklenborg blefve samtykte, og de øfrige Irringe optagne til at paakiændes af Kong Magno i Sverrige, som Opmand. Og hvad Ære lagde

(a) Saaledes skrifver Hr. Prof. Schwartz disse Nafne, in Versuch einer Pommer. und Rugian. Lehn-Historie *pag.* 403. og citerer Klempzen og Micræl. Men hos Micrælium læser jeg *lib.* 3. *pag.* 341. Stavenhert, Stendel-Stern, Fledingen und Füedingen. Udi mit Exemplar af Kantzow MS. staaer Stehnsherde, Lysten, Fledingen und Hilldingen.

(b) Udi denne Krig hafver ogsaa Kong Casimirus af Polen taget Deel, med Tropper at skikke Marggræf Ludwig til Hielp. Hvilket bevidnes af Anonymo Leodiensi, i P. Hieron. Pez *Scriptorum rerum Austriacarum Tom. I. col.* 969. *lib.* 6. Auch legt der Künig von Denmarch, der Römer Kayser Ludweichs Sun, der Kunig von Krakau, der Hertzog von Stetein, und vil Hern von Polan dem von Pairn zu, mit den er seiner Nöt vil überhant. Da wart auch offt gefochten, also daz etwan der Mülner, der Marchgraf Woldmer sein solt, gesiget; etzwen gesiget der von Pairn. Doch verlozz der von Pairn ainem Streyt, des was der Römer sein Pruder Haupman, der cham chawm darvon etc. Saa bevises det og videre udaf det Bandsbref, som Biskopen i Lebus an. 1350. forhvervede til Avenion, hvorudi begge disse Konger, af Danmark og af Polen, saavelsom Hertugen af Stettin, med flere, blefve truede med Excommunication; men meest Kong Woldemar, saasom den der udi egen Person og stor Hærs-Magt hafde assisteret Ludovico af Bæyeren: Ordene ere derudi disse: Cæterum, quia ex conquestione reverendi Patris, Episcopi & Capituli Lubucensis, accepimus, quod magnifici Principes, Domini, Woldemarus, Danorum & Slavorum, seu Daciæ, & Casimirus, Poloniæ, Reges illustres, dicto Ludovico, pro suis sceleribus justo sanctæ Matris Ecclesiæ judicio reprobato & excommunicato, amicabiliter communicant, sibique præstant auxilium, consilium & favorem, sibi assistunt, præsertim dictus Dominus Rex Danorum & Slavorum seu Daciæ, persona sua proposita, & omni virtute seu populo sui exercitus: Ideo monemus primo, secundo, tertio, peremptorie seu canonice, prædictos Dominos Reges Daciæ & Poloniæ, nec non Dominum Wartislaum, Ducem Stetinensem, Pomeraniæ &c. &c. Lunig *Spicil. Eccl.* 2 Theil, Anhang, *pag.* 91.

de Kong Woldemar sig ikke ind, med at lægge Grunden til Fred og Samdrægtighed imellem Herrerne, da Krigen var paa det skarpeste? Ja hand var og den, som stiftede Venskab imellem Markgræfven og Hertugerne af Stettin, saa og udvirkede, at Hertug Erik af Saxen og Hertugen af Meklenborg stode af fra, at ødelegge hinandens Undersaatter.

Derpaa følger hos Hvitfeld dette Stykke: "For denne Krig og "Uroes skyld, som Kong Woldemar hafde opvakt i det Romerske Rige, "faldt hand udi Kæyser Carls Ugunst; dog paa det sidste bekom hand "Kæyserens Leyde, dateret til Budissin Torsdagen efter Kyndelmisse "Dag Aar 1350. i slig Mening, at hand og hans Medfølgere Græf "Günther af Schwartzborg, og alle andre hand medførde, hvad heller "de vare udi Acht eller ikke, da skulde de hafve frie Leyde, og komme til "hannem frem og tilbage, til Spremberge, og der at forblifve, saalænge "som dennem lystede." Men paa denne Beretning falder en god Deel at sige. Kong Woldemar hafde jo ingen Krig og Uroe opvakt i det Romerske Rige; den var allerede i Ild og Lue, længe førend hand kom dertil, eller tog sig deraf. Den var optændt af dennem, som Romerske Konge Carl meest yndede, og til saadan Krig hidsede og skyndede. Thi den var anstiftet, til at trænge de Bæyerske Printzer ud fra det Brandenborgiske, og den falske Markgræf Woldemar derind, hand som blef i kraftigste Maader understyttet af Kong Carl. Og nu blef an. 1349. samme Krig ved Kong Woldemar nogenledes stillet og dæmpet: Saa at naar Kæyseren vilde hafve Fred igien, som hand nu just saae at være sig fornøden, da fortiente vores Konge snarere hans Gunst (hvilket og siden viiste sig,) end hans Ugunst. Men Kong Woldemar var det herom at giøre, at faae sine Svogre, de Bæyerske, forsonede med Kæyseren saaledes, at Churet og Mark-Brandenborg skulde ikke med alle gaae dennem fra. Den ældste Markgræf Ludwig hafde vel allerede banet self Veyen til sin Fred med Carl, i Foraaret 1349. da hand lod sig bruge til at ofvertale Græf Günther af Schwartzborg, at hand resignerede Kæyserdømmet, (hvorpaa Günther kort derefter døde;) saa og self gaf sin Forpligt, den 29 Maji, at hand ingen anden vilde samtykke eller hylde til Kæyser, end Carl. Og herimod var Ludwig ey i ringeste Maader blefven endnu forsikret, om sit Churfyrstendom og de Brandenborgiske Lande igien at bekomme.

komme. De Vilkor og Forliigs-Puncter, som imellem Romerske Konge Carl og hannem vare afhandlede, betreffede deres andre Tvistigheder, om Tirolen, og hvad dermed var sammenhængende. Den Brandenborgiske Sag var vanskeliger; allermeest efterdi Kong Carl hafde meddeelt sin Investitur under sit Majestætisk Segl til den falske Woldemar paa Churet og Landet, taget endogsaa en god Stumpe derfra til sig self, og gifvet Fyrsterne af Saxen og Anhalt formlige Exspectantz-Brefve paa bemældte Chur- og Mark-Brandenborg, at succedere bemældte Woldemar, naar denne afgik uden Arfving. Hvorledes skulde mand faae alt dette omgiort? Ja herudi bestod Sagen, og var en meget vanskelig Knude at løse. Kong Woldemar meente, at det skulde dog vel lade sig giøre, naar samtlige Fyrster og Herrer, baade de hvilke det angik, og saa mange som formedelst Venskab og Forbund toge sig deraf, komme eengang til Ords og Handling med Romerske Konge self. Det fik da at skee, med at ofverbevise hannem, at den foregifne igienkomne Marggræf Woldemar var en Bedragere, en falsk og opstillet Person, som det Bæyerske Huses Fiender hafde allene brugt til at spille dem Landet af Hænderne. Derfore, saasnart vores Kong Woldemar hafde imod Enden af Aaret 1349. bragt den føromtalte Stilstand tilveye, imellem Ludwig den Romere, sig self, og Hertug Erik af Saxen paa den ene Side, og den falske Woldemars Hielpere, som vare Hertugerne Rudolff og Albrecht af Saxen, Albrecht af Meklenborg, Erke-Bispen af Magdeborg, Fyrsterne af Anhalt, og flere, paa den anden Side, med Vilkor, at Kongen i Sverrige skulde inden Pintze-Dag i Aaret 1350. foretage de øfrige Tvistigheder til Paakiændelse; Saa blef nu dette Raad taget, og af de Bæyerske Herrer Brødre, Ludwig den ældere, Ludwig den Romere og Otto, samt af deres gode Venner, Kong Woldemar, Hertug Erik og Græfve Günther, for got befundet, at drage til Kæyser Carl self, og forsøge, med kraftige Argumenter at bringe hannem til, at cassere alt hvad hand hertil Dags hafde giort udi faveur af den falske Person, som foregafves at være Marggræf Woldemar: Paa det at Kæyseren kunde saaledes igien indrømme Kæyser Ludwigs Sønner Churet og Mark Brandenborg; hvilket den ældste af disse Sønner, den ofte foromtalte Markgræf Ludwig, hafde lovligen i nogle og tive Aar besiddet. Kæyseren var og nu villig til saadan Conferentz, og saae vel, at det var høynødvendigt for hannem,

nem, at faae de Bæyerer og deres stærke Partie tilfreds stillet, skulde hand ellers komme i nogen rolig Besiddelse af sin Regering. Hand berammede til den Ende en Forsamling til Budissin, og indbød de Bæyerske der at møde, saa og Chur-Fyrsterne, Pfaltzgræf Ruprecht ved Rhinen og Marggræf Friderich af Meissen, og fire Fyrster af Slesien, foruden andre Herrer, til at dømme og kiænde sig og Bæyerne imellem, samt om den igienkomne Marggræf Woldemar var en falsk og urigtig Person, som de foregafve. De Bæyerske med deres Venner forsamlede sig først hos Græf Günther af Schwartzborg paa hans Slot i Spremberg. Did kom nu ogsaa Kong Woldemar med Hertug Erich af Saxen, samt mange Riddere, hvoriblant vare disse af hans Danske Raad, Herr Buggi, Herr Henning von Pudbus, Herr Bendicht von Anefeld, Herr Nicles Erikssøn, Herr Boo Falk. (a) Dette var imod Kyndelmisse-Tiden 1350. Det første, som til Spremberg blef foretaget, var at Marggræf Ludwig gaf sit Minde til den Anstand og Accord, som Kong Woldemar hafde mæglet, med at indsætte de Brandenborgske Irringer til Kong Magni af Sverrige hans Kiændelse, imellem dette og næstkommende Pintze-Dag. Brefvet, som Marggræfven derpaa gaf, er dateret til Spremberg just Kyndelmisse-Dag (b). Siden ankom Leyde-Brefvet fra Kæyser Carl, for Kong Woldemar og hans Medfølgere; hvorudi vores Hvitfeld har begaaet disse Feyl: (1) hand sætter i Bredden ved Gr. Günthers Nafn, at "denne Günther var næfnt til Kæyser af nogen "Chur- og Fyrster imod Carl." Den brave Mand har ikke agtet, at den Günther, der blef næfnt til Kæyser, var nu allerede død et halft Aar tilforne, (hand afgik den 19 Junii 1349.) den som her omtales, var hans Paarørende, og i tredie Led forvandt. (2) Skrifver hand Brefvets Datum, Torsdagen efter Kyndelmisse: I Originalen staaer Tiisdagen. (3) Udi Brefvet sætter hand: "De skulle komme til Kæyseren, frem og "tilbage til Spremberg, og der at forblifve saalænge som dennem lysted": I stæden for, "de motte komme til hannem i Budissin, og blifve "der hos hannem, saalænge som de vilde, og fra hannem at drage igien "tilbage til Spremberg, sikker og uden ald Fare paa Lif og Gods." Budissin

(a) Disse fem staae næfnte i det skiønne Document, som herefter skal citeres, af Hr. von Sommersbergs *Tom. I. Scriptor. Siles.* men Nafnene ere der noget defigurerede.

(b) Samme Bref hafves ogsaa i Sommersbergs bemældte *Tom. I. pag. 985.*

dissin eller Bautzen var nu Caroli IV. Stad og Eyendom; Men Spremberg var Gr. Günthers, der skref sig Graf von Schwartzburg und Herr zu Spremberg. Der, nemlig til Spremberg, opholdte sig nu Kong Woldemar og hans Følgeskab, samt de Bæyerske Fyrster, indtil de bekomme disse Leyde-Brefve fra Budissin. Kæyser Carl tilkiøbte sig siden, en tie Aar derefter, samme Spremberg, og lagde det til Bøhmen. (a) Hvor fornøden slig Accuratesse er udi Historier, kunde de best paa-

(a) Angaaende dette Spremberg, og til rigtig Forskiæl at giøre, imellem Kæyser Gynther, og denne nu her omtalte Græfve Gynther, samt om begges Familie, kand jeg ey forbigaae, at giøre en egen Anmærkning. Den Mangel paa Underretning herom i de Tydske Historier, gifver mig saadan Anledning. Og hvo vil undre paa, at vores Canceller Hvitfeld for 150 Aar siden har fundet fattes Opliusning om sligt, naar end ogsaa de Tydske self, den Dag i Dag er, findes næsten lige saa uvidende og ukyndige om Græfve Gynther og om Spremberg, som hand har været! Jeg hafver endnu ingen Tydsk Skribent fundet treffe, der har underrettet os om, hvo denne Gunther af Schwartzborg var, hvilken, som en Bunds-Forvandt af Kæyser Ludwigs Sønner, og af Kæyser Gynther, staaer næfnt ey allene i forbemældte K. Caroli IV. Leyde-Bref, men end ogsaa i Pfaltz-Græf Ruprechts Dom, affagt til Budissin an. 1350. Domin. Invocavit, i det af Biskopen i Lebus til Avenion i samme Aar forhvervede Bands-Bref, samt i flere Documenter. Den Fyrstelig Schwartzborgiske Hof-Raad Lebrecht-Wilhelm-Henrich Heydenreich har for faae Aar siden udgifvet en Historie af det Schwartzborgiske Huus, trykt til Erfurt 1743. som tillige med det Anhang om Græfverne af Hohnstein er henved 500 Sider in 4to. der hafver hand med stor Fliid beskrefvet alle Græfver og Fyrster af Schwartzborg, og bragt mange Diplomata før Liuset: Men om, og til dette, hvad nu her omspørges, finder man ikke allerringeste Ord eller Tøddel i hans hele Verk. Om Neder-Lausitz, hvor Spremberg Bye og Herskab ligger, hafver mand adskillige Bøger og Beskrifvelser, hvor og bemældte Stæd ey er forglemt; Men, naar her undtages deres Beretning, at K. Carolus IV. kiøbte sig an. 1360. dette Herskab til, saa lære de os intet videre. Samme er og alt hvad Samuel Grosser hafver vidst at sige derom fra saa gamle Tider. Imidlertid har en anden ubenæfnt Lausitzer forsøgt at opliuse Sagen, i den Samling af smukke Skrifter, som er begyndt at udgifves til Lubben an. 1738. under Titel af *Destinata & Fragmenta Lusatica:* hvor hand i den 2 Part *pag. 147. ff.* saa og i den 4de *pag. 353. f.* statuerer, at den nu omhandlende Gr. Gynther har (1) været Kæyser Gynthers Søn, (2) at denne Kæyser Gynthers Søn har haft Lifs-Arfvinger, (3) har af Romerske Konge Carolo IV. været fordrefven fra Spremberg; indtil hand endelig ved Kong Woldemars Hielp blef forsonet, og benaadet at komme igien til Spremberg. Men herudi er ikke noget eniste ret eller sandt Ord, men altsammen giættet Feil, og med den Historiske Sandhed stridende. Den Gynther af Schwartzborg, som var udvaldt til Kæyser, (og som kaldes i Tallet den XXI.) hafde ikke nogen Søn af saadant Nafn, men ikkun den eniste Henric XXII. hvilken vel af et par eller flere nye Skribentere ogsaa er kaldet Gynther, men urigtigen; og at hand døde uden Lifs-Arfvinger an. 1358. hafver Heydenreich klarligen nok beviist (see hans Schwartzburg. Hist. *cap. 7. §. 22. p. 98. f.*) Hvad og Spremberg er angaaende, da hafver den aldrig tilhørt ham eller hans Hr. Fader; men vel den anden Gr. Gunthero Schwartzburgico, der var af deres Blods-Forvandte, endskiønt de hafde andre nærmere. Saa er det og gandske falskt, at K. Carolus IV. hafde bemægtiget sig Spremberg, og at Gr. Gynther fik det igien ved Kong Woldemars Hielp. Til saadan Digt hafver vores ærlige Pontanus gifvet omtalte Auctori Anledning (som hand selv *pag. 354.* tilkiændegifver.) Men Oprindelsen er, sandt at sige, fra Hvitfeld, hvis urigtige Danske Oversættelse af Leyde-Brefvet Pontanus har haft for Øyne, og verteret det paa Latin saaledes: Misit ad Regem Imperator salvi conductus literas, Budusini datas, quibus ipsi ejusque viæ socio Guntero Swartzenburgensi Comiti

liberam

skiønne, som vide, at visse magtpaaliggende Documenter ere blefven holdte for falske, formedelst saadan urigtig Afcopiering, og naar som visse Feyl, hvoraf fremskinner en Urimelighed eller en Contrarieté imod ald Histo-

liberam ad se Sprembergam veniendi ac recedendi, tum & eodem loci, quamdiu liberet, commorandi, potestatem permisit. Pontanus, som aldrig hafde selv seet Brefvet, er saaledes uskyldig; og hvis hand hafde trefset en bedre Copie hos Hvitfeld, var hans Version blefven gandske en anden, nemlig saadan: liberam ad se Budusinum veniendi, atque eodem loci, quamdiu liberet, commorandi, tum & inde Sprembergam recedendi, potestatem fecit. Og herudaf seer mand, hvad for Vildfarelse en Skribents Skiødesløshed kand forvolde; efterdi jo denne Hvitfelds Feil, som Pontanus har ey andet kundet end adoptere, (ligesom og vores Beringius har giort) hafver siden hos en fremmed og Tydsk Skribent fødet af sig denne saa falske Thesin historicam, nemlig at K. Carl IV. fordref den Schwartzborgiske Gr. Gynther bort fra Spremberg, og at Kong Woldemar skaffede ham bemældte Stæd igien. Men hvem var da denne Gynther, Herre af Spremberg? Mon det ikke var Kæyser Gunthers Farbroder, Gunther XV. som døde an. 1352? Ney; denne hverken eyede bemældte Herskab og Bye, og hafde ey heller Affkom efter sig, der kunde sælge det til Kæyser Carl. Mon det ikke var Kæyser Gynthers ældere Broder Henrici XIX. Søn, Guntherus XXV. som har siden lefvet indtil an. 1368? Ney, ingenlunde: Thi denne, tillige med sin Broder Henrich XXI. var i Kæyser Carls Alliance imod deres egen Farbroder, Caroli Competent, lige fra Aarets 1349. Begyndelse, hvorom mand finder deres Forbindelser og Tractater hos Lunig, i Reichs-Archiv. Kort sagt, det var Guntherus XVIII. Stamfader til den Schwartzborg-Wachsenborgiske Linie, hand som døde an. 1356. Hand var een af de Bæyerskes trofaste Bunds-Forvandte, som endogsaa efter Kæyser Guntheri Død stode K. Carl imod, og giorde Forbund med K. Carls Hofved-Fiende Erke Bisp Henrich af Mæyntz, (see Lünigs *Continuat. I. Spicileg. Eccles. pag. 214.*) og at det var ham, som besad og eyede Spremberg, bevises iblant andet deraf, at hans Sønner, Gr. Johannes II. og Guntherus XXVI. vare just de, som siden solbte det til Kæyser Carl an. 1360. og deres Sælge-Bref staaer hos Lunig *Cod. Diplom. Tom. I. pag. 1223.* Disses Fader har det da været, som skref sig Gunther Graff zu Schwartzburg und Herr zu Spremberg, og som var i Ledtog med Kong Woldemar af Danmark, baade imod den falske Marggræf Woldemars Anhængere an. 1349. og siden ved Forliget med K. Carolo IV. an. 1350. Saa er det og selfsamme Gynther XVIII. som an. 1353. stiftede den Frühe-Messe til Spremberg, for sig og sine Arfvinger, (see *Deslinata & Fragm. Lusat. p. 152.*) Den samme og, der er næfnt, som Testis, i et Diplome af Marggræf Ludwig den ældre af Brandenborg, udgifvet til Frankfurt an der Oder 1347. Dominica invocavit, hvor hand kaldes Guntherus Comes de Schwartzburg, Dominus in Spremberg. (v. ead. *Fragm. Lusat. P. XI p. 1085.*) Hvorledes ellers bemældte Herskab og Bye er kommen i hans Eye, finder jeg ingenstæds; thi aldrig er og det Nafn Spremberg engang næfnt i Hr. Hof-Raad Heydenreichs Historie: Men jeg slutter, at hand hafde længe tilforne bekommet det af oftbemældte Marggræf Ludwig i Brandenborg, saasom den Tiid Herre af Marggræfdommet Neder-Lausitz. For nu endeligen at vise, hvor nær denne var beslægtet med Romerske Konge Gynther, og at de vare, som det heder i vort Tungemaal, Næst-Sødskinde-Børn eller Tre-Mænninger, sætter jeg her deres Stamme-Tafle:

Gunther VII. fød 1210. † 1287.

Gunther IX. † 1289. — Henric XIV. † 1287.

Gunther XII. † 1316. — Henric XVI. † 1324.

GUNTHER XVIII. † 1356. Sprembergæ Dominus. — Henric. IX. † 1336. GUNTHER XXI. Rex Rom. † 1349.

Johannes II. † 1407. — Gunther XXVI. † 1362. — Henric. XXI. † 1358. — Gunth. XXV. † 1368. — Henr. XXII. † 1358. improlis.

Historisk Sandhed, derudi ere forekomne. Derfore, til at gotgiøre min Anmærkning, har jeg og iblant Bilagerne herefter indsatt en rigtig Afskrift af Leyde-Brefvets Original, som Carolus IV. gaf Kong Woldemar. Bilag. No. 7.

§. 19.

Mand læser dernæst udi det strax paafølgende hos Hvitfeld en Narration om Kongens og hans Medfølgeres Samtale med Kæyseren, samt hvad Endskab der blef paa Handlingen: hvilken Narration vores Historicus har taget saaledes Ord fra Ord af Alberto Krantzio, men denne af Hermanno Cörner og andre Krøniker. Men ingen er vel saa eenfoldig, at tænke, Tingen just at være gaaen saaledes til, og efter en slig Samtale uden videre Grandskning og Ceremonier afgiort brevi manu, saaledes som Munkene hafve paa deres viis begrebet, og smurt det ind i deres Krøniker. Vil mand vide nogen ret Beskeden om denne store Forhandling, da er best at igiennemlæse et vist Hofved-Document, som er først kommen for Liuset udi Herr von Sommersbergs *Scriptorum rerum Silesiacarum Tom. I. pag. 981. ff.* og siden derudaf taget og indført i Lünigs *Cod. German. Diplomat. Tom. I. col. 1065. f.* saaledes rubriceret: "Pfaltz-"Graf Ruprechts bey Rhein und Hertzogs in Bäyern Satzung und "Entscheidung zwischen Käyser Carolo IV. &c. auch dessen Helffern, an "einem; dann Marggraf Ludwigen zu Brandenburg ꝛc. auch dessen "Brüdern und Helffern am andern Theile, wodurch alle Irrungen und "Streitigkeiten zwischen beyderseits gründlich gehoben worden, d. d. "Budissin am Sontage Invocavit Anno 1350. nebst Marggraf Lud-"wigs zu Brandenburg Verschreibung, solchem Entscheid in allen "Stücken nachzukommen, d. d. am Montag nach Invocavit 1350." Dette Datum er rigtigen den 15 Februarii, som er paa den Tiid Kong Woldemar tillige endnu var der; Thi hand opholdte sig ey allene denne Forsamling til Ende i Budissin, men og siden udi Prag hos Kæyseren indtil samme Maanets Udgang tilvisse. Man lærer nu af bemældte Document, at der vare tilstæde i Forsamlingen, foruden Kong Woldemar og hans Medfølgere, ogsaa de tre afgangne Kæyser Ludwigs Sønner, Marggræf Ludwig, Ludwig den Romere og Otto; der vare ogsaa Chur-Fyrsten Pfaltz-Græf Ruprecht, Marggræf Friderich af Meissen, fire Slesiske Hertuger, nemlig af Troppaw, af Schweidnitz, af Lignitz og af

Teschen,

Teschen, samt mange andre fornemme Herrer, til at med være og raadføre Pfaltz-Græfven i hans Dom og Kiændelse: der vare og ligesaa mange, til at bistaae Marggræf Ludwig, og at vidne imod den falske Marggræf Woldemar; og iblant dennem findes opregnede vore forhen benæfnte fem Danske. " Her satte mand nu Kong Magni af Sverrige Op-
" mandskab tilside, og ophæfvede hvad derom var aftalt: og herimod blef
" dømt, at efterdi Marggræf Ludwig begerede at tage sine Lande, Mark-
" Brandenborg og flere, samt Chur- og Fyrstendømme til Lehn af den
" Romerske Konge, saa skulde hannem og hans Brødre samme Lehne
" forundes og bebrefves, som sædvanligt; og de skulde ogsaa, som sædvan-
" ligt, hylde og svære K. Carl, og være hannem, som en Romersk Konge,
" hørige og troe. Mand skulde beramme en Dag til Nürnberg otte Dage
" efter nu førstkommende Paaske, hvortil den saa kaldede og angifne
" Marggræf Woldemar skulde møde, og Rigs-Fyrsterne da paakiænde
" og dømme, om hand var den rette, Sal. Marggræf Cunrads Søn,
" som mand hafde troet længe at hafve været død. Men, hvis Fyrsterne
" ey indfunde sig til Nürnberg paa den bestemte Tiid, skulde dog Marg-
" græf Ludwig hafve sin Ret fuld og beholden. Romerske Konge skulde
" desimellem udi ingen Maade med nogen Brefve eller Sendinger være
" Marggræf Ludwig til Skade. Hvorimod Ludwig og hans Brødre
" skulde udlevere til K. Carl det Romerske Riges Helligdom og Cleno-
" dier, som de efter deres Sal. Hr. Fader hafde endnu i Hænder. Herpaa
" skulde mand sværge paa begge Sider, og den Part som ikke holdte disse
" Eder, skulde inden 14 Dage derefter indride i Staden Dresden med 10
" Riddere, at holde der Indlager, og ey undkomme derfra, førend alting
" efter de svorne Løfter var fuldbyrdet. K. Carl skulde giøre ald sin Flid
" til, fra nu af indtil Michaelis, at faae Marggr. Ludwig og hans Brødre
" forsonede med den hellige Kirke, og afløste af det geistlige Band; Og
" imidlertid skulde, fra nu af, saadant Band ikke være til nogen Hinder
" for Marggr. Ludwig og hans Brødre i Rigs-Forlehninger og andre
" verdslige Sager imellem K. Carl og dennem. Kæyseren skulde stadfæ-
" ste dennem alle deres Brefve, som de af forige Kæysere og af deres Sal.
" Hr. Fader hafde. Derimod skulde Marggr. Ludwig afstaae og fratræ-
" de sin Tiltale til Lausnitz og de Stykker, som videre i Dommen næfnes."
Alt dette blef nu indgaaet, lofvet og bekræftet af Marggr. Ludwig strax

Dagen

Dagen efter, som var den 16 Februarii; og hand tillige med hans Broder, Ludwig den Romere, udgaf selfsamme Dag til Kæyseren sit Afstaaelses-Bref paa Marggræfdommet Lausnitz, saasom aftalt var; hvilket Bref ogsaa hafves hos Hr. von Sommersberg, og derudaf hos Lünig, paa forbemældte Stæder. Dette sidste om Lausnitz var ogsaa, hvad Kæyser Carl besynderligen paastod, som een hannem meget angelegen Vilkor, efterat hand hafde faaet dette importante Stykke til sig aftrædet og cederet af den falske Woldemar.

Følgen af denne Handel og af Pfaltz-Græf Ruprechts Kiændelse blef nu denne, at Marggr. Ludwig udstædde strax samme Dag sit Erkiændelses- og Hyldnings-Bref, at hand hafde svoret K. Carl, som en ret Romersk Konge, den hand, som Chur-Fyrste, vilde være huld og troe. Dernæst hafver hand den 12 Martii, da hand var hiemkommen til München i Bæyern, afleveret til tvende K. Carls Fuldmægtige, og imod hans Revers, samtlige Helligdommen (*) og Rigets Clenodier, (a) og endelig, da den berammede Dag til Nürnberg 8 Dage efter Paaske var kommen, hafver Pfaltz-Græf Ruprecht der igien mødet for Kæyseren i Rette, med Fuldmagt af Marggr. Ludwig, og beviist aabenbare, at den saa kaldede og angifne Woldemar af Brandenborg var ikke den rette Marggræf Woldemar, Sal. Marggræv Conrads Søn; hvorfore Kæyseren nu dømte ham fra Chur- og Fyrstendømmet, og tilkiændte det igien Marggr. Ludwig og hans Brødre, Ludwig den Romere og Otto, saasom de rette Herrer og Marggræfver i Brandenborg. (b)

Og

(*) Rigens Clenodier vare Regalierne, og hvad Ornamenter dertil hørde: Men de Helligdomme, som her tales om, hvori bestode de? de var (1) det hellige Spyd, som Christi Side blef aabnet med, (2) et Stykke af Christi Kors, af den Biælke hans høyre Arm hafde hængt paa, (3) en af hans Hænders Jern-Nagler, (4) den Dug, som hand spiiste den sidste hellige Nadvere paa, (5) een af Tornene af hans Krone, som Kongen af Frankerige fordum hafde skiænket til Kæyseren. Saaledes skrifver Nicol. Schaten *Annal. Paderborn. lib. 13. ad an. 1350.* Men dette forslaaer ikke; Mand finder mere i Kæyser Carls Qvittering opregnet, hos Lünig, og hos Limnæum see fornemmeligen Pfeffinger *ad Vitriarium Tom. I. Tit. IIX. p. 872. ff.*

(a) See Lünigs Reichs-Archiv *P. Spec.* 1 Abtheil. *p. 5.* og *P. Spec. Contin. IV. T. 2. p. 92.*

(b) See Grundmans Versuch einer Ucker-Märckischen Adels-Historie, *p. 58.* hvor et skiønt Document herom findes.

Og paa saadan Maade, som nu er forklaret, er det skeet, at Sagen mellem Kæyseren og det Bæyerske Huus, Brandenborg angaaende, blef forliigt; Ikke saaledes, som Krantzius, Aventinus, og nogle Stympers Munke-Krøniker fortælle: hvilke vores Hvitfeld hafver mottet følge, udi Mangel af bedre Underretning i hans Tider. Hvad hand nu næst derefter siger, om den falske Marggræfve, at " hand forstak og " fixlde sig udi Græfvernes af Anhalts Land, hvor hand til Dessau døde " i Armod", (a) behøfver ogsaa nogen Correction. Sandt er det, at den falske Woldemar holdte sig op hos Fyrsterne af Anhalt; dog ikke i Armod, men blef hæderligen og paa fyrstelig viis holden til sin Døde-Dag, og begrafvet i een af Kirkerne til Dessau (b) for Alteret. Disse Anhalter hafde nogen Skiæl dertil, at tage sig hannem an og holde hannem ærligen. De vare virkeligen de rette Arfvinger og naturlige Prætendenter til Chur- og Mark-Brandenborg, den Tiid den rette Marggræf Woldemar an. 1319. ved Døden afgik; men blefve derfra udelukte af Kæyser Ludovico Bavaro, eftersom de ey søgte Lehnet af hannem, men holdte med hans Vederpart Friderico Austriaco, som de erkiændte for Kæyser. Derfore dømte Kæyser Ludwig Lehnet og Churet Brandenborg vacant, og gaf det til sin Søn Ludwig. Da nu den falske Marggræf Woldemar kom siden for Dagen, og i Aaret 1345. blef fremstillet af den Hoved-Skalk Erke-Biskop Otto af Magdeborg, og flere det Bæyerske Huses Uvenner, sloge Anhalterne sig til hans Partie, og tre Aar derefter (an. 1348. ved Michaelis-Tiid) bekomme de, tillige med Hertug Rudolf den yngre og Otto af Saxen, et Exspectantz- og Forlehnings-Bref af K. Carl IV. at naar den nu igien komne Marggræf Woldemar engang afgik uden Lifs-Arvinger, skulde de træde til Chur- og Mark-Brandenborg efter hannem. Men da Kæyser Carl hafde, som sagt er, til intet giort denne og mange flere sine Forpligtelser og Brefve, ved at forlige sig i Aaret 1350. med de Bæyerske Herrer, at tildømme dem det Brandenborgiske, og at erklære Marggræf Woldemar for en falsk og urigtigen angifven Person, hafve Anhalterne ey andet kundet giøre, end protestere derimod. Andre Fyrster, som og vare interesserede og hafde visse Stykker inde af det Brandenborgske, giorde ligesaa, og beholdte hvad de hafde

(a) Dette har Hvitfeld skrefvet ud af Krantzii *Dan. lib. 7. c. 36.* findes og flere stæds.
(b) See Jo. Christoph Beckmanns Anhaltisch. Histor. V. Theil 1 Buch 6 Cap. pag. 36.

de, saa længe de kunde. Ja de Meklenborgiske og Pommerske Hertuger grebe til, og toge end mere ind: De Saxiske og Anhaltiske ligeledes. Indtil endeligen den Bæyerske Printz, Ludwig den Romere, fik Ofverhaanden, ved det at hans Vederparter og Fiender ikke kunde forliges i Forbund; Thi de, der hafde den mindste eller slet ingen Ret, vilde dog hafve noget med af Byttet for Umagen, og beholde hvad som laae dem beleyligt. Herudofver kædedes omsider Anhalterne og ginge ud af dette Spil, betragtende paa den ene Side, at de hafde imod sig alt for mægtige Fiender, Kæyseren, det Bæyerske Huus, og Kong Woldemar af Danmark, og paa den anden Side, at deres Bunds-Forvandte, af den igienkomne Woldemars Anhang, vare alt for begiærlige, og grebe saa meget til sig af det Brandenborgiske, at der blef lidet igien for dennem, og ey uden en langvarig Materie til Had, Kif og Trætte (a).

§. 20.

Hvitfeld anfører strax derpaa et Bref, som Kæyser Carl i samme Dage gaf Kong Woldemar, paa sit Venskab, og at hand efterlod hannem og hans Venner alt hvad de hafde giort hannem imod. De Venner, som Kongen sig her antog, og tilveye bragte slig Forsoning, vare, foruden de Bæyerske Printzer, Hertug Erich af Saxen, og Græfven af Schwartzborg. Den første, forstaae Hertug Erich, profiterede og strax deraf, og erholdte et par Dage derefter, nemlig St. Peders Aften, den 21 Februarii Kæyserens Forsikrings-Bref, at saa snart hand vilde fodre sit Lehnskab, skulde det hannem uforsømmeligen gifves. Men herimod motte hand lade een Fordeel i stikken, som var den Chur-Rettighed, hand hafde haft saasom een af de fornemmeste Fyrster i Riget: hvilken Ret, fordi hand hafde været med at vælge K. Gynther, K. Carl hafde alt tilforne, ved et Magt-Sprog, kiændt hannem fra, og transfereret den til den Wittenbergiske Linie. (b) Saa at Hertug Erik motte og siden, uagtet sin Protestation, see sig, og sit Lavenborgiske Huus i den Gyldene Bulle forbigaaet. Det andet Bref, som K. Carl IV. gaf vores Kong Woldemar, Tiisdagen efter St. Matthiæ Dag, er langt mærkeliger, og beviser, at Kong Woldemar har været et stort Verk-Tøy i denne hele

 Han-

(a) See J. C. Beckmann *ibid. à pag. 33. ad p. 36.*
(b) See herom Glafey *Histor. Germ. Polem.* 2 Bogs VII. Cap. *pag. 436.* og *p. 444.*

Handel, som nu var tracteret til Budissin, og at hand har giort det fornemmeste til Forliget, saa at de Bæyerske Printzer lode falde af deres Ret, og blefve føyelige. Samme er dateret til Prag, hvor vores Konge, da de andre Herrer droge bort fra Budissin, var følget med Kæyseren. Hvitfeld har, efter sin Sædvane, anført det i Dansk, hvor det Ord Teidingen er blefven verteret U-enighed, da det betyder gandske tvertimod, nemlig Forliigs-Handel: hvilken Feyl tillige med andre flere, har bevæget mig til, ogsaa at indsætte dette Document, rigtigen i Tydsk afskrefven, iblant Bilagerne. Det siunes af alting, at Kongen er strax i
Bilag. No.8. Martii Begyndelse reist fra Prag til München, og har der skyndet paa Executionen af det giorte Forliig, saasom og Udleveringen af Rigs-Clenodierne er derpaa følget den 12. i samme Maaned. Og udi Brefvet staaer klart, at K. Carl tiltroede hannem, frem for alle andre, at være fremdeles en Mæglere og Forsoningsmand imellem sig og det Bæyerske Huus, hvis endnu nogen Tvist og U-enighed skulde herefter paakomme.

§. 21.

At vores Konge ikke heller har forsømt sig ved denne Leylighed, da saavel Kæyseren, som andre Fyrster hafde taget deres Fordele i agt, og profiteret af de paakomne Uroligheder; og at hand hafver i det mindste forstaaet at giøre baade Kæyseren og sin Svoger Marggræf Ludwig en skikkelig Beregning paa sin Møye og de Omkostninger, hand hafde haft for deres Skyld; dette lader sig noksom kiænde af det, som paa samme Tiid til hans Fordeel blef forhandlet om Bye-Skatten af Staden Lybek. Hvitfeld har fortalt noget derom (a), men langt fra ikke hvad som for en Læsere, der end aldrig saa lidet er curieus, kand være nok og tilstrækkeligt. Hand siger, at "Hertug Erik af Saxen oplod til Kong "Woldemar den aarlige Skat og Afgift af Staden Lybek, som hannem "var pantsatt af Marggræf Ludvig." Og derom indfører hand Hertug Erichs Cessions-Bref; siger saa straxen: "Paa denne Opladelse hafver "den Romerske Konge Carolus IV. gifvet sin Confirmatz". Men herved blifver ingen til Nøye underrettet. Mand vil spørge, hvad hafde Marggræf Ludwig med Lybek at skaffe? var hand Herre ofver denne Stad, at hand kunde pantsætte dens Skat og Afgift til Hertugen af Saxen-Lawen-

(a) *Pag. 500.*

wenborg? og hvoraf reysede sig saadan Adkomst? Slige Forklaringer hafver Hvitfeld ikke forsømmet, nu og da at meddeele sine Læsere ved andre Leyligheder, og giort dem rede for adskillige Ting, hvor hand har meent at det giordes behof. Jeg vil da følge hans Exempel, og forklare hvorledes det hang tilsammen med denne Lybekske Byeskatt. De Romerske Konger og Kæysere hafde fordum af hver en Rigs-Stad deres visse Indkomster i Skatter, for den Beskiærmelse og Fred, som Stæderne nøde af Kæyserl. Majest. udi Krigs-Tilfælde, og imod Naboernes Feyden og Røverie. Men, som nogle af disse Rigs-Stæder vare saa langt fra beliggende, og i Naboelag med saa mægtige og tillige ufredelige Nationer, at de siælden hafde got af den Beskiærmelse fra Kæyseren self, som blef dennem for langt at paavente, saa var Staden Lybek frem for andre i slig Omstændighed. Wenderne, og deres Efterkommere, de Meklenborger, paa den ene, de Lyneborgiske Fyrster paa den anden Side, item Holster og Saxerne hafde jæfnligen noget at skifte med denne Stad. Naar eet af disse Partier faldt dennem an, saa kaldte Lybekkerne det andet Partie sig til Hielp; bekomme ogsaa Undsætning, men saaledes, at den kom undertiden udi eet Aar høyere at staae, end hvad de i flere Aar skulde og motte skatte til Kæyseren. Herofver kom det, at udi den Danske Konning Erich Erichsøns Tiid (som mand kalder Menwed,) resolverede de til, med Kæyserens Samtykke, at tage hannem til Schütz-Herre, og betale til ham den Skat, som de ellers skulde gifve til Kæyseren. De toge og herudi ikke Feil: Thi Kong Erich Erichsøn, een af de drabeligste Konger, som har nogentid regeret i Danmark, og som vidste at skaffe sig Respect, hvor hand foer og fremdrog, viiste dennem strax baade Holster og Mecklenborger fra Halsen, og liusede saadan Fred ofver dennem, at det hafde Skik. Men ikke vilde hand forbinde sig, eller sine Efterkommere, til at være deres Forsvar bestandigen, eller længere end hannem self lystede. De formaaede ham endeligen med stor Bøn, at hand tilsagde dem at forblifve det i en vis Tiid, nemlig 10 Aar; hvorimod de forpligtede sig, Aarligen at gifve ham i Skat 750. Mark Sølf lødige (a). Men hvis hand imidlertid skulde ved Døden afgaae, motte saadan Contract være til Ende, og ikke forbinde hans Efterkommere. Frugten og Nytten

(a) Saaledes hafver Pontanus det, *lib. 7. p. 384.* Men Krantzius siger, at det var 1000 Mark Sølf, *Saxoniæ lib. 8. cap. 37.*

ten deraf blef saaledes, som den kunde allerbest ynskes: Thi aldrig hafver i gamle Dage Staden Lybek været i større Fred og Tryghed, og uden ald Antastelse og Fortræd af urolige Naboer, end i disse 10 Aars Tiid (a). Siden finder mand, at Lybekkerne hafve holdet sig til Kæyseren, nemlig Kæyser Ludwig af Bæyern, som forordnede Berthold Græfve af Henneberg til deres Forsvar og Handthævere paa sine og Rigets vegne. Men efter dennes Dod, indsatte Kæyseren dertil sin egen Søn, Churfyrst og Marggræf Ludwig af Brandenborg, og til hannem ofverlod den Skatt og Afgift, som Kæyseren og Riget tilkom af Staden. Det Bref, som Marggræfven herpaa bekom af sin Hr. Fader, hafver Cornelius Scepperus ladet trykke udi sin *Responsione pro Rege Christierno II. ad articulos Lubecensium* (b), og der udaf har Pontanus taget og indført det i sin Historie (c) under det Aar 1341. Omsider er det skeet, at Marggr. Ludwig, formedelst Penge-Mangel i Krigen imod den falske Woldemar, har mottet pantsætte denne Lybekske Skat til sin Ven og Bunds-Forvandt Hertug Erik af Saxen-Lowenborg. Og her hafve vi da Sagen opliust, saavidt den betræffer Marggræfvens og Hertug Erichs Adkomster til bemældte Skatt. Men med hvad Skiæl er det nu skeet, at vores Kong Woldemar har erlanget den? Hvitfeld har haft baade Kæyser Carls og Hertug Erichs Original-Brefve herom i Hænder, som begge endnu ligge i de Kongel. Archiver, men ikke gifvet nokſom agt derpaa, eller lignet og forstaaet dem ret. Hertug Erichs lidet Bref har hand anseet for det ældste af dato, da det er 4 Dage yngre end Kæyserens. Og Marggræf Ludwigs Cessions-Bref, det er af same dato, som Kænserens, har hand ikke hugset paa, men udelukt det af sin Historie, da det dog hafdes i Archivet, hvor det og endnu er tilstæde. Herofver er hand geraaden i Confusion; og end saa meget mere, som hand ikke heller hafver giort sig Umage, med at opsøge den rette Original-Obligation af Kæyser Carl, af Aar 1350. (d) men betient sig allene af dens Fornyelse og Confirmation, der skeede in anno 1364. under hvilket sidste Aar hand endelig komer frem der-

(a) Dette siger og Jacob von Mellen *Histor. Lubec. recent. ab an. 1300. ad* 1400. §. 8.

(b) *Pag. U. 3. b.*

(c) *lib. VII. pag. 467.* Men Pontanus siger dog ikke, hvorfra hand det hafver.

(d) Saavidt maae jeg sige til Hvitfelds Forsvar, at denne gamle Obligation af 1350. staaer ey heller i det Repertorio Archivi, der var udi Hvitfelds Tiid. Men samme Bref, saavel som flere, ere for nogle Aar siden fundne, og nu lagte til deres rette Stæder.

dermed, og fører den an. Herofver er da hans Begreb og Fortælning om denne Handel blefven plat og aldeles urigtig; saa at hand ogsaa, efter sin vrange Concept, har tvunget en anden Mening ind i Hertug Erichs Bref, end der staaer i Originalen. Hand siger: " Aar 1350. St. Matthiæ
" Aften til Budissin, oplod Hertug Erik af Saxen den yngre, den Stød,
" Hielp, (Steur und Steur Gylte kaldet,) som er aarlig Byskat, Gylte
" eller Gift af Lybke til Kong Woldemar, som hannem var pantsat af
" Marggræfve Ludvig. Derpaa findes hans Bref saa liudendes: " Vi
"" Erich, af Guds Naade Hertug til Saxen, bekiænde aabenbare udi
"" dette Bref, at vi den Afgift og Pflege, som vi hafde til Lybke, paa
"" Marggræf Ludwigs vegne til Pant, den hafver hand siden
"" pantsat til den Høybaarne Fyrste Kong Woldemar af
"" Danmark med vor Villie, og vi oplade til hannem fornefnde
"" Pant, saa at vi dermed ere til Freds, og ville være. Til Vidnesbyrd
"" er dette Bref forseglet Aar 1350. St. Matthiæ Aften til Budissin.""
" Paa denne Opladelse hafver Romerske Konge Carolus Quartus gifvet
" sin Confirmatz". Og der hafve vi nu alt, hvad vores gode Historicus har sagt os og skrefvet om den Lybekske Skat, udi Aaret 1350. hvor hand har bildet sig ind, at Marggræf Ludwig, som først hafde pantsatt Hertug Erik denne Bye-Skatt, (som er rigtigt) pantsatte den siden til Kong Woldemar, og Hertug Erich oplod Kong Woldemar samme Pant, og endelig at Kæyseren confirmerede denne Hertug Erichs Opladelse: Men alle disse tre sidste Poster ere falske: (a) De tvende første deraf har Hvitfeld tvunget ind i sin Danske Ofversættelse af Hertugens Bref, i- vid.
mod den Tydske Originals Mening. Og hvad Kæyserens Bref angaaer, Bilag.
nemlig det som Carolus IV. gaf Kong Woldemar paa den Lybekske Bye- No.9.
Skat an. 1350. da er dette dateret til bemældte Budissin den næste Fredag efter Valentini Dag; denne Helgens Fest er den 14. Februarii og var i benæfnte Aar en Søndag; blifver saa Fredagen derefter, den 19 Februarii: derimod er Hertug Eriks af Hvitfeld anførte Bref af dato 23 Februarii, nemlig St. Matthiæ Aften. Er altsaa Kæyser Caroli IV. Bref ingen Confirmatz paa dennes Opladelse; som ey heller med mindste Ord og Toddel derudi tales om Hertug Erich eller hans Opladelse. Dets gand-

(a) Saa blifver ogsaa Viti Beringii Beretning falsk, *pag. 471. Flori Danici,* hvor hand hafver giort sig et urigtigt Begreb herom, i følge af Hvitfelds Ord og Ofversættelse.

gandske Mening og Indhold er denne: at "Vi (Carl Romerske Konge rc.) " hafver med velbetænkt Sind, og med de Høybaarne, Ludwigs og Ludwigs den Romeres, Marggræfvers til Brandenborg og Lausitz, Ruprechts Pfaltz-Græfves ved Rhinen og Hertugs i Bæyern, Churfyrsters, saa og andre Fyrsters og Herrers Raad, til den durchleuchtige " Kong Woldemar af Danmark, vores besynderlige kiære Ven, for Tienestes Skyld, som hand Os (Romerske Konge) og Riget har giort, og " endnu vil og maae giøre i Eftertiden, gifvet, og hermed af besynderlig " Kongelig Naade gifver Sexten Tusinde Mark lødig Sølf Cølnisch " Vegt; og for at forsikre ham derom desvissere, saasom og ret og billigt " er, sætter vi ham forbemældte Konge af Danmark og hans Arfvinger, " til et retfærdigt Pant, den aarlige Styre og Afgift, som vi og Riget " hafver af Staden Lybek, saa at hand og hans Arvinger samme Styre " og Afgift skulle indehafve, nytte og nyde, uden Afslag, og ubehindret " med ald Rette, lige indtil den Tiid, da vi eller vore Efterkommere i Riget, hannem eller hans Arvinger Konger i Danmark fuldkommen og " gandske igien udreder og betaler forbenæfnte Sexten Tusinde " Mark Sølf, paa samme Stæd, hvor Pengene ere ham tilberedde. " Med denne Beskeed, at alle de Brefve, som enten af vore Salige Formænd i Riget, eller af Os self, paa Rigets vegne, derpaa udgifvne ere, " isærdeleshed de som Marggræf Ludwig af Brandenborg derpaa hafver, og hvilke hand nu udi vores Kongelige Nærværelse hafver med en " god Vilie begifvet og frasagt sig, eller hvo helst andre det motte være, " som slige Brefve kunde være eller blifve gifven til, de skulde ingenlunde " hafve nogen ringeste Kraft eller Magt, undtagen de Brefve, som forbenæfnte Kongen af Danmark derpaa hafver, hvilke skulde blifve i deres " fulde Magt. Til Beviisning er dette Bref forseglet med vores Kongelige Segl, gifvet til Budissin, Aar efter Christi Fødsel 1350. den næste " Fredag efter St. Valentins Dag, i vore Rigers det fierde Aar." (a) Dette Bref er da, som jeg sagde, af 19 Februarii, og den Afstaaelse, som Churfyrsten Marggræfve Ludwig gaf til vores Konge, sin Svoger, paa bemældte Skat, og frasagde sig og sine Arvinger ald den Ret, som hand efter

(a) Hvitfeld har ogsaa en Dansk Ofversættelse af det Bref, under dette Aar 1364. da det blef confirmeret. *pag. 535. edit. in fol.* Corn. Scepperus har satt det ofver i Latin, lib. cit. pag. X, a, b. hvilken Version Pontanus har indført i sin Historie, *pag. 478.*

efter sin Sal. Hr. Faders, Kæyser Ludwigs, Brefve hafde haft dertil, er af samme dato, nemlig feria tertia ante Dominicam Reminiscere; som blifver ogsaa den 19 Februarii; thi Søndagen Reminiscere faldt i bemældte Aar ind paa den 21. Hvad det nu skal betyde, at Hertug Eriks Bref er fire Dage yngere, og om det mueligt har gifvet nogen Vanskelighed, inden Marggræf Ludwig fandt Middel, til at stille ham til Freds for sit Pant, skal jeg ikke kunde sige. Hans Bref lyder i Dansk Ord fra Ord saaledes: " Vi Erik af Guds Naade Hertug til Saxen, den yngere, " bekiænde aabenbare i denne Skrift, at den Pleye, som vi hafde i Staden " Lybek paa Markgræf Lodwigs vegne til Pant, hafver den Høybaarne " Fyrste Woldemar Konge til Danmark ladet sig sætte (til Pant.) Det" te har hand giort med vores Raad og Villie, og vi begifve Os den; saa " at Vi og Vore Arfvinger ikke skulle eller ville herofver skylde ham eller " hans Arvinger. Til Vidnesbyrd er dette Bref beseglet med vores " hemmelige Indsegl. Efter Guds Byrd 1350. St. Matthias Aften, i " Staden Budissyn." Her staaer nu ikke det, som Sal. Hvitfeld har meent at det burde hede, nemlig at Marggræf Ludwig hafde siden pantsatt Skatten til Kong Woldemar, ikke heller, at Hertugen oplader Pantet til Kongen: Men blot allene, at Kong Woldemar har ladet sig den Lybekske Skat sætte til Pant: og af hvem? Af Kæyseren, og dette med Marggræf Ludwigs og fleres Samtykke, saa at enhver anden interesseered motte nu træde ud deraf.

Sagen, saavidt jeg begriber, maae være tilgaaen ongefær saaledes: Kong Woldemar har paastaaet sine Krigs-Omkostninger for næstforleden Aar af Marggræf Ludwig, samt og hvad hand af Kæyseren og Marggræfven burde hafve for sine Reyser og ald paatagen Møye udi denne Freds-Forhandling; Og, da de andre finge Stæder og hele Lande til at bytte imellem sig, har hand fodret i det mindste saa mange Tusinde (16000) lødige Mark Sølfs værd. Kæyseren har ey kundet negte Billigheden af hans Paastand, og har da accorderet ham denne Sum. Og saasom Pengene ey vare tilrede, hvoraf det største Quantum vilde vel falde Marggræfven til at betale, er dette Middel fundet, at Marggræfven skulde afstaae den Lybekske Bye-Skat, som hand hafde været forleent med siden an. 1341. og samme at hiemfalde til Kæyseren, der saaledes

kunde pantsætte den til Kong Woldemar, til Rente og Forsikring for de 16000 Mark Sølf, hvorpaa Kæyseren nu skulde gifve Kongen sin Obligation. Men hvorledes det siden er gaaet Kongen med dette Pant, og bemældte Skattes Oppebørsel, skal herefter i Aaret 1364. videre vorde omtalt.

§. 22.

Og ikke er det allene denne Mangel, mand har at beklage hos Hvitfeld, at hand har haft slette Copiister og Ofversættere, men ogsaa, at hand har saa lidet været forsiunet med gode Annaler; og at hand ey altiid har med lige Agtsomhed sammenlignet og confereret dem hand hafde. Undertiden hafver hand hængt for meget i sin Alberto Krantzio, og følget hannem med et got Stykke Vey. Da dog Krantzius er for en Chronologo, som Hvitfeld var, ingen bequem Autor. Krantzius næfner Aars-Tal ikkun her og der efter sin Mageligheđ: Hvitfeld giør sig allevegne Umage, for at finde og antegne dem, og naar hand derudi ey er lykkelig, skeer det meget imod hans Forsæt. Krantzius kiører i Hob, og sætter ofte det sildiger-passerede for ved det ældere. Saa skeer det ogsaa, at hvor hand intet har vidst eller fundet i nogle Aar efter hinanden, at skrifve om, der tager hand fat paa det første Stykke ham forekommer, og binder det sammen med det næst forestaaende ved saadanne Talemaader, at mand skulde tænke, dette strax efter at være passeret. Saaledes i den magere Historie, som hand har samlet om Kong Woldemar, der ikkun er paa tre Sider, hafver hand intet fundet om denne Herre at skrifve i de ti eller elleve Aars Tiid, fra det at hand var ude hos K. Carl IV. an. 1350. og indtil hans Gothlandske Krigs-Tog an. 1361. uden at hand eengang holdt et Herre-Hof til Lybek med adskillige mange Fyrster og store Herrer, som endedes med Tørnering og Ridder-Spil. Saasnart hand da har endet sin Fortælning om Kongens Reyse, og at dens Udfald og Nytte blef, det Kæyser Carl erkiændte Ludouicum Romulum (a) for Marggræfve i Brandenborg, forfølger hand derpaa sin Narration med disse Ord: Rex autem Waldemarus terris suis redditus, nihil duxit antiquius,

(a) Herm. Cornerus, Krantzius, og mange flere, især Neder-Saxerne, kalde ham altid Romulum, og dennem efterfølger Hvitfeld. Hos andre heder hand rettere, Ludwig der Römer, Ludovicus Romanus, saasom hand blef fød til Rom, og til Forskiæl af hans ældre Broder Ludwig, som afstod Brandenborg til ham i den Uroligheds Tiid med den falske Woldemar.

quius, quam pacem ubique, quantum posset, latissime constituere; in quam rem solennem Lubecæ curiam indixit. Conuenerunt eo omnes vicini Principes, Romulus Marchio Brandenburgensis, Wilhelmus Dux Luneburgensis &c. &c. Og heraf har vores Hvitfeld ladet sig forføre, til at troe, det bemældte Herre-Hof, og denne prægtige Forsamling til Lybek var blefven holden just i samme Aar, da Kong Woldemar var fra Tydskland hiemkommen. Og saasom Hvitfeld hafde taget en god Deel af sin forrige Beretning om Kongens Reyse udaf Krantzio, har hand nu ogsaa følget ham i samme Spor og Stig, og ofversatt dette oplæste Stykke Ord fra Ord: "Den Tiid Kong Woldemar nu drog "hiem, beflittede hand sig paa Fred, med omliggende Herrer, dennem "ogsaa som vare spliidagtige at forene. Hvorfore hand forskref en Dag "til Lybke. Did kom Ludovicus Romulus, Marggræfve til Branden- "borg, Hertugerne af Lyneborg, Saxen, Stettin, Wolgast, Meklen- "borg, og Slesvig, Græfverne af Holsten og Skovenborg, med mange "Riddere. Der blef handlet om almindelig Fred og Venlighed, og der- "paa Brefve beseglede. Siden holdte mand Steckende, Breckende, "Tornering, Dantz og Giæstebud." Men langt fra, at denne Forsamling, og Dag til Lybke, som hand kalder det, er blefven holden i dette Aar, eller strax efter nu omtalte Kongens Hiemkomst; den skeede visseligen ikke førend hele sex Aar derefter. Ja hvor kunde sligt, som Krantzius og Hvitfeld begynder med, passe sig enten til 1350. eller (som jeg seer nogle slette Krønike-Skrifvere at hafve meent,) til 1351. Da endeel af de fornemmeste Fyrster og Herrer, som opregnes, vare endnu langt fra Venlighed og Fred med hinanden, og samme indbyrdes at bebrefve. Ey at tale om den om Sommeren an. 1350. til Lybek, saavelsom her i Danmark, grasserende gruelige Pestilentz og Mande-Død, hvis lige ikke har været siden i Europa. Da var vel rette Tiid, der i Staden, hvor alle Gader laae fulde med Liig, at holde Herre-Hof, med Ring-Renden, Dantz og Giæstebudder? Men, som jeg sagde, denne Stads gik virkeligen for sig an. 1356. og var just den, om hvilken Hvitfeld udi sidstbemældte Aar, paa sit rette Stæd, ommælder, men ikkun med disse faae Ord: (a) "Til Lyb- "ke var holden et Herremode, hvor Kongen giorde stor Omkostning, ikke "alleniste for sig, men for andre Herrer." Her fattes nu paa dette sidste

(a) *Pag. 511. edit. in fol.*

Stæd allene, at hand burde hafve flyttet did og indsatt alle de øfrige Ord og Linier, som hand tilforne verterede af Krantzio og anførde til et urigtigt Aar. Og hvad vil jeg sige? hand var vel ogsaa falden derpaa, hvis hand hafde slaget efter i et andet af Krantzii Verker, nemlig hans *Wandalia*, hvor der, i den 8 Bogs 36 Capitel, fortælles just om samme Høytiid, og med samme Fyrsters Nafne, under sit rette Aar 1356.

§. 23.

Imidlertiid hafver dog intet manglet paa Kongens Side, til at faae Venskab og Fred stiftet imellem de krigende Parter. Thi, end ogsaa efter den Stilstand, som er tilforne omtalt, ved Enden af Aaret 1349. er hand blefven ved at arbeide derpaa fremdeles. Mand seer, at hand derom instruerede Hertug Erik den yngere af Saxen (hannem hand bestandigen brugte og hafde til sin Haand,) samt og sine gode Mænd og Raad, Hr. Benedict von Anefeld, Hr. Claus van der Jure, og Hr. Boo Falk, Riddere, da disse samtlige reyste fra Budissin hiem ad, imedens Kongen self følgede med Kæyser Carl til Prag, og drog siden videre. Her hafves da en Tractat, som disse benæfnte Herrer og Fuldmægtige sluttede med Hertugerne af Meklenborg til Lybke, Løverdagen efter vor Herres Himmelfart. Derudi blef samtykt, at " saasom Kongen hafde forliigt og for- " sonet alle de Tvistigheder, der hafde været imellem Marggræf Ludwig " i Brandenborg og de Meklenborger, saa skulde hand og fremdeles dra- " ge Omsorg for at saadant Fordrag blef holdet: ligeledes skulde hand " være de Meckelborgiske Hertugers Opmand og Mæglere i deres Tvi- " stigheder med andre Naboe-Fyrster; og de paa lige Maade være hans, " i paakommende Trætter med Kongen af Sverrige, Græfverne af Hol- " sten, og Herrerne i Verle." Vel hafver Hvitfeld indført en Dansk Ofversættelse af samme Tractat (a), og Pontanus derudaf giort en Latinsk Extract. (b) Men, foruden anden smaae Uriatighed, er derudi indsluppen en grof Feyl, i det at Printzessen, Kong Woldemars Dotter, som i samme Tractat er blefven tilsagt Hertug Albrets Søn, er kaldet Ingeborg, istæden for Margrete, som hun næfnes meer end eengang i Originalen. Denne Margrete er siden i samme Aar, efter denne Tractats Slut-

(a) *Pag. 502. edit. in fol.* (b) *Pag. 479. lib. VII.*

Slutning, ved Døden afgaaen. Hvorfore udi den anden, som Kong Woldemar og Hertug Albret self i egne Personer giorde imellem sig Fem Maaneder derefter, blef hendes Søster Jngeborg indsatt i stæden. Mand seer udaf det, som Hvitfeld har i Bredden ved dette sidste Document antegnet, at hand har vidst bedre, men alligevel af Uagtsomhed ikke rettet sin Feyl: og saadant hendes dagligen flere end hannem, ja og alle. Saa god og mærkelig en Piece som nu først-benæfnte Tractat er, saa vilde jeg dog undseet mig ved at indføre den af Originalen iblant mine Bilager, (hvor jeg ingen af de mange, som hos Hvitfeld kand læses, har agtet at gifve Plads, uden dem, som behøfve større Opliusning og Rettelse,) helst det kunde være nok, at jeg nu hafde paamindet Læseren om den Vildfarelse i Printzessens Nafn; hvis det ikke var, til at fornøye curieuse Folk i Meklenborg, der hafve ynsket, at Pontanus hafde indført Tractaten heel og gandske, (a) nemlig for det Lehns skyld af Rostocker-Stad og Land, som Kong Woldemar derudi forbeholdte sig og Danmarkes Crone. Jeg vil derfore, baade dennem, og maaskee nogle hos os self, til Behag, vise hvorledes Originalen Ord fra Ord liuder; saavelsom og strax efter, i Bilagerne, tilføye den anden Tractat, som Kongen var self ofverværendes med Hertug Albret at slutte, Løverdagen for Simonis & Judæ: Eftersom begge disse mærkelige Documenter udvise, hvorledes det endnu paa samme Tiid var beskaffet med de Danske Kongers Høyhed og Lehns-Herlighed i det Mecklenborgiske, og i hvad henseende Hertugerne, som Vasaller, kiændte Kongen for deres Herre. Saa læres og deraf Kong Woldemars store Omhyggelighed i at faae sit Rige igien samlet, og til den Velstand, som det hafde været i hans Farbroders K. Erikes Tiid: Og endeligen, hvor stærk Hertug Albret hafde tilforpligtet sig, ey allene herudi at være Kongen behielpelig, ikke engang undtagendes Kongen af Sverrige, naar som Kongen vilde fodre sine Lande Skaane og Halland igien, men endogsaa at staae hannem bi imod hvem anden det motte være; det motte end være imod Romerske Konge, naar Togget skeede paa denne Side Bøhmen og Dyringer-Wald: Med hvilken Forvaring og Vilkor Kongen maae hafve sigtet til det Brandenborgiske og andre sine Bunds-Forvandte der omkring. Og hvad blifver da at sige for Hertug Albret, naar hand siden efter, med sin anderlunde Opførsel, gaf Kongen Aarsag til Fortørnelse?

Bilag. No. 10.

Bilag. No. 11.

(a) Vid. Matth. Joan. de Beehr, Equ. Mecleb. *Rerum Mecleburg. lib. 2. cap. 6. col. 268.*

§. 24.

Mærkeligt ellers, at førend denne sidste Forhandling, der er skeet mod Enden af Octobri, forekommer intet Kiændetegn, eller ringeste Spor, i Documenter eller Bøger, at Kongen har været her hiemme i Riget, fra det hand var til Budissin og Prag. Hvor mon hand da hafve været, og opholdet sig i saa mange Maaneder? Vist er det, at hand var stor Liebhaber af Reyser, og at færdes vidt omkring; (a) og her blifver det ondt at følge ham, eller faae opledet ved pure Giætninger, hvor hand kand hafve haft Ærinder. I Bæyeren hos Kæyser Ludwigs Sønner kunde vel været en god Deel for hannem at bestille, for samme stæds, efter sit Løfte til Kæyser Carl, at mægle imellem ham og dennem adskillige u-afgiorte Poster. Saa kand og heel vel være, at hand er dragen ind i Polen, og at det Forbund med Kong Casimiro, som Hvitfeld har extraheret paa Dansk (b), og som endnu her hafves in Originali paa Latin, er sluttet ved hans egen Nærværelse, til Louicz 1350. in Octava Ascensionis Domini. (c) I næsten lige saa stor Uvished er mand, om hans Forretninger i Tydskland, i det næstfølgende Aar 1351. Hvitfeld skrifver, at " i samme Aar undsagde de Holster Herrer Kongen og hans Rige; " Adelen i Nørre-Jylland faldt ham næsten deels fra; Aarsagen gafve de " for hans Haardhed, deres Friheders Forkrænkelse ꝛc. Og der hand det " fornam, lod hand befæste sine Slotte, fylde sine Kornhuse ꝛc. og drog " selv udi Tydskland." Og dette har Hvitfeld ingen anden stæds fra, end af den incerti Auctoris *libello Annalium*, som staaer i Hr. Canceller von Westphalens første Tomo, hvor mand, ad an. 1351. læser detsamme paa Latin. (d) Her skulde nu intet være lættere, end af de Pommerske Krøniker, Thomæ Kantzows og fleres, at trække herhid, hvad de fortælle ved det Aar 1354. hvis det ikke var alt for kiændeligt, at disse urigtige Chronici-

(a) Beringius in *Floro Danico* p. 462. siger om ham: Si totam Principis inspicias vitam, non rectius illam potes quam in bella perpetua & perpetuas peregrinationes partiri.

(b) *Pag. 503. ed. in fol.*

(c) Ordet Ascensionis er udeladt i begge Hvitfelds Editioner, saa at mand kunde lige saa snart giætte paa Epiphaniæ.

(d) An. Dom. cIↃ CCCLI. Comites Holsatiæ Regem & regnum diffiderunt. Castrum firmatur, & grangiæ regni sumtuose ædificantur. Rex misit exercitum Duci Waldemaro in auxilium: & sic transiuit Alemanniam. *Tom. I. rerum Cimbricar. &c. col. 397.*

nicister, ved deres sædvanlige confusion i Tiid-Regningen, hafve der giort et Spring af hele fem Aars Tiid, og, som jeg tilforne har viist, her tale ikkun om det som passerede i Aaret 1349. Jeg skulde tænke at Albertus Argentinensis var paalideliger, og at hand kand hafve Ret, naar hand skrifver, at " i Aaret 1351. var Kong Woldemar af Danmark paa " Krigs-Tog i Mark-Brandenborg, og stod Marggræf Ludwig bie, med " 300. Hiælme og 500. Skiolde, dernæst sendte hand hannem siden til " 200. Hiælme og 500. Skiolde." (a) Eengang er dette vist, at Marggr. Ludwig den Romere var endnu ikke kommen i rolig Besiddelse, eller hafde indbekommet alle sine Stæder og Lande i det Brandenborgiske, hvor mange holdte endnu med den falske Woldemar og hans Anhang. Hvorfore det er heel rimeligt, at fornæfnte Biskop Albertus kand hafve antegnet dette vores Konges Krigs-Tog ved det rette Aar; U-agtet, at vi nu om Dage vide ey at giøre tilstrækkelig Rede derfor af vore egne, eller af Naboernes Historier. Thi sandt at sige, i hvor meget vi hafve hos os at klage ofver Mangel paa Annaler og Documenter ꝛc. saa vilde jeg vel vide, om de Brandenborger, Pommerer, Meklenborger, Holster ꝛc. ere rigere? Jeg siger Ney, men snarere tvert imod.

Siden udi Aaret 1352. hvor vores Canceller troligen hafver følget, og en heel Side (nemlig *pag. 506. edit. in fol.*) udskrefvet af forbemældte Incerti auctoris *Annalibus* (b) " Dette Aar, siger hand, sender " Kongen en Krigs-Hær i Tydskland, Hertugen af Mecklenborg til Hielp " imod de Herrer af Stetin; hvilke sidste hand dog med detsamme for-" liigte med Hertug Albret. Og siden blef hand fortørnet ofver den Herre " af Sclaven, brændte, skændte, røfvede alt hans Land, sparede hverken " Kirker, Kloster, Geistlige ꝛc. Endeel Folk hand ofverkom, lod hand " skiæ-

(a) An. Dom. cIɔ CCCLI. Woldemarus Rex Daciæ fuit in Marchia, adjuuitque Ludouicum Marchionem cum CCC. galeatis & D. scutiferis, deinde CC. galeatos & D. scutiferos, de novo transmisit. Jeg har ofversatt her galeatos & scutiferos Hiælme og Skiolde. Hvitfeld verterer, i Kong Woldemars og Kong Casimiri i Polen Forbunds-Tractat, Galeas (detsamme som Galeatos) ved Glafvinde; som er lige saa ret; og hos Italiænske og Franske Skribentere heder detsamme *Lanceæ*, & *Lancearii*. Mand veed vel, at en Galea eller en Galeatus ligesaavel som en Lancea, betyder 4, 5 og 6 Mand, efter enhver Nations Krigs-Brug og Maneer, i følge af Adelens Lehne udi de Dage, og at 300 Galeati eller Glafvinde vare til visse her hos os ofver 1200. ja flere gode Ryttere. Men dette hører til en særdeles Afhandling, og at opliuses i en egen Dissertation.

(b) *Tom. I. Rerum Cimbricar. & Megapol.* Illustriss. Domini de Westphalen *col.* 1397. *seq.*

" skiære Ører, andre Næsen af." (a) Hvilket er hvert et Ord ofversatt af bemældte Latinske Munke-Krønik. (b) Mig synes, at vores gode Hvitfeld, naar hand copierede saadanne Ting, og blindt følgede slige Skribentere, kunde hand sagte hafve lagt et par Ord til, at Kong Woldemar motte uden Tvifl haft nogen Aarsag til slig Haardhed, just paa saadan Tiid og i dette Land at øfve. Jeg vil ey tale om, at der treffes aldrig Ord eller Tøddel, til at bevise det med, hos de Landes Historicos, som dette skal være skeet hos, og som burde dog hafve fortalt os derom; Men blot allene hos denne vores egen, der kand hafve hørt det af de Misfornøyede her i Landet, der hafve udspredet saa meget usandt om denne store Konge. Dog jeg vil troe, at der er noget om, hvad denne Incertus auctor, og Hvitfeld efter ham, hafve her sagt: Og mig maae da være tilladt at forklare min Mening om dets Aarsage. Det er bekiændt, at de Mecklenborgiske Herrer vare i Trætte med de Pommerske, om visse Stykker Lande, Barth, Grimme, og mere. Kong Woldemar var udvaldt og antagen af dem til Skilsmand, og begge gafve deres Aarsager og Skiæl beskrefne ind til hannem, som og Hvitfeld har omtalt. Hertugen af Mecklenborg var herudi sær paastaaende og vanskelig; og de Pommerske gafve omsider Kongen qvit for Dommen. (c) Da disse nu grebe til Vaaben, og yppede en virkelig Krig derofver, stod Kongen Hertug Albret bi, efter deres Forbund, og bragte endeligen begge Parterne til Fred og Forliig. Kongen meente da, at alting skulde være roligt, og at nu kunde hand drage hiem og foretage, hvad hand hafde her foresatt sig, og som svævede ham paa denne Tiid meest i Tankerne, nemlig sine egne Provintzer at faae tilbage, Skaane fornemmelig og Fyen, af de fremmede Herrers Vold. Men denne Regning slog feyl. Herr Nicolaus af Werle (hand er den Dominus de Sclavonia, Annalisten omtaler,) giorde strax Skaar i Tingen, og fik det Slot Grimme indtaget, med mere, fra Pommerne.

(a) *Pag.* 505. *edit. in fol.* Beringius *Flor. Dan. pag.* 475. & 476. hafver herudofver giort en skarp og stræng Declamation imod vores Konge.

(b) Waldemarus Alemanniam cum exercitu ingressus, Dominum Magnipolensem cum Ducibus de Stetin confœderauit. Deinde iratus contra Dominum de Sclavonia, ejus terram, castra, munitiones, villam & oppida in magna parte spolio & incendio devastauit, nec etiam manus a bonis Monachorum, monialium &c. abstinuit. Aliquibus abscissis auribus & nare descissa deformes reddendo, exterminium magnum fecit.

(c) See Hvitfeld *pag.* 505. *edit. in fol.*

merne. Hvorudofver ey allene Kong Woldemar blef vred og fortørnet: Men baade hand, saa og Marggræf Ludwig den Romere af Brandenborg komme nu paa nye i Spillet med, og motte see at faae denne Herre af Werle hans Mod og Vælde noget svækket. Thi hand og hans Fætter, Hr. Berent, forsøgte paa mange Maader at udvide deres Magt, og tragtede at blifve ligesaa myndige Herrer der i Landene, som Hertug Albret og hans Broder Hertug Johann af Mecklenburg. (a) Sligt var vel ligesaa lidet Kong Woldemar, som de andre Naboe-Fyrster beleyligt: Allermindst kunde Kongen taale, at de Herrer af Werle, disse gamle Tienere og Clienter, og ved saa mange Baand, Brefve og Bekiændelser forpligtede Vasaller baade af Danmark og Mecklenborg, brystede sig saaledes, til at voxe andre Fyrster ofver Hofvedet, ja agerede nu aabenbare Freds-Forstyrrere, til at fordærve hvad Kongen hafde giort; ladende saa got som til Trods mærke, at det stod ikkun til dennem, naar de self vilde kaste Aaget af sig. End videre hafde bemældte Nicolaus, der tilforne, ligesom hans Forfædre, kaldedes allene den Herre af Verle, gifvet sig self en nye Titel, og skref sig Dominum Slavoniæ, eller en Herr tho Wenden; hvilket Kongen dømde at skee, sig til Bravade. Og her har vi da Aarsagen, hvorfor hand blef saa meget ilde tilfreds med denne Herre af Sclaven, og tracterede ham saaledes, som mand holdte for almindelig Skik at tractere en Landfredbrydere og Rebell. (b) At Kongens Krigs-Folk hafver da faaet Lof til at husere ilde i Landet, saa det ogsaa er gaaen ud ofver Kirke- og Closter-Gods, Præster og Nonner, vil jeg gierne troe; Men ikke at der er skaaret Ører og Næser af andre, end af nogle visse, som bemældte Herre af Sclaven hafde brugt til sit utidige og formastelige Foretagende. Dem har mand saaledes mærket, som deres Idrætter fortiente. Og disse samme hafde deres Slegt og Venner i Kongens Tieneste, der glemte nu ikke at skrige ofver hans Grumhed, og studere paa Hefn.

(a) See Archivarii Joh. Schultzens kurtze Historische Vorstellung von an. 1343 ab, bis 1353. in Dr. G. G. Gerdes 2 Sammlung Mecklenb. Gesch. *pag.* 129. *ff.* saa og Eichstedts, Micrælii, og andre Pommerske Krøniker. it. Beehr *rerum Meclenburg. l. 2. c. 6. pag.* 270. *f.*

(b) Saaledes staaer og i vores Danske Riim-Krønike: "Men da jeg foer tilbage igien, og jeg lob "fast hiemstande, da giorde hand mig fuld stort et Meen, hand skref sig til Wendens Lande. Thi brænde "jeg hans Slot, Stæder og By, og slo hans Folk til Døde, og dennem jeg lod lefve deri, dem giorde "jeg megen Møde. Paa somme lod jeg skære Næsen op, og somme deres Øren afskiære. Saadan Lyde paa "deres Krop burde dem siden at bære."

Hefn. Dette er og hvad bemældte Auctor siger strax derpaa: Vnde & multi nobiles in ipsius partibus per cognationes suas ipsum deserendo, se ab amicitia ejus sejunxerunt. Hvilket Hvitfeld gifver med disse Ord: " Hvorofver mange, som tiente under hannem, og vare deres Landsmænd " bevaagen, forlode hannem." Ja dette troer jeg fuldkommeligen. Det var heller ikke got, at være længe hos saadan en Herre, der brugte saa skarp Afve. Langt bedre, at holde sig til Græfverne af Holsten, Herrerne af Werle, og andre deromkring, der lode got Folk leve med sig, og beholde deres medfødde gamle Sædvaner og Friheder uforkrænkede, som taalede at de handlede med Almuen som dem lystede, som saae igiennem Fingre med at de røfvede paa alfare Veye, og under Haanden delede lidet med Herskabet deraf: og som, naar Lybekker og Rostokker førde de allerbitterste Klager, at Adelen deromkring holdte med Stratenrøveriet (som den Lybske Krønike er fuld af ved disse Tider,) gafve dem høflig Snak, Undskyldninger og Complimenter til Svar. Saadanne Herrer kunde mand være under med Agrement: Ikke Kong Woldemar, der skaffede Folk andet at tage vare, der liuste Fred i sit Land, holdte Haand ofver Almuen, ofver Stæder og Kiøbmænd, og til den mindste Bonde; som reyste omkring i hver en Provintz, af det ene Syssel i det andet, sad Retter-Tinge, hvor hand foer; som mulcterede og afsatte utroe og uretfærdige Lehnsmænd, satte Undersatterne i ideligt Arbeyde, lod bygge og forbedre, og var den største Fiende af Orkesløshed: hvorfore det hedde her i Landet i Folkes Klagemaale, at hand gaf dem ingen Tiid og Respit, ingen Roe til at sove eller hvile sig, saa de forsmægtedes under Steen og Kalk. (a) Er det da Under, at mand kaldte ham Kong Woldemar den Onde?

Og her kand jeg ikke holde tilbage en Reflexion at giøre, ofver den ulige Skiæbne, som Konger og Fyrster ere underkastede i Historierne, hvor deres Giærninger for Efterkommerne staae opskrefne. Denne vores Konge har vel ikke fattest paa et stort Nafn hos os, at hand var den som samlede Riget igien til Hobe, og, næst GUd, hialp det ud af sin ynkelige Tilstand og Forsmædelse, hvori det var geraaden udi og efter hans Hr. Faders Tiid, formedelst dennes slette Opforsel, og Rigets Stænders Self-

(a) See Hvitfeld (fornden andre Stæder) *pag. 514. 519. 542. edit. in fol.* og hans auctor incertus, i Hr. von Westphalens *Tom. I.*

Self-raadighed. Men den Strenghed og alvorlige Reffelse, hand motte bruge, og som hand forstod at øfve med bedre Held og Eftertryk end hans Hr. Fader, staaer dog her og der hos vores ærlige Hvitfeld afmalet saaledes, at mand safner hvad der kunde være igien for ham at sige: ligesom vi nu hafve seet paa dette Stæd, hvor der siges, at hand skar Næser og Ører af maaskee en halfsnees Guds forgaaene Kroppe i det Wendiske; men tales intet om, at de samme hafde vel fortient langt værre, i det de hafde holdet med deres Herre af Verle, der brød sin Eed og Lehn-Pligt imod Kongen, tog sig en Titel til, som ikke hannem, men Kongen tilhørde, og forstyrrede den Fred og Rolighed, som Kongen saa nyligen der i Landene hafde stiftet. Andre Herrer derimod har mand berømmet i Historierne, for langt strængere Reffelse og Medfart i slige Tilfælde. Hertug Albret af Brunsvig, (hand lefvede just 100 Aar før Kong Woldemar) fik en Græfve af Eberstein fangen, der var ham Lehn-Forvandt, og som hafde forstyrret Land-Freden, og, medens Hertugen hafde andenstæds at bestille, foruroliget hans Undersaatter i Gøttingen. Denne lod hand hænge i den liuse Gallie ved Fødderne, hvor hand piintes til Døde paa tredie Dag. Og dette siger den Brunsvigske Historie-Skrifver, en ærlig gammel Evangelisk Præst, M. Heinrich Bünting, at var meget vel og lovligen giort, (a) og Hertug Albret hafde den beste Føye dertil i Verden.

§. 25.

Under det Aar 1354. hafver vores Historicus en Artikel saa lindende: "Aar 1354. besøgte Kong Woldemar Pavens Gaard i Franke-"rige til Avenion, hvor hand hæderligen blef undfangen: Pave Vrbanus "V. gaf hannem en viet Rose, Dominica Lætare." (b) Hvis denne brave Skribent ikke hafde bestandigen og ofveralt den Maade, at følge Chronologien, og ingentiid at springe i Aarene, da kunde mand undskyldet denne Feyl, og kastet den paa Bogtrykkeren, der hafde satt et Tal feyl,

(a) Braunschw. und Lüneb. Chronick, 1 Theil, *fol.* 94. *a.* hvor det heder: Das thate Hertzog Albrechten so weh, und ward so zornig, daß er in solchem Eifer gedachten Graffen Dietrichen von Eberstein, von wegen solcher seiner Verbrechung und Mishandlung, lies bey den Füssen an den lichten Galgen hencken, da hieng er bis an den dritten Tag, ehe er sterben könte. Und zwar es geschahe ihm eben Recht, denn was ist schendlicher, als Treu und Glauben brechen und vollendt an einem Grafen? also siehet man, daß der Durchleuchtige Hochgebohrne Fürst nicht ohne Ursach ein solch schwer Urtheil über ihn gesprochen hat.

(b) *Pag. 510. edit. in fol.*

5 for 6 (1354. da det burde hede 1364.) Men nu da det staaer i sin Orden, sidst iblant de Ting, der høre til 1354. og næst for ved 1355. saa er dette en Plæt i vore Hvitfeldiske Historier. Og hvorledes mon den gode Mand være kommen til at føre Kongen hen til Avignon i dette Aar, og at statuere, det Vrbanus V. var den Tiid Pave, som hand dog ikke er blefven førend 1362. in Octobri? Jeg siger, at det er visseligen hans Copiisters Skyld, som hand brugte til at excerpere og vertere for sig, udaf Latinske Annaler og deslige Skrifter. Tvende af de Annaler, hand har brugt, ere nu ved offentlig Tryk bekiændte, formedelst Sal. Hr. von Ludwigs Forsorg, da den ene var forhen meget rigtiger udgifven af Sal. Etats-Raad Thomas Bartholin. Udi denne sidstbemældte staaer der at Kongen besøgte Pavens Gaard, med høytidelig Pragt i Aaret 1364. i Pave Vrbani V. Tiid. (a) I den anden læser mand just det selfsamme. (b) Og ingen Tvifl paa, at det har jo staaet ligedan i flere. Udi den Incerti auctoris Annalibus, som Hr. Canceller von Westphalen har udgifvet det Stykke af, (men som slipper i anno 1357. da det burde gaaet til 1363.) mældes og om ingen slig Reyse under 1354. Den Skrifvere, der har excerperet slige Annales for Hvitfeld, hafver uden Tvifl udeglemt X. i Tallet LXIV. Men hvorfore har Hvitfeld self ikke gifvet nøyere Agt paa og examineret sligt, da hand burde vidst, at Vrbanus V. var ikke endnu an. 1354. Pave? Ja hvi har ikke en langt lærdere, og i Pavers og fremmede Rigers Historier mere drefven Mand, end Hvitfeld, nemlig Pontanus, examineret det? og hand, som mand har mere at undres ofver, hafver her skrefvet Hvitfeld efter i-ald Godtroenhed; Ja giort sig saa liden Betænkning herom, at hand ikke eengang (hvilket hand ellers ofte pleyer) har beraabt sig paa hans sigende; men sætter det saaledes: Reperio in Actis, salutauisse eum per eundem hunc annum (MCCCLIV) Avenione Papam Vrbanum V. &c. hand kunde og burde hafve sagt: Reperio apud Hvitfeldium; Thi udi andre Actis eller Annalibus stod det aldrig: og hvis end saa hafde været, var dog Tingen nogen Agtsomhed værd, for ikke at tilhente sig den Critique siden af Meursio, der hafver ikke forglemt at vise, at her var satt en uret Pave til

(a) Tempore Nicolai (Archiepiscopi, qui sedere cœpit anno 1361.) Valdemarus IV. tempore Vrbani Papæ quinti curiam Romanam cum solenni apparatu visitarit sub anno Domini 1364.

(b) De Ludewig *Reliq. MSS. Tom. IX. pag. 109.*

til Aaret 1354. (a) Med eet Ord: Kongen var ikke hos nogen Pave eller til Avenion, førend an. 1364. i hvilket Aar jeg ey skal forsømme derom at tale. Imidlertid maae jeg ikke forbigaae at tillægge vores berømte Vito Beringio sin velfortiente Roes i dette Stykke. Thi hand er den, som af vore Skribentere best hafver paaagtet slig Urigtighed, og ved at eftersøge hos de Franske Skribentere, rettet den, skrifvende herom saaledes, *Flori Danic. p. 476.* Anno haud ſane 1354. quod vernaculi tradunt Annales, (cathedram enim Pontificiam eo anno Innocentius VI. implebat,) ſed integro poſt decennio, quod res ipſa & circumſtantiæ omnes evincunt, Vrbanum V. Avenione convenit. Eodem enim tempore (id enim docent Gallorum commentarii,) non tantum Joannes Galliæ, ſed & Cypri & Hieroſolymæ Rex Petrus &c. uno inſtituto ſalutandi Pontificis, ſed diverſis itineribus, Avenionem confluxerunt. &c.

Derimod kand ey bæres ringeste Tvifl om det Gesandtskab, som Kongen i næstfølgende Aar 1355. skal hafve skikket til Pave Innocentium VI. hvorom det heder hos vores Hvitfeld saaledes (*pag. 510.*) "dette Aar " sende Kong Woldemar paa adskillige Stæder, og til adskillige Fyrster, " sine Sendebud, end og hæderlige Sendebud til Paven til Avenion; " hvilke blefve ærligen undfangede for hans Skyld, og Pavens Giæste, " efter de vare forhørde. De fik paa deris Erinde god Beskeed, og Pave-" lige Velsignelse, og komme tilbage til hannem med mærkelige Erinde." Men da denne Artikel er blot allene ofversatt udaf disse Ord, hos den gamle Latinske Annalist: (v. Dn. Cancell. de Weſtphalen *Tom. I. col. 1401.*) Ad diverſos terrarum Principes nuncios ſuos pro cauſis diverſis remiſit Waldemarus. Direxit etiam quosdam nuncios ſolennes ad ſummum Pontificem, qui venientes, Avenionis gratanter cauſa mittentis ſunt recepti, ejus commenſales ſunt facti, negotiis pro quibus venerant peroratis, votorumque compotes effecti, benedictione Apoſtolica roborati, ad propria redierunt, gratulantes Domino ſuo Regi, ex parte Domini Papæ placentia referendo: Altsaa mærker mand vel, at Hvitfeld hafver ikke været i Stand til, videre herom at berette, end hvad hand hos bemældte

(a) Meſſenius *Tom. III. p. 16.* har ogsaa vidst at rette Pavens Nafn: An. 1354. Valdemarus, neſcio qua permotus inſolita devotione, Innocentium VI. inviſit Avenione. Men paa denne Skribent er i Aarstallet intet at reflectere, som er kun Hvitfelds Copiist, uden hvor hand kand hitte slig en Feil at rette, og ellers interpolere ham med Skiælds-Ord.

mældte Skribent hafde læst og excerperet. Og samme gamle Skribent hafver, som siunligt er, lige saa lidet vidst, hvad det var for et Ærinde, som Kong Woldemars Gesandter hafde haft, og hvad for en god Beskeed de bragte hannem tilbage fra Paven. Ilde, at og intet om dette Stykke findes nu nogenstæds i vore Historier eller Archiver. Hvorfore mig saa meget mere maa tilstaaes den Frihed, som enhver Historie-Skrifver er tilladt, at giætte sig til, hvad hand i slig Fald finder at være meest beviisligt og rimeligt. Og her maae mand da vide, at Kong Woldemar hafde, fra An. 1350. af, et slags Pavelig Band paa sig, formedelst den Hielp og Bistand, hand hafde giort den Excommunicerede Kæyser Ludovici Bavari Sønner, imod den af K. Carolo IV. favoriserede falske Marggræf Woldemars Anhang, hvortil hørde især disse Geistlige, Erke-Biskopen af Magdeborg, Biskopen af Lebus, med flere. Thi og just paa densamme Tiid, som vores Konge, tillige med de Bæyerske Printzer, samt med Hertugen af Saxen, Græfven af Schwartzborg &c. vare i Budissin hos K. Carl, og blefve forliigte med hannem, hvorom forhen er fortalt, da hafver Biskopen og Capitelet i Lebus, skikket een af deres Canniker til Avenion, med Ærinde, paa nye at forklage afg. Kæyser Ludwigs Sønner, og deres Tilhængere, for de Uretter, som foregafves Biskopen af Lebus og hans Kirker ved dennem at være skeet, hvor de da ogsaa hos Paven, ved hans Executorem, Gaufred Biskop af Carpentras, forhvervede et nyt Bands-Bref, ofver Markgræf Ludwig, hvorudi ogsaa indeholdtes stærke Bands-Truseler til Kong Woldemar, og flere Markgræfvens Hielpere. Og hvorledes vores Konge derudi frem for andre er blefven characteriseret, fordi hand i egen Person, og med stor Hærs-Kraft hafde giort bemældte sin Svoger Undsætning, hafver jeg alt forhen tilkiænde gifvet. (a) Nu kand det vel ikke siges, at denne Trusel, i hvor farlig end dens Formular liudede i Brefvet, ja om end derpaa en Excommunication er paafuldt, hafver giort stor Virkning hos K. Woldemar, eller her i Landene (saasom og intet derom findes hos os optegnet;) Men eftersom Tingen hafde haft store Følger paa de andre Stæder, forstaae i Mark-Brandenborg, i Spremberg hos Gr. Gynther &c. saa at de motte søge Absolution hos Paven, (b) og forsone sig med

(a) See forhen een af mine Anmærkninger til §. 18. ved det Aar 1350.

(b) Herom findes hos Andr. Angel. *Annall. March. Brandenb. pag. 157.* ad an. 1354. item, Lunig *Spicil. Eccl.* 2 Theil, Anhang *pag. 92. f.*

med Biskopen i Lebus, i Aaret 1354. for at blifve dette Band qvit; Saa mener jeg, at Kong Woldemar ogsaa, efter sine gode Venners, og Geistliges Raad, hafver fundet samme Middel for got, at forestille Paven sin Slags Nødtørft, og bede om, at blifve lodtagen i samme Afløsning, som de andre. Dette holder jeg for at hafve været Hofved-Ærindet af hans Forsendning til Avignon. Hvorom endnu nærmere Opliusning kand forhaabes, naarsomhelst alle Pave Innocentii VI. Brefve maae engang vorde trykte og komme for Dagens Lius.

§. 26.

Lidet tilforne udi samme Aar 1355. hafver vores Autor skrefvet dette: "Imedens Kongen forblef en Tiidlang udi Judland, holdte hand "Retterting, hvor hand straffede mange deres Giærighed, og skaffede, "at hvis Arfve, som de Fattige med Magt eller i andre Maader var fra-"kommet, kom igien til rette Arfvinge." (a) Her hafver hand da, nemlig vores Hvitfeld, gifvet en Prøve af sin Dyd og Redelighed, og viist sig en upartiisk Historie-Skrifver. Hand har i disse faae Ord ophøyet Kong Woldemars Roes, og ikke skaanet den Stand, hand self var af, men afmalet den saaledes, som den var for en god Deel i de Tider, med slemme Farver. Og hvi hører dog Hvitfeld saa ilde hos nogle uskiønsomme Folk, som den der ikke skaaner Kongerne, men derimod er Adelens Forfegtere? Thi hvis saa hafde været, da hafde det vel ikke kostet ham meget, her at udelukke disse fire Linier: hvilke hand har tagen af den oftbemældte Incerti auctoris *Annalibus*; og der heder det saaledes: (b) Rex in Jutia moram faciens, & justitiarium placitum tenens, multorum avaritiam castigavit, ita ut hereditas minorum ad majores vi vel aliquo titulo injusto divulsa, verum rediret ad heredem. Det er klart, at de mange, som Kong Woldemar her siges at hafve straffet, vare af den fornemmeste Stand i Riget, Geistlige og Verdslige: Hvilke, i de forige Kongers Tider, og allermeest under den sidste Kong Christoffer, vare komne i Vane med at handle og regere som dem best behagede, at rifve de ringeres Gods til sig med Vold og Aager, at bemægtige sig Kongens Rettigheder, hvor de gafve meest Fordeel af sig, og naar hand vilde see suurt til, hvad de øfve-

de

(a) *Pag. 510. edit. in fol.*

(b) Dn. de Westphalen *Tomo I. col. 1400.*

de imod Kronen og mod Almuen, da at skaffe ham noget andet at tage vare, og kalde strax Græfverne af Holsten og Hertugen af Synder-Jylland ind i Landene, og af dennem lade sig gifve nye Friheders- og Beskiærmelses-Brefve. Saadan deres Ondskab, Giærighed og Egenraadighed var allerede kommen saa vidt, at det siuntes snart ligesom alt for sildigt, at vor Herre hafde tilskikket dette arme Rige saadan en tapper og uforsagt Konge, som Kong Woldemar, til at faae det igien i nogen Skik. Thi hvor tungt det er faldet ham, lære vi deraf, at hand tu eller tre gange motte næstendeel gifve tabt, og forføye sig ud af Landet: Indtil saa længe de indbyrdes kunde ret faae deres Lyst styret, og med at falde hinanden self i Haarene, under de fremmede Herrers adskillige Partier, blifve trætte af dette Spil; saa at hans eget Partie, samt udaf de andre saa mange som omsider komme til dem self, vare nu om at faae ham igien her tilbage. Men til ydermere Bekræftelse paa det, som Hvitfeld her hafver sagt, ere endnu forhaanden adskillige Brefve og Documenter, om deslige Kongens Forretninger i Jylland udi bemældte Aar. Deriblant er en Dom, som Rigens Raad afsagde, lydende paa fem Sogner i
Bilag. Galten-Herred, og sex Sogner i Hvolbierg-Herred, Kronen tilhørende,
No.12. som visse af Adelen hafde deelt imellem sig. Item, et Benaadings-Bref, gifvet til Hr. Erich Nielssøn, Ridder, af Aagaard i Hanherred, efter at
Bilag. hand hafde tinget op med Kongen, for uhiemmelt, for Strand-vrag,
No.13. samt for flere Brøder, som hannem var ofverbeviist.

Af saadanne, og flere Retter-Tings Brefve, erfarer mand, at hand snart fra Aarets Begyndelse 1355. indtil langt hen i Sommeren har opholdet sig der i Landet. Først udi Februario har hand været i Randers; Midfaste i Holstebroe; derfra til Aalborg, hvor hand var fra Palme-Løverdag af, og tilsidst i Aprili: I Maji Begyndelse atter i Randers; strax derpaa i Aarhuus. Midt i Junio finder mand ham paa Wiborg-Lands-Ting, og sammestæds endnu indtil den 10 Julii. Een af hans Forretninger i Aalborg, hvor hand med Adelen i Wendsyssel hafde adskilligt at dele, vil jeg her ikke forbigaae, som angaaer den ældste Underretning mand hafver om Skaven, den sidste og yderste Stæd i Norden af Danmarkes Rige: hvilken paa den Tiid siunes endnu ikke at hafve været Kiøbstæd, men Landet og Forstranden at hafve været Kronens. Til

hvilken Rettighed at reclamere fra deſſen urette Beſiddere, Kongen paa ſit almindelige Retterting i Aalborg, anden Søndag efter Paaſke, lod fremkalde 10 Oldinge og Jordegodſes Eyere udaf ſamme Egn i Vendſyſſel, (hvoriblant den førſte var Thorkild Hval, en Adelsmand (a) ofver hundrede Aar gammel,) og "diſſe ti, udi Kongens og Raadets (b) " Nærværelſe vidnede og udſagde, at de i Sandhed hafde hørt af deres " Forfædre, at en Konge i Danmark i gamle Dage hafde, paa ſin Jagt " der udi Egnen, inddraget og giæſtet hos en Bonde, ved Nafn Therkild Bilag.
" Skarpe, ſom da boede i Oorn, og, efter Bondens Begiering forleent No. 14.
" hannem Skavens Mark, til hans vilde Øg og Beſter derpaa at holde; " og at den Hyrde ſom tog vare paa diſſe vilde Øg, hafde været den førſte, " ſom fandt paa Fiſkeriet ved Skaven, og bygde det førſte Huus ſammeſtæds paa Therkild Skarpes bemældte Grund og Forlehning, og ſiden " blef bygget af flere, ligeledes paa Therkild Skarpes Forlehning: Item " vunde de, at fra den Øſtre Bek imellem Hoſyø og Refvet, kaldet Hyerthbek, til det yderſte Skave-Ref, hafde Stranden hørt Kongen til, og var " kaldet Kongs-Forſtrand, blef og endnu kiændt for ſaaledes at være, " ſom aldrig var bygget paa af nogen, førend nu for faa Aar ſiden, da " Jylland udi ſidſte Krig voldeligen blef ofverfalden og fiendtligen medhandlet. Endeligen ſagde bemældte Oldinge, at omtalte Eyere af " Skavens Mark pleyede at oppebære i Landgilde nogen Fiſke kaldet " Mark-Fiſk, nemlig af hver Boed tvende Fiſke eller 6 Sterlinger i Penge, for Brændſel og anden Fornødenhed, ſom de nøde af Marken til " deres Brug.

§. 27.

I Aaret 1356. blifver endeligen at tale om det Herre-Hof, ſom Kongen holdte til Lybek, og hvilket er juſt detſamme, ſom vores Hiſtoricus ſex Aar tilforne har ſkrefvet om, men virkeligen ikke den Tiid, men nu

(a) Der findes i efterfølgende Aaringer en yngere Thorkild Hval, maaſkee dennes Sønneſøn, der har eyet ogſaa Jordegods der i Landet.

(b) Diſſe vare, Hr. Claus Lembek, Kongens Droſt, Hr. Palne Jenſſøn, Marſchalk, Hr. Niels Buggi, Riddere, Peter Laurenſſon og Niels Jenſſøn af Kiældebek, Rigs-Canceller, Væbnere. Tilſtæde vare ellers, Hr. Erich Nicleſſøn, fordum Marſkalk, Hr. Peder Munk, Hr. Niels Vind, Hr. Eſgy Ebbyſſøn, Riddere, Henrich Peterſſøn, Peter Lodvikſſøn, Eſge Brok, og Strange Ebbyſſøn, Væbnere.

først gik for sig. Mand har mærket her og der i Kong Woldemars Historie, at hand var meget for at imitere, hvor hand fandt Leylighed, sin ypperlige Farbroder Sal. Kong Erich Menwed; og nu paa denne Tiid, da Raadet og Naboerne vare komne i nogen Rolighed, vilde hand anrette en lige saadan Stads, som denne hafde giort i Aaret 1311. Alleniste dette findes ikke, at hand her hafver giort saadan en Mængde Riddere, som Kong Erich slog, ja maaskee slet ingen. Hvilket hand dog ey pleyede at forsømme i Krigs-Tider, allerhelst naar hand vilde gaae i nogen Trefning, iust før Feldtslaget begyndtes (a). Næsten alle vores og Neder-Saxernes Krøniker mælde om dette Lybske Herre-Mode, som Kongen lod kalde tilsammen: og de fleeste sætte her det bemældte Aar 1356. som og er ret. Dog har Hermann Corner, som i Aars-Tallene er alt for ofte u-rigtig, ført det til 1357. og hannem har Raimarus Koch og faae flere følget, u-agtet at den gamle Lybekske paa Plattydsk er rigtiger. Jeg vil anføre begge disses Ord; den ældstes for Tidens skyld i Aaret, som hand har antegnet; og den andens, fordi hand hafver de tilsammenkomne Fyrsters Nafne. I den gamle staaer saaledes: " In deme sülven Jare " (1356.) na unser Fruwen Dage der Hemelfart (h. e. med. Augusti) do " was grot Hoff tho Lybeke, dar qvamen vele stolter Vorsten vnnd Heren " thosamende, de Koninck van Denemarcken, de Sundesche Heren, de " Mecklenborgeschen Heren, vnd vele anderer Riddere vnd Knechte, de " dar steken vnd houerden, an mennegerley wyse an Tuchten vnd Ehren, " vnd we nedderstecken wart, de hadde dat Roß verloren". Hos Raymar Koch læser mand: " Anno 1357. ward zu Lybek eine Versammlung vieler " Herren, Fürsten und Stedten; da war der König von Dennemarken " Woldemar in eigener Person, welcher auch diese Zusammenkunft ver- " ursachte, Romulus Marckgraf von Brandenburch, Hertzog Erich von " Sachsen, Hertzog Casimir von Stettin, Hertzog Wartislaff von Wol- " gast, Nicolaus, Hinrich und Adolff von Holstein (b), und viele andere " Herren

(a) Hvitfeld siger, *pag. 516.* det var hans Viis, før hand bræbte, at slaae Riddere, at hans skulde blifve des modigere. See og samme vores Skribent *pag. 499.* og især Pontan. *p. 477.*

(b) Krantzius opregner dem saaledes *Wandal. lib. 8. c. 37.* Aderat Rex Daniæ Waldemarus, ejus conventionis institutor, Romulus Marchio Brandenburgensis, Ericus Dux inferioris Saxoniæ, Casimarus Dux Stetinensis, Werslaus Dux Wolgastensis, Ericus Dux Slesvicensis, Nicolaus & Henricus Comites Holsatiæ, Adolphus Comes Wagriæ ad Holsatiam. Men her ere forglemte Albertus de Magnopoli, og Kanutus Dux Hallandiæ, hvilke hand tillægger *Dan. lib. 7. cap. 36.* og dette følger Hvitfeld *pag. 500.*

" Herren und Stedte. Diese alle machten ein Verbundt mit einander, " daß sie die Strassen-Reuber gäntzlich wolten ausrotten, und daß alle " die sie behauseten und herbergeten, den Strassen-Reuber gleich geachtet " und gerichtet werden solten. Es wurden auch viele Articul auf dieß- " mahl gemacht, daß ein stetiger Friede seyn solte zwischen gedachten Her- " ren und Stedten. Aber es wehrete nicht lange. Es hielten auch diese " Herren und ihre Edelleute viele Reuter-Spiel zu Lübeck auf dem " Marckede, auch viele Täntze auf dem Rath-Hause; und ein Rath von " Lübeck thete den Fürsten und Herren grosse Ehre und Willen.

Saa hører ogsaa i samme Aar 1356. at bemærke en Feyl, som, tillige med flere, (hvilke, efterdi de og findes hos andre, jeg ey omtaler,) forekommer i vor Konges Artikel udi det Tydske Store Universal-Lexico, *col. 1286.* ligesom Kong Woldemar skulde i dette Aar hafve været falden i nogen Sygdom. Ordene ere disse: " Er sandte Boetium Valck, als Abgesandten, zum König von Schweden, welcher auf der Reise von den " Schweden aufgehoben und gefangen wurde, welches er zu rächen such- " te; wiewohl er daran durch eine Kranckheit verhindert wurde." Hvoraf nu dette sidste maae være taget, veed jeg ikke at sige; saasom det ey heller megen Magt paaligger; Allerhelst det staaer ikke hos nogen bekiændt Skribent, tilvisse ikke hos Hvitfeld, Pontanum &c. ja hverken hos nogen, der har følget Hvitfelds Fodspor, eller hos dem, af hvilke Hvitfelds Underretninger ere tagne. I sær er denne Underretning om Boe Falk, og hvad derpaa følgede, ved Hvitfeld ofversatt af Incerto Annalium Autore, der hafver gifvet os den med disse Ord: Bo Falck, qui sequebatur cum navigio, ut patrem ejus (Magnum Regem Suec.) in negotiis Regis Waldemari peteret, captus est ab eodem (scil. Erico Magni R. filio.) Misit ergo Rex aliquos de terra sua, ut stipendiarios conducerent, sed tardauit eos vis algoris. Og dette heder paa Dansk hos vores Canceller: " Boe Falck, som efterfulde med et Skib, og skulde tald med Hertugens " Fader udi nogen Erende, paa Kong Woldemars vegne, hand blef fan- " gen. Kongen forsende nogle af sine Folk, at skulde antage sig Krigs- " folk for Sold. Men de kunde ingenstæds komme for Vinterens Tvang." Hvor altsaa ikke noget Ord er mældet om Kongens Forhindring ved Sygdom.

§. 28.

Jeg maae springe ofver et par Blade eller mere, hvorudi vel noget kunde være at forbedre, men ikke af Betydenhed, førend i det Aar 1359. Dette Aar begynder nu Hvitfeld med en heel vigtig Anmærkning, om Landte-Rygens Forlehning til Hertugerne af Pommern: Efter hvilken disse Hertuger gafve deres Gienbref til Kongen. (a) Og samme Bref eller Revers indfører hand heel og gandske ofversatt paa Dansk, efter hans Sædvane; Slutter saa derefter med disse Ord: "Heraf er at " forfare, at Landte-Ryen ikke aldeles hafver været afhend herfran Riget " udi Kong Christoffers Tiid, uden hvad Landfast hafver været med " Pommeren." Her maae jeg nu sige, at det ikke skeer for at rette og corrigere Hvitfeld, at jeg berører denne Artikel. Det skeer meget mere, for at tage hans Partie, og forsvare ham, som Billighed og min Pligt udkræfver, imod dem der mistænker hans Troe og Redelighed i dette Stykke. En berømt, lærd, og i mere end een Videnskab erfaren Mand i vore Tider, der har giort sig meget fortient af det Lands Historier, hvor hand lefver og staaer i Tieneste, nemlig Albert Georg Schwartz, Professor Honorarius til Gryphswald, hafver udi tvende sine Skrifter anfegtet og imodsagt denne Landte-Rygens Forlehning af vores sidste Kong Woldemar, som vi nu omhandle. Hans Argumenta ere, først at Kong Christoffer II. hafde udi Aaret 1326. soldt og afstaaet sin Rett og Høyhed ofver Landte-Rygen, hvilket de Pommerske Skribenter bevidne: og dernæst at de Pommerske Hertuger hafve i Aaret 1348. ladet sig forlehne med alle deres Lande og Provintzer, Landte-Rygen derudi indsluttet, af den Romerske Konge Carolo IV. Altsaa kand, efter hans Formening, med ingen Skiæl poneres eller begribes, at samme Hertuger skulde i Aaret 1359. erkiænde Kongen af Danmark for deres Lehn-Herre af Landte-Rygen, efter den Afhendelse, som var skeet ved samme Konges Hr. Fader 33 Aar tilforne, og derforuden at de nu skulde giøre saadan Tort til sig self og Kæyseren, som de hafde taget Landet til Lehn af, elleve Aar tilforne. Saaledes raisonnerer den brave Mand Hr. Professor Schwartz først i sin *Historia Finium Principatus Rugiæ*, som er trykt an. 1727. og siden udi et meget større Verk kaldet Versuch einer Pommersch-

(a) *Pag. 517. edit. in fol.*

mersch-und Rugianischen Lehn-Historie, udgifvet til Greyffswald 1740. Nemlig, da Hvitfeld, i K. Christophori II. Historie, sub anno 1326. (a) hafde sagt: "Jeg finder ogsaa udi de Pommerske Annalibus og "Optegnelser, Kong Christoffer sin Rettighed til Landte-Rygen at haf-"ve efterladt Hertug Wartislaff, paa vor Herres Legoms Dag, til "Barth, og Landsaatterne at være forviist til hannem: hvilket jeg vel ef-"terlader at være skeet med Belæning, men ey til Arfve. Thi Aar 1359. "til Aaleholm, hafve Hertug Bugislaff, Barnim og Wartislaff taget "Landte-Rygen til Lehn af K. Woldemar, efter deres Gienbrefs Ly-"delse. Uden saa er, at Rugia cismarina, det er den Deel af Ryen, som "laae landfæst med Landte-Pommeren, og hvad som laae i Wenden, "foruden Rostocker-Forbeed, skal være afhændt, som er Barth, Grim-"men, Loisitz, Marlow, Sylten, Gnoyen, Tribczes, Swan, og da en-"deel var kommen til Mecklenborg, endeel til Pommeren. Men Ryen i "sig self, og Rostocker-Forbeed blef den Tiid ikke afhænd. Hvorfore den-"ne Kong Christoffer hafver været Riget en skadelig og fordærfvelig "Konge, at hand Rigens Høyhed hafver forkortet og formindsket, som "hand ellers hafde burd at forhøyet": Saa opponerer Hr. Professor Schwartz herimod, først de Pommerske Krønikers Vidnesbyrd om Landte-Rygens Cession, og dernæst en Relationem historicam MS. som hand giør besynderlig stort Væsen af; og endeligen siger hand, at "efterdi "de Danske self tilstaae, at det landfaste Rygen er ofverladt af K. Chri-"stoffer til Hertug Wartzlaff, saa sees ikke, hvorfore detsamme ey ogsaa "skulde være skeet med den Insul Rygen. Thi ikke er nok, at negte Tin-"gen, men det bør bevises med rigtige Documenter. (b) Vi (udi "Pommeren) ere noksom underrettede af den forommældte Relatione "historica, der er et gandske fast og gyldigt Document, at Forlehningen, "som skeede til Hertug Wartzlaff, var almindelig, og betreffede det hele

(a) *Pag. 432. edit. in fol.*

(b) Cum ipsi Dani largiantur, quod cismarinæ provinciæ pleno jure a Christophoro in Wartislaum translatæ sint, non video, quare idem & de insula Rugia factum esse negent. Hoc enim non nude negari, sed idoneis rerum monumentis probari debebat. Nos *Relatione* illa *historica*, tanquam firmissimo documento domestico edocemur, quod omnimoda investitura totus Principatus Wartislao collatus sit. Si igitur cismarinæ partis omnimodam traditionem nobis concedunt, necesse videtur, ut idem quoque de transmarina sive insulari parte largiantur. *Histor. Finium Principatus Rugiæ, pag. 159.* Jeg svarer, at udaf Hvitfelds (ikke Concession, men) Giætning og Raisonnement, følger dog ikke det, som Hr. Schwartz vil giøre til en fornøden Consequentz.

"Rygen." Hvorpaa jeg svarer, at Hvitfeld hafver end ikke heller ladet være nok at benegte Tingen, men hand har beviist med et gandske rigtigt Document, at den bør nægtes, nemlig at Eylandet Rygen har været Lehn-frie fra Danmark, og dens Høyhed afstaaet fra Kongerne, efter Kong Christoffers Død. Hand beraaber sig jo paa et Gienbref eller Literas reversales, som de tre Pommerske Hertuger hafve udgifvet til Aaleholm 1359. at de hafde taget Landte-Rygen til Lehn af Kong Woldemar: hvorfore vil Hr. Prof. Schwartz ikke troe hannem i dette? Og mon et saadant Bref, med de tre Hertugers egne Sigillis under, og fem af deres ypperste Mænds Nafne til Vidnesbyrd deri indførte, ikke være et meget vigtigere Document, end den Pommerske Relatio MS. hvilken Hr. Prof. Schwartz kalder firmissimum documentum domesticum & omnibus anteponendum? En sær prærogativ af authoritet at tillægge en Haand-skrefven Relation! Sandelig, hvis jeg udi en Sag, som end aldrig var mig saa høyt anliggende at hafve stadfæstet og at vinde, hafde end et hundrede Relationes MS. for mig, og min Vederpart kom frem, og lagde mig et Bref for Øynene, der opliuste gandske andet og tvert imod hvad som stod i mine Relationibus historicis MSS. et Bref siger jeg, med tre Fyrsters Sigiller under, og som ey ringeste notam falsitatis aut suppositionis hafde, motte jeg vel, i hvor meget jeg krympede mig, vige ud af Skranken, lade min Procefs i Stikken, og gifve tabt. Staaer saa alt tilbage, om Hr. Prof. Schwartz kand med nogen Skiæl og Ret beskylde det af Hvitfeld anførte Document, nemlig de tre Hertugers Gienbref, for falsk og supponeret? I det mindste har hand giort et Forsøg derpaa. Thi udi hans senere Skrift, hvis Titel er: Versuch einer Pommersch-und Rugianischen Lehn-Historie, i det andet Capitel, *pag. 427. f.* skrifver hand disse Ord: "Dahingegen haben diese Herren "(d.i. die drey Hertzoge von Pommern,) wann des Dänschen Geschicht-"Schreibers Hvitfelds Gezeugnüß gültig wäre, sich in diesem Jar "(1359.) wegen des Landes Rügen für König Woldemars in Dänne-"marck Lehn-Träger und Vasallen bekannt. Er sagt es nicht allein aus-"drücklich, daß der König sie mit dem Lande belehnet hätte; sondern "führet zum Beweiß eine eigene Urkunde der Hertzoge an, darin sie be-"zeugen, daß sie sich aus guten Willen und berathenem Muthe, zu des-"selben und seines Printzen Christoffers Dienst begeben, und sich nie

"mit

" mit einigen Herren ihm zuwidern befassen, sondern ihm wieder jeder-
" mann, aus aller ihrer Macht, behülflich seyn wolten. Auch bekennen
" sie, daß sie das Land Rügen von ihm zu Lehn hätten, und verbinden
" sich, die Dienste davon mit aller Treue zu leisten. Doch will gedachter
" Hr. Hvitfeld solches nur von der Insul Rügen verstanden haben, und
" vermeynet, es wäre hieraus zu erkennen, daß König Christoffers II.
" gäntzliche Abtretung des Fürstenthums nicht weiter, als von dem Land-
" festen Antheil desselben, zu nehmen. Allein es ist doch die gantze Sache
" noch nicht ausser allen Zweiffel gesetzet." Og hvad er det da for Tvifl, som den gode Mand vil reyse herimod? Disse gifver hand tilkiænde i Anmærkningerne, under Texten, i saadan Mening: (1) " at Kong Wolde-
" mar rørde sig jo ikke, eller giorde ringeste Bevægning imod, den Tiid
" Carolus IV. an. 1348. forlehnede de Pommerske Hertuger med deres
" Lande, hvor under ogsaa Rygen var begreben; Men tvertimod, hand
" lefvede siden med samme Hertuger i ald god Forstaaelse. Hvilket var
" et Tegn til, at K. Woldemars Hr. Fader hafde afstaaet ald sin Ret til
" Rygen &c. (2) kommer hannem Gienbrefvet mistænkeligt for; Thi
" først anfører Hvitfeld det i Dansk, og i dette Sprog hafve vel Hertu-
" gerne ikke gifvet det: Og dernæst kunde Hertugerne ikke hafve været paa
" Aalholm-Slot Tiisdagen efter Quasimodo geniti, saasom de udi Pin-
" tze-Dagene i samme Aar befindes at hafve været til Pritzwald. Ende-
" ligen næfnes i Documentet tvende Mænd, Græfve Johann von Gutz-
" kow, og Svante Hassis, Hertugernes Marschalk; da dog Johann
" Græfve von Gutzkow var død tu Aar tilforne, og Svante Hassis fin-
" des ingenstæds næfnt i Pommerske Brefve, kand og ikke hafve været
" Hertugernes Marschalk; Thi denne Bestilling hafde Wedege Bugen-
" hagen paa de Tider." Der hafve vi da alle Fundamenterne til hans Tviflsmaal. Og jeg skal nu gaae dem igiennem hvert og eet tilsammen, og vise, at de kunde intet mindre end staae Prøve, ja, at de langt fra at være faste, ere svagere og udygtigere, end maaskee nogen af hans eller mine Læsere hafde kundet tænkt.

(1) At Kong Woldemar ey findes at hafve rørt sig, dertil kand mand gifve meer end een Aarsage. (A.) Hand kand hafve været plat uvidendes om, at Rygen var næfnt i Caroli IV. Lehn-Bref, og ikke tænkt andet,

andet, end at det var Pommeren allene, og hvad som pleyede hos Romerske Konger og Kæysere at søges til Lehn. Udi de Dage holdte vore Konger ingen residerende Ministrer eller Agenter ved det Kæyserlige Hof, til at passe paa sligt, og være sig om Copier af hvad som af Lehn-Cammeret og Cancelliet udstædedes. (B.) Jeg sætter alligevel, at Kongen fik det at vide: Hvorledes kand dog enten Hr. Schwartz eller jeg nu om Dage sige, om hand ey rørde sig, om hand ey protesterede, og skikkede Pommerne haarde Bud til derom? Sligt argumentum negativum, som Hr. Prof. Schwartz her bruger, duer jo, efter alle Criticorum Regler, ikke det allerringeste, og i nærværende Dispute endnu saa meget mindre, som baade Danske og Pommerske Archiver ere ofvermaade fattige paa Documenter, til at bevise enten til eller fra med, i mange flere Sager, end denne. Imidlertid er det bekiændt, og kand med Original-Bref og Tractat in optima forma gotgiøres, at tu Aar derefter (an. 1350.) bekiændte de samme Pommerske Hertuger sig at være Vasaller af Kong Woldemar, og gaf ham Titel af deres Herre: Og hvad skal mand deraf slutte? Hvi giorde de nu dette til Tort for Kæyseren? Maaskee (jeg vil gierne lade Hr. Prof. Schwartz self dømme, eller sige mig nogen anden Raison;) maaskee, siger jeg, fordi Kong Woldemar hafde alt protesteret, hafde truet, hafde læst dem deres Text, og bragt dem til at kalde ham, i henseende til Rygen, lige saa vel Herre, som hans Forfædre, og som hand gierne tillod at de kaldte Kæyseren det i henseende til hvad som ey af Cronen Dannemark releverede. (C.) Var Carolus IV. in anno 1348. endnu ikke af Kong Woldemar anseet, som en ret Romersk Konge; Saa at hand ey hafde behof at ansee de Pommerers Lehn-Tagelse af hannem, for andet, end en Spilfegten, og noget endnu u-gyldigt og u-decideret; ligesom og Marggræf Ludwig ansaae den Belehning, som Mecklenborgerne i Aaret tilforne fik paa Stargard (*) det stod jo endnu i det uvisse, om Carl skulde beholde den Romerske Krone, eller ikke. I selfsamme Junii-Maaned, som dette hans Lehn-Bref er gifvet, stod hand endnu i Accord med een af sine Competenter, Marggræf Friederich af Meissen, at faae ham afkiøbt derfra med Penge. Og endnu hafde hand en skarpere imod sig, nemlig Græfve Gynther af Schwartzborg, som var baade

Bilag. No. 15.

(*) Om hvilken Stargardske Belehning Canceller Ludewig siger ensteds: Carolus IV. Mecklenburgico fumum vendidit.

baade ved flere Stemmer, saa og paa en langt lovligere Maade til Kæyserdømmet udvaldt, end Carl IV. (a) Schurtzfleisch vil og derfore ikke at mand bør regne Carolum IV. for Kæyser, førend fra an. 1350. af. (b) End videre, Kong Woldemar var med det Bæyerske Huus, imod Carl, og erkiændte haim aldrig for Romersk Konge, førend hans Svoger Chur-Fyrst Ludwig hafde ogsaa antaget haim derfor. Hand (vores Konge) begegnede Kong Carl, som sine Venners og Bunds-Forvanters Fiende, krigede paa den af Carolo indsatte og belehnede Bedragere, den falske Woldemar, og hans Anhang; og motte da vel taale og lade sig ofvergaae, hvad Fiendskab Carl kunde igien finde paa at øfve imod sig. Og dette er vel mere end nok sagt, til at kuldkaste Herr Schwartzes første Objection.

(2) At Hvitfeld har anført Brefvet i Dansk, deraf følger ikke, at noget Menniske soupçonnerer, at det er skrefvet i Dansk af Pommerne. Saaledes hafver den Sal. Canceller omgaaet med hele hundrede flere Brefve, ja med Caroli IV, Kong Casimiri i Polen, og andre manges, som vel ingen derfore tænker, at være skrefne paa Dansk i Bøhmen, Polen ꝛc. Staaer der ikke Brefve og Documenter i Khevenhillers Annalibus Ferdinandéis paa Tydsk, og i Bentivoglio hans Historia de la guerra di Fiandra paa Italiænsk, hvis Originaler har været paa Flamsk, Spansk eller Fransk? og saaledes hos nogle hundrede andre Skribentere? Hvitfeld skref sine Historier, til at læses og forstaaes af sine Landsmænd: Men nu gaf jeg og flere Landsmænd meget got til, at hand hafde ladet trykke hvert et Document i sit Original-Sprog, enten hans Danske Ofversættelser vare siden komne dertil, eller ikke.

(3) Kunde Herr Prof. Schwartz, førend hand fremsatte dette Dubium geographicum om Aalholms og Pritzwalds Distantz, vel hafve spurt sig nøyere for, udaf de mange som kiænde Veyene fra Danmark til Pommeren, Meklenborg og de Markiske Egner, hvor lang Tiid der behøfves til slig Reyse. Jeg troer, at hver een, som vil profve det, skal fra Quasimodogeniti Uge indtil Pintze-Dag, gierne kunde reyse fra Aal-

N holm-

(a) See videre herom Glafey *Hist. Germ. Polem. lib. 2. cap. 7.*

(b) *Dissertat. XLIX. pag. 21.*

holm-Slot i Lolland til Pritzwald frem og tilbage, ikke een, men tvende gange, i ald Mageligheden, i de fem til sex Ugers Tiid, naar mand fra Lolland gaaer først til Lybek; Men hvis mand gaaer ofver Vand til Mecklenborg, og Vinden vil føye, endnu oftere.

(4) Det sidste af hans Argumenter tilstaaer jeg at være noget bedre tilsiune, og samme at høre til det slags, som man pleyer at bruge in Critica diplomatica. Det taler om en Mand i Brefvet, som da ikke kand hafve lefvet, nemlig an. 1359., men var alt tu Aar tilforne død; det taler om et Familie-Nafn, som ingen veed af at sige; om et Marschalks-Embede, som den ikke kand hafve haft, der staaer næfnt i Brefvet. Men med ingen af disse tre Stød og Sting skeer det allermindste Skaar i vores Brefves Rigtighed. (A) Om Græfve Johann von Gutzkow vil jeg spørge, hvoraf Hr. Prof. Schwartz veed og kand sige, at hand er død tu Aar tilforne? hand vil svare, at derom kand aldrig nogen bære Tvifl, efterdi det staaer i alle Pommerske Krøniker, haandskrefne og trykte, og at Græfskabet Gutzkow faldt ved selfsamme Johanns Død, som sidste Mands, anno 1357. til Hertugerne. Ja Hvitfeld har jo skrefvet det selfsamme. Men hvad Hvitfeld angaaer, da seer vel Hr. Prof. Schwartz og enhver, hvor meget hans auctoritet giælder hos mig, endogsaa i hans og vort eget Fædernelands Sager, nemlig ikke videre end jeg finder nogenledes Beviis for: Jeg veed heel vel, at hand aldrig self har fingeret noget, eller tænkt at skrifve noaen usand Linie, men hvor ofte er hand ikke bedragen af andres urigtige Underretninger? og hvi skulde jeg da troe, hvad hand skrifver ud af Fremmede? Dernæst tager vel Hr. Prof. ikke ilde op, at de Pommerske Krøniker, som Hvitfeld har udi dette Stykke følget, ere i mine Tanker plat urigtige. Denne Vildfarelse, om Gr. Joh. v. Gutzkows Død i an. 1357. hafver, som og Tusinde andre deslige Feyl, været i Førstningen ikkun een Skribentes: En anden er kommen efter, og har copieret ham; Siden har den hele Svarm af Krøniker faaet samme Erreur i sig. Og nu i vore Tider, da rigtigere Documenta og et got Antal Diplomata ere opdagede, og mand gifver nøyere Agt paa slige Ting deri, end i Hvitfelds Tider, viser og refuterer mand saadanne Errores i Skokke-Tal, og mand beskylder undertiden en halfsnees og flere Krøniker, som fare vild, hvor der dog virkelig er kuns een Autor dertil, hvad heller

saadan

saadan eens (jeg mener den første errantis) Skrift er nu om Dage til, og bekiændt eller ikke; thi alle de andre ere hans Copiister, qui secuti sunt vestigia antecedentis veluti pecora, som Seneca taler. Saaledes er og just min Mening om Gr. Johann Gutzkows Død, og ey allene min Mening, men min faste Paastand. Jeg siger, at Gr. Joh. von Gutzkow er ikke død 1357. ihvorvel dette læses saaledes i mange Kroniker, ja i alle de Pommerske. Og hvoraf veed jeg dette? deraf, at hand staaer her levendes, i et Hoved-Document, og har været med de tre Pommerske Hertuger paa Aalholm-Slot i Lolland an. 1359. niende Dagen efter Paaske-Dag. Ja ikke er hand den eniste Mand, som Krøniker hafve slaget ihiel længe for Tiden (*); thi hvor mange andre er ikke detsamme vederfaret? I Historier staae de døde i eet Aar; Men rigtigere Documenter, og i sær Diplomata opvække dem igien til Lifve nogle Aar derefter. Pommerne bør at vide Hvitfeld og os andre Tak for denne Observation, at de nu kunde udmunstre denne Feyl af deres Historier, om Gr. Johann Gutzkows Døds-Aar og Græfskabets Fald til Hertugerne: hvilket umueligen kand være skeet, førend efter at hand var paa Aalholm. Om det da er skeet kort derpaa i samme Aar, eller en længere Tiid derefter, faaer nu andenstæds opsøges. Ville de Pommerske herudi forsvare deres Krøniker, da raader jeg at det skeer med lige saa gyldige Beviis, som vores Bref er; Thi ellers troer intet Menniske dem. Men dette gaaer lige saa vanskeligen an, som at gotgiøre, hvad de samme deres Auctores sige, at Marggræf Ludovicus Romulus er død an. 1360. og den falske Woldemar, som de kalde Jeckel Rebuk, an. 1350. Ey at tale om andre deres Snitzere i stor Mængde. Langt fra, at det er Pommerske allene, jeg saaledes beskylder; thi detsamme falder at sige paa alle Nationers, som, den

(*) Foruden adskillige Exempler i Theatro Europæo, og flere saadanne Bøger, falder mig nu ind om en stor og vitt berømt General, der for faae Maaneder siden (1747. in Februario) er død i een af de store og bekiændteste Stæder i Europa, hvor hand lefvede i mange Aar, og hvorfra mand ey bør fattes paa rigtige Tidender, især til Leipzig. Og hand stod dog død allerede fire Aar tilforne i offentlig trykte Skrifter, der ere langt mere tilforladelige, end de fleste gamle Krøniker, (v. *Geneal.* Histor. Nachr. *LIII.* Theil. p. 485.) og hans Lefnets Beskrifvelse indtil hans sidste Endeligt sammestæds indført. Sandt er det, at samme Skribent har endelig tu Aar efter derefter bekiændt denne sin Feil, i den *LXXX.* Deel pag. 745. Kand nu ikke ligeledes være tilgaaen i Pommeren i Sec. XIV. at Gr. Johann Gutzkows Død er blefven rygtbar og troet for Tiden, og en Annalist har strax indført den i sin Krønike, hvor det siden, enten formedelst Skribentens Dødsfald eller Forglemmelse, er blefven staaende u-corrigeret? hvad Under da, om det i sildigere Tider er propageret i 100 andre Krøniker?

ene mere, den anden mindre, stikke fulde af saadant Tøy. Den i sin Tiid saa lærde og vidt-kyndige Joannes Trithemius tager iblant saaledes feyl (a) og den Bæyerske Jo. Aventinus er ikke bedre: Har ey Adlzreitter ofte ladet sig forføre af ham og af flere? Mutius selv, som de Tydske saa ofte bruger, vrimler jo fuld med same slags Urigtigheder. Dernæst (B.) Hvad det Nafn Svante Hassis angaaer, da er dette (som alt for ofte skeer hos Hvitfeld,) forskrefvet, og ey rigtigen udtrykt i Brefvets Danske Version: I den Tydske Original staaer tydeligen: Svantis Haze unse Marschalech. Swantes er jo et bekiændt Wendisch Fornafn, som adskillige Pommerer hafve baaret; og Hase en fornemme adelig Familie der i Landene, hvis Afgang efter omrørte Tiid er bekiændt, og om hvilken iblant andre, Herr Grundmann har gifvet os noksom Kundskab i sit Versuch einer Uckermärckischen Adels-Historie. Den Bertram Hase, der i sin Ungdom hafde været udi Hertug Bugislai Hof, har maaskee været en Søn af Marschalken Svantes Hase. (*) Men (C.) hafver og denne Mand været Marschalk? Jeg siger, Ja visselig: Thi saaledes kalde Hertugerne ham i deres Bref. Herr Professor Schwartz siger alligevel, at Wedege Bugenhagen var ved bemældte Tiid Marschalk. Ja hvorfore ikke ogsaa een af de Flemminger? Een af de Molzaner? Thi dennem hørde lige saa vel saadant Embede til, som Herr Wedege Bugenhagen, efter det Reglement, som blef giort an. 1357. da de Molzaner blefve Arfve-Marschalke i Pommeren, de Flemminger i det Stetinske, og de Bugenhagener i Rygen og Barth. Men disse tre Familiers Arfve-Bestillinger, (hvortil ogsaa komme siden de Rameler,) hørde til Landene; Og kunde eller motte da ikke ogsaa Hertugerne hafve en Marschalk særdeles for deres Hof? ligesom i et Bref af 1321. finder mand næfnt Otto von Draken Fyrstelig Marschalk, udi eet af 1344. Henricus de Stenghen, Marschalcus, udi eet Hertug Barnims af 1349. Brunward von der Eychhorst, unse Marschalk. Saaledes ogsaa her 1359 Swantes Haze.

§. 29.

(a) Som naar hand (Trithemius) skrifver in *Annalib. Hirsaug.* Ludovicus Marchio Brandenburg. anno 1349. quia filium non habebat, vendidit Marchiam Carolo IV. Regi Romanorum.

(*) Udaf samme Familie vare ogsaa boesatte her i Danmark, Nicolaus Hase, Agho Hase, Peter Hase i Kong Christophori II. og vores Kong Woldemars Tider.

§. 29.

Efter alt dette maae det da vel være mig tilladt, at tage vores Sal. Hvitfeld i Forsvar, imod den slette Credit hand staaer udi hos Prof. Schwartz. Ingen skal aotgiøre at hand jo var en redelig, og, i alt hvad hand af egen Kundskab skref og udtog af vore Archiv-Documenter, fuldkommen troværdig Mand, uden hvor hand, ved distraction og Uagtsomhed (hvoraf hand saa lidet som mange andre Mennisker har været Mester,) har skrefvet Feyl. Men Feyl, som hand vidende og med Fliid og Forsæt har begaaet imod Sandhed, skal hos hannem aldrig findes. I det mindste har hand aldrig enten self fingeret noget Document, eller anført noget, hvorom hand ey var ofverbeviist at det var rigtigt. Hvorfore Herr Prof. Schwartz kunde vel hafve sparet disse sine Tale-Maader: "Wann des Dänischen Geschicht-Schreibers Hvitfelds Ge-"zeugnüß gültig wäre" (a): og: "Wenn dem Hrn. Hvitfeld zu trauen stünde. (b)" Men paa det hand og andre kunde vorde underrettede om Documentets Rigtighed, hvorom nu disputeres, og blifve oyensiunligen ofverbeviiste om Rygens Forlehning af Kongen i Danmark til Hertugerne i Pommeren i det Aar 1359. da er jo intet bedre Raad, end at de enten self hidkomme, eller skikke hvem helst de ville af de in Critica Diplomatica erfarenste Mænd her til Kiøbenhafn, da mand er ofverbødig at vise dennem Brefvet in Originali, og underkaste det den skarpeste Randsagning og Grandskning. Imidlertid skal udi Bilagerne lægges dem en heel rigtig Udskrift for Øyne. Originalen er særdeles vel conserveret, og derunder hænge, udi grønne Silke-Traader, de trende Fyrsters Sigilla. Det første er meer end dobbelt større end de andre tvende, og er fire gode Fingre bredt: Paa dets ene Side rider Fyrsten, med en prægtig ziiret Hiælm paa Hovedet, og en Fane i Haanden: Hesten, som sees i fuld Spring, har et Teppe der hænger ned til Jorden, og derudi sees, baade paa Halsen, saa og paa Bag-Laaret, saavelsom i Fyrstens Fane, og paa hans Skiold, den Pommerske Griff: Omkredsen har denne Skrift: SIG: BVGVSLAI: DEI: GRA: STETTIN: SLAVORVM. Paa den anden Side det Pommerske Skiold med Griffen, og en Stierne derofver; I Omkredsen: POMERANIE: C: DVCIS: ET: PRINCIPIS: RVYA-

Bilag. No. 16.

(a) *Pag.* 427. (b) *Pag.* 277.

RVYANORVM ††. De andre twende Sigilla ere ikkun i Størrelse af en Rixdaler, og hafve ikkun een Side hver: Det ene er med en Hiælm og dens tilhørende Zirater; Platsen overalt orneret med Stræger Korsviis, og Stiærner der imellem i hver Rude; Omkredsens Skrift er: S. BARNYMI DVCIS STETINENSIS ET PRINCIPIS RVVE ††. Det andet hafver allene Skioldet med Griffen, og disse Ord i Omkredsen: SECRETVM. WARTISLAY. DVCIS STETINENSIS.

§. 30.

At nu velbemældte lærde Mand ikke kand rime denne Lehns-Forpligt med Forlehningen af Carolo IV. i Aaret 1348. det kand ikke Hvitfeld, ey heller jeg, giøre noget for. Hr. Prof. Schwartz har jo self tilforne (a) observeret, at de Pommerske Hertuger hafve forhen udi et mærkeligt Bref kaldet Kong Woldemar for deres Herre, og dette i Aaret 1350. som var kun tu Aar efter Caroli IV. dennem gifne Forlehning; hvor hand skrifver: "Diese Handlung hat die Merkwürdigkeit vor unsere Ab-" sicht, daß die Pommersche Hertzoge in einem Briefe, darinn sie sich zu " dem Compromiss verbindlich machen, den König von Dännemarck ih-" ren Herrn nennen, welches eine Betitelung ist, die, in der damahligen " Zeit, ein Regent dem andern nur zu geben pfleget, wann er denselben " als seinen Lehn-Herrn anzusehen hätte." Hvorpaa hand citerer i en nota vores Hvitfeld, som Vidne og Guarant for dette bemældte Bref. Ja endogsaa samme Bref er endnu her ved Haanden, og hvo som vil see dets Original, skal gierne faae sin Curiositet fornøyet, og til Stadfæstelse paa Hvitfelds gode Credit, self læse, hvorledes Hertugerne Bugheslaff og Barnim derudi næfne Kongen trende gange: først, vse Here Köningh Waldemer van Denemarke; siden, vse Here de Köning; og endelig, bi vsen Eden, de wi vseme vorbenumden Heren darup ghesworen hebben. Fremdeles i det Bref af an. 1351. Mandagen efter S. Joh. Bapt. hvorudi samme Hertuger qvittere og løeslade Kongen for det ommældte Compromiss, staaer: Dasz wir den Hochgebornen Waldemar Kunigh ztu Denemarken, vsen Heren vnd liben Omen wylleklich vnd gerne ledigh vnd quyt lassen. Ja endnu tilforne in anno 1348. die Lucæ Evangelistæ, skrifver Hertug Barnim i en Latinsk Forpligt til Kongen: quod

(a) *Pag. 396.*

quod nullam vnionem cum dictis Dominis (scil. Megapolensi, & antiquo Domino de Werle,) seu inducias facere debeamus, absqve inclito ac preeminenti Rege ac Domino nostro prenarrato. Hvor dette falder at paa-agte, at hand nu paa S. Lucæ Evang. Dag, som er den 18 Octobr. kiænder Kong Woldemar for sin Herre, efter at hand selfsamme Aar in Junio skal hafve taget Rygen og alt hvad hand besad til Lehn af Carolo IV. Udaf alle disse Anmærkninger skulde jeg tænke, at Hr. Prof. Schwartz motte bevæges, til at bifalde Hvitfelds Mening om Rugia transmarina; Eller ogsaa komme paa den Mening, at Kong Woldemar maae vel hafve protesteret imod Caroli Forlehning, (endskiønt ingen saadan Protest nu er at finde,) og at hand har holdet Pommerens in an. 1348. II. Id. Junii skeete Infeudation af Carolo, der endnu ikke var Kæyserdommet fuldraadig, for null og nichtig; allerhelst da Carolus befattede sig med det Rygiske Lehn, som hverken hørde ham eller det Romerske Rige paa slig Maade til paa de Tider. Hvorfore de tre benæfnte Hertuger hafve ey heller ladet samme Infeudation derefter confirmere af Carolo IV. siden hand blef almindelig erkiændt, samtykt og kronet; men de ere blefven ved at kalde og bekiænde Kongen af Danmark for Herre, ligesom slet ingen Rygisk Forlehning var dennem gifven af Kæyseren.

§. 31.

Men hvad mon egentlig Aarsagen hafve været, at disse tre Herrer hafve indfundet sig med deres beste Mænd hos Kong Woldemar i Lolland, og der gifvet ham et saadant Bref? Mon hand hafve nu indkaldet dem til at tage Lehnet af Landte-Rygen, og at de skulde cassere hvad som elleve Aar tilforne var skeet hos Romerske Konge? dette troer jeg intet; der er og i Brefvet intet omtalt nogen Cassation; og Kong Woldemar hafver vel meget længe tilforne forlehnet dem med Rygen. Hr. Professor Schwartz har self i sit Skrift (p. 378.) indført et Bref, som Kongen gaf dem an. 1346. hvor der tales om det Servitio, som de skulde giøre hannem. Jeg vil være kort, og om deres Reyse til Lolland sige min Gietning, hvilken jeg vil haabe ey at skal vorde holden for urimelig. De Pommerske Historier fortælle os just ved det Aar 1359. at Marggræf Romulus af Brandenborg (Ludwig den Romere) kunde ikke forsmærte, at Hertu-

gerne i Pommeren hafde faaet Paßewalk samt gamle og nye Torgelaw fra hannem, som hand tilforne hafde været nødt til at afstaae dennem. Hand bragte nu noget Krigsfolk tilsammen, og drog for Paßewalk, for at vinde den tilbage. Men Hertugerne vare ikke seene; de droge hannem under Øyne, og med deres Venners Hielp faldt ham an, drefve hans Folk paa Flugt, og befriede Staden. Siden slog Hertug Albret i Meklenborg sig derimellem, og hand indbød de stridende Parter at møde tilsammen med sig til Pritzwald; hvor Forliget blef omsider giort, paa saadan Vilkor, at Hertugerne Bugislaf, Barnim og Wartislaf, og deres Arfvinger, skulde beholde Paßewalk samt begge Slottene Gamle- og Nye-Torgelaw til ævig Tiid, eller og indtil saalænge at Marggræfverne betalte dem 13000 lødige Mark Sølf. Og dette er just det Freds-Instrument, som Hr. Professor Schwartz bemærker at Hertugerne vare ofverværendes til Pritzwald at giøre, i Pintze-Dagene bemældte Aar. Min Slutning, som jeg nu heraf drager, blifver denne, at imidlertid, medens Stilstanden varede, indtil den af Hertugen af Meklenborg berammede Dag til Pritzwald ankom, hafve de Pommerske været ikke lidet bange for Kong Woldemar, at hand skulde lade sig ofvertale af Marggræf Romulo til at tage hans Partie i denne Tvistighed: hvorofver Forliget vilde vist nok gaae tilbage, og Hertug Albrets Mæglen ved Sammenkomsten vorde Frugtesløes, naar Romulus vidste at forlade sig paa Hielp fra Kong Woldemar. Og maae vore Pommerer vel hafve haft nogen Tidende om, at deres Vederpart anholdte om sligt hos Kongen. Derfore, til at forekomme ham, hafve de fundet for best, alle tre at giøre denne Besøgelse, for at bevæge Kongen til, ikke at blande sig i deres Trætte og Krig med Marggræfven, men heller bevise dennem det Venskab at holde en fuldkommen Neutralitet. Kong Woldemar har da ikke forsømmet at profitere af saadan Omstændighed, og iblant andet, (thi her kand og vel være mere passeret,) at bringe dem til en saadan Forpligt, som vi nu hafve seet, nemlig at de som ærlige Mænd og Vasaller skulde fremdeles erkiænde, at de hafde Rygen til et Lehn af hannem, og skulde deraf giøre ham og hans Søn ald pligtig Tieneste.

§. 32.

Til Slutning, førend jeg ender denne Disputation med Hr. Prof. Schwartz, (som jeg haaber, at hand, som en Sandheds Elskere ikke dømmer ilde om) holder jeg for min Pligt at være, endogsaa i vore Danske Sager ligesaa villigen at tilstaae hannem ald den Ret, hand bør hafve, som at imodsige hvor hand kand hafve feylet. Og langt fra, at jeg skal paa noget stæd tage Partie, imod ham eller andre, for Sal. Hvitfeld, hvor denne har Uret. Velbemældte Hr. Professor hafver, siden efter i sin Pommerske Lehn-Historie (a) talt, ved det Aar 1376., om Landte Rygens Lehn-Tagelse af Konning Oluf, Dronning Margaretæ Søn, og sammestæds ligeledes beskyldet vores Rigs-Canceller og Historie-Skrifver, for nogle utrolige Omstændigheder, som ved benæfnte passage i Kong Olavi V. Historie ere anbragte. Jeg bekiænder og tilstaaer, at Hr. Schwartz hafver her den allerstørste Ret, til at være ufornøyet med Hvitfeld, og jeg tør vel sige, det jeg er mere fortrydelig og ufornøyet end hand: Dog skulde det trøste mig, hvis det ey motte være med saadan Forskiæl, at Hr. Prof. Schwartz hafver mistænkt i nogen Maade hans Troe og Ærlighed, naar jeg er forsikret, at saa hæslig, saa grof, og saa uforsvarlig som Mandens Forseelse virkeligen er i dette Stykke, saa uvidendes og imod hans Forsæt og Villie er den sluppen ham ud af Pennen. Sagen er denne: Hvitfeld skrifver i Kong Olufs Historie (b), at " til Aal-" holm Aar 1376. Tiisdagen efter Invocavit, skal Hertug Bugislaf af " Stettin hafve forbunden sig til Kong Oluf af Danmark, Kong Hagen " til Norge og Sverrig, til Dronning Margrete, Dronning udi Norge " og Sverrige, og til Danmarkes Rige, at hand skal være dennem tienlig " og behielpelig ꝛc." Og fremdeles siger hand, at der staaer udi selfsamme Tractat: " Ydermere ald den Tieneste vi ere hannem pligtige, for det " Fyrstendomme Rygens skyld, som vi hafve af hannem til Lehn, den " skal vi bevise hannem aldeles, hvad vi hannem pligtige ere, med ald Tro-" skab. Til disse forskrefne Stykkers Vidnesbyrd, henge vi vort Indsegle " for dette Bref: Herofver hafver været Græf Johann af Gudskow, " Claus Colner, Engelke Mandifvel, Henning von Pentz, Riddere, og " Svante Hasse, vor Marschalk, Væbnere, og andre got Folk, som Troe

(a) *Pag.* 454. og 455. (b) *Pag.* 560. *f.*

" ere værde. Datum ut supra." Men dette sidste Stykke er, som enhver kand kiænde (a), taget Ord fra Ord af de tre Hertugers Revers til Kong Woldemar, dateret Aalholm 1359. Tiisdagen efter (ikke Invocavit, men) Quasimodogeniti: og har dog aldrig været Hvitfelds Forsæt og Tanke, at vilde herudi begaae noget Svig og Bedragerie. Thi hvis hand dette hafde vildet, skulde da hand, eller nogen Impostor, kunde været i Verden saa dum, at vilde her bruge selfsamme Mænds og Vidners Nafne ved dette Brefs Slutning, som der hafde staaet i et ældre, der var giort sytten Aar tilforne? Hand kunde jo hafve taget og brugt de tre Mænds Nafne, som hand siden næfner ved den Roskilde-Tractat i samme Aar, Søndagen for Simonis & Judæ. Ja hvor kunde hand eller nogen hafve fattest paa Pommerske Herremænd at indføre, hvis hand hafde vildet fingere noget falskt Document? Men at det hele omtalte Stykke er ad verbum verteret af Gienbrefvet til Kong Woldemar, kiændes klart af hvem som vil conferere det med Bilageret No. XVI. bag efter nærværende min Afhandling. Og hvorledes den ærlige Mand er kommen til at begaae denne saa grofve Feyl, og hvad der har bragt ham i saadan Irring, mener jeg ikke vanskeligen at kunde giættes. Hand har siddet, og haft for sig liggendes 3, 4 eller flere tillige, af disse Pommerske Tractater, og har maaske i samme Stund vildet expedere nogen af sine Dragsholms Fogeder og Bønder: Som hand nu hafde afskrefvet og verteret noget lidet af Hertug Bugislafs Bref, har hand holdt op deri, og taget sig en anden Forretning for: Men da hand siden har gifvet sig til Arbeidet igien at continuere hvor hand slap, er hand, ved en Distraction og sær ulykkelig Uagtsomhed, falden paa det urette Bref, af dem hand hafde aabne for sig liggende, nemlig det til Kong Woldemar de an. 1359. deraf har hand taget Resten og føyet til den Tractat af 1376. Lige saa urigtigt er ogsaa hans Datum, "Aalholm Tiisdagen efter Dominicam Invocavit:" Thi ikke troer jeg, (i det mindste findes det ingenstæds,) at nogen Tractat af 1376. er paa dette Stæd eller paa bemældte Dag giort med Pommerne. Tilmed er saadant Datum (af Dag og Uge) her urimeligen satt; eftersom Kong Oluf var endnu ikke udvalt eller samtykt til Danmarkes Konge, og blef det ey forend in Majo derefter. Alt saa seer mand, at vores gode Historicus behøfver ogsaa nogen Hoved-Forbedring i Kong Olai Historie.

Jeg

(a) *ibid.*

Jeg vil her, saa vidt de tvende Pommerske Tractater in an. 1376. angaaer, giøre den korteligen; og paa det Hr. Prof. Schwartz og andre skulle kiænde min Oprigtighed, vil jeg sige, at der findes af de Pommerske Hertuger aldeles ingen Lehn-Forpligt til Kong Oluf, ja, naar mand undtager Fyrsternes Titel, er Rygen ikke næfnet eller mældet udi de Forhandlinger, som Pommerne hafde og indgik med denne Herre. Der hafves, som jeg sagde, ikkun tvende Tractater i bemældte Aar. I den første, " forbinde Wartislaf og Bugislaf, Brødre, sig til Danmarkes Rige, og til " den Konge, som af Rigets Raad vorder udvaldt, hannem at bistaae; " og i samme Maade forpligte de deres Fættere Hertugerne af Stettin, " afdøde Hertug Barnims Børn, Swantebur (a) og Buguslaff Brødre, og dette saaledes, at de skulde eller vilde i ingen Maade foretage noget uden med Danmarkes Riges Raads Raad og efter deres Villie, og " naar som den Konge var blefven udvaldt og tagen, som Rigens Raad " ville hafve, da skulde de giøre hinanden indbyrdes Forvaring paa slig " Maade, at der skulde fire Raadgifvere tiltages paa hver af Siderne, til " at giøre paa Danmarkes vegne Fyrsterne en saadan Forvaring, som det " kunde være Kongen og Riget muelige at giøre, og Hertugerne mueligt " at antage. Kunde disse 8 Raadgifvere ikke blifve eens, skulde de tage en " Opmand, ved hvis Kiændelse det skulde forblifve. Herhos hafve været " og med forseglet Hr. Nicolaus Colner, Hr. Engelke Manduvel, Herr " Henning von Pentze, Herr Choten Morders, Riddere. Gifvet til " Stralsund 1376. Tiisdagen efter Palmarum." Det andet er Hertug Buguslaf til Stetin hans Bref, hvor hand " forpligter sig til Kong Oluf " af Danmark, Kong Haqvin i Norge og Sverrige, Dronning Margrete " i Norge og Sverrige, og til Riget Danmark, saaledes, at hand skal og " vil troligen være dennem til Hielp, i ald deres Nødsfald, og i alle Kriger, " og være dennem og deres Riger bistandig med sin gandske Magt, med " ald Troskab, uden Argelist; saafremt de skulde vorde forurettede af Hertugen i Mecklenborg eller af hans Børn, eller deres Hielpere, eller af " hvem det motte være, saasnart hand ved Bud eller Brefve blef derom " ansøgt; og aldrig vil hand giøre Fred, Fordrag eller Sone med deres " Fiender, uden det skeer med Kong Olufs, Kong Haqvins, eller Dronning Margretes Minde. Skulde hand og behøfve deres Hielp i de

 "Tydske

(a) Ikke Svantislaff, som der staaer urigtigen i Brefvet hos Hvitfeld, pag. 560.

" Tydske Lande, ofver Søen, skal hand forskaffe dem Kost og Tæring, og " staae dem for ald Skade, ud fra deres Riger, og did igien tilbage &c. " Hertil ere Vidner, Claus Colner, Henning von Pentze, og Lydeke von " Divitze, Riddere. Gifvet til Roskilde 1376. næste Søndag for Simonis "& Judæ." Saaledes ere disse tvende Documenter beskaffede: hvilke naar mand vil sammenligne dem med de Copier, som Hvitfeld deraf har indført i sin Historie, skal mand fast ikke kunde begribe, hvor at Mandens Skiødesløshed har kundet gaae saa vidt, i at bringe saa vel Materierne, som Nafne og Data, saa urigtigen an i dem begge.

§. 33.

Det Aar 1360. begynder Hvitfeld saaledes: (a) Aar 1360. "giorde Kong Woldemar sin Søn Christoffer til Hertug og Regent ofver "Lolland." Men jeg tør sige, dette at være skeet tilforne, og i Aaret 1359. Om Hvitfeld har taget dette af nogen Optegnelse eller Aar-Bog, eller hand har blot sluttet det deraf, at Kongens Søn ikke næfnes med saadan Titel førend i det privilegio, dat. Hellig-Tre Kongers Aften 1360. skal jeg ey sige. Men hvis hand hafde betænkt sig, og giort nogen Reflexion paa bemældte datum, var hannem vel faldet ind, at inden Hertug Christoffer kunde faae saadant et Bref udfærdiget, til at fornøye Geistligheden i Lolland med, (hvilket er uden Tvifl ey skeet, uden efter deres vel-ofverlagte Forestillinger og Supplicationer til deres nye Herskab,) motte vel en længere Tiid udkræfves, end de fem Dage siden Aarets 1360. Begyndelse. Dog alligevel er dette ey det Argument, jeg her vil bruge. Jeg hafver i Hænde et Original-Bref af de tvende Brødre, Hr. Johann og Hardwich Hummersbyttel, (en Familie, som var meget riig, og hafde stort Gods og Midler i Holsten og Danmark,) dateret an. 1359. paa St. Catharinæ Dag, (som er den 25 Novembr.) hvor de skrifve: wy bekennen, dat wy med guden Willen de Hochgheborn Herren, Hn. Woldemar Koningh to Denmarke, vnd Christoffer sinen Son, Hertoghen van Laland, ledich vnde los laten vmme alle de Breue, de se vns gheuen hebben up dat Slot Ravensborgh, vnde vp dat halue Lant to Lalande, dat dar to light in siner Skyede, behaluen de Breue de vsem Vader Heinkin Hummersbüttel, deme Ghod ghenedich sy, vnde vns gheuen sint. &c.

Dette

(a) *Pag. 520. edit. in fol.*

Dette siunes da, at hafve været ey længe før denne Tiid, at Kongen giorde sin Søn til Hertug, og at hand derfore nu indløste Ravensborg-Slot og det store Stykke af Landet, som disse Hummersbytteler hafde i Pant.

§. 34.

Strax derefter skrifver vores Autor: "ved dette Pas giorde Kong "Woldemar sig færdig, med et stort Tal Folk, tog sin Søn Christoffer "med, og væbnet drog ad Skaane, og belagde Helsingborg. Kong "Magnus kom imod hannem med noget Folk; Men seendes sig at være "for svag, da fik hand hannem Slottet ind med visse Vilkor, som giordes: "Hand skulde finde hannem en tro Broder i ald Nød, hand skulde komme "ham til Hielp af ald Magt, naar hand blef fordret, den begyndte Egte-"skabs Handel imellem begges Børn skulde hafve sin Gænge. Derefter "tog hand Landet voldeligen ind, Adelens Gaarde og Barfred der i Lan-"det. De flyede til hannem ind, og giorde hannem Eed. Lindholm fik "hand en Part med Trusel, endeel med Penninge." Hvor jeg hafver at erindre, dette, som rigtigen nok er foregaaet i bemældte Aar 1360. er dog ikke skeet først i Aaret, som Hvitfeld siunes at gifve tilkiænde, men længere hen, i Foraaret eller om Sommeren. Thi, efter det forige Skaanske Tog an.1359. hvorudi vores Konge lidet udrettede, var hand i den øfrige Tiid, og indtil et par Maaneder efter Nyt-Aar 1360. meest ofver i Jylland, hafvende at bestille med den oprøriske Adel. Og da er til Ribe blefven i Februario foretagen en Forliigs-Handel, imellem Kong Woldemar og Kong Magnus, hvorudi Hertug Erik af Saxen og Græfverne af Holsten skulde være Mæglere. Samme kom dog ikke videre, end at der blef projecteret en Stilstands-Tractat, som Kong Woldemar hafver vel ikke været tilfreds med, og ey samtykt den. Hvitfeld har intet vidst om denne Handling: Men jeg har fundet Documentet skrefvet paa Pergament, nemlig Udkastet til Foreeningen, og har satt det ind iblant andre udi Anhanget af denne min Afhandling. Dets Mening af Latinen ofversatt er forteligen denne: "Imellem Kongerne af Sverrige og Danmark er saa-"ledes blefven vedtaget, at fire af hver deres Mænd skulle hafve fuld-"kommen Magt, dennem ved Rettens eller Venskabs Vey og Maade at "forlige, ofver alle og enhver Usamdrægtigheder, Trætter, Tvistigheder "og Irringer, som udi denne Krig hafve reyst sig imellem begge Konger. Bilag. No.17.

 "Skul-

" Skulde disse otte Mænd ikke kunde foreenes, da skal Hertug Erich af
" Saxen og Græfve Henrich af Holsten, som Opmænd, tage Sagerne
" for sig, og efter Billighed, Ret og Venskab, skille og dømme, og paa
" beste Maade, som de kunde vide, bringe dem til Endskab, saaledes som
" de hver med Eeder ville bekræfte, om fornøden giøres. Men kunde be-
" næfnte Hertug og Græfve ey hafve Leylighed at være derofver, da skal
" i deres Stæd antages Junker Christoffer, Kongens Søn af Danmark,
" og Græfve Claus af Holsten, eller og Græf Adolff, med samme Myn-
" dighed og Fuldmagt, som Hertugen af Saxen og Græf Henrich, efter-
" som forbemældt. Skulde Kongen af Sverrige da ikke vilde rette sig ef-
" ter deres Dom og Kiændelse, da skulle 20 trofaste Mænd paa Kongens
" i Sverrige hans vegne, inden femtende Dag efter at det dennem af for-
" bemældte Dommere og Opmænd tilsiges, indride i Kiøbenhafn i Siæ-
" land, og der forblifve og ikke uden Kongens af Danmark hans Villie og
" særdeles Tilladelse deraf at uddrage, inden alle Ting efter Kiændelsen
" er af Kongen i Sverrige blefven fuldbyrdet. Hvilke 20 Mænd Kongen
" af Danmark skal stille fuldkommen Sikkerhed, at komme, forblifve og
" tilbage reyse i ald Frelse og Frihed, for sig og for alle og enhver hans
" Medhielpere og hver een hans Venner og Medholdere i nærværende
" Krig. Detsamme skal og skee, hvis Kongen af Danmark ikke holder sig
" forbemældte Opmænds Kiændelse efterretlig, da 20 af hans trofaste
" Mænd skulle inden femtende Dag, efter at de ere ansagte, indride i Hel-
" singborg i Skaane, og der forblifve, og ikke uden Kongens i Sverrige
" hans Villie og særdeles Tilladelse derfra uddrage, førend Kongen af
" Danmark har efterkommet alting efter foromtalte Kiændelse. Og skal
" Kongen i Sverrige stille disse 20 Mænd en fuldkommen Sikkerhed og
" Leyde, til at komme, forblifve og tilbage at drage i ald Frelse og Frihed,
" for sig og for alle og en hver hans Medhielpere og hver een hans gode
" Venner og Medholdere i nærværende Krig. Alle Fanger paa begge
" Sider, som endnu ikke hafve giort nogen Forvissing om deres Rantzon,
" skulle nyde denne Stilstand got ad, indtil den Tiid, at begge Konger ere
" blefne eenige ofver forbemældte Handling og Kiændelse, og da skulle de
" qvitte og frie løsgifves. Item, hvilken af Kongerne der først bryder og
" forseer sig imod den anden, skal være den første til at bøde. Saaledes
" er giort og besluttet til Ribe Aar 1360. Løverdagen efter vor Frues

" Reen-

" Reenselses Dag: Nærværendes de hæderlige og fornumstige Mænd, " Bifkop Peder i Ribe, Bifkop Magnus i Børlum, Claus Lembek, Er- " land Kalf (a), og Borchard von Otzehude, Riddere, Volrad Lützow, " Knud Buggy, Thomas Niclessøn, og Moltou Duus, Væbnere. Hvil- " ket Claus Lembek, Ridder, og Knud Buggy med deres Indsegle, som " herved ere hængte, bekræfte."

Men herunder ere dog slet ingen Sigiller hængte, ja ikke eengang Huller giorte i Pergamentet til at hænge disse tvende Mænds Sigiller udi: hvilket jeg tænker at kunde være et Mærke til, at Kong Woldemar hafver befindet sig, taget Brefvet til sig til videre Ofverlægning, og siden, i stæden for at lade sig saadanne Vilkor befalde, og lade sine Sager ankomme paa disse Opmænds Kiændelse, hvilke vel ey saa lige hafde dømmet ham Skaane til, er hand blefven ved sit forige Forsæt, at forfølge sit Krigs-Tog paa bemældte Land. Men den egentlige Tiid udi dette Aar, naar hand er blefven Landet mægtig, har jeg, saa lidet som andre, kundet finde. M. Magnus Matthiæ, fordum Bifkop i Skaane i Kong Friderici II. Tiid, og meget curieus om vort Fædernelands Sager, har ligeledes søgt og randsaget derom. Hand skrifver i sin Fortegnelse paa de Danske Kongers Bedrifter, (den er Latine og ey trykt, og dens Titel er *Series Regum Daniæ* &c.) strax efter en Fortælning om den store Rigs- og Herre-Dag til Kallundborg 1360. imellem Pintze-Dag og Trefoldigheds Søndag: " At det siunes, det ey alle Skaaninger endnu hafde samtykt Kong Woldemar, saasom Erke Bifkopen i Skaane, som da var Hr. Jacob Niclessøn, ey var med paa Riigs-Dagen til Callundborg: Samme Erke-Bisp døde Aaret efter strax in Januario 1361. saa at det kunde vel være, at Svagheden har forhindret ham fra, at indfinde sig. Men ikke længe derefter, enten i bemældte Aar 1360. eller strax i det følgende er det dog skeet, at Kong Woldemar har faaet heele Skaane ind, betienende sig, som nogle ville mene, af Kong Magni Eenfoldighed, der gaf ham alle Brefvene i Hænderne som derpaa hafdes, hvilke blefve strax brændte. Vist er det, at der " findes

(a) Af dette, at her nu staaer Herr Erland Kalfs Nafn, kand sluttes, at det maae hafve været ved dette Aars 1360. Begyndelse, at denne Ridder er blefven forsonet med Kongen, og har opladet ham de tre Slotte, Ribe, Møgeltønder og Gram. Ja Kongen opholdte sig nu og self paa Riber-Huus. See videre herom, den første Deel af Societetets Skrifter. pag. 300. sq.

"findes et Bref i Lunde-Capitels Bref-Kammer, hvoraf mand seer, at Kong Woldemar har været til Lund an. 1361. ved Pintze-Dags Tiid, og da Herre af Skaane, har og holdet Retter-Ting i Skaane, i dette eller næste Aar derpaa." (a) Saavidt gaaer denne Mands Kundskab. Og jeg hafver en Copie af et Latinsk Bref, nogle Maaneder ældere end dette Lundiske, hvorudi Kongen har confirmeret Byens Aahuus (Aas) i Skaane dens Friheder, gifne af fremfarne Konger i Danmark; og dette har hand self udstædet i bemældte Bye, under sit Segl, an. 1361. sexta feria ante Dominicam Reminiscere, som var i bemældte Aar den 19 Februarii) teste N. Jònssön de Keldebæk.

Udi samme Aar 1360. er en Tractat blefven sluttet imellem Kong Woldemar og Hertug Albret af Mecklenborg paa St. Laurentii Dag, hvorudi de hafve indgaaet et fast Forbund for dennem og deres Arvinger, og tillige foreenet sig om, paa hvad Maade de herefter imellem dem paakommende og oppvoxende Irringer skulde bilægges. Hvitfeld hafver derom ingen Underretning haft, saasom Tractaten er ey heller nu at treffe i vore Archiver. Men den Anspachiske Hoff-Raad Hr. von Falckenstein hafver i sine *Analectis Nordgaviensibus*, (IX. Nachlese, *pag. 204.*) mældet derom saaledes: "Anno 1360. am St. Laurentii Tage schlossen Woldemar, König in Dännemarck, und Albrecht, Hertzog zu Mecklenburg, vor sich und ihre Erben, eine feste Verbündnüß, und verglichen sich, wie die etwa künftig unter ihnen entstehende Irrungen sollen beygeleget werden; worzu von beyden Seiten unterschiedliche von Adel als Zeugen sind adhibirt worden, und ist von Seiten des Königs Woldemari angeführet, Gerd Ketelhut, Knape. (b)

Ellers,

(a) I Latinen ere hans Ord disse: Apparet eo adhuc tempore non consensisse in Waldemarum Scanos omnes, quod Archiepiscopus tum (à Comitiis Calundburgensibus) absfuerit, qui erat per id tempus Jacobus Nicolai filius; qui tamen initio anni 1361. in ipso statim Januario vitam cum morte commutavit, ut apparet morbo impeditum eum non adfuisse conventui. Verum non multo post, seu hoc ipso anno 1360. seu mox sequenti, Scaniam etiam omnem sui juris fecit Waldemarus, abusus, ut quidam volunt, simplicitate Magni Svec. Regis, literis omnibus super ea re datis, dolo exustis. Sane ex diplomate quodam, in Archivo Capituli Lundensis extante, constat Lundiæ fuisse Waldemarum & Scaniæ Dominum an. 1361. sub ipsam Pentecosten, quin & jus dixisse Scanis hoc anno, seu proxime sequente.

(b) Det er ogsaa i en Afhandling om den gamle Adelige Familie von Ketelhodt, og allene for dens Ahners skyld, at Hr. von Falckenstein har mældet om denne Tractat.

Ellers, ved hvad Middeler, og hvorledes Kong Woldemar hafver igien bekommet bemældte sine Lande, Skaane, Bleginde, Halland &c. som hans ulykkelige Hr. Fader hafde saa ilde forsatt til Holsterne, de igien transporteret deres Pant til Kong Magnus i Sverrige, og denne Konge, profiterende af Kong Woldemars Omstændigheder i de første Aaringer, da Kong Woldemar var fattig, belasted med sin Faders Giæld, og trængende til Kong Magni Venskab, hafde ladet sig cedere og bebrefve, som et Sal og en Afstaaelse fra Danmarkes Krone, dette alt er ufornødent at jeg taler nu mere om; helst da det er nok, hvad Hvitfeld paa adskillige Stæder har berørt, fra det Aar 1351. af, og siden næsten i hvert et Aar. Hvad jeg allene finder værdt at bemærke, er, at da der almindeligen siges af de Svenske, det Kong Magnus skal hafve gifvet Kong Woldemar tilbage alle de Brefve, som denne hafde tilforne gifvet ham paa Skaane (som og vist nok maae være skeet,) saa hafver dog Hvitfeld i sin Historie ikkun eet eniste Bref af saadanne, nemlig et som er dateret an. 1343. in Octavis B. Martini Episcopi, til Warberg: og er dog det samme ikke udaf dennem, hvilke Hadorphius hafde fundet i den gamle Copie-Bog i det Svenske Archiv, og deraf udgifvet dem i Trykken, i det Tillæg ved Riim-Kronikerne, fra *fol. 19.* til *fol. 31.* Men hvor ere nu alle disses Originaler afblefne? Eftersom i Hvitfelds Tiid ey fandtes hos os mere end den ene forbemældte Piece, hvilken ogsaa i denne Dag er tilstæde. Har Kong Woldemar brændt de andre, hvi lagde hand da ikke ogsaa denne øde? Udi det ene og vidtløftigste af de trende Brefve, som Hadorph hafver, staaer ogsaa en Tractat citeret, der skal være giort anno 1340. til Lybek, imellem Græf Johann af Holsten og Kong Woldemar, hvorudi denne, da her handledes om at skaffe ham sin Faders Crone og Rige, skal hafve forbundet sig til at holde det, som var sluttet imellem Kong Magnus og bemældte Græfve Johann, Skaane angaaende. Denne Tractat findes ey heller hos os, og har ligeledes været Hvitfeld ubekiændt. Tilforne, nemlig førend Kong Woldemar kom herind fra Tydskland og blef an. 1340. Cronen og Kongedømmet mægtig, hafde Kong Magnus, (der var trædsk nok, men gierne til Utide) endogsaa søgt Pavens Confirmation paa dette sit Pant i Skaane, for at faae det forvandlet til en vel sikker og fuldkommen bestandig Eyendom; men blef dog ikke bønhørt af Paven. Dette er en Anecdote, som Spondanus har meddeelt os udaf Pave Benedicti XII.

Registrant, og fortalt den med disse Ord: (a) In regno Daniæ ex Senatus decreto regia dignitate Christophoro Regi abrogata, quod impotenter satis imperasset, in ejus locum suffectus est Magnus, Suetiæ, Gothiæ & Noruegiæ Rex. Qui cum clerum ac populum Scaniæ a nonnullorum eos opprimentium armis & pecuniis liberasset, terram illam postulauit sibi ac posteris suis Apostolica auctoritate confirmari, aliasque pariter è manibus tyrannorum vindicare, suoque regno adjungere, quod erat Romanæ Ecclesiæ vectigale. Sed noluit Benedictus Pontifex, quod diceret non esse consuetudinis Sedis Apostolicæ, quicquam alicui, parte non citata, detrahere. Quæ cum ex Regesto Epistolarum Benedicti referantur, ignorata tamen fuere historicis illarum partium Krantzio & Magno. Og i Bredden sætter Spondanus, at Pavens Bref var af 1 Februarii 1339. Hvoraf mand lærer, at Kong Magnus hafver først vildet være forsikret om Skaane for sig og sine Efterkommere at beholde til ævig Eyendom, ved den Apostoliske Stoels Myndighed; og derforuden, at Paven skulde gifve ham ogsaa et Bref paa Danmarkes Rige, naar hand kunde faae dets Provintzer ud af Besiddernes, de Holstenske Tyranners, Hænder: Og, som det lader sig kiænde af Spondani Udtog, har hand bildet Paven ind, at hand self var allerede til Konge i Danmark udvalt, i afgangne Kong Christoffers Stæd.

§. 35.

I Aaret 1361. er Øland med dets Slot Borckholm, og derpaa Gulland, og den kostelige rige Stad Wisbye af vores Konge blefven indtagne. Hvor jeg intet har fundet at forbedre vores Hvitfeld med; tænkende ogsaa at det er nok, hvad hand derom har fortalt, saalænge mand ingen fuldstændiger Efterretning hafver. At Kong Magnus self har tilstædet Kong Woldemar, og handlet med hannem om, at hand skulde offverfalde Gulland og refse Wisbyerne, det har den Svenske Ericus Vpsalensis skrefvet, saa og Riim-Kroniken, og efter dennem Johannes og Olaus Magni, med flere: Men Messenius negter det, og tager herudi Kong Magni Partie imod Ericum Vpsalensem. Denne er nu de Svenske Historie-Skrifveres Sag, og ikke vores. Saa meget bør mand dog sige, for Kong Magno, og hans Forsvarere Messenio, at de hafve et skiønt Beviis imod

(a) Annall. Eccles. Ann. 1339. §. 7.

imod de benæfnte Hiſtoricos, udi de tvende Brefve af Kong Magno, ſom Hr. Hans Nielſſon Strelow hafver indført i ſin Guthilandſke Krønike, *pagg. 163* og *166*, begge af an. 1361. det ene dateret Løfverdagen forend Faſtelafns Søndag, det andet Løverdagen for vor Herres Himmelfart (a) hvorudi Kong Magnus advarer Visbyerne om deres foreſtaaende Fare, og beder dem flittigen at hafve deres Stad, Mure og Hafne udi god Varetægt imod Fiendens Anfald, med videre. Ellers hafve vel været at ynſke nogen omſtændeliger Beretning om dette Gullandſke Krigs-Tog, end hvad mand hafver, ſom er meget kort og magert. Olaus Magnus motte vel ogſaa hafve fortalt os med Omſtændigheder, hvorledes det tilgik, at Staden Visbyes Ulykke hafde ſin Begyndelſe af een eniſte Vindves-Rude, ſom een ſlog i Stykker. (b) Gothlænderne, der hafve i Seculis XV. og XVI. været mere flittige, end behøfvedes, i at opdigte og ſammenſye Fabeler om 2000 Aar før deres Tider, motte langt heller hafve ſagt os noget heel nyere, og opſøgt os nogen ſande Underretninger om Kong Woldemars Krig paa Gothland. I den ſtæd har forbemældte Strelow ikkun en Snik-ſnak om Niels Guldſmid og hans ſmukke Dotter, ſaa og de Viſer, Gnllænderne har ſiunget i deres Jule-Stuer om Kong Woldemar. (c) Men hvad ſig anbelanger den Tradition, at Kong Woldemar, Aaret tilforne førend hand indtog Wisbye, ſkal " hafve
" draget til Guthland, ſom en Kiøbmand, om Høſten, haft ſønderſt i
" Landet, 10 Mile fra Visbye, ſit Tilhold hos een af Høfdingerne ved
" Nafn Unghanſe, er kommen i Venſkab med hans Dotter, og faaet der-
" fore af Faderen et Ørefigen, ſom hand paa ſaadan Tiid tog til Takke, og
" at hand den Vinter ofver ofte er kommet i Visbye, reyſt Landet igien-

 " nem,

(a) Der ſtaaer i datis af diſſe 2 Brefve, Sabbato ante Dominicam Invocavit, og Sabbato ante aſcenſionem Domini, det ene verterer Strelov, Datum Faſtelavns Søndag, og det andet, Søndagen for vor Herres Himmelfart. Den gode Mand har ikke vidſt, at i gamle Brefve er Sabbatum ikke Søndag, men Løverdag. Ellers har hand vidſt artig at vertere dette, ex diverſarum mundi partium diſturbiis ac guerris, af Verdens adſkillige Horlumhei.

(b) *Hiſtor. de gentib. Septentr. lib. X. c. 16.* hvor hand ey ſiger herom meer end dette: Licet urbs illa (Visbycenſis in Gotlandia) potentiſſima & opulentiſſima quondam fuerit, & pro minima occaſione, nempe fractione vnius feneſtralis vitri, vix valoris obularis, humiliata ſit: tamen leges &c. Vid. & Meſſen. *Scond. illuſtr. Tom. XIV. pag. 197.*

(c) Denne Herres Nafn har haft en beſynderlig Skiæbne, at blifve oftere bruget til Jule-Stue-Viſer. Jeg erindrer, at hafve i min Barndom hørt ogſaa een, ſom begyndte ſaaledes: " Her ſidder I, " ſtore Kong Woldemar, I Skarlagens Klæder, med kruſede Haar, I tage den ſkiønneſt, i Dantzen " gaar."

" nem, til at forspeide hvor stærke de vare, og forfare Leyligheden for " hans Skibs-Flode;" (a) da kand mand sikkert kalde dette et Eventyr og en pur Fabel. Thi saadant er og paa lige Viis oftere blefven digtet, og af Bønder, Munke og slige Folk, debiteret om flere Konger, naar de hafve været seyer-rige og indtaget noget Land. Mand har Exempel derpaa i Kong Friderichs II. Historie, da hand var blefven Dithmarschen mægtig, som er ogsaa et Bonde-Eventyr. (b) Og hvis jeg tænkte, at nogen vilde tvifle om, det jeg hafde Ret udi at forkaste denne Gullandske Tradition om Kong Woldemar, da kand jeg forsikre dem, at jeg er i Stand til at bevise med gode Brefve og Documenter, det høybemældte Konge ikke nogen Maaned tillige har været borte af Danmarkes Rige, Skaane tilregnet, enten i Aaret 1359. 1360. eller 1361. førend hand drog paa eengang hen, til Øland og Gothland at indtage.

Der er ellers arriveret i same Aar en Hændelse, som jeg gierne vilde at kunde vorde bedre opliust. Een af de Græfver af Gleichen, ved Nafn Henrich, har været fangen paa Borringholm, og er endelig blefven løsgifven, efter at hand hafde stillet Johan Rabock (uden Tvifl Kongens Befalningsmand der paa Landet,) og andre Kongens Tienere Vissen og Borgen, ved sig self og ved Forlovere. Herom hafver D. Caspar Sagittarius i hans Historie der Grafschaft Gleichen, (som Dr. Cyprianus i Gotha hafver længe efter Sagittarii Død udgifvet, og er trykt til Frankf. am M. 1733.) anført det Bref og Beviis, som bemældte Græf Henrich blef gifvet, af en Dansk ved Nafn Petrus Loock, den Tiid hand kom løes, og same er dateret 1361. paa St. Michels-Dag. (c) Sagittarius har giættet til, at Vorentholm som derudi næfnes, skulde maaskee være Borßholm. Men Sal. Dr. Polycarpus Leyser, Profess. i Helmstad, der hafde udskrefvet alle disse Diplomata Gleichensia af Sagittarii Manuscript, førend Bogen kom ud, og meddeelt dem til Dr. Mencken i Leipzig, der indsatte dem i sin første Tomo *Scriptorum rerum Germanicarum*, er falden paa den rette Mening, at det skal være Bornholm. Hvo nu egentligen denne Græf Henrich har været, kand jeg ikke sige, og har i vore Documenter

slet

(a) Saaledes har Hr. Hans Nielsøn Strelov *pag. 163.*

(b) Herom har mand haft en Vise i gamle Dage, som M. Anders Weyle og Hr. Peder Syv hafve dog ey indført i deres Samlinger, hvoraf de og med lige Skiæl hafde kundet udelukt flere.

(c) Sagittar. Gräfel. Gleichisch. Histor. I. Buch *13. cap. p. 115.*

slet intet fundet om saadan een. Thi at hand skulde være just densamme, hvis andre Forretninger og Lefnets Omstændigheder Sagittarius sammestæds beskrifver, er aldeles uvist; Med mindre mand kunde sige os, hvad samme Græfve hafde her i Landene at bestille, hvorom bemældte flittige Skribent bekiænder sin Uvidenhed. Derforuden seer mand ogsaa udi hans Verk, at hand hafver ey haft mindste Kundskab om de andre Græfver og Herrer af Gleichen, som hafve været her i Danmark, uden et lidet som hand har treffet hos Pontanum. Hvitfeld veed derimod at tale om dennem paa mange stæder i sin Historie. Hand skrifver at disse Græfver hafve boet her i Landene i Danmark, længe førend midt i det trettende Seculo; og at udi Kong Woldemari II. Tiid vare Græf Albret og Græf Ernst af Gleichen boesatte herinde; item, at Lodvig Marsch var af samme Slegt. (a) Hand skrifver ogsaa, at da Erke-Bisp Esger var rømt af Danmark, lod Kongen belegge Bornholm, og Landet indtage ved Marschen Hr. Lodvig Albretssøn, som derpaa fik Bornholm i Forlehning. (b) Og at Aaret derefter 1320. anden Paaske-Dag, har Kong Christoffer II. forskrefvet sig til Hr. Hermann af Glichens Arfvinge, til Hr. Lodvig Marsch, og hans Brødre, at skulde tilfreds stille dem for ald den Giæld, de kunde bevise, hans Broder Kong Erich var dem skyldig: Og at Kongen udi Brefvet kalder Hr. Lodvig consanguineum suum. (c) Men siden blefve Kongen og Hr. Lodvig Uvenner, og i det Bref af an. 1325. da denne motte opgifve Hammershuus paa Bornholm til Kongen, tiltvungen af Nød og Hunger, der blifver hand ey kaldet Kongens Consanguineus. (d) Samme Hr. Lodvig Albretsøn hefnede sig stærk paa Kong Christoffer, og var den fornemmeste i at drifve ham fra Riget, og bringe Hertug Woldemar af Slesvig dertil, bekom og derfor af denne Kong Waldemaro Slesvicensi store Belønninger, og en heel deel Gods i Provintzerne, foruden det meget hand forhen hafde faaet i K. Eriks Tiid. (e) Og der kalder Hvitfeld hannem Hr. Lodvig Albretsøn af Eberstein og Glichen. Imidlertiid veed jeg ey, hvad jeg skal sige herom, og hvorfor denne Mand aldrig enten self, eller af andre i de Tiders mange Documenter og Brefve har skrefvet sig, eller findes næfnt med disse Tilnafne

(a) *Pag. 265. edit. in fol.* Saa siger hand ogsaa i Fortalen til Kong Erik Menweds &c. Historie, at Hr. Lodvig Marsk, Græve af Eversteen og Glicken, boede her i Riget.

(b) *Pag. 408.* (c) *Pag. 413. ed. in fol.* (d) *Pag. 425.* (e) *Pag. 434.*

og Titler. Hand var nær besvogret med Drosten Hr. Peder Vendelboe; hafde og en Broder, ved Nafn Hr. Albret Albretsøn, og dennes Sønner vare siden Hr. Peter og Lodvig Albretsøn den yngre. Men at komme til Bornholm igien, hvor den Græf Henrich af Gleichen blef fangen, og slap omsider løes af Fængselet; Mon hand vel skulde været kommen herind, for at erkyndige sig om sine Forvandtes her i Danmark deres Tilstand, og er reyst til Bornholm, for at tage Kundskab om deres Prætensioner, som de hafde efter Hr. Lodvig Marsch paa bemældte Land? Sandt at sige, jeg kand ikke ret vel rime sligt tilsammen; og endnu begriber jeg ikke, hvad Aarsage Hr. Lodvig Albretssøn og hans Broder har haft til at aflægge saa plat og gandske den Titel af Græfver, og at de aldrig har vildet skrifve sig enten af Gleichen eller Everstein, i noget af de Brefve, jeg til dato har seet.

Endeligen bekom Kongen i samme Aar et Bref fra Pave Innocentio VI. hvori blef recommenderet Biskop Bertram i Lybek, som Paven hafde nu beskikket til at være Nuncius Sedis Apostolicæ i de tre Riger, Danmark, Sverrige og Norge. Brefvet, hvori hand kaldes Bertrandus, er dateret Avenione Nonis Septembr. anno Innocentii PP. VI. nono; og findes indført af Martene og Durand i *Thesaur. anecdot. noviss. Tom. 2. col. 1059.* tillige med bemældte Biskops Bestillings-Bref til samme Embede, dat. 2 Cal. Sept. næst tilforne.

§. 36.

Efterdi Hvitfeld ogsaa har været saa flittig, at indføre under Aaret 1361. (a) een af Quittantzerne, som Hertug Albret af Meklenborg og hans trende Sønner gafve Kong Woldemar og hans Søn, for Hertugindens Ingeborgs Medgift, med alle Forloverne paa begge Sider, deres Nafne, som derudi ere opregnede; Saa maae agtes, at hand derudi hafver taget feil i tvende Ting: Først udi Aars-Tallet at sætte, der skal være 1362. Dernæst, at hand gifver den udi samme Quittantz benæfnte Sum, nemlig 1125 Mark (b) og 1000 lødige Mark ud for den hele Medgifts Summa; da den virkeligen har været høyere. Og foruden den bemældte Quit-

(a) *Pag. 526.*
(b) Disse vare Lybske Mark Penninge, hvoraf 3 gik paa en lødig Mark.

Quittantz, som Hvitfeld har, og er dateret paa Pintze-Aften 1362. til Wordingborg, treffer mand endnu en anden, af hannem forbigaaet, ligeledes in Originali, paa 400 lødige Mark, som var i de Tider 1200 Lybske Mark, der blefve ogsaa betalte til Wordingborg samme Aar, udi Augusti Maaned, men Quitteringen siden udgifvet til Nykiøbing i Falster, Løverdagen for vor Frue Dyre. Denne har jeg derfore gifvet en Stæd i Anhanget af Bilagerne. Bilag. No. 18.

§. 37.

Herpaa kommer jeg nu til de tvende Aar 1363. og 1364. da Kongen var paa en vidtløftig Udenlandsk Reyse; hvilken Artikel hafver, udi denne Herres Historie at forbedre, kostet mig mere Umage, end alle hans øfrige Bedrifter. Hvitfeld hafver haft læt at giøre: hand har og skillet sig slet nok ved denne hele Færd. Kongens Reyse til Avenion til Paven har hand, som forhen er sagt, formedelst en stor U-agtsomhed flyttet op til 1354. taler saa siden aldrig noget Ord derom, i Aaret 1364. eller der omtrent. Om hans Besøgelse hos Kæyseren i Prag, mælder hand ikke, førend strax efter den Stralsundiske Tractat, som blef sluttet med Hænse-Stæderne ved St. Hans Dags Tiid 1364. og paa næstfølgende Side (a) endnu lidet om samme Reyse, saavelsom om Kæyserens Bryllup, hvilket hand siger at hafve staaet til Prag, og i Aaret 1364. Endeligen at Kongen sammestæds forhverfvede et Bref af Kæyseren, dateret Fredagen for Paaske. Og hermed er ald hans Beretning, om hvad som nu forehafves, til Ende, fuld med lige saa mange Fauter, som deri ere Linier. I de Dage var det langt fra ikke saa suurt et Arbeide, at skrifve Historier af gamle Seculis, som det nu er. Mand tog for sig, hvad der hafdes i Archiverne, og hvad mand i vore egne og fremmede Krøniker og Aar-Bøger fandt optegnet, lod det saa passe sig tilsammen, saaledes som det best kunde, eller der rimeligen kunde giættes til. Nu gaar det ikke saa læt fra Haanden, siden her, længe efter Hvitfelds Død, er udkommen i Verden og for Liuset en Mængde af de mange Nationer i Europa deres Skrifter, Diplomata og andre Documenter, som tilforne laae i Skiul, og hvilke mand ikke uden stor Møye og Paa-Agtning, og megen Tiids-Spendering kand faae igiennemlæste, og paa de faae Stæder, hvor der ende-

(a) *Pag. 535. edit. in fol.*

endeligen noget treffes til vore Danske Historier, faae det ret passet og concilieret med vores. Og dette sidste faaer dog at skee, saafremt vi ikke ville, mere end andre skikkelige Nationer, blifve fremdeles stikkende i et Barbarie, og i en grof Uvidenhed om vore egne gamle Tiders Sager. Men at komme til mit Forehafvende, vil jeg først begynde af, at udsige med gandske faae Ord, paa hvad Tiid Kong Woldemars Reyse er gaaen for sig, hvor hand først er draget hen, og ved hvad Tiid hand har været paa hvert et Stæd, indtil hand, næsten efter et Aars Forløb, indfandt sig igien i sit Rige. Hand er udreyst om Efterhøsten, vist nok efter Michels Dagen 1363. Er igiennem Pommeren dragen til Cracau i Polen, at bivaane Kong Casimiri Dotter-Dotters den Pommerske Printzesses Bryllup med Køyser Carolo IV. Derfra imod Julen ind i Bøhmen, hvor hand hos Køyseren er forblefven, indtil efter Hellig-Tre-Kongers Dag. Fremdeles er hand reyst til Frankerige, for at besøge Paven i Avignon, hvor hand var i Fasten 1364. Hafde ogsaa agtet sig til Engelland, men findes ikke at hafve været der. Endelig er hand igiennem en Deel af Tydskland og Nederlandene, reyst her hiem: Og inden Augusti Maaneds Udgang i samme Aar finder mand ham i Siæland paa Wordingborg-Slot.

Til nu at stadfæste og bevise denne Reyse-Beskrifvelse saaledes at den kand holde Prøve, behøfves mere end een Dags Læsning og Arbeide: hvilket jeg vil indstille til enhver i Historiske Studio erfaren Mands Paadømme, naar hand hafver læst min nu følgende Forklaring til Ende. Og saadan Forklaring vil jeg da giøre, med at tage hvert et Stykke for at gaae igiennem, af hvad som jeg nu har statueret. Jeg sagde, at hand er udreyst fra Danmark an. 1363. efter Michels-Dag. Og her maae vi først betragte, hvad hand udi samme Aar hafde her hiemme at forrette, førend hand kunde vorde færdig til Udreysen. Det fornemmeste var deraf, hans Frue-Dotters Margaretæ Giftermaal og Bryllup med Kong Hagen af Norge, som blef holdet Søndagen efter Paaske 1363. Mand veed at denne Sag var hannem høyt anliggende at faae fuldført, paa det at ikke nogen Forhindring skulde komme imellem, som hidindtil, af Holsterne og af de Svenske. Kong Woldemar hafde haft den Lykke, at forrykke deres Plan, og til intet at giøre deres Anslag med den Holstenske

Brud,

Brud, Græfve Clausses Søster, som de Svenske hafde destineret til Kong Hagen: Hvilket Anslag de hafde alt bragt saa vidt, at der fattedes intet andet, end at faae Bruden ført til Sverrige; hvor Kong Hagens og hendes Bilager var berammet, efter at Trolofvelsen var allerede skeet til Plone. Dette var dog tvertimod den Contract, som tilforne imellem Kong Woldemar og Kong Hagens Forældre, Kong Magnus i Sverrige og hans Dronning skriftligen var oprettet, om høybemældte deres Søn at gifte med Kong Woldemars Dotter, og som end siden var udi nye Brefve blefven igientaget og stadfæstet. Her føyede nu Lykken det saaledes for vores Konge, at det Holstenske Frøyken, med sit fornemme Følgeskab af begge Kiøn, blef, da de skulde segle til Sverrige, slagen i Land paa de Danske Kyster; hvor Kong Woldemar lod dem meget venligen imodtage, og strax indlogere her og der paa sine Slotte, ladende aldeles ingen Ting fattes til deres gode Underholdning og Medfart, hver efter sin Stand paa det sømmeligste. Frøikenet blef i sær med ret Fyrstelig Tractament opvartet. Men at slippe denne Giæst saa straxen, og efter de Svenskes og Holsters Anmodning lade hende bortfare hendes bestemte Vey, hafde været heel enfoldigt, og sig ikke vel rimende med endogsaa en meget mindre Klogskab, end den som Kong Woldemar besad. De Svenske og Holster skulde self hafve været de første, der hafde leet ham ud, naar hand hafde føyet deres Begering; ihvormeget de nu raabte ham ud for Vold og Forurettelse, at hand holdt en Brud fangen, som var Kong Hagen alt tiltrolofvet per procuratores paa Pløne-Slot. Kort at sige, Kong Woldemar gaf hende Forlof at reyse, naar Tiid var; nemlig, efter at hand, ved ofverlagt Raad, og den forige Contracts endnu igientagne Fornyelse med Kong Magnus og hans Søn, hafde faaet dem samtlige, Brudgommen og begge hans Forældre, herhid til Siæland, imod Paasken 1363. og celebrerede saa Trolofvelsen og Bryllupet her, imellem Kong Hagen og hans egen Dotter, den berømmelige Dronning Margrete. (a) Vel hafver Thormod Torfæus i sin Norske Historie giort et Dubium imod dette Dronning Margretes Bryllups Aar, meenende, at, saasom samme udi de Islandske Optegnelser, som hand kalder *Annales Flateyenses*, findes ansatt til Aaret 1366. saa siunes saadant at være rimeligst,

(a) Hermann Corner siger, at Bryluppet blef holdet om Sommeren: hvilket er ey saa rigtigt, som hvad Hvitfeld og andre hafver, og som det øfrige, bemældte Corner fortæller ellers om Sagen, ex Chronica Magistri Eylardi Schönevelt.

meligst, efterdi Margrete, som hand efter de Svenskes Regning slutter at være fød 1352. blef nu den Tiid fiorten Aar gammel; Thi hvis hun skulde være gift 1363. var hun endnu for ung, og ikkun elleve Aar. Jeg svarer, Ja hvad om hun var endda ikkun ti Aar, (som hun blifver efter Hvitfelds og ældere Danskes Sigende,) mon Kong Woldemar skulde derfore hafve forsømmet slig en Leylighed? Hand hafde jo tilforne sluttet en Egteskabs-Contract imellem sin ældere Dotter og Hertug Albrets Søn af Meklenborg, og derudi ladet indføre, at naar Bruden, som endnu var et lidet Barn, fyldte sine ti Aar, skulde de strax trolofves sammen.
Bilag. Og udi de Tider var saadan Viis og Maneer heel almindelig iblant høye
No.19. Familier. Om Marggræf Ludwig af Brandenborg, som jeg saa ofte i det foregaaende har næfnt, findes det i flere end i een Krønike, at hand var ikkun 9 Aar gammel, den Tiid Kæyseren hans Hr. Fader skikkede ham herind, ført og ledsaget af Græf Berthold af Henneberge, for at holde da Bryllup med Kong Christoffers Dotter, vores Kong Woldemars Søster. Hertug Meynhardt, den Søn som samme Marggræf Ludwig siden hafde med sin anden Fyrstinde, Margrete Maultasch af Kærndten, blef i sit ellefte eller tolfte Aar ey allene forlofvet med en Printzesse af Østerrige, men hafde ogsaa Bryllup med hende samme Aar. (a) Annales Flateyenses kand mand gierne, (saafremt derudi ey stikker en anden Feyl,) conciliere med vores paa saadan Maade, at Dronning Margrete ey kom strax til Norge efter Bryllupet, der at søge Seng med Kongen, førend an. 1366. da hun efter Torfæi Regning har været 14. Aar gammel. Hendes Søn Kong Oluf er og ikke fød, førend Aar 1370. Men det er ikke Hvitfeld allene, mand hafver at troe om dette Bryllups-Aar 1363. Det er vore gamle Aar-Bøger og Krøniker, som hafve det samme Aar antegnet (b). Det er ogsaa de Svenske Skribentere, ey allene de nyere, Messenius, Loccenius, Verelius &c, Men de ældere, saasom den gamle Riim-Krønike og Ericus Upsalensis; hvilke alle bevidne, at den Svenske Dronning Blanca fik ogsaa sin Helsot i dette sin Søns Bryllup an. 1363. og at den Meklenborgiske Printz Albret blef derpaa i samme Aar tagen af de Svenske til Konge, for at udelukke, tillige med Kong Magno,

(a) See Henr. Rebdorff *Annall. pag. 642.* Og siden blifver hand i Historier ofte kaldet, Rudolphi Austriæ Ducis gener.

(b) See von Ludewigs *Reliq. MSStorum Tom. IX. num. V. p. 111. De Deuske Kroneke in Dudesch.* trykt in 4. circa an, 1500. *fol. U. 7. a*, Magn. Matthiæ, in *Serie Regum MS.*

Magno, hans Søn Kong Hagen og den Danske Printzesse derfra. Sligt hafver Torfæus ey betænkt; thi ellers var hand ey kommen frem med sit urigtige Aars-Tal af hans Annalibus Flateyensibus, som og flere gange har forført hans Godtroenhed. Hernæst, foruden dette Bryllup, paakom Kongens eniste Søns, Hertug Christoffers Dødsfald, som af nogle henføres til St. Bernhardi Dag, den 20 Maji; men efter hans Grafskrift var den 11 Junii. Imidlertid, som de Svenske og Meklenborgiske Historier berette, (thi Hvitfeld hafver der intet om,) har den gamle Hertug Albret, som hafde stiftet det Partie imellem det Holstenske Frøyken og Kong Hagen, taget sig denne Handel saa nær, at hand skikkede en Hær ind i Jylland, til at plyndre og røfve paa nogle Ugers Tiid; fik ogsaa Lybekkerne i Spillet, som med deres Skibe giorde adskillig Skade paa Kongens Lande; I hvorvel som den Lybekske Kronike bekiænder, de ogsaa satte en god Deel til deraf af deres egne Skibe og Gods, som Kongen ofverkom og tog bort. I saadan Uroilighed og Ulyst gik Sommeren og en Deel af Høsten bort. Mand gifver og almindeligen for, at dette selfsamme, samt Frygt og Banghed for værre, dref ham ud af Landet. Saaledes skrifver Hermann Cørner, (men under et urigtigt Aar,) saa og andre Lybekker; men ingen mere end de Svenske. Men derudi kiænder mand allene et Pralerie af disse Folk, som hand nu just var i Krig og Fiendskab med, og som gierne hafve vildet haft Æren, for at hafve jaget ham bort. Den er heel eenfoldig, som troer alt hvad der fortælles af disse Hadefulde og Partiiske, uden reen Beviis. Saa meget kand mand sige, (foruden hvad tilforne er bemærket, og skal ligesaa herefter fortælles,) at Kong Woldemar var meget for at reyse, og at omgaaes med store Herrer og Fyrster, som hand fra Ungdommen var vant og opfødt iblant. Saa var det ogsaa hans Maneer, at naar det herinde saae noget broget ud, (som mand siger,) og her behøfvedes at komme igien i Rolighed, drog hand tilside for en Tiidlang, og fornøyede sin Lyst i Udenlands-Færd. Imidlertid befalede hand sine troe Mænd og Raad at handle og slutte med Vedkommende, saaledes som det best lod sig giøre. Hand kiændte sig self og sin medfødde Høyhiertighed, eller, om mand saa vil kalde det, Stolthed, og at dem, som hand liden Estime bar for, fandt hand sig ey heller bequæm til at tractere med, saasom Søe-Stæderne og deres Deputerede; som de og paa deres Side hafde ikke noget got Fortroende til Kong Wol-

demar self. Derfore vilde hand heller være borte af Veyen, da de langt bedre kunde komme til rette med hans Raad. Ja, saasnart kunde hand dog ikke denne gang blifve færdig til sin Bortreyse, forend dog Handlingen med de samtlige tolf Søe-Stæder var i Verk, som hand ved sine Afskikkede lod slutte, ikke her hiemme, men til Lybek, næste Dagen efter Michels Dag 1363 (a). Self opholdte hand sig endnu i Jylland, og, iblant andre Forretninger, hafde fat paa nogle af de Oprøriske; hvoriblant var en Ridder, ved Nafn Hr. Lyder Kale (b), som bekom igien sin Fred og blef benaadet, hvorimod hand gaf til Bod et stykke Jordegods af 85 lødige Mark Sølfs værd, nemlig det hele Kirke-Sogn Oddræth, som hans Bref og Skiøde derpaa til Kongen udviser, hvori hand tillige
Bilag. No.20. mælder om sin Brøde og store Forseelser, og takker Kongen for den Naade ham er beviist. Saasom nu vores Konge holdte stædse sine Forsætte og Anslag hemmelige, og hand nu strax efter, af Jylland begaf sig bort til Pommeren, for at reyse med Hertug Bugislaf, efter deres Aftale, til hans Dotters Bryllup i Polen, er det ingen Under, at den Fabel blef udspredet, ligesom at Angest og Vanghed jog ham ud af Riget. Saa er det og lige saa urigtigt, hvad Pontanus og Meursius skrifve, ud af pur Giætning: A Cæsare evocatus, Pragam abit. Der var ved disse Tider negotieret et Egteskab imellem Kæyser Carl IV. og Hertug Bugislafs i Stettin, Konge Woldemars Fætters Dotter; hvortil var besynderligen en Stats-Aarsag, at stifte Fred og Forstaaelse igien imellem Kæyseren og de Ungerske og Polske Kongelige Huse (c). Thi denne Brud var Kong Casimiri Dotter-Dotter, og Kong Ludwig i Ungern var Kong Casimiri Søster-Søn. Hertug Bugislaf, Brudens Fader, var reyst i denne Sommer til Kæyser Carl. Kong Woldemar gaf Hertugen at forstaae, at hand vilde komme efter, og besøge Kæyseren, hvor hand var at finde, saafremt det ey var Kæyseren imod, og hand vilde sende ham Leyde-Bref. Dette Bref bekom hand strax, som er dateret udi Krigs-Leyren ved Gubin den 7 Augusti i bemældte Aar. Saasom Hvitfeld slet intet derom

(a) See Hvitfeld *pag.* 529.

(b) Den Hr. Johan Kale, som regnedes iblant de Fredløse, hvilke Kongen exciperede i den Anstand med Stæderne an. 1362. Onsdagen efter Martini, maae vel hafve været bemældte Hr. Lyders Broder. See Hvitfeld *pag.* 528.

(c) Kong Woldemar hafver været med, at mægle dette Forliig, samt stifte dette Egteskab imellem Kæyseren og det Polske Huus, som baade Polske og især Pommerske Skribentere bevidne.

derom hafver, vil jeg meddeele samme Leyde-Bref, af en Transsumpt, Bilag. som Kongen den 26 Augusti næst efter lod udfærdige, iblant mine Bilager. No. 21.

§. 38.

Om nu vores Konge er først reyst til Bøhmen, og, efter at hafve besøgt Kæyser Carl, er dragen derfra til Pommeren; Eller og hand, formedelst Tidens Korthed, har opsatt den Visite til Kæyseren, og er, fra Pommeren, reyst lige til Cracau, hvor Høytiden og Bilageret skulde holdes i Novembri ved St. Martini Tiid, veed jeg ikke at giøre Rede for. Thi de Polske Historici ere herudi, som jeg siden skal vise, intet mindre end tilforladelige. Vores Hvitfeld lige saa lidet, hvad denne Bryllupsfærd angaaer. Hand skrifver allene dette: "Aar 1364. stod Kæyser Carls Bryllup til Prag, med Elisabeth Bugislai V. Hertug af Pommerens Dotter. Der vare tilstæde Kongen af Ungern, Danmark og Cypern." Dette er urigtigt, saavel hvad Tiden, som hvad Stæden angaaer. Begge har hand giættet sig til. Om Giftermaalet vidste hand af Krøniker og Historier: Men Aaret og Stæden har hand sluttet af det Caroli IV. Bref, som hand strax derpaa indfører, og hvis Datum hand har menet (men heel urigtigen) at være Fredagen for Paaske 1364. Saa vist som nu er, at Kæyser Carl IV. hafde til sin fierde Egtefælle den omtalte Pommerske Princesse, Hertug Boguslai Dotter; Hun som siden blef en Moder til den nafnkundige Kæyser Sigismundus; saa tvifl somt og forvirret er det, naar mand, efter Pommerske, Polske, Bøhmiske, Slesiske, ja alle andre Nationers Historieskrifveres Vidnesbyrd, vil tage sig for at determinere, i hvad Aar og hvad Aarsens Tiid dette Bilager er holdet. Mr. Bayle har sagt, ved Leylighed af den Uvished mand er i, om Tiden af K. Carl VIII. i Frankerige hans Bilager med Anne de Bretagne: Il n'y a guere d'evenemens, dont la date dût étre moins exposée aux variations, que celle du mariage des Rois. (a) Jeg vilde ynsket, at hand hafde ogsaa haft fat paa at examinere os Tiden af dette Kæyser Carl den Fierdes Bilager. Vi hafve hørt, at Hvitfeld er for det Aar 1364. Men ikke er hand den eniste. Den Polske Historicus Stanislaus Sarniczki er ogsaa for samme Aar. (b) Hvorimod den bekiændte Bøhmiske, Wenceslaus

(a) Résponses aux Questions d'un Provincial, Tome 3. pag. 616.
(b) *lib. VII. col. 1145. edit. Lips.*

ceslaus Hagecius næfner 1362. (a) Hos Mr. Gottfried Lengnich Professor og Bibliothecarius i Dantzig, i hans smukke Epitome *Historiæ Polonicæ* er det ufeilbarlig en Trykke-Feil, at der læses det Aar 1369. (b) Men den store Mængde af Skribentere, Polske, Bøhmiske, Slesiske, Pommerske ere noksom samtydige, i at fastsætte det Aar 1363. som blifver og det rette. Saaledes af det første slags, Dlugossus, Anonymus Archidiaconus Gneznensis (c), Cromerus, Miechovius, Abraham Bzovius, Joannes Herburt à Fulstin, Damalevicius, Salomon Neugebauer; af det andet, Thomas Jordan i hans Notis til Dubravium, Bohuslaus Balbinus, og de hand opregner; af Slesier, Elias Tilisch og Henelius ab Henenfeld; af Pommerer, Hr. Valentin von Eiksted, Thomas Kantzow, Daniel Cramerus, Joan. Micrælius, og flere. Hvorfore og det samme Aars-Tal er blefven eenstemmigen antaget i alle Genealogiske Skrifter, af Henninges, Sigmund von Bircken, Hübner ꝛc. En anden Sag er det, med Maaned og Tiden i bemældte Aar, naar Høytiden skal være gaaen for sig. Der komme alle Polske, ja saa mange af de andre, som næfne nogen Tiid, ofvereens, i at sætte den til Fastelavn, som de kalde Carnisprivium eller Liberalia. Og herudi siger jeg at de fare aldeles vild, og statuere en urimelig Tiid, som ikke engang kand hænge sammen med deres egen øfrige Fortælning, og endnu mindre med andre Omstændigheder. Jeg skal vise og lægge dem klart for Øyne, at hverken kunde Brudgommen hafve været til Cracow ved denne Tiid, ikke heller tvende af de fornemmeste Giæster, som de tillige fører derhen. Kæyser Carl var til Nürnberg i denne hele Vinter: I det mindste udi Januario 1363. og ikke er hand dragen derfra, førend efter den 18 Martii; Ikke tænkte hand imidlertiid paa noget Bryllup; Ja herefter skal jeg giøre klart, at Giftermaalet med det Pommerske Frøiken var endnu ikke omtalt, i det mindste ey besluttet. Til Nürnberg sluttede hand et Kiøb med Hr. Conrad von Seinsheim, Løverdagen efter St. Povels Omvendelses Dag, (dette var den 28 Januarii;) og siden indgik hand sammestæds den vigtige Erb-Verbrüderung og Successions-Foreening med Churfyrst Ludwig den Romere og Marggræf Otte af Brandenborg, Løverdagen for Dominica Judica, som var i dette Aar den 18. Martii. Begge disse Instrumenta hafver mand

(a) *Part.* 2. *p.* 27. (b) Pag. 22.
(c) In *Silesiacar. rerum Scriptoribus* editis à Dn. de Sommersberg, *Tom.* 2. *pag.* 99.

mand i Lünigs *Codice Diplomatico Germaniæ Tom. I. col. 1275.* og *1278.* Hvorledes nu hermed at conciliere de Polskes bestandige Sigende, om Bryllupet til Cracow in Carnisprivio: Med mindre her var et Bryllup uden Brudgom? og hvorledes Borgemesterens i Cracow Magnificence og mærkelige Ceremoniel, da hand efter Bilageret tracterede Brudgommen, og det høye Selskab af Konger, og satte Kong Casimirum ofven for Kæyseren? Ligesaa umueligt er det, at de tvende af Bryllups-Giæsterne, Kong Woldemar af Danmark og Kong Petrus af Cypern, hafve kundet være til Cracov i denne Vinter. Vores Konge sad, samme Vinter ofver, her hiemme i Danmark: Hand hafde en Fugl i et Buur at tage vare paa, som lykkelig var fløyen ham i Hænderne udi forrige Efterhøst. Hand hafde og nu sin tilkommende Sviger-Søn Kong Hagen i Vente: og at forsømme sin egen Dotters Bryllup her hiemme, for at reyse til eet i Polen, der skulde holdes in Carnisprivio eller om Fastelavn, motte vel blefvet opskrefven for en Fastelavns-Reyse, men ingenlunde af de klogeste. Kong Peder af Cypern angaaende, da finder mand ham først udi Italien i Decembri Aaret 1362. og i Januario og Februario 1363. efter Marini Sanuti og Donati Bossii rigtige Vidnesbyrd, derpaa i Frankerige samme Vinter, hvor hand besøgte Kong Johann til Paris, og Pave Vrban. V. til Avignon; hos hvilken sidste hand var in Martio; ja reyste ikke ud af Frankerige, førend imod Sommeren. Herom kand læses, hvad Baluze har anmærket ad *Vitas Paparum Avenionensium Tom. I. p. 983.* Imidlertid er vist nok, at begge disse Konger, vores og den af Cypern, vare begge nærværende i Cracow til ommældte Høytiid. Men Tiiden faaer at sættes heel anderledes, otte eller ni Maaneder efter Carnisprivium, ja flyttes fra Fastelavn hen til Martini, eller længere i Novembri 1363. Den eniste Skribent, jeg har fundet for denne Mening, er den Bøhmiske Wenceslaus Hagecius, der siger, at "Kæyser Carl giftede "sig imod Enden af Aaret med Kong Casimiri Dotter, (hand burde sagt "Dotter-Dotter) og førde hende saa til Prag med stor Herlighed og "Pragt." (a) Og endskiønt samme Autor tager feil i Aaret, sættende 1362. saa blifver dog den Tiid i Aaret, hand næfner, heel rigtig. Hand har, efter ald apparence, fundet det saaledes antegnet hos en Bøhmisk Anna-

(a) Am Ende dieses Jahres hat ihm Käyser Carl Elisabetham, Königs Casimiri aus Polen Tochter, geehliget, welche mit grosser Herlichkeit und Zierden gen Prag gebracht ist worden.

Annalist fra samme Tider, men hvor en Stræg har været forglemt eller ey tydeligen udtrykt i Aars-Tallet. Endnu et andet Argument: Mand maae vide ret Historien af dette Caroli IV. fierde Giftermaal, og hvorledes hand kom i dette Polske Svogerskab; Thi da skal erfares, at samme kunde end ikke vorde saa hastigen færdigt, og fuldbyrdet. Imellem Kæyser Carl og Kong Ludwig i Ungern hafde ofte været nogen Misforstaaelse: Men i Aaret 1362. var den blefven meget forøget, og dette ofver nogle ubetænksomme Ord, som Kæyseren, udi Samtale med de Ungerske Gesandter, hafde ladet falde om Kong Ludwigs Frue-Moder, Enke-Dronningen i Ungern, og hvilke hand hafde giort bedre at indeholde. Dette opirrede Kong Ludwig saaledes, at hand ingenlunde vilde lade det uhefnet (a). Her var det nu ikke Kæyser Carls Leylighed, at tage imod en Krig af Ungerne: og Kong Ludwig truede dog med intet mindre, men lavede stærk dertil; fik ogsaa Hertug Rudolff af Østerrige i Forbund med sig. Kongen i Polen, Kong Ludwigs kiødelige Morbroder, tog sig denne Sag, og den Spot som var skeet hans Søster, lige saa heftigen an, ja begyndte at bringe en stærk Armee tilsammen. Skal mand og troe, hvad Dlugossus og efter hannem fast alle Polske Historici skrifve, saa og den Pommerske Kantzow, saa hafver mand, ved Gesandter, forsøgt at trække vores Konge af Danmark i Krigen med. Noget maae der hafve været om; efterdi Odoricus Raynaldus fortæller, hvor fornøyet Pave Vrbanus V. siden blef, at hand fik denne Krigs-Lue dæmpet, som saae ud til at vilde fortære Tydskland, Ungern, Polen og Danmark (b). Nemlig, Pave Innocentius VI. afgik just ved samme Tiid, og i hans Stæd blef Vrbanus V. udvalt i bemældte Aar den 28 Octobr. Hannem var det om, at faae denne Krig forhindret, og Herrerne i Venskab med hinanden; meest for at

(a) Herom hafves en vidtløftig Narration hos Dlugossus; hos de andre finder mand den noget kortere. Spondanus og Odor. Raynaldus bekræfte ogsaa detsamme, ved de første Aar af Pave Vrbani V. Regering. Det siunes ellers, at disse tvende Herrer, Carolus IV. og Kong Ludwig, hafve ogsaa tilforne haft det Uheld, formedelst Snak, og ved onde Hørere og Førere, at blifve irrede og ophidsede imod hinanden. Hvilket gifves klart tilkiænde, i et Forliig, som blef giort dem imellem hele tu Aar før denne Tiid, nemlig an. 1360. feria 6. ante Ascens. D. og staaer udi det af Hr. Glasey udgifne *Diplomatario. n. 74. pag. 119.*

(b) Functus est egregie suis partibus, in extinguendo periculossimo bello, quod ex levi scintilla susurronum flabello ventilata, ad Germaniam, Hungariam, Poloniam, *Daniamque* depascendas incendio exardescebat, Petrus Episcopus Florentinus &c. Raynald *ad an. 1364. no. 10.* Hvad Bzovius herom hafver, in an. 1363. §. 1. er alt af de Polske Historicis, og hand citerer allene Cromerum.

at faae Kæyseren hen til Italien, imod den urolige Bernabo Herre i det Milanesiske. Hand beskikkede derfore trende Nuncios, hvoraf den fornemmeste var Petrus Biskop til Florentz, at forføye sig til bemældte Herrer, og giøre ald Fliid til at mægle dennem Fred imellem. Dennem blefve medgifven heel bevæglige Brefve til Kongen i Ungern, og begge Dronninger, den regerende, saavel som Kongens Frue Moder. Og denne sidste fik mand kort derefter at vide at var Død ved samme Tiid, hvoraf mand for saavidt begyndte at fatte god Forhaabning om Handlingen. Brefvene har Raynaldus attésteret at være skrefne an. 1363. IX. Calendis Februar. som er den 24 Januarii: hvorefter, naar mand end sætter at disse Nuncii ere reyste fra Avignon strax samme Aften, de endda neppe nok inden Carnis privium hafver naaet længere, end til deres første-anviiste Post, nemlig til Ungern; da Fastelauns-Søndag udi samme Aar indfaldt den 12 Februarii (ligesom nu i Aaret 1747.) Og saa kunde jo hverken være talt om eller tænkt paa nogen Brud for Kæyser Carl, langt mindre paa noget Bryllup til Cracow i denne Fastelavn. Hvilket ogsaa Raynaldus hafver fornuftigen gifvet agt paa, og skrifver derfore, at hvad de Polske fortælle om Bryllupet, og det Forliig som blef stiftet, kand ikke hafve stæd, førend i næste Aar derefter 1364. Men dette er alligevel for langt udsatt. Thi af det Beviis, hand hertil vil bruge, som er et Bref, Paven skref til Biskop Peter af Florentz (a), og derudi takkede ham for hans lykkelige Freds-Mæglen, følger ikke, at Bilageret jo var fuldbyrdet til Cracow, førend bemældte Aars Begyndelse, nemlig imod Enden af 1363. Kæyser Carl var om Sommeren 1362. blefven Enkemand, og hafde mist sin tredie Gemahlinde. Heraf betiente sig de Pavelige Nuncii til at foreslaae, at hand kunde nu gifte sig i det Huus, som hand hafde fortørnet og talt for nær; saaledes kunde alting giøres got igien. Printzessen, som blef bragt i Forslag, var i hendes Morfaders Kong Casimiri Hof, og der, siden hendes Frue Moders Død, opfødt, den

(a) Samtlige Polske Historici, følgende deres Dlugosso vide slet intet om denne Petro Episcopo Florentino. De næfne allene en Fr. Joannem Ordinis Minorum, der skal hafve været Pavens Nuncius, forordnet til denne Forliigs-Handel, og at samme er først reyst til Prag til Kæyseren, saa til Kong Ludwig, og endelig til K. Casimir ꝛc. Men Odoricus Raynaldus skrifver, at der blef af Paven skikket Petrus Episc. Florentinus, cui Guido Aquensis Episcopus, & supremus Prædicatorum Magister adjuncti fuere. Maaskee denne sidste hafver hedet Frater Joannes, og Dlugossus har fingeret eller tænkt at hand var Minoriter.

den skiønneste Person, mand vidste at sige af. Kæyseren lod sig dette behage; da her ey allene blef forsikret om saa gode Vilkor, som med nogen Kongelig Printzesse kunde ventes, (thi Casimirus vilde gifve hende ud som sin egen Dotter;) Men herved fik hand sig og tilveyebragt et bestandigt Venskab og Forbund med begge disse Naboe-Konger; og da motte Hertug Rudolff i Østerrige vel ogsaa føye sig. Saaledes blef denne Giftermaals Handel begyndt. Og lad den nu være blefven aftalt, og imellem Parterne besluttet, engang i Sommeren 1363. saa er da Bilageret blefven berammet til Efterhøsten, men vist nok ey celebreret til Cracow, førend sidst i Aaret, som Hagecius har bemærket.

Ikke heller maae nogen undres ofver, at jeg sætter mig imod en saa stor Trop af Polske Historie-Skrifvere, der alle eenstemmigen næfne deres Carnis privium. Enhver, som nogenledes kiænder dem, holder sligt ingen Betænkning værdt. Deres Formand Dlugossus, som de andre skrifve efter i stor Godtroenhed, er ikke den Skribent, som gode Historiske Regler bør læres af: Iblant hvilke Regler denne er ey den ringeste, intet at skrifve af egen Imagination og Giætning, (uden mand strax gifver at forstaae, at mand tager det af sit eget Hoved,) og hvad mand ey har fundet for sig i troværdige Skrifter. Jeg vil nu, for at opliuse hans Maade at skrifve paa, anføre et lidet Stykke af hans Narration om Bryllups-Giæsterne, og deres Ankomst: Ad futuram itaque nuptiarum solennitatem, quarum sibi curam procurationemque Casimirus Rex, velut avus Virginis, susceperat, magnifico & excellenti sumtu gerendam, præfatus Casimirus Poloniæ Rex, vicinos Reges & Principes, videlicet Ludovicum Hungariæ, nepotem suum, Sigismundum Daniæ, & Petrum Cypri, Reges; Otthonem Bavariæ, Semouitum Masoviæ, Boleslaum Swidnicensem, filium sororis suæ, Wladislaum Oppoliensem, & ceteros Poloniæ Principes, per speciales Nuncios corrogat & invitat. Qui omnes cum ad constitutum diem convenissent: Rex enim Cypri Petrus, mari Leonino usque in Valachiam vectus, tandem per continentem, terras videlicet Valachiæ & Russiæ, abunde omnibus necessariis, per Casimiri Regis Poloniæ præfectos, procuratus: Sigismundus vero Daniæ Rex, in Stolpensem Ducatum mari Oceano adueniens, cum Boguslao Duce Stolpensi affine suo, & Virgine Elisabeth nova

nupta,

nupta, Cracoviam in sumtibus & expensis Casimiri Poloniæ Regis advenit. Tandem & Ludouicus Hungariæ Rex &c. Skulde mand ikke heraf lære, at Kongen i Cypern hafde faaet Gesandter til sig i sit eget Land fra Kong Casimiro, for at indbydes til denne Høytiid? Og at hand derpaa var gaaen til Skibs, og seylet fra Cypern til Valachiet, for dette Polske Bryllups skyld? Da dog hver Mand veed, at hans Ærinde var gandske andet i Europa, som af Froissarti, Matthæi Villanii, Raynaldi og fleres Historier er bekiændt, og at hand allerede fra Aaret 1362. af, (just da Kæyseren og de tvende Konger, i Ungern og Polen, vare i største Uvenskab, og tænkte mindst paa noget Svogerskab at giøre,) opholdte sig en god Tiid i Italien; siden gik til Frankerige, derfra til Kæyseren, og til andre Herrer; ved hvilken Leylighed og Omkring-Reysen hand indfandt sig ogsaa ved den Cracovske Bryllups-Forsamling, som hand vel meente at være det beste Stæd og en god Leylighed, at faae mange Fyrster og Herrer ofvertalte til hans Forsæt, nemlig en Creutzfart imod Tyrkerne. Og hvad Bruden Printzesse Elisabeth angaaer, da ihvad end de Polske fingerer, var hun slet ikke i Følge med Kong Woldemar, (hand som af Dlugosso, og hans Epitomister Matth. Cromero og flere, kaldes Sigismundus.) Hun hafde bestandigen været i Polen, siden an. 1361. da hendes Fr. Moder hende fradøde, og Kong Casimirus lod hende da komme i sit Hof. Sligt berette de Pommerske Krøniker, og udaf dennem Micrælius saaledes: "Als man zehlet M. CCC. LXI. starb Bogislai Gemahlin König Casimiri aus Polen Tochter, und weil sie mit ihrem " Herren drey Kinder nachließ, als Casimirum V. Bogislaum VIII. und " eine Tochter Elisabeth, als hat König Casimir das Fräulein zu sich ge" nommen, und dieselbe nach zweyen Jahren Kayser Carolo IV. zu Kra" kow mit grosser Königlichen Pracht, in Beyseyn dreyer andern Könige, " auß Hungarn, Dennemarck und Cypern, und vielen andern Chur- und " Fürsten, beygeleget, und ihr einen Brautschatz von Hundert Tausendt " Ungerischen Gold-Gulden mit gegeben; aus welcher Ehe hernach der " löbliche Kayser Sigismund erzeuget ist." Og dette lidet Stykke af denne lærde Mand er en saa god historisk Underretning om bemeldte Bryllups-Høytid, som kand forlanges, langt fornuftiger, end den stadselige Remse og Snik-Snak hos Dlugossus.

§. 39.

Fra Bryllupet i Cracow hafver Kong Woldemar været i Prag hos Kæyseren, ja uden Tvifl giort det høye Brude-Par den Ære, tillige med den nye Svoger Kong Ludwig i Ungern, at følge Bruden hiem. Og er hand da til Prag forblefven, i det korteste indtil Hellig-Tre-Kongers Fest 1364. dette bevises med et Bref, som hand sammestæds af Kæyser Carl forhvervede, og er dateret næste Fredag for bemældte Hell. Tre Kongers Dag, som er den 5 Januarii, saasom Festen faldt i dette Aar
Vid. ind paa en Løverdag. I Originalen staaer dets Datum med disse Ord
Bilag. paa Tydsk: Geben zu Prage nach Godes Gheborte Drytzen hundert
No.22. Jar vnd darnach in dem Vir Sesigestem Jare, an dem nehsten Fritaghe vor dem Obersten Tage. Hvitfeld hafver samme Bref, som hand paa Dansk har ladet ofversætte (a), (langt bedre, om hand hafde indsatt baade dette og flere i deres rette Sprog.) Og hans Translateur hafver ey været klogere, end at mene, det Oberste Tag var det samme som Oster-Tag, og derfore ofversatt det, Fredagen for Paaske (b). Saaledes skulde da enhver Læsere blifve enten nødt til at tænke, det Kong Woldemar var om Paasken til Prag, eller, naar mand tydeligen hafde ofverbeviist dem, at hand om samme Paaske var i Frankerige, beskylde vores omtalte Bref for falskt. En god Lection for dennem, der agte ringe om Critiske og Philologiske Studeringer, uden hvilke mand dog ikke naaer den Kundskab at redde sig ud af slige Labyrinther i Studio historico og diplomatico (c).

Endnu en Post, som jeg nær kunde hafve forglemt, og tiener dog til at bevise, det Kongen ikke er reyst fra Cracow til Prag, førend et got Stykke hen i Decembri. Der er tilforne, ved Aaret 1350. talt om et For-

(a) *Pag. 535. edit. in fol.*

(b) Saaledes blifver vel og aldrig Langfredag kaldet i noget gammelt Bref.

(c) En i Historiis & Diplomatibus saa vel øfvet Tydsk Mand, som Caspar Sagittarius var, har endog ikke vidst at tage sig vare for selfsamme Vildfarelse, som her hos Hvitfeld sees. Thi hand har ligedan i sin *Histor. Gothan. pag. 408.* verteret Donnerstag nach dem Oberstage, *die Jovis post festum Paschatos.* Men Tenzelius har siden ikke forglemt at bemærke denne hans Ukyndighed, og viist, at det bør vede, *die Jovis post festum Epiphaniæ;* anfører og sammestæds et smukt Exempel af Seckendorf. V. Tenz *Supplem. Hist. Goth. pag. 155. §. 65.* Ja den selfsamme Feyl hafver Lünig begaaet i *Codice Diplom. Germ. Tom. I. p. 1223 num. CCXIII.*

Forbund, Kong Woldemar da giorde med Kongen i Polen, som og Hvitfeld under samme Aar extraherer, og siger derpaa, at "denne Confœderation blef atter fornyet 1363. til Cracow ꝛc." Dette er rigtigt; og kand nu her ikke tvifles om, at samme jo, efter de Tiders Viis, er skeet ved Kongens Nærværelse hos Kong Casimir, førend de toge Afskeed med hinanden. Originalen af dette sidste Forbund er ikke mere her; Men en god Vidisse deraf, som Kong Woldemar her hiemme har ladet tage. Jeg vil deels for andre Aarsagers (a), deels for Nafnenes skyld, saavel de Polskes, hvilke Hvitfeld meget urigtigen har afskrefvet, som de Danskes, der har attesteret Brefvet, iblant Bilagere giøre det bekiændt i dets eget Sprog. Bilag. No. 23. Der er ingen Tvifl om, at jo Kong Woldemar hafver gifvet Kongen i Polen et Bref igien, ongefær i samme Stiil og Mening. Og er denne Tractat, som jeg sagde, af saadant Slags, som Herrerne, ikke ved Gesandter, men imellem sig self, naar de personligen fandtes tilsammen, pleyede at giøre og udvexle.

§. 40.

Vores Konge hafde end og besluttet, saasnart hand drog fra Kæyseren, da at reyse ind i Frankerige, og besøge den nye Pave. Til denne Ende hafver hand betimeligen (uden Tvifl, da hand end var nu i Cracow, enten ved den Pavelige Nuncium, eller ved en egen sin Gesandt,) ladet Bilag. sig anmælde, og bekommet Pavens Svar, dateret til Avignon XI. Kal. No. 24. Januar. som er den 22 Decembr. 1363. Med hvilket Svar til Kongen self, er vel ogsaa følget et Leyde-Bref, for hannem og hans Følgeskab og Tienere. Og af bemældte Dato kand nu klarligen sees og kiændes, at det er en mærkelig Feyl hos de tvende Auctores *Vitæ Vrbani PP. V.* og enhver deres Efterfølgere, Theodoricum de Niem in Chronico (b), Bzovium, Spondanum &c. i det de skrifve, det vores Danske Konge indfandt sig hos

(a) En slem Feyl er det i Hvitfelds Danske Version af disse Ord: Exceptis duntaxat Invictiss. Principe, Dn. Carolo quarto, Rom. Imperatore & Rege Bohemiæ illustri, ac Sereniss. Principe Dn. Ludovico Rege Vngariæ, fratribus nostris carissimis: "Hand undtager der udi Kæyser Carl IV. hvad det "Bøhmiske Rige er anrørendes, Kong Ludwig i Ungern, og hans Brødre." Men det angik visseligen Kæyseren i Almindelighed, baade i henseende til Bøhmen, saa og til alle andre hans Lande. Kong Ludwig hafde og slet ingen Brødre mere i Lifve. Men her kalder Kongen i Polen Kæyseren og ham sine fratres carissimos.

(b) In Eccardi *Corp. Hist. medii ævi, Tom. I. col. 1513.* Men alligevel, om Theodoricus de Niem har Ord fra Ord taget dette af Vrbani V. Vitis, eller de af ham, er hos mig uvist.

Paven i Aaret 1363. henved een og densamme Tiid, som Kong Johann i Frankerige og Kong Petrus af Cypern vare der. Langt rigtigere derudi ere Matthæus Villani, Froissart, Chronici Nangiaci Continuator (udi Dacherii *Spicilegio*) og andre, hvilke slet intet mælder om Kong Woldemar til Avenion udi dette Aar. Som nu hans Forsæt var, at vilde ogsaa besøgt Kongen i Frankerige, men hafde alt erfaret, det hand var reyst ofver til Engelland, beraadde hand sig strax paa, ligeledes at giøre denne Reyse, saasnart hand hafde været hos Paven; helst hand kunde saaledes paa eengang see og tale med begge Herrer, Kong Edward og Kong Jean.
Bilag. No. 25. Og er saadant hans Forsæt noksom beviist med det Leyde-Bref, som hand hertil lod sig bestille fra Kong Edward, og findes i Rymeri *Actis* (a). At dog alligevel intet er blefven af denne Engelske Reyse, kand vel hafve haft, ikke een allene, men flere Aarsager. Mand kand mene, at, imedens hand var paa Veyen did, ja mueligt paa den Tiid, da mand, efter Joannis Meyeri Beretning, finder hannem til Gent i Flanderen (b), hand da kand hafve spurdt om den Frandske Konges Dødsfald i Engelland, som skeede til London, den 8 Aprilis, og Kong Woldemar derofver har begifvet sit Forsæt. Ja mand kand og, med lige saa stor Rimelighed troe, at de Tidender, hand bekom fra Danmark, om Tilstanden her hiemme, bragte ham fra denne Resolution at drage ofver Vandet, og til heller at nærme sig imod Fæderne-Landet; saafremt hans Ordres og Foranstaltninger, som hand til Hertug Barnim i Stettin, samt til Hr. Fike Moltike, og andre sine troe Mænd og Raad, hafde gifvet og bekiændtgiort, ey skulde hafve den forynskte Fremgang. Ved disse hans befuldmægtigede var det allerede blefven bestilt i denne Vinter, imedens Kongen var til Avignon, at den Sammenrottelse og store Confœderation af Holster og samtlige Hansestæder, hvorom Hvitfeld taler noget lidet (c), fik et Hul, som mand siger, og tabte en stor Støtte, nemlig Græf Adolff af Holsten i Wagerland: hvilken Herre, efter Kongens Ordre og Bevilling, bekom sin Forlehning fornyet og stadfæstet med Landet Femeren. Dette var tilforne et stort Grief, og en jæfnlig Kiæremaals Materie imod Kongen af de Holstenske Græfver, siden at Kongen hafde taget Landet til sig, som dog hans Fader Kong Christoffer hafde forleent dennem med til Arf, i Aaret 1328.

(a) *Tom. VI. pag. 432.* (b) *Lib. XIII. fol. 161.*
(c) *Pag. 531. f. edit. in fol.*

1328. (a) Men nu, da Græfve Adolff hafde endeligen naaet dette Stykke efter sin Villie, gik hand straxen ofver paa Kongens Side. Hans Forpligt, hvoraf Hvitfeld hafver indført et kort Udtog (b), da Originalen er tregange saa vidtløftig, er dateret til Rødbye i Lolland, Dominica Lætare eller Midfaste-Søndag, som var just samme Søndag, som Kongen stod i Kirken til Avignon, og annammede den viede Rose af Pavens Haand. Paa lige Maade hafver og Hvitfeld haft Ret i at sige, det Kongen var ey endnu hiemkommen (c) og tilstæde, den Tiid Anstanden blef sluttet imellem Danmark og Søe-Stæderne An. 1364. Fredagen for St. Hans Baptistæ Dag. Bilag. No. 26.

§. 41.

Hertil hafve vi nu følget Kong Woldemar paa hans Reyser, foruden alligevel at tale ret meget om, hvad hans Forretninger hafve været paa hvert Stæd. Thi, i hvad hand end maae hafve contribueret til Forliget og den Giftermaals Handel imellem Kæyseren og det Kongelige Polske Huus, er slet ikke skeet ved hans Nærværelse; saasom dette var klar giort, førend hand satte denne gang Foden uden for sit Rige. Mand kand ellers være vis paa, at det ikke hafver været blot og aldeles af Lyst, eller til at vise sin Pragt, at hand reyste saa vidt omkring. I Forsamlingen til Cracow, hvor saa mange Potentater vare tilhobe, kunde vel være gifven Leylighed, til nogen mere Negotiation, hannem og hans Rige til Fordeel, end den eniste Venskabs Tractat, som blef i de sidste Dage sluttet med den Polske Konge. Men nu om Dage vide vi af intet videre. Udaf Kæyseren til Prag har hand maaskee ikke erholdet alt hvad hand kunde forlange; Men alligevel saa meget, at det Bref, som hannem tilforne i Aaret 1350. var gifvet paa de 16000. Mark lødige Sølf, og paa Bye-Skatten i Lybek til aarlig Rente, skulde endnu og fremdeles staae ved Magt: og herom skal jeg siden gifve mere Opliusning. Men hos Paven, ville nogle spørge, hvad kand der hans Ærinde hafve været? og hvad bragte den gode Konge til Veye, eller hiem med sig fra Avignon? Mand kunde svare, med samtlige vore Historicis, den ene saavelsom den anden,

(a) Herom taler Hvitfeld slet intet, enten i Kong Christophori II. Historie, eller andenstæds, alligevel at Original-Documentet hafves her til stæde.

(b) *Pag. 531.* (c) *Pag. 534. edit. in fol.*

anden, at did reyste hand af pur Andagt, at giøre sin Reverentz for Paven, og kysse hans Fod, endeligen at faae en gylden Rose paa Midfaste-Søndag. Thi dette er altsammen, hvad Albertus Krantz, Suaningius, Hvitfeld, Pontanus og Meursius, efter gamle Annaler, hafve vidst at fortælle derom: og lige saa gierne motte de hafve sagt, at de vidste slet ingen Ting. Men til Lykke er udi det Romerske Archiv Pave Vrbani V. Registrant, tillige med flere Pavers, bevaret indtil denne Dag. Deraf hafver Odoricus Raynaldus meddeelt os følgende Efterretning: (a) "Eftersom "Kongen beklagede sig meget haardeligen for Paven, ofver sine ulydige "og opsætzige Undersaatter af Adelen, saavelsom ofver de omkring liggende Søe-Stæder og deres Ofrigheder, hvilke, tvertimod deres edelige Forpligter, stiftede Rebellion og Feyde imod hannem, uden Ophør, "og vilde ey være tilfreds med nogen slags billige Vilkor, eller bevise "ham den tilbørlige Pligt og Lydighed, saa bad hand, at de ved Pavens "Apostoliske Myndighed motte blifve tvungne dertil. Paven giorde "derudi ingen Vanskelighed at føye ham: og udgaf Brefve og Befalninger, til de trende Bispoper, af Camin, af Lybek, og af Linkiøping, "at de motte formane disse Opsætzige og urolige Hoveder til Billighed, "og true dem med Kirkens alvorlige Refselse og med Bands-Straf." Saa blef Kongen derforuden begafvet med et dyrebart Liggendefæe og Forraad af Reliquier og Helgenes Been, til at beprydde fire sine Capeller med her i Siælland, og med en ofverflødig Hob Aflad, til hvem som paa visse Høytider vilde besøge de hellige Stæder, hvor samme Reliquier blefve lagte. Ikke bør jeg fortie, enten hvori Reliquierne bestode, eller hvorhen de blefve destinerede. Her var af Jomfrue Mariæ Hoved-Haar, og noget af hendes Klæder: her var et Stykke af det hellige Kaarses Træe: Her var noget (men ikke veed jeg hvad) af St. Hans den Døbere: noget af St. Jørgen; noget af St. Vincentz; noget af de tu Helgene Nereus og Achilleus: (Thi om disse Sager tilhobe heder det i Pavens Bref, de eorum reliquiis certæ particulæ,) og heraf skulde nu en Deel forvares i vor

(a) *Annall. Eccles. ad an. 1364. n. 14.* Ostendunt Pontificiæ litteræ gravissimas querelas fudisse Valdemarum apud Sedem Apostolicam, in plures proceres, urbiumque ac provinciarum extra Daniam sitarum Magistratus; qui cum Valdemaro fidei sacramento sese obstrinxissent, ab eo desciverant, ac jurata obsequia præstare abnuebant; implorasseque Pontificiam opem, ut Apostolica auctoritate ad officium cogerentur. Cujus justis querelis permotus Pontifex, Caminensi, Lincopensi & Lubecensi Episcopis provinciam dedit, ut censurarum ecclesiasticarum incussa religione perduelles comprimerent.

i vor Frue-Capell ved Vordingborg-Slot; Endeel lægges i St. Jacobs-Capell paa Gurve; Endeel i St. Jørgens ved Kallundborg; og endeligen noget i St. Chriſtoffers paa Siøborg-Huus. Det beſte er endnu tilbage: Paven gaf hannem et eget Bref, hvori mangfoldig Aflad og Synders Forladelſe indeholdtes for alle gudfrygtige Danſke Folk, der af Hiertet bade got til GUd for deres Herre Kong Woldemar (a). Og i et andet Bref, tog hand hannem og hans hele Kongerige, med alt hvad hand hafde og eyede der inden og uden for, i St. Peders og den hellige Kirkes Hævd og ſærdeles Beſkyttelſe; Ja giorde ham deelagtig udi alle de gode Giærninger, ſom ved Guds Naade virkedes og ſkeede i den hellige Romere-Kirke fra ſamme Dag af. Lad nu nogen komme og ſige, at Kong Woldemar bragte ingen Ting med ſig hiem fra Avenion, uden en Gylden-Roſe, med nogle blotte Velſignelſer, og den Fornøyelſe at hafve talt med Paven! Ja vores Konge vidſte ogſaa nok at ſkionne paa ſaadan ſtor Gunſt og Velgiærning; og aldrig hafver Vrbanus V. fundet ſtørre Taknemmelighed hos nogen, end hos Kong Woldemar. Den varede og ſaa længe Kongen lefvede. Vrbanus døde fem Aar før hand: og vores Konge, ſom var meget flittig, i at ſpørge om, og tage Deel udi alt hvad denne ſaa fromme Pave angik, fik omſider den Fornøyelſe at høre, det hand giorde ogſaa Mirakler efter hans Død. Hvorfore hand var ikke ſeen, i at ſende til hans Eftermand Pave Gregorium XI. og bede ham paa det indſtændigſte, at hand vilde jo ſørge for Vrbani Canoniſation med førſte. Gregorius ſvarede, og takkede "hannem mangfoldigen, berømte og meget "ſaadan hans Andagt, Omſorg og Nidkiærhed i Herren. Og hvis det

Bilag. No, 27.

See Bilag. No, 28.

kom

(a) Dette finder jeg tilſammen vel værdt at anføre af Raynaldi l. c. med hans egne Ord: Ornata eſt Dania Sanctorum reliquiis, quas in pluribus templorum regni Daniæ ſacellis collocandas Vrbanus Regi Valdemaro contulit. Ad cujus etiam graciam ac preces, ut populos ad eas venerandas pelliceret, Pontifex nonnulla indulgentiarum præmia iis eſt impertitus, qui ea ſacella ſtatis diebus pie obirent: " Cum, inquit, ſicut accepimus, chariſſimus in Chriſto filius noſter Valdemarus Rex Daciæ illuſtris de B. " Mariæ Virginis glorioſæ crinibus & veſtibus, & ligno S. Crucis, & de B. Joannis Baptiſtæ, S. Georgii, " S. Vincentii, Sanctorum Nerei & Achillei, ſacris reliquiis certas particulas, nuper eidem Regi per " nos traditas & conceſſas, in capellis ſanctorum, Mariæ de Wermburgh, & Jacobi de Gorue, & Georgii " in Kalingeburgh, & Chriſtophori de Syöburg, caſtris Roskildenſis Diœceſis proponat cum devotione " debita collocare" &c. Affecit etiam Chriſti Vicarius nonnullis indulgentiarum præmiis pios Danos, qui pro Valdemaro ſacras apud Deum preces funderent; tum etiam ipſum ac regnum in B. Petri & ſedis Apoſtolicæ clientelam accepit; tum omnium piorum operum, quæ in Eccleſia fiunt, ſingulari quadam prærogativa participem eſſe voluit.

"kom dertil, at Sal. Vrbanus skulde, udi begges deres (Gregorii XI. og " Kong Woldemars) lefvende Lifve vorde ophøyet i Helgenes Tal, skulde " mand ey forsømme at lade Kongen det vide." Dette Svar (a) er skrefvet og dateret den 23 Augusti 1375. og derpaa er vores Konge død tu Maaneder derefter, den 25 Octobr. Med Vrbani V. Mirakler faldt det ogsaa bort, og mand hørde siden ikke synderligt tale derom i Verden (b). Endnu er der meget mindre Formodning til, at nogen af Kong Woldemars Efterkommere skal herefter bekymre sig om hans Canonisation.

§. 42.

Veyen som Kongen derefter er dragen hiem ad, veed jeg endnu indtil denne Dag ikke ret fuldkommeligen at forklare, eller hvad Fyrstelige Personer hand videre har besøgt paa Reysen. Af Jo. Meyeri *Annalibus Flandriæ* har jeg tilforne berettet, at hand var til Gent; hvilket ogsaa bevidnes af Marchantio, in Flandria descripta (c). Saa forekommer ogsaa i den Straßborger Krønike, som Joannes Schilter har udgifvet, at hand var i Straßborg samme Aar 1364. men opholdte sig der ikkun een Nats Tiid (d). Jeg har og fundet i en skrefven Cølniske, (som endes med anno 1419. og hvis Skrift seer ud efter samme Tiid,) dette antegnet: In t' Jare M CCC LXIIII. quam der Coninck van Denemarkt weder zu Cöllen, vmb die heilge drii Coninghe zu schauwen. Hvoraf mand seer, at hand ey allene nu, paa denne sin Hiem-Reyse fra Frankerige, var til Cøln, men at hand ogsaa hafver været der engang tilforne. Men hvad Tiid var da dette? derom findes ikke mindste Ord i bemældte Manuscript; og mindre endnu i den trykte Krønike (e), hvilken er vel fem eller sex gange større end den skrefne, og taler ikke om vores Konge af Danmark, den vi nu om handle, paa noget stæd. Men hvo veed ikke, at saadanne Skribenteres Silentium gifver hverken fra eller til? Tusinde mærkelige

(a) Dette Pave Gregorii XI. Bref, som indeholder flere Materier, skal herefter mere omtales.

(b) Consenuit ea religiosa actio de miraculis Vrbani, quæ oborto postea schismate instaurata est. Libellum enim ejus gesta continentem, consentientemque omnino dictis antea à nobis, Massilienses Monachi S. Victoris, ac Petrus Olmarius Canonicus Aquensis, procurator Caroli Franc. Regis & Ludovici Andegavensis, aliorumque Principum nomine Clementi VII. Anti-Papæ porrexere, ut cœlitum numero adscriberet. Odor. Raynald. ad *an. 1370. n. 23.*

(c) *Lib. 2. pag. 257.* (d) *Pag. 367.*

(e) Hvis Titel er, Chronica der Hilligen Stat Cölln, *in fol.* trykt i Begyndelsen af Sec. XVI.

kelige Ting passere hos dem, som de glemme at tegne an; og det er ikke altid de mærkeligste, som de giore den længste Snak om. Jeg er i Tanke, at det hafver været i samme Aars Januario, eller i Februarii Begyndelse, at vores Konge har været første gang til Cøln, nemlig imellem at hand var til Prag hos Kæyseren, og i Avignon hos Paven. Thi, naar hand er dragen fra Prag strax efter hell. Tre-Kongers Dag', og hand ey er kommen til Avignon forend den 26 Februarii, som Vrbani V. *Vita* udtrykkeligen bevidner, saa blifver jo Tiid nok for ham, at besøge de hellige Tre-Konger i Cølne udi dette Intervallo. Der har hand da uden Tvifl været i Selskab med Kong Petro af Cypern, og de hafve da været begge didhen i Følge fra Prag. Vel hafver Henricus Pantaleon i hans *Historia Ordinis Equitum Joannitarum* (a) gifvet at forstaae, det Kong Woldemar og Kong Petrus skulle hafve været begge med hinanden til Cølne i Aaret tilforne, den Tiid Kongen af Cypern nyligen var kommen ud af Italien ofver Alpes, og gik da først til Basel og Straßborg, og derfra til Cøln, hvor hand antreffede eller fandt for sig Kong Woldemar af Danmark, og siden skal Kong Petrus være reyst til Paven til Avignon. Men jeg bærer ingen Betænkning, i at sige dette at være falskt. Pantaleon har og i alle sine Skrifter, saavel i denne *Historia Joannitarum*, som i flere, gifvet for mange Prøver paa sin U-efterretlighed, at hand her ikke kand staae til Troende udi videre, end som i Hofved-Sagen; Og denne er, at høybemældte tvende Konger, vores og den Cypriske, hafve været eengang tilsammen i Cøln. Men Tiden, naar dette er skeet, har Pantaleon ikke været lykkelig i at hitte. Det er saa klart som Solen, at Kong Petrus af Cypern var endnu ikke ude af Italien, forend engang i Martio, og den 29 Martii var hand alt i Pavens Gaard til Avignon. Hvor skulde hand da fra Alperne hafve giort de Reyser, igiennem Graa-Bündterne og Svitzerland, og i Tydskland lige til Cøln, og siden til det aller-nederste i Frankerige i saa faae Dage? Jeg vil vise gandske tvert imod: Marino Sanuto, i sin Historie om Hertugerne i Venedig, skrifver at hand kom til Venetien med 3 Galeier den 5 Decembr. 1362. og at hand forblef der i 22 Dage (b). Siden fortæller Donatus Bossius i den Milanesiske Historie,

(a) *Lib. IV. p. 102.*

(b) A' 5 di Decembre del detto anno il Re Pietro di Cipro venne con tre galere a Venezia, per volere passare in Francia per certe sue faccende. Et il Doge con Bucintoro gli andò in contro fino a San Nic-

rie, om hans Ankomst til Milan, hvor hand var indtil den 1 Februarii: derfra drog hand til Papia, og endelig til Genua (a) og fra Genua er hand visseligen ey gaaen til Svitzerland; (som var heller ingen Gien-Vey til Provence og Dauphiné,) men hand er med sine tre Galeyer seglet til den Franske Kûst, nemlig til Marseille (b) da hand derefter mod Sommeren forlod Frankerige, har hand været baade til Straßborg og Cøln: At hand ogsaa skulde være kommen til Basel, kunde mand gierne tillade, hvis det ikke saae ud til, at være et Tillæg af den gode Pantaleons eget Fund, og en Følge alleniste af den Reyse-Route ofver Alpes, hand hafde fingeret (c). Og ikke findes der noget Ord om hos de Sweitzerske Skribentere, og ey i den Baßler-Krønike, som Vrstisius har udgifvet. Derimod staaer hand (oftbemældte Cypriske Konge) vel saa tydelig baade i den Straßborgiske og i den Cølniske. I den første heder det af Schilters Edition: "Do men zalte M. CCC. LXIII. Jor, do fur der "Künig von Zipern zu Dûtschen Landen. Und wart um eine Mervart, "und kam um die Sungichten gen Straßburg, und wart erlichen empfan-"gen mit den Glocken und von der Pfafheit. Und die Stat schenkete ih-"me drû Voder Wines. Der was eines virne, eins nûwe, und eins rot. "Und wieder XVI. Phunden Fischen. Und C. viertel Habern. Und men "hovierte ime mit den Frowen und mit Stechen an dem Rossemerkete. "Und an dem dirten Tage fur er enweg mit Schiffen, alse er auch was "komen den Rin abe." (d) I den haandskrefne og mindre Cølniske: "In

Niccolò di Lido. - - - Ora il detto Re stato a Venetia ventidue giorni, poi si parti per andare in Francia. Zanut. *Vite d' Duchi di Venezia, col. 655.* in Muratorii *Scriptor. Ital. Tom. 22.* vid. & Hieron. Rubei *Hist. Ravenn. lib. 6.* ad an. 1363.

(a) XII. Calendas Februarias 1363. Petrus Cypri Rex cum equitibus centum octoginta à Bernabone & Galeatio honorificè Mediolani hospitio receptus est, mansitque ibi dies duodecim. Inde postea digressus, Papiam primùm, dehinc Genuam profectus est. Donat. Bossius, citante Baluzio in *notis ad vitas Papar. Aven. T. I. p. 983.*

(b) Og saavidt holder jeg for at Matthæus Villani har ret, naar hand siger *lib. XI. cap. 34.* Io Re di Cipro contre galee apportato andò a Vignone al Santo Padre, per ordinare edar modo con lui al passagio oltre mare &c. Men at dette var i Decembri 1362. tager hand feyl udi, og confunderer det med hans Ankomst til Venedig.

(c) Pantaleon har indbildet sig denne Reyse ofver Alpes, ligesom vi forhen har seet at Dlugossus forde ham per mare Leoninum usque ad Walachiam, & deinde per Walachiam & Russiam usque in Poloniam.

(d) Siden in an. 1363. læser mand i samme Krønik: "Do men zalte 1364. Jor in dem Winter "darnoch do der Künig von Zipern was ge Stroßburg gewesen, do koment Hertzoge von Brabant, und "der

"In dem Jare MCCCLXIII. qvam der Konink van Cypren zu Cøllen, "umb die Hilge drie Koninghe zu beschauwen, und voir alle Lant byß "in Engelant und Britannien und Franckrich biis zu Fenedigen, und "von dannen weder heym zu Lande." Og det samme læser mand ogsaa i dend større, som er trykt, og dertilmed en vidtløftig Beskrifvelse af benæfnte Konges skiønne Person og Egenskaber. Men endnu paa saadan Tiid var Kong Woldemar ey udreyst her fra Danmark. Derimod holder jeg for heel rimeligt, at efterat disse tvende gode Konger hafde været tilsammen til Bryllupet i Cracow, og derfra følget Kæyser Carl til Prag, hafve de taget Afskeed fra hannem i Januario strax efter Hellig Tre-Kongers Dag; og, efter som Kongen af Cypern agtede sig nu til Hertugerne af Gylich og Brabant, siden til Græfven af Flandern (a), har Kong Woldemar taget sig paa at giøre ham Selskab et langt Stykke, og i stæden for at drage sin egen Vey, igiennem Bæyeren, Würtenberg, Elsatz ꝛc. ned i Frankerige, er hand følget med Kong Petro lige til Cølln

 am

"der Hertzoge von Lutringen gen Stroßburg. Den hovirte men auch vaste. Desselben Jares kam auch "der Künig von Dennemarg gen Stroßburg. Und was nuwent über Nacht do, und also heimeliche, das "es wenig Lütes bevant." Kong Woldemar har da meget hastet, og hans Leylighed har ey været, at lade sig holde op med Straßborgernes Hovering.

(a) Denne Kong Petri Reyse-Route findes saaledes omstændeligen hos Froissard (*fol. 122. a edit. de Paris 1530.*) hvor der staaer, at da hand udi Prag, hvor hand var i tre Uger, hafde taget Afskeed med Kæyseren, drog hand derfra til Hertugen af Gylich, siden til Brabant, og endeligen til Brygge i Flanderen, og blef paa hvert et Stæd prægtigen imodtagen. Den liden Forseelse i Aars-Tallet, som Froissard har begaaet i foregaaende Capitel (*fol. 121. b.*) med at føre oftbemældte Konge til Pave Vrbanum ved Kyndelmisse-Tiid an. 1362. maae rettes, af de forhen citerede Italiænske Historicis, samt af Scriptoribus vitæ Vrbani V. Thi Vrbanus blef jo ikke Pave førend sidst i dette Aar, og Kong Petrus kom ey til ham, førend i Fasten 1363. Jeg kunde vel ogsaa tillægge et Vidnesbyrd af en anden Skribent, som har gifvet sig ud for een af denne Konges egne paarørende, nemlig Fr. Stephano Lusignano af Cypern, hvilken opholdte sig i Frankerige i K. Caroli IX. og Henrici III. Tider, og var en Munk af Prædiker-Orden. (V. *Scriptor. Ordinis Prædicator.* per Quetif & Echard *Tom. II. pag. 300.*) Denne udgaf en Historisk Beskrifvelse af den Øe Cypern, som er paa Italiænsk trykt til Bologna an. 1573. in 4to. Siden lod hand den oversætte i Fransk, og meget forøge, trykt til Paris 1580. in 4. Udi denne sidste Edition hafves en Artikel om vores Kong Petro, (pag. 144. b. ff. men intet i den første;) begyndende saaledes: Pierre de Lusignan, Comte de Tripoli, succeda à son pere au Royaume - - - il obtint le surnom de Grand, à raison de ses entreprises genereuses, & glorieuses expeditions. Ce Prince courageux passa derechef en Europe, desireux d'achever & mettre à fin l'entreprinse de son pere. Il se retira donc premierement à Naples vers son beau-pere: de là au Senat de Genes, puis en Lombardie, vers l'Empereur Charles IV. lequel y estoit pour lors. Il s'en alla aussi en Pologne aux nopces de Polislas, ou se trouverent deux autres Roys, de Dace, & de Boheme. Retournant par l'Allemaigne, il vit le Roy des Danois en la ville de Cologne. &c. Uagtet nu den Feyl, hand har begaaet i det forige, troer jeg dog at hand har været rigtigen nok underrettet om denne sidste Omstændighed til Coln.

am Rhein, og har da besøgt de hellige 3 Konger for første gang. Siden, da vores Konge drog ud af Frankerige igien, og hiem ad, er dette skeet, som den haandskrefne Cølnitske beretter. "In t' Jare 1364. qvam der "Conink van Denemarkt weder zu Cølln" &c. At nu den Cypriske Konge har giort sig ald Umage, med at ofvertale vores Konge til at tage Deel i det forehafvende Kors-Tog imod Tyrken, for hvis skyld allene hand var reyst til Europa, er gandske ingen Tvifl om. Kand og meget vel være, det Kong Woldemar har engageret sig med Vilkor, at saafremt der blef noget af for Alvore, og hvis een eller anden af Kongerne, og i sær Kæyser Carl, drog afstæd i egne Personer, til det hellige Land at frelse, hand da ikke heller vilde spare sin Person. Ja, hvad noksom er vist, er, at udi Vinteren tilforne, An. 1363. da baade Kong Jean i Frankerige og Kongen i Cypern vare tilsammen i Avignon, blefve de begge af Pave Vrbano Korstegnede, og hin, nemlig Kong Jean, af Paven næfnt og bestallet til Capitain-General i denne Tyrken-Krig. Saa feyler det ikke heller paa Vidnesbyrd af de gode og troværdige, der sige (a) at Kong Woldemar blef ogsaa i Avignon Korstegnet af Paven til samme Kreutzfart. Hvilket jeg gierne kunde lade staae ved sit Værd, hvis jeg ikke hafde derimod efterfølgende Skiæl at erindre: først beroer dette Sigende blot paa de tvende Auctores Vitæ Vrbani PP. V. der hafve ført os alle tre Konger, Jean af Frankerige, Woldemar af Danmark, og Peter af Cypern til Avenion at besøge denne Pave udi een og den samme Vinter eller Foraar 1363. (b) Hvilket umueligen gaaer an med den Danske Konge, og som, foru-

(a) Spondanus, Raynaldus, og en Deel flere.

(b) Det første og vidtløftigste Skrift af disse tvende hafver saaledes: Post dictam etiam promotionem Vrbani Papæ satis citò venerunt Johannes Francorum, Petrus Cypri & Daciæ Reges, causa ipsum visitandi, sibique reverentiam exhibendi: Qui demum cum suis, voluntate & deliberatione & consilio, ad faciendum generale passagium ultramarinum, & specialiter contra Turcos, se mutuo adstrinxerunt, fueruntque cum multis aliis magnis & notabilibus viris cruce signati per dictum Papam. Qui etiam pro tunc crucem contra dictos Turcos prædicavit, ordinans dictum generale passagium, cujus Capitaneum constituit Joannem Francorum Regem, personaliter onus hujus modi in se suscipientem &c. Men udi *Vita secunda* staaer allene dette: Die 26 Februarii Rex Daciæ intrauit Curiam. Qua de causa ignoratur. Siden, efter nogle Linier om andre Ting: Mensis Martii die Mercurii 29 Petrus Rex Cypri intrauit curiam, & in die Veneris cruce signatus est per Dominum Papam, una cum filio Regis, & multis nobilibus, contra Turcos. Min Tanke er, at disse Vitæ ere sammenflikkede af den Pavelige Hofmesters og Ceremonie-Mesters Protocoll, som maa skee, da hand anskref Dagene og Maanederne, har ey just tegnet Aars-tallet derhos. Saaledes har den Canonicus Bunnensis, som Baluzius siger at være Scriptor secundæ vitæ, giættet sig til, at dette skeede udi eet og samme Aar. Og Vita prima & longior synes at være noget vel yngere.

foruden hvad jeg derimod ellers har anført, aabenbarligen imodsiges og refuteres af Pavens skriftlige Svar til Kongen, da denne anmældede sin Komme; hvilket Svar er jo dateret Avenione XV. Kal. Januar. anno 2do. (og dette annus 2. gaaer fra d. 28 Octobr. 1363. til Aars-Dagen 1364.) Dernæst motte jeg spørge, hvis Kong Woldemar hafde forbundet sig til Kreutz farten, og ladet sig af Paven Korstegne an. 1364. paa samme Maade som de andre i forrige Aar, hvorfor hafver da Paven udi de skiønne Brefve hand gaf ham, og som Raynaldus deels indførrer gandske, deels extraherer, forglemt at mælde om slig vores Konges merite, iblant de andre Berømmelser af hans Andagt? Jeg troer endogsaa, at Paven var i dette Aar kommen paa andre Tanker, nemlig at opsætte denne Tyrken-Krig et Stund, og desforinden at bruge Kæyseren og andre Magter til at faae den urolige Milaneser Bernabo tilrette satt og tvungen; hvilken Kong Petrus af Cypern hafde i forgangen Aar interesseret sig for og forligt med Paven (a), men som siden hafde fanget nye Ufred an imod Kirke-Staten og dens Vasaller. Tilmed hafde Kæyser Carl IV. ingen stor Forhaabning gifvet den Cypriske Konge til Kreutzfarten; og hans Svar, som var det fornufftigste i Verden, hafver mand ogsaa hos Pantaleon. (b) Og Kong Jean, der skulde været General, besluttede nu strax derpaa denne sin nye Bestalling, med alle sine Lifs Dage, i Engelland. Kort sagt, jeg slutter at Kong Woldemars Løfte til Kong Petrus har alene været vilkorlig, nem-

(a) Dette bevidner Hieron. Rubeus i *Historia Ravennatum lib. 6. an. 1363.* og flere Italiænere.

(b) Cyprius cum Mantuam ad Carolum venisset, atqve multis rationibus affirmaret, facile ei fore, ut sepulchrum Domini reciperet, Syriamque subjugaret, si ab eo reliquisque Christianis Principibus adjuvaretur, ferunt Carolum respondisse, probare se Regis dicta, laudaréque Pontificis adhortationes, sed et Regum Franciæ Daniæque conatus magni se facere, qui pientissimis studiis immortui essent, nec sibi aut opes aut voluntatem deesse, quibus sacrum bellum gerere posset aut vellet, si è re christiana esset, sanguinem multorum bonorumque effundere pro rebus Syriacis; fieri equidem non posse, quin maxima fidelium strage recuperentur, cujus cædis rationem non habere, magis carnificis, u m Principis ingenium deceat. Deinde etiam regionem inter medios hostes occupatam in fide diutius à nullo retineri posse: proinde Christiani non esse, tanta hominum jactura tantillum gloriolæ ambire. Ceterum nequis impensarum onere ipsum interfugere putet - - quicquid reliquum erat pecuniarum, quod ad bellum Mediolanensi inferendum attulerat, Cyprio regi assignavit - - ea pecunia Cyprius instrûctus, eaque addita, quæ à Dano, Anglo, Franco acceperat, Venetias pervenit &c. Men alt dette hører til an. 1365. da Kæyseren var i Italien: Og at Pantaleon her skrifver Kong Woldemar død, lige saa vel som Kongen i Frankerige, beviser, at hand har skrefvet en god Deel af sit eget Hoved, som jeg og tilforne har beskyldt ham for.

nemlig hand vilde rette sig effter Kæyseren og de andre Konger, og da blef det Tiids nok at tage Korset og Løfftet paa sig, til at slaaes med de U-christne i Asia og Africa: des imidlertid hafde hand nok af onde Christne at drages med her hiemme i sine egne Lande (a).

§. 43.

Hvad sig anbelanger Kongens Hiemkomst her til Landet, da taler Hvitfeld ey derom, førend in Anno 1365. sigende: "Den Tiid "Kong Woldemar indkom igien udi Riget, forligte hand sig med de "Holstenske Herrer," (forstaae Græferne Henrich og Claus; thi med Adolff var Forliig allerede giort i Kongens Fraværelse, som før er sagt:) og

(a) Udi een af Francisci Petrarchæ Tractater, *de Vita solitaria*, (*Tractatu IIII. cap. 2.*) forekommer en Passage, hvorudi hand, iblant andre Konger, som hand bebreyder deres Forsømmelse af Kreutzfarten, ogsaa tydeligen sigter til vores Kong Woldemar. Det er bekiændt, at denne i sin Tiid meget lærde og ypperlige Mand hafde den Svaghed, at være ofvermaade indtagen af dette slags Nidkiærhed, at vilde hafve Kæyseren og samtlige Konger i Europa afstæd, til at fordrifve Tyrkerne, og frelse af deres Vold det Hellige Land, saasom vor Herres Christi Fæderneland. Herom skref hand ikke alene meget, men ogsaa heel ifrigen og med en skarp Pen. Den Stæd, som jeg nu mener, der dog ikke er af de skarpeste, vil jeg her nu indføre heel og gandske, paa det man kand dømme, om jeg ikke har Ret i at tilegne Kong Woldemar dens sidste Periodum. Hand skrifver saaledes: Circumspice, oro, & percurre provincias, & quære quid agatur apud nos. Gallus & Britannus litigant. Quinque jam lustra volvuntur, ex quo non Christus & Maria, sed Mars & Bellona inter illos Reges regnant. Cumque jam ferrum utrinque lentescat, nihil ferrei animi molliuntur, nec dum imber sangvineus tantos irarum lenit ardores. Itaque tametsi quidem inopinabile apud nos, apud avos & proavos inauditum erat, hunc modò longè nostrorum Regum maximum multo impar hostis in vincula traxerit, nec fortuna amplius tanti regni pondus ferre potuerit. Nullus tamen ideo rerum finis; primogenito capti Regis arma retentante. Vnde, ut vides, nunc maximè bellum tonat; nunc ex integro regii coëunt exercitus, & Christo refundendus sangvis invidiæ consecratur. Hispanus ille major hæres, per ignaviam finit intra suos fines fratres, proh pudor, angusto in scopulo majestatem Christi nefariè blasphemari. Hic verò qui littora nostri maris incolit, nil præter aurum Venetorum, ac sangvinem Januensium sitit ac cogitat, avaritiæ imperiô illorum satelles, horum hostis; ab illis auro vinctus, ab his ferrô victus. "Ille autem extremus Regum "sonoris ac refluis Oceani fluctibus obsurduit, ut de tam longinquo suspiria nostra non audiat, & "in occidente ultimo sepultus, quid agat oriens, non curat." Hvad som herudi siges om de Franske, Engelske og Spanske Konger, er noksom klart af Historierne. Men hvem ere de tu sidste, hand omtaler? Den ene blifver vist nok Kong Petrus den yngre af Cypern, en Søn af den saa ofte af mig bemældte Kong Petro, vores K. Woldemari Ven og Reyse-Staldbroder, der blef an. 1369. myrdt af sine Brødre. Hans Søn, den unge K. Petrus, blef kronet i Cypern an. 1372. og fik Aaret derefter Krig med Genueserne, hvor hand blef ofvervunden, og motte indgaae haarde Vilkor, (See Vbert. Folietæ *Hist. Genuens. lib. 8.*) Hvoraf sees, at Petrarcha har skrefvet dette kort for sin Død. Men den sidste Konge, qui Oceani fluctibus obsurduit &c. kand vel ey være nogen anden end Kong Woldemar; efterdi her jo noksom tilforne er talt om den Engelske Konge.

og er dette Bref dateret til Kolding Aar 1365. Mandagen for S. Canuti Konges og Martyrs Dag. Men dette er jo in Julio, da hand hafde været saa nær et heelt Aar hiemme. Derimod hafves et Document her tilstæde, som Kongen har self nærværendes ladet forfærdige paa Wordingborg 1364. paa St. Hans den Døberes Halshuggelses Dag, som er den 29. Augusti. Saa at hand da maae være alt hiemkommen i det mindste nogle Dage tilforn. Samme Document er en Vidisse, som Kong Woldemar her lod sig giøre ved Hertug Erich af Saxen, udaf det Bref, hand sidst hafde forhværvet af Kæyser Carl, til Stadfæstelse paa de forrige in anno 1350. gifne, og i sær paa det Skyld- og Pante-Bref lydende paa Bye-Skatten af Lybek.

Det kommer da saaledes, nu paa dette Stæd, til paß, at jeg fremfører, hvad jeg tilforne, under an. 1350. har lofvet at bemærke om denne Lybekske Bye-Skat, foruden hvad som den Tiid blef sagt. Hvitfeld har endogsaa udi nærværende Aar 1364. giort nogen Mældning derom, ved Leylighed af den Confirmation, som Kæyseren gaf paa sit forrige Bref, der nu allerede var 14. Aar gammel. Samme Confirmation indfører Hvitfeld paa Dansk ofversatt; og taler saa aldrig, her eller andenstæds, noget meere om een saa vigtig Ting: da jeg dog troer, at en hver, der læser vore Danske Historier med nogen Efftertanke, falder strax paa, at attraae en Continuation af dette Stykke; jeg mener en Underretning, (1) om Kong Woldemar ogsaa har virkeligen nødt og oppebaaret denne Styre og Skat af Staden Lybek, (hvilken jeg siden skal vise, at hafve været Aarligen 1200. Guld-Gylden) (2.) om ogsaa nogen af hans Efterkommere har nødt den, efftersdi Brefvet liuder paa dennem alle, saa længe som de 16000. lødige-Mark Sølf stode endnu ubetalte af Kæyseren eller Riget. Skulde Hvitfeld hafve vidst self noget, disse tvende Spørsmaal angaaende, (som jeg tvifler paa,) da hafde hand vel ikke sparet at sige os det. Men aldrig har jeg fundet det i hans, ey heller i andres Skrifter; naar jeg undtager den eeniste Cornelium Scepperum, der udi sit Svar for Kong Christiern II. imod Lybekkernes Skrift, hafver offentligen forekastet Staden Lybek dette, og paastaaet, at den hafde aldrig betalt Kong Woldemar, eller nogen hans Effterkommere, denne Skat, men foragtet Kæyser Caroli IV.

Befalning derom, og vare endnu i dette Aar 1524. til Rest, og hver en
Penning deraf skyldig til Kongen af Danmark; som hand ogsaa giør
dem en Beregning paa, nemlig paa saadan Sum, som den gode Mand
forstod at regne hende ud til. Jeg skulde da holde for, at det var Uma-
gen værdt i en Historie, at indgaae i denne curieuse Materie, og at
jeg burde bekiændtgiøre saa meget herom, som indtil denne Tiid er mig
forekommet. En rigtig Ofversættelse af Kæyserens Obligation og
Pante-Bref hertil hørende, dateret Budissin 1350. Fredagen efter
S. Valentins Dag, har jeg tilforne meddeelt §. 21. og Udskriften af sam-
mes, samt et andet Brefs, Confirmation, dateret til Prag, Freda-
Bilag. gen for Hell. 3. Kongers Dag 1364. skal vorde ex Originali i Tydsken
No.22. meddelt iblant Bilagerne. Udaf hvilken Kongen, strax efter sin Hiem-
komst, lod giøre den føromtalte Vidisse ved Hertug Erik af Saxen,
hvilken ligeledes endnu findes. Saa kommer da vores Spørsmaale, om
Kong Woldemar hafver og nødt Frugten af disse Brefve, nemlig, om
hand effter det første Bref har oppebaaret den Lybekske Bye-Skat fra
An. 1350. af og fremdeles, og siden ligeledes, effter Confirmations-
Brefvet, fra An. 1364. haft endnu got deraf. Hvad Aarsage jeg hafver
til at sætte, om ikke alt, dog noget deraf i Tviflsmaal, skal jeg ret nu
komme frem med. Det er ingenlunde den Aarsag alene, at derom
hafves ey det allerringeste mældet i nogen Lybeksk Krønike. Disse vide
samtligen vel at tale om, at an. 1341. hafver Markgræf Ludwig af
Brandenborg bragt dennem Brefve til fra sin Hr. Fader Kæyseren, at
hand skulde være deres Schutz-Herre, og skulde nyde den Aarlige Skat
og Told af Staden. Hvorfor hafve da disse got Folk fortiet saa gandske
og baaret Dølg paa Kæyser Caroli IV. Befalning om at betale samme
Skatt til Kong Woldemar? Skulde denne ey være dem bekiændt giort?
Et daarligt og alt for ufornødent Spørsmaal? Kongen, som aldrig
forsømmede Penge-Sager, hvor hand hafde nogen at fodre, har baade
skikket dem Transsumpt af den Original, som endnu her i Archivet fin-
Bilag. des, og derforuden sørget for at de fik en lige lydende Original directè
No.29. fra Kæyseren self. Denne samme maae mand og tilstaae, at være saa
skarp, strictè og alvorligen conciperet, som kand paafindes. Og hvor-
fore skulde den da ey være blefven effterlefvet? Jeg troer, at det ogsaa
er skeet, i nogle Aar effter hinanden, saa længe mand intet finder mæl-

det

det om nogen Misforstand imellem Kongen og Staden Lybek, og maaskee indtil Annum 1360. J Aaret 1356. da det høytidelige Herre-Mode blef holdet af Kongen i bemeldte Stad, hvor alting tilgik i stor Venlighed, hafver vel denne Sag endnu ikke haft nogen Vanskelighed. Men hvad siden? Kongens Krigs-Tog paa Skaane, hvor Lybekkerne hafde stort Oplag af Kiøbmands-Vahre, og hafde, i de Holsters og siden i de Svenskes Tiid, nødt anseelige Friheder i deres Handel, har vel giort det største Skaar deri. Kongen lagde Haand paa hvad hand fandt for sig, og har ey vildet stadfæste dem saadan ofvermaadig Frihed, som de vare tilvante, hans Undersaatter til Fortrykkelse. Siden veed mand jo, hvad som paa Gothland og i Visby passerede an. 1361. som gaf Aarsag til ald den Feyde og Fordærvelse, der skeede paa begge Sider, meest paa Danmark, næsten i ti Aar derefter. Og i ald denne Tiid er vel ingen Skat med Lybekkernes Villie blefven Kong Woldemars Bud, i hvor stærk end Kæyserens Befalning var, følgagtig. Ey heller kand det siges, at Kæyseren har i nogen Maade bekymret sig om Kongens og deres Krig tilsammen, og enten self eller ved andre taget sig dennem an til Beskiærmelse: Saasom det og ikke var nogen Rigs-Sag, men allene Hænse-Stædernes i Fællig. Men hvorledes er det da tilgaaet med Skatten? Hr. Hoff-Raad og Archivarius Glafey i Dreßden hafver for en 13. Aar siden udgifvet et *Diplomatarium Imp. Caroli IV.* som indeholder halfandet Aars Brefve, nemlig for det hele Aar 1360. og indtil medium Jul. 1361. Derudi forekommer tvende Kæyserlige Assignationer, begge udaf eet og samme dato, Idus Jun. 1360. Hvorudi Lybekkerne befales, at lade følge og betale deres Byes Skat, som de Kæyseren og Riget ere pligtige, til Churfyrst Rudolff af Saxen, eller hans Bud, og naar de den hafde erlagt imod hans Quittering, Bilag. skulde denne være dennem lige saa fuldkommen gyldig, som hvis den af No. 30. Kæyseren self var gifven. Det ene af disse Brefve liuder paa samme 31. Aar, som det er skrefvet, nemlig 1360. det andet paa de næst efterfølgende tre Aars Skatter 1361. 1362. og 1363. Om nu ligedanne Brefve og Assignationer skulle findes for noget af de forrige Aaringer, førend An. 1360. paa Hertug Rudolffs Nafn, veed jeg ikke hvor mand kand faae opliust, med mindre Lybekkerne ville self hielpe dertil af deres Archiver. Jeg skulde neppe troe det. Men at det er skeet paa selfsamme

Maade i Aaret 1364. og at Churfyrst Rudolff af Saxen hafver taget Skatten af Lybek, eller ladet den tage, imod sin Qvittering, in Septembri dette selfsamme Aar, som Kong Woldemar bekom Kongens Confirmation derpaa in Januario næst tilforne, er sikkert: og dertil er
Bilag. blefven brugt Kæyserens Assignation og Befalning til Lybekkerne, da-
No. 32. teret til Budissin Aaret tilforne 1363. den 16de Martii. Dette gjøres beviist med tvende Documenter, som her ere tilstæde udi det Kongel. Archiv, iblant de Lybekske Sager, hvoraf det ene er Kæyserens bemeldte
Bilag. Assignation, det andet Churfürstens Qvittering, dateret Prag 1364.
No. 33. ipso die decollationis B. Johannis. Og hver af disse er i sin Vidisse indbefatted af Biskop Bertram i Lybek. Og hvad er da nu her at lære, af samtlige disse Kæyserens Assignationer, Skatten at betale til Churfürst Rudolff? og udaf dennes Qvitteringer for bemeldte Skat, som hand derudi siger at hafve taget og til sig annammet paa Kæyserens og Rigets vegne, og dette i fem Aar efter hinanden fra 1360. til 1364. inclusive? Ikke hafver Kæyseren udløst Kong Woldemar af sit Pant, og ladet hannem betale de 16000 lødige Mark Sølf, saa at Churfürsten har da dereffter taget Skatten paa Kæyserens egne vegne? Ney: Kæyseren har jo confirmeret Kongen sit forrige Bref derpaa, endogsaa i det sidst bemeldte Aar 1364. Hell. tre Kongers Aften. Men hvorfore har da Churfürsten i selfsamme Aars Septembri, som Kongen hafde faaet sit Bref confirmeret, endnu oppebaaret Skatten? Monne og disse tvende Vidisser, som vi her hafve, ikke skulle bevise, at den Tiid Kongen fodrede Skatten in Septembri 1364. da hafve Lybekkerne undskyldet sig, og lagt hans udskikkede Bud Kæyser Carls nye Befalning og Churfürst Rudolffs Qvittering for Øyne, at Skatten var alt klargiort og betalt? Ney: Saaledes bør mand ingenlunde mene, og dette var alt for groveligen at mistænke Kæyserens og Churfürstens Ære og gode Nafn. Kæyserens Confirmation taler jo ikke heller med mindste Ord om noget, som skulde være skeet Kongen til Skade og Fornærmelse imod hans første Bref af an. 1350. ey heller tilbagekalder det den Assignation, som Kæyseren 10 Maaneder tilforne (nemlig an. 1363. paa Agapiti Dag, som er 16 Martii) hafde gifvet til Churfürst Rudolff, paa Skatten at oppebære og quittere derfor i Aaret 1364. Ja hvad mere er, den Tiid Kæyser Carl IV. gaf Kongen det oftbemeldte Stadfæstelses Bref an. 1364. den

5 Ja-

5 Januarii, da stod Churfürst Rudolff self derhos, og er det første og det ypperste Vidne af dem, som udi Brefvet næfnes. Hvoraf saa ey andet kand end aabenbarligen sluttes, at dette har været et oplagt Raad og en reen Convention imellem Kong Woldemar og Churfürsten, saasom imellem tvende fortrolige Venner, at Skatten, som Lybekkerne ikke vilde mere betale til Kongen, siden de vare blefven hans Fiender, skulde gaae igiennem Churfyrstens Hænder; saa at hand hafver alene laant sit Nafn dertil. Kæyseren har ogsaa gierne føyet vores Konge herudi, og befalet, af sit Cancellie Assignationerne at udstædes paa Churfyrstens Nafn, og Skatten at betales til hvem som bragte hans Quittering. Saaledes er det vist nok gaaet til. Og Biskop Bertrams Vidisser betyder saa ikke andet, end at Skatten udi Aaret 1364. var blefven erlagt, imod saadan en Befalning af Kæyseren, og saadant et Qvittantze-Bref af Churfyrst Rudolff, hvoraf Originalerne hafde været ham (Biskopen) foreviiste til Afcopiering og Atteftation. Ja jeg tvifler ikke paa, at jo bemældte Biskop har været Kongens fortroede Fuldmægtig og Commisfionnaire, i at indcassere, imod slige Brefve, som nu viist er, disse 1200. Guld-Gylden aarlig. Thi at imellem Kong Woldemar og hannem har været god Forstaaelse, sluttes end ogsaa af det Pavelige Bref, som Kongen i dette Aar udvirkede til de trende Biskoper, af Lybek, af Camin, og af Linkioping, om at formane Kongens Fiender og opsætzige Undersaatter, og true dem med Bands Straf.

Men hvad er Aarsage, at ikke deslige flere Assignationer findes? og hvorledes mon det være tilgaaen efter den Tiid med Oppebørselen af bemeldte Skat? Her maae jeg bekiænde min Uvidenhed, og at jeg ey har treffet noget Ord mældet om denne Sag, udi en Tiid ofver 140 Aar dereffter. At Kæyser Carl IV. har betalt Kong Woldemar den Hoved-Sum af 16000 lødige Mark paa Rigets Vegne, er vel ingen saa eenfoldig at troe, omendskiønt hans Original-Obligation var end ikke her mere tilstæde, som den dog er. Ney! Paa saadan Maade var denne Kæyser ikke nogen Mehrer des Reichs: Hand soldte, afhændede, pantsatte, forærede, ja ødede, langt heller end hand løste ind. (a) Ja blef

 end

(a) Derfore kaldte mand ham, Carolum IV. solo nomine Augustum. See Theodor. à Niem *Nemoris Vnion. Labyr. Tract. 6. cap. 31.*

end ikkun den halfve Deel af samme Bye-Skats Restantz, fra Kong Woldemars Død at regne til denne Dag, hos Staden Lybek at bekomme, saa vist som hverken Carl IV. ey heller nogen af de efterkommende Kæysere hafve siden fyllestgiort denne hans rene Obligation, som in Originali endnu ligger her, og hvori alligevel samtlige hans Efftterkommere, lige saa vel som hand, forbindes! det vilde blifve en god Summa; men dog langt fra ikke saa høy, som Cornelius Scepperus skrifver. Denne Kong Christierni II. af endeel, der ikke ere bedre opliuste, langt ofver sin Fortieneste æstimerede Apologist, statuerer først, at Lybekkerne hafde aldrig betalt det ringeste af Skatten til Kong Woldemar, men foragtet Kæyserens Bref og Ordre, og vare endnu alle disse Penge skyldige. Dernæst giør hand dem en Beregning, hvor meget saadan Restantz bedrager sig, indtil det Aar 1524. da hand skref denne Bog for Kong Christiern; som blifver da Ti hundrede Tusinde fire og fyrretive Tusinde lødige Mark Sølf. I hans Bog heder dette paa Latine: Anno trecentesimo quinquagesimo jus factum est. Interea nunquam persoluistis, semper autem ad arma conuersi estis. Regem Ericum, quum hæc postularet, Dania spoliastis, in alios Reges populum convertistis. Itaque hactenus juri stare didicistis. Waldemarum jus petentem, armis insectati estis. Quid poterat iniquum magis à vobis inferri? Itaque hodierna supputatione legitimè facta Illustrissimo Regi Christierno decies centena quadraginta quatuor markarum argenti puri millia debetis.(a) Her regner hand paa lige hvert Aar, (og fra 1350. til 1524. ere 174. Aar,) 6000 lødige Mark, og da falder det rigtigen nok ud til saadan Sum, som hand siger. Men hvorledes kunde dette komme Sceppero i Sinde, at troe eller tænke, det Staden Lybek skulde gifve Kæyseren 6000 lødige Mark i Skat om Aaret? (b) Vidste hand ikke hvor mange Penge dette var? Visseligen mere, end Kæyseren kunde tilkomme af denne og fem andre store Stæder foruden, i det Tydske Rige. Vil mand nu vide, hvorledes Manden er kommen til at giøre

een

(a) *pag. U. 4. a.*

(b) Pontanus har endogsaa været saa u-agtsom, at lade sig forføre af Sceppero, (ham hand dog ikke citerer eller næfner,) til at statuere dette samme, *Hist. Danic. l. 7. pag. 467.* Incidit in idem hoc tempus donatio sacratissimi Cæsaris Ludovici, qua annuam sex millium marcarum argenti puri pensionem, quam Lubecenses ipsi Romanoque imperio solvebant, in totum filio suo Ludovico Marchioni resignavit, quæ & postmodum ab eodem Marchione Regi Woldemaro transscripta, ut infra ad an. 1350. uberius patebit.

een saa urimelig Regning, da er det fordi hand har meget vrangeligen forstaaet Kæyser Ludovici Bavari Bref og Obligation til sin Søn Marggræfven af Brandenborg, som hand forved har indført. Kæyseren bekiender derudi, at hand er sin Søn skyldig den Summa 6000 lødige Mark Sølf, og derfor pantsætter hand hannem Lybeks Bye-Skat at nyde og oppebære, indtil bemældte Hoved-Stoel er betalt. Scepperus hafver giort denne Hoved-Stoel til Rente, eller giort hvert Aars Rente lige saa høy som Capitalen var, og paa denne Maade faaer hand denne kostelige Restantz Regning giort til Staden. Hvis hand nu hafde vildet regne af denne Rente, endnu Rentes Rente, hvad Summa skulde det da ikke løbet til? Den egentlige Bye-Skattens Summa, som var 1200 Guld-Gylden, har ikke været ham bekiændt: Den stod ey heller i de Brefve, hvoraf hand hafde Copier. Men hvad er dette, som hand i de nu oplæste Ord siger om Kong Erich af Pomeren, ligesom denne Konge skulde i sin Tiid hafve krævet samme Skats Restantz? Jeg hafver for en god Tiid siden igiennemgaaet de Strid-Skriffter, som ere blefven vexlede imellem høybemeldte K. Erich og Lybekkerne, som jeg mener, allesammen, (og er ikke en ringe Hob,) Actiones, Exceptiones, Repliquer, Dupliquer, Protestationes & Reprotestationes &c. Men deri forekom mig ikke noget eniste Ord om Lybeks Styre eller Bye-Skat: Ret ligesom Kong Erich intet hafde vidst om denne Fodring fra Kong Woldemars Tiid, omendskiønt saa kort tilforne. Men naar Scepperus, et par Blade dereffter (a) om samme slags Fodring skrifver, at "Kong Hanß udi sin Tiid, ihvorvel hand var en meget klog Herre, holdte "dog ikke for, at det laae hannem meget Magt paa, at fange denne "Sag an, som hand vel saae at vilde hafve et vidt Udseende;" da hafver jeg dette at erindre: Sandt er det, at Kong Hanß ikke insisterede stærk paa denne Sag, men lod den straxen falde; Ey heller hafde hand maaskee ladet tale derom, saa fremt hand ey hafde haft andet mere at klage ofver Lybekkerne for. Men saa er hand alligevel den første Konge, effter Kong Woldemars Tiid, der (saavidt jeg endnu har fundet) hafver oprippet og forekastet dennem slig Forsømmelse af deres Pligt, nemlig i at betale

(a) Joannes, Christierni II. pater, tametsi magnæ prudentiæ princeps, non admodum tamen referre sibi existimauit, eam rem inchoare, in quam longo tempore determinandam opus foret. Scepper. *adversus Lubec. pag. X.2. a.*

betale Skatten af deres Bye efter Kæyserens Bref til K. Woldemar, og siden til de effterkommende Konger. Dette har høybemeldte Kong Hans ladet giøre udi sin Forhandling til Nykiøbing i Falster an. 1507. som endedes omsider med den Nykiøbings-Recess, hvis Indhold staaer hos Hvitfeld. (a) Der sammestæds blef, førend det kom til Forliig, fremlagt endeel haarde Skrifter, af begge Parter. Udi eet, som Kongens Procurator indgaf, opregnes de retmæssige Prætensioner, Kongerne i Danmark fra Arilds-Tiid hafde til Staden Lybek, og hvad Skader, Forurettelser, Vold og Indfald i Riget, samt hvad Efftertale, Kongens Forfædre i alle Tider af dennem hafde lidt, fra anno 1229. af, da de skilde Kong Woldemar II. ved hans Slot, Høyheder og Regalier i bemeldte Stad: Siden, effter mange andre Artikler, kommer dette, at "den Skat, kaldet Styre, som Lybekkerne skulde betale "hvert Aar paa vor Frue-Fødsels Dag, 1200. vigtige Guld-Gylden, til "Kæyserens Cammer, den hafde Kæyseren først pantsatt til Markgræf "Ludwig af Brandenborg; Men dereffter i Aaret 1350. hafde Kæyse-"ren med bemældte Marggræfs Samtykke pantsatt den til K. Wolde-"mar for 16000. lødige Marks Hovedstoel, som hand var Kongen skyl-"dig. Hvilket mand nu hermed beviiste med Kæyserens og Markgræf-"vens Original-Brefve: Men at, des uagtet, hafde Staden Lybek "holdt op at betale Kong Woldemar, og hans Efftertkommere denne "Afgift, og samme endnu tilbage holdte" (b). Saa meget læser mand i den Kongelige Procurators Skrifft. Og udi Exceptionerne, som den Lybekske Syndicus her imod indlefverede, er paa denne Artikel svaret alene saaledes: "Det er nu en saare lang Tiid, siden disse benæfnte Her-"rer

(a) *pag. 1068 ed. in fol.*

(b) Ordene ere i Kongens Procurators Skrifft, der ey har været ret god Historicus, i det hand næfner tu gange Kæyser Carl, hvor det skulde hede Kæyser Ludvig: Item, quod Lubecenses semper fuerunt obligati Carolo Imperator isolvere de civitate Lubicensi ad suum fiscum pensionem, videlicet mille & ducentos florenos auri ponderis usualis, vulgariter Steura dictam, singulis annis in festo nativitatis B. Mariæ Virginis. item dicitur & ponitur eundem Carolum Imp. eandem pensionem annuam Ludovico Marchioni Brandenb. ratione pignoris & pro pignore obligasse. Item, quod idem Karolus Imp. de consensu Ludovici memorati eandem pensionem de anno MCCCL. feria sexta post Valentini iterato obligavit pignori Voldemaro Regi pro summa XVI M. Marcarum arg. puri pond. Colon quibus eidem Voldemaro erat obligatus. Item, pro verificatione præmissor. tam memoratorum Karoli, quam Ludovici Marchionis, respective patentes literæ authenticæ, forma solita & consueta, adhuc sanæ & integræ reservatæ, dantur atque exhibentur. Item, dicitur, quod post talem obligationem pensionis memoratæ, civitas Lubicensis prædicto Regi Voldemaro & illius successoribus talem præfatam pensionem solvere cessavit, pro ut ad huc solvere cessat,

"rer og Fyrster vare til i Verden, i det mindste 150. Aar eller deromtrent. "Sagen er blefven siden saa længe fortiet, og ey paatalt; saa at slig "Obligation, hvis nogen hafde været, hafver meere end eengang ofver-"staaet Fatalia, og erlanget slig Hæfd, som billigen paalægger en hver, "baade effter Geistlig og Verdslig Ret, Stiltienhed" (a). Kongens Procurator replicerede, at "Imod Kæyserens Kammer-Rettighed og de "Indkomster, som i hans Fiscum hører, giælder ingen Præscription eller "Hæfds Paaskud." (b) Videre er paa den Tiid ikke blefven disputeret: da og Fordraget faae Dage dereffter, ved Mellemhandlere blef tilveye-bragt. Og siden mærker man ikke noget, men i alle vore Documenter om bemældte Materie et stort Silentium.

§. 44.

Det syf og tivende Kong Woldemars Regimentes Aar, som er effter Christi Fødsel 1366. er ogsaa eet ud af dennem, der trænger til Hielp, ja behøfver langt anderledes at opliuses, end af Sl. Canceller Hvitfeld er skeet. Hand hafver her til sin Materie fundet for sig nogle Brefve, som Kong Albret i Sverrige, og de trende Meklenborgiske Hertuger, nemlig Kongens Hr. Fader Hertug Albret, og hans Brødre Henrich og Magnus, hafde udgifvet til Kong Woldemar, paa Aalholm, i Julii Maaned Tiisdagen effter S. Jacob Apostels Dag. Brefvene, som den Sl. Mand har antreffet, ere tre i Tallet, og dem anfører hand i saadan Orden: 1. det hvori Kong Albret og de tre Hertuger tilstaae, at de ere blefven enige med K. Woldemar, og hand med dennem, at alle Fanger, som paa begge Sider fra Pintzedag indtil nu ere blefven fangne, skulle løesgifves. 2. det, hvori de tre Hertuger lovede, at Kong Albret skulde, inden næstkommende Kyndelmisse, besegle og bekræfte med sit eget Indsegel alle de Brefve, som de nu paa hans vegne hafde gifvet og beseglet Kong Woldemar, hvilke Brefve hermed opreg-nes.

(a) Syndicus excipiendo dicit, tempora Principum, qui articulantur, esse valde antiqua, ad minus 150. aut circiter annorum, & intervenisse longam taciturnitatem, qua non semel, si ulla fuisset obligatio, transisset longissimi temporis præscriptio, quæ merito ex utroque jure imponit silentium. Quod sic fuit, & est verum.

(b) Hic replicando dicitur, quod hujusmodi census seu stewra solebat persolvi nomine fisci Imperatorii, contra quem non currit præscriptio.

nes. 3. det, hvormed Kong Albret bekiænder, at hand med Sverriges Riges Raads Fuldbyrd og Samtykke ofverlader Kong Woldemar, til arfvelig Eyendom at blifve under Danmark, Gothland med Visby, det Land Verende, Vindeved, Kynd og Mark, det Slot Elfsborg, med halfve Hissingen ꝛc. For dette sidste Brefs skyld, kand ikke udsiges, hvor meget de brave Mænd, Hvitfeld, Pontanus og Meursius hafve mottet lide af de Svenske, der ikke har kundet troe, at der hafver været saadant et Document til i Verden. Joannes Messenius (een af de utaknemmeligste Skribentere jeg kiænder, i henseende at hans *Scondia illustrata* var blefven meget mager og tynd, hvis hand ikke paa utallige Stæder hafde haft Hvitfeld at copiere,) hand hafver (a) for dette Brefs Extract saaledes tracteret Hvitfeld, at hand har største Skam deraf. Olaus Verelius antaster endnu grovere Pontanum og Meursium, ligesom disse ypperlige Mænd hafde digtet dette Kong Albrets Bref; og er samme eet af de Stæder i hans Epitome Historiæ Sueciæ (b) hvor hand fører sig op, ikke som en dydig og Ærekiær Patriot, (thi dertil hører ikke, ubeføyede Skiælds-Ord at bruge,) men som en hoffærdig og bidsk Skribent, der ikke veed at holde Styre paa sit Sind.

Hvad jeg nu for det første, kand i ald Sandhed vidne, er at den redelige Canceller Hvitfeld har været gandske langt fra, at begaae den allermindste Falsk og Svig udi bemældte Brefs Udtog, som hand har meddeelt os heel omstændelig, og giort samme viidtløfftiger end hand ellers ofte pleyer; og, naar mand undtager nogle Skrifve- og Ofversættelses-Feyl af Tydsken, ikke fort et eniste magtpaaliggende Ord urigtigen frem i noget af disse tre Brefve, allermindst i det sidste og vidtløfftigste, som Messenius og Verelius saa groft beskylde. De samme Originalier, som Hvitfeld har brugt, ja de selfsamme, som blefve skrefne og beseglede paa Aalholm, ere her endnu, heele og vel conserverede, alle tre tilstæde, og hvis nogen, efter de tu benæfnte Svendske Mænds Exempel, bærer endnu Tvifl derom, da skulle de samme Originalier uden stor Vanskelighed blifve dem her paa Stæden foreviiste.

Men saa meget, som jeg nu har forsvaret, og vil fremdeles, hvorsomhelst jeg bør og kand, tage Partie for Hvitfeld, saa langt være det

(a) *Scond. illustr. Tom. XII. pag. 202.*
(b) *Epit. Historiæ Svio-Gothicæ lib. 2. pag. 77.*

det fra, at jeg vil sige ham frie for Feyl udi just samme Artikel, som nu omtales. Hand har haft disse tre Brefve i Hænder; Hand har ogsaa extraheret dem troligen og ærligen. Men hand har ikke betragtet dem med Fliid og med fuldkommen Attention, og ikke har hand begrebet, hvorledes denne Negociation er skeet og paa hvad Maade dermed er tilgaaen. Af Konning Albrets Nafn, som hand saae og læsde foran i tvende af disse Brefve, og hannem deri talende in prima persona, Wi Albert van Godes Gnaden Koningh to Sweden, har hand ey andet begrebet eller sluttet, end at samme Konge var paa Aalholm hos Kong Woldemar paa bemældte Tiid, tillige med sin Hr. Fader og sine Brødre, og da indgik disse Fordrage med vores Konge. Men dette var dog Kong Albret ikke; og saadant kunde Hvitfeld, baade af det middelste eller andet Bref, hand anfører, hafve dømt, hvis hand hafde betænkt sig ret; saa og hvis hand hafde gifvet agt paa, at Kong Albrets Sigill findes ikke under noget af disse tre Brefve, men alene hans Faders og Brødres Indsegle. Disse tre, som Befuldmægtigede, hafve her handlet i Kong Albrets Nafn, og ladet Brefvene forfærdige med hans Nafn foran, ligesom hand self hafde været tilstæde; og endelig i det tredie Bref, (Gothlands, Verendens, Elfsborgs ꝛc. Cession angaaende,) hafve bemældte tre Hertuger tilføyet saadan Slutning, hvorudi de forbandt og med allerkraftigste Ord tilforpligtede Kong Albret og sig self, at holde alle de ofvenskrefne Stykker ubrødelige. For nu at sætte denne Sag og Forhandling i noget klarere Lius, vil jeg fortælle, hvorledes den er tilgaaen, samt hvad dertil har gifvet Anledning.

Mand maae vide, (og hvo veed ikke dette?) Hvad saa vel Hvitfeld, som de Svenske Historie-skrifvere fortælle, om Kong Albrets Seyer ofver sin Morbroder, den gamle Kong Magnus i Sverrige, den Tiid denne, med sin Søns, Kong Hagens Hielp, forsøgte at sætte sig igien paa Thronen: Hvor da Kong Magnus tabte Slaget og blef fangen, og Kong Hagen, som var blesseret, flyede tilbage igien til Norge. Dette skeede i Aaret 1365. om Fasten. Men da Kong Albret vilde forfølge sin Seyervinding videre, med at beleyre de Slotte og Fæste, som holdte endnu paa Kong Magni Haand, vilde det ey gaae ham efter Ønske: Hvitfeld siger, at hand kunde intet vinde dem; Hvilke Ord hand

har tagen af Olai Petri Svenske Chronike. Mere hafver vores Historicus ikke in annis 1365. og 1366. om denne Krigs Fortsættelse. Men Olaus Petri continuerer strax dervaa med disse Ord: "Da nu Kong "Magnus saa sad i Fængsel, beflittede Kong Hagen sig paa, med ald "Magt, at faae ham løes, og opvakte Landet imod Kong Albret, og "hafver det paa den Tiid staaet meget ilde til her i Riget; dertil hafver "mand Beviis i det Bref, som Oplændingerne hafve skrefvet til Ost- og "West-Götherne" rc. Disse Ord hafver Hvitfeld ogsaa udskrefvet af Olao Petri, og satt det Aars-Tal 1367. derved, hvilket og saaledes er antegnet i nogle Exemplarier af bemældte Svenske Haandskrefne Kronike. Om nu end dette Aar kand maaskee retteligst høre til det omtalte Oplændingernes Bref, saa følger dog deraf ikke, at jo Kong Hagens igientagne Feyde paa Sverrige, for at frelse hans Hr. Fader, har været længe forhen begyndt, nemlig i det mindste straxen i Aaret 1366. om ey mange Maaneder tilforne. De Svenske har ald Mangel paa Underretninger herom: Ivore Annaler, og slige Optegnelser, findes ey heller noget. Og alligevel er ingenlunde andet mueligt, end at her jo maae være negocieret imellem Kong Magni Partie i Sverrige og Kong Woldemar, saa og imellem K. Woldemar og K. Hagen om at faae Dansk Bistand og Hielpe-Tropper, til at udføre sin Krig imod Kong Albret, og faae den gamle Konge ud af Fængselet. Kong Woldemar har og ey alene sendt Kong Magni Partie Hielp af Krigsfolk; Men disse Folk har endogsaa haft stor Fremgang i Sverrige; (som er forunderligt, at Hvitfeld ey har gifvet agt paa, da hand verterede og extraherede de omtalte Brefve.) I det første Bref tales jo om dem, som paa begge Sider vare blefven fangne fra Pintzedag af indtil Julii Maaned, der skulde gifves løes; Vil mand sige, at dette kunde være Norske alene og Svenske, men ingen Danske, saa kommer jeg nu til det Tredie Bref. Derudi tales om "Slotte og Lande, som høre til Sverrige, og som Kong Wol- "demar nu Pintzedag sidst forleden hafde i Værge, og som Kong Albret "lader ham fremdeles beholde til Danmark." Der mældes ogsaa udi det andet og middelste Bref, om "hvad Hertug Erich af Saxen og hans "Folk hafde giort i Sverrige, og som Hertugerne af Mecklenborg, paa "Kong Albrets vegne erklærede ham nu qvitt og utiltalt for: Ordene liude saaledes: vnde vortmer den Qvitebref, de tosprekt Hertoghen

Erike

Erike van Sassen, wes he nu, vnde de sine, in Sweden ghedan hebben, de ok mit vsen Ingheseghelen alrede besegelt is; (hvilket Hvitfeld har gandske urretteligen forstaaet, og verteret: "Og det Pante-Bref, "som siger om hves Hertug Erich og hans Folk hafver giort i Sverrige.") Men efftersom dette Bref ikke er kommen i vores, men i de Saxen-Lowenborgiske Archiver at ligge, kand nu ikke videre derom siges. Nok er det, at udaf de Brefve, som vi hafver, er det klart og aabenbare, det de Mecklenborger Herrer, udi saadan Frygt og Banghed som de nu vare, at hvis Kong Woldemar blef saaledes ved, at staae den fangen Konges Anhang bi, vilde Kong Albret snart gaae Sverriges Crone qvit, og motte pakke sig der ud af Riget, hafve de ladet dem anmælde hos Kong Woldemar, der da har bestemmet dem til sig paa Aalholm-Slot i Lolland. Der ere de ankomne i Julio, i bemældte Aar 1366. og hafve giort ald muelig Forsøg paa, at bringe Kong Woldemar udaf denne Krig, til et Stille-siddende og en Neutralitet, samt en Mægling imellem Kong Hagen og Kong Albret. At de ikke ret hastigen ere komne ofvereens om Artiklerne, og om de Vilkor, som Kong Woldemar har paastaaet, naar hand skulde forlade sin Sviger-Sons Partie, sligt lader sig af Brefvene noksom kiænde. Og saadant er jo gandske rimeligt. Verelii kostelige Argument, at det var jo urimeligt, Kong Albret skulde nu været saa dum, nu hand var Seyer-Herre og Triumphator, at gifve tredie Delen af sit Rige bort til en udlændisk Konge, der var snarere hans Uven end Ven (a) ꝛc. Dette Argument, siger jeg, beviser ikke andet, end Verelii egen Dumhed, og hans Ukyndighed i dette Stykke af sin Svenske Historie, og at denne Mand maae hafve bildet sig ind, at siden Seyeren blef vunden og Kong Magnus fangen 1365. i Fasten, har mand lefvet i lutter Tryghed og Rolighed i Sverrige, og siunget Seyer Sange, lige indtil Aaret 1367. da deres Historier begynde først at føre Kong Hagen afstæd, og derind igien, til at giøre nye Forsøg paa sin Faders Frelse. En ret artig Supposition! Da dog Olaus Petri vidner, at Kong Albret lod bestolde alle de Slotte, som holdtes Kong Magno til Haande, dog kunde hand ikke vinde dennem. De Svenske, som ere curieux om

 deres

(a) Tam absurda in lucem proferentes (scriptores Danorum) ipsa sapientiæ suæ vanitate coarguuntur. Tanta, scilicet, vecordia Albertum fuisse putabimus, ut victor & triumphator tertiam regni sui partem, Regi extraneo, suspecto, inimico, gratis dederit &c,

deres Historier, maae jo her langt heller takke Hvitfeld, end handle saa ilde med hannem; efftersdi hand har, udi Udtogget af disse Brefve, suppleret denne Mangel i deres Skrifter, nemlig om Krigen i Aaret 1366. da Kong Woldemar tog adskillige deres Slotte og Lande ind. Mon det og ikke var Umagen værdt, for Kong Albret og hans Venner, at faae denne mægtige Konge ud af denne Krig, og af det Forbund, som var dem imod? Motte ikke Kong Albret, i hvor stor Seyer-Herre hand næsten halfandet Aar tilforne hafde været, nu gierne spendere noget derpaa? Helst hand ey alene lidet Haab hafde til at faae tilbage hvad Kong Woldemar hafde indtaget og virkeligen endnu besad, men end ogsaa stod Fare, at vandre til Meklenborg igien med det første, uden Krone og uden Kongedømme? Og hvad skulde vel bevæge Kong Woldemar til at slippe sine Fordeele af Hænderne, uden hand blef desbedre og fuldkommeliger betalt derfor? Behager det nu de Svenske, at læse og at examinere de
Bilag. fordum af Hvitfeld paa Dansk extraherede, men nu af mig iblant Bila-
No. 34. gerne effter Tydske Originalier rigtigen Ord fra Ord udskrefne Brefve,
35. hvorudi findes Fordrags Puncterne, som de tre Mecklenborgiske Herrer
36. fik Kong Woldemar til at indgaae Kong Albret til gode, da skulle de klart
37. befinde, at jeg hafver Ret, og at Verelius har smældet og skiændet med ald Uskiæl. De skulle og see, at jeg hafver haft een Original meer end Hvitfeld, nemlig angaaende de 10 Tusinde lødige Mark Sølf, som Kong Woldemar var tilforne skyldig, og ham nu blef efftergifven; denne var ey hos de andre udi Hvitfelds Tiid; Men jeg hafver for nogle Aar siden fundet den og lagt den til de andre. Nu at tale om Vilkorene, hvorom Kongen med Hertugerne, og de med hannem ere blefven om foreenede, da har samme, efftersom Brefvene tilkiændegifve, været følgende: (1.)"Skal berammes en Dag, inden næstkommende Kyn-"delmisse 1367. til at giøre fuldkommen Fred og Forsoning imellem "Kong Woldemar, Kong Hagen og Kong Albret: Kong Woldemar "skal komme til det Fæste som er bygt ved Bremse, og Kong Albret skal "møde i Calmarn; begge skulle hafve deres Raad med sig; og Hertu-"gerne af Mecklenborg være Mæglere, dog saa at alt, hvis nu er beslut-"tet og dagtinget, skal holdes. (2.) Skulle alle Fanger, som siden "Pintzedag ere blefven fangne, løesgifves paa begge Sider. (3.) Skal "de 10000 lødige Mark Sølf, som Kong Woldemar er Kong Albret og

"hans

"hans Fader og Brødre skyldig, være ham efftergifne, og Kong Wol-
"demar og alle hans Forlofvere aldrig mere manes derfor, om kort eller
"lang Tiid, udi nogen Maade. (4.) Skal Hertug Erik af Saxen være
"for ald Tiltale qvitt og frie, samt alle hans Folk, for hvis hand og de nu
"hafde giort i Sverrige. (5.) Skal Kong Albret alle de nu i sær, ofver
"de fire benæfnte Artikler, gifne Brefve, (hvilke Hertugerne under
"hans Nafn og med deres Sigiller udgafve,) self med sit eget Indsegl be-
"kræfte, inden Kyndelmisse næstkommende. (6.) Skal Kong Albret,
"med Sverriges Rigs-Raads Fuldbyrd og Samtykke ofverlade til Kong
"Woldemar disse efterskrefne Lande, til arvelig Eyendom at blifve un-
"der Danmark, Gothland gandske, med Staden Wisby, Land Ve-
"rende, Land Wynnevyt, Kynd og Marke, det Huus Elfsborg, med
"den halfve Oe Hisingen, og det gandske Herred, hvori Elfsborg lig-
"ger: Men om Loddehusen ligger i bemældte Herred, skal denne dog
"blifve under Sverrige fremdeles; Men Elfsborg antvordes til Dan-
"mark, uden ald Forsømmelse og Argelist: Og saaledes alle de Lande
"og Slotte, som hørde til Sverrige, og som Kong Woldemar hafde i
"sin Værge til Pintzedag nu sidst var, de skulle nu følge Kong Wolde-
"mar og hans Efterkommere, med ald Kongelig Ret paa det Frieste,
"og frie for ald Paatale og Anfodring af Sverrige herefter. (7.) Skulle
"Herrerne af Mecklenborg herfor guarantere, og være Danmark til
"Hielp med ald deres Magt, i god Troskab, ꝛc. (8.) Biskopen af Vexiø,
"og hans Efterkommere, skulle beholde alt hvad Biskopen tilhører i
"Vexiø, og giore Kongen af Danmark pligtig Tieneste deraf. (9.) Her-
"tugerne af Meklenborg skulle beholde og brugeligen besidde det gandske
"Hertugdom Mekelnborg, Græfskabet Zwerin, og Herskabet Rozstok;
"og deraf skulle de og deres Efterkommere ikke giøre Kongen eller Riget
"Danmark herefter nogen ringeste Skade eller Afbræk i nogen optænke-
"lig Maade, hverken til deres egen, eller til Sverriges, eller til nogen
"andens Nytte, i hvo det end motte være, ꝛc. (10.) Skal Kong Albret,
"med ald Sverriges Magt, ligesom og Hertugerne med deres Magt,
"troligen bistaae Kong Woldemar, til at beholde Halland og Warberg
"ved Danmarkes Rige, for hannem og hans Efterkommere. (11.) Det
"Huus Elfsborg skal Kongen uskadet og ubruct andtvordes. (12.) I
"det Herskab Rozstok skal Kongen ingen Afbræk giore Hertugerne, men
"lade

"lade dem være Slotte og Lande, som derudi ligge, følgagtige, den-
"nem brugeligen med deres Arfvinger at besidde, dog at de og deres
"Arfvinger giøre Kongen og Riget Danmark den Tieneste af bemældte
"Herskab Rostok, som de ere pligtige deraf at giøre. (13.) De Danske
"Mænd, som hafve Gods i Sverrige, skulle nyde og besidde det ubehin-
"drede; dog at de giore deraf den Deel, som de ere Kongen af Sverrige
"pligtige; blifve de af nogen fornærmede, da soge deres Ret under den
"Herre, hvor Godset ligger. (14.) Alle disse Stykker lofve de at fuld-
"giøre inden Kyndelmisse, (som i første Artikel er mældet.) (15.) Kong
"Magnus skal ikke udkomme af sit Fængsel, førend hand giør Kong Wol-
"demar og hans Rige Danmark slig Forvaring, som hand vil nøyes
"med, paa samtlige Lande og Slotte, som forskrefvet staaer. (16.)
"Kong Albret og Hertugerne losve og forbinde sig til, ikke at giøre nogen
"Sone eller Forliig med Kong Hagen inden tu eller tre Aar i det længste;
"med mindre hand indgaaer det samme som nu er sluttet, med at tilstaae
"K. Woldemar, og giøre ham sikker Forvaring paa alle forbenæfnte
"Lande, Slotte og Fred, saaledes at hand dermed nøyes. (17.) Skulde
"Kong Hagen ey vilde giøre Kong Woldemar og hans Rige slig Forva-
"ring, og det derover skulde komme til en Krig imellem K. Hagen og
"K. Albret, skal Kong Woldemar troligen hielpe Kong Albret af ald sin
"Magt rc. (18.) Der skal være en ævig og u-opløselig Fred imellem
"Kong Woldemar og K. Albret og deres Arfvinge, og imellem begges
"Riger, som Kong Albret aldrig paa sine eller Sverriges Riges vegne
"skal kunde opsige. (19.) Skulde der komme nogen U-eenighed imellem
"begge Riger, da skulle gode Mænd af begge Riger dømme derpaa, og
"Freden skal ligefuldt blifve ubrødt og ved sin Magt. (20.) Alle Svenske,
"som i dette Fordrag skal indføres og næfnes, og som det skulde besegle
"tillige med Kong Albret og Hertugerne, skulde lofve paa deres gode
"Troe og Ære, at den som Konge blifver hereffter, nemlig effter den,
"som det nu er, hand skal forvare Kong Woldemar, og hans Arfvinger,
"og hans Rige, paa de Lande og Slotte, og den Fred, som forskrefvet
"staaer, ligesom nu Kong Albret, og det et halft Aar, effter at det af
"hannem eskes, uden Forsømmelse. (21.) For alle disse Artikler og at
"samme stadigen, ubrødeligen og ævigen skulle holdes, skulle være For-
"lofvere for Kong Albret, hans Fader og hans Brødre forbenæfnte,
"Erke-

"Erke-Biskopen, alle Biskoper, og Capitler, Abbeder, og alle Kirke-"Formyndere, som Prælater ere, samt det gandske Sverriges Riges "Raad; Item 50. Riddere og Svenne, af de beste som boe og bygge i "Sverrige, samt 10 af de beste Kiøbstæder i Sverrige. (22.) Alle Brefve, "Fordrage, Eder og Løfter, som K. Woldemar, Kong Albret, og de tre for-"næfnte Hertuger hafve giort, indgaaet, svoret og lofvet hinanden tilfor-"ne, skulde ved dette Fordrag ligefuldt staae ved Magt uforkrænkede." &c.

Her hafve vi nu hørt Artiklerne; af hvilke de fem første mældes udi de tre korte Brefve, (hvoraf Hvitfeld ikkun har seet de tvende;) men de øfrige staae alle i det store og sidste, der hvor de omtalte Lande og Slotte blefve i Kong Albrets Nafn ofverladte fra Sverrige til Danmark. Jeg tilstaaer, at Hvitfeld kand hafve haft nogen Aarsage til at tage samme Document for fulde: Hand er virkeligen kommen i vilde-rede derofver; helst da det ey er sædvanligt, at en Konge eller Fyrste lader, udaf og ved andre, bruge sit Nafn paa slig Maade, at de sætte ham in prima persona baade i Begyndelsen og hele Tractaten igiennem, uden naar hand er self nærværendes, og lader saa hænge sit Indsegl derunder. Og her er dog ikke Kong Albrets Sigill under, og har aldrig været der; men allene de tre Hertugers, hans Faders og hans tvende Brødres, paa samme Maade, som under de tre andre Brefve. Og hvorfore blef nu ey denne Tractat forfattet allene udi og med disse trendes Nafne, som befuldmægtigedes af Kong Albret? Hvorfore tvertimod at begynde denne saaledes: Wy Albert van Godes Gnaden Koning tho Sweden bekennen openbare yn dessem Breue, dat wy hebben laten, vnde laten myt des gantzen Rikes Rade vnde Vulbort tho Sweden, desse gantze Lant de hir nagheschreuen stat &c.? Herudaf er da Hvitfeld blefven forført, (og ligeledes andre før hans Tiid;) Men dermed er hand dog ikke undskyldet. Hand burde hafve betragtet Sigillerne, og seet at Kong Albrets var her ikke hos. Hand burde hafve gifvet Agt paa de Bisper, Prælater, Sverriges Raad, de 50 Riddere og Svenne, og de 10 Svenske Kiøbstæder, hvilke udi Brefvet sige ogsaa nu at hafve hængt deres Indsegle derunder, da dog ikke en eniste findes enten nafngifvet i Brefvet, eller at hafve beseglet det. Altsaa burde hand hafve sluttet og sagt os, at dette var kun en Formular, mand var paa Aalholm kommen ofver eens om, at

den skulde efterskrifves i Sverrige, og som Kong Albrets Fader og Brødre forpligtede sig til Kong Woldemar at skaffe ham udi saadan Form Ord fra Ord afskrefven og tillige af Kong Albret, af dennem self, hans Fader og Brødre, af Erke-Bispen og af alle Bisper, Capitler, Abbeder, Prælater, Sverriges Raad, Riddere, Svenne, og beste Kiøbstæder, ratificeret og forseglet. Kort sagt, det var en Tractat, hvortil nu ikke fattedes andet, end en saadan Ratification som sagt er: Og denne hafde Hertugerne i et særdeles Bref reverseret sig inden Kyndelmisse at forskaffe, paa alt hvad de nu negotierede.

Saa er da, vil mand sige, Kong Woldemar jo blefven aabenbare bedragen af den gamle Hertug Albret og hans Sønner? Og disse har saaledes smurt ham om Munden med bemældte Brefve? For at faae ham ud af Forbundet imod Kong Albret, hafve de indgaaet alt hvad hand pægede paa, og cederet alt hvad hans Begiærlighed stod efter at faae fra Sverrige lagt til Danmark? Og ikke har den gamle Hertug og hans Sønner bluest ved, at giøre Løfter og Eeder, og sætte deres Ære, Troe og Redelighed, med deres Indsegle, til Forsikring, at det var Kong Albrets Villie og fulde Forsæt, at præstere alle disse Artikler helligligen? (a) Ja hvad om nu saa var? Er da saadant Exempel det første eller sidste i Verden? De som hafve læst Philippum Cominæum og Franciscum Guicciardinum, og mange flere Skribentere, som efter disse tvende har gifvet os Underretninger om visse Potentaters Forhandlinger i de 15de og 16de Seculis, (ey at tale om meget yngre Tider,) finde vel ikke noget Nyt i dette. Og mon her ikke være lige saa meget at dadle paa Kong Woldemars Enfoldighed og Godtroenhed, som paa de andres Bedrægerie og Falskhed? Bør mand ikke, naar mand læser den sidste Tractat, forundre sig ofver, hvorledes hand kunde tænke, det Kong Albret og hans Fader vare noksom mægtige at bringe alt dette til veye, som derudi lovedes?

(a) Jeg vil dog ikke saa gandske beskylde disse Herrer, for at hafve hast udi Forsæt at bedrage vores Konge med denne Tractat, den Tiid de indginge og beseglede den, og derudi forbunde Kong Albret til alle disse haarde Vilkor. Og hvad angaaer, at de indførde hans Nafn in prima persona udi Tractaten, da har saadant vel ey været saa usædvanligt paa de Tider: Mand finder ogsaa den selfsamme Maade, Stiil og Form at være brugt af dennem, udi Tractater med andre deres gode Venner, som de rigtigen hafve baade tænkt at holde, og siden, saavidt som til dennem stod, præsteret; hvorpaa ieg kort herefter skal fremføre til Beviis et Exempel af an. 1368. udi min Anmærkning (a) til næstfølgende §. 45.

des? Men hans Begiærlighed giorde ham blind: Giærigheden bedrog Viisdommen, som mand siger. Meget slette og ringe Tanker maae det og hafve været, som hand har haft om Raadet, Biskoperne og andre i Sverrige, at hand vilde troe, det de skulde formaaes til at fuldbyrde og forsegle saadan Tractat. Hernæst at tale noget om hans egen Sviger-Søn Kong Hagen, hvad skulde vel denne hafve sagt hertil? Imellem hannem og Kong Woldemar kand paa disse Tider ikke hafve været ret stor Fortrolighed. Vel hafver her været et Forbund imellem dem, til at faae Kong Magnus løes af sit Fængsel. Men deres Hensigter har dog været adskilte. Kong Woldemar vilde profitere af Sverriges Urolighed, og de Partier Riget var deelt udi; hand vilde hafve visse Stykker fra bemældte Rige, til at forbedre Danmarkes Crone med, som vi har seet af de opregnede Artikler. Dette stod vel ikke Kong Hagen an: hand tænkte at beholde self, tillige med Norge, Sverriges Rige, efter sin Hr. Fader, og, naar hand hafde faaet hannem løes, detronere Kong Albret, og jage ham ud af Riget. Saa var vel og ikke hans Tanker, naar dette var skeet, da at unde sin Svigerfader eller Kongeriget Danmark, hvad Lande og Slotte som hørde Sverrige til. Hafde hand trænget igiennem og blefvet lykkelig i sit Forsæt, hvo veed om hand ikke kunde blefven sin Svigerfader en haard og farlig Naboe; saa meget desmere, som hand fra Sverrige og Norge tillige kunde anfaldet ham, og forsøgt at tage baade Gothland, saa og Halland med mere igien tilbage? Saadan Betragtning og Bekymring hafver vel kundet giort Kong Woldemar nogle vaagne Nætter, ja determineret ham til dette Forbund med det Mekelborgiske og Kong Albrets Partie, til at handthæve denne Konge ved Sverriges Crone; helst naar hand herved kunde deraf vorde de Stykker mægtig, som hand ikke haabede at kunde saa læt erlange af Kong Hagen.

Hvorledes det dog siden er gaaet til med denne Handel, see vi deraf, at Tractaten om de Landes og Slottes Afstaaelse blef ikke ratificeret. Messenius skrifver, som en Ting hand vidste god Rede til, at Kongerne ere, udi Følge af Tractaten, komne tilsammen ved Grændsen første Februarii, nemlig Dagen før Kyndelmisse, og at de af Sverriges Stænder, som vare da med-forsamlede, hafve protesteret imod hvad som var sluttet paa Aalholm, og beteed sig saa ilde tilfreds, at de for saadant Kong

Albrets Forræderies Skyld, i at forsvække den Svenske Crone, hafve truet med Rebellion, og derfore siden kaldet Kong Hagen igien ind i Landet (a). Men skulde ikke Messenius herudi hafve debiteret sin pure Giætning, og hvad hand meente at være naturligt og rimeligt? Eftersom jo ikke dertil noget Spor findes udi alle de andre Svenskes, som ey heller i vores Skrifter, nemlig at nogen Samling blef holden. Kong Woldemar har vel og, som jeg troer, allerede tilforne vidst, at her blef intet af, til denne Kyndelmisse. Jeg finder derimod, at hand har været den 25 Januarii i samme Aar (1367.) til Stralsund, hos Hertug Wartzlaf af Pommeren; og der hafver hand ladet giøre en Vidisse af bemældte Tractat, som af Hertugen samt af Borgemestere og Raad i Staden Sunde er blefven attesteret, og med begges Indsegle, nemlig Hertug Wartzslafs og Stadens bekræftet, St. Povels Omvendelses Dag Aar 1367. Dette Transsumpt ligger ogsaa endnu her hos Originalen. Men at Kong Hagen er atter falden ind i Sverrige i dette Aar, sige Historierne; og Olaus Petri mener, at Kong Woldemar hafver gaaet ham til Haande, med Krigs-Folk og hvad som hørde til dette Tog. Hvilket og noksom er troligt, efter de Prøver, som høybemældte vores Konge hafde haft af det Mecklenborgiske Parties Troeløshed. Ja at hand ogsaa hafver beholdt fremdeles noget inde, af hvad som hand hafde i denne Krig erobret fra Sverrige, læres deraf, at Dronning Margrete hafver i Aaret 1377. laant og optaget 200 lødige Mark Sølf paa Elfsborg-Slot udaf Jæyb Muus, hvorpaa dennes Revers er endnu tilstæde, dateret vor Frue Dag Nativitatis i bemældte Aar. Derforuden hafver mand hos Hvitfeld, iblant de Beskyldninger, som den oprøriske Adel her i Landet førde, just paa denne Tiid, imod vores Konge, at hand ideligen brugte hans Undersaatter i Krig, og gaf dem ingen Roe og Respit. Hvorledes ellers Forbittrelsen imellem Kong Woldemar og de Mecklenborgiske har tiltaget, blifver ikke at spørge om; saasom dette og yttrede sig tilstrækkeligen udi Aaret derefter 1368. da Hertug Albret strax i Januario indtraadde i den Liga og Foreening med Græfverne af Holsten og den oprøriske Danske Adel, imod høybemældte Konge: Hvortil ogsaa Kong Albret i Sverrige uden Forhalning slog sig, og førde saa Krig paa Danmark.

§. 45.

(a) Messen. *Scond. illustrat. Tom. XII. pag.* 202. & 203.

§. 45.

Jeg har da fuldført saa meget jeg hafver vidst til Kong Woldemars Forretninger at opliuse i det Aar 1366. hvortil Hvitfeld, saa slet og liden Indsigt hand derudi end hand har haft, har dog gifvet nogen Anledning. Ved samme Aar kunde jeg gierne uden stor Forseelse lade være umældet den Skrifvelse fra Pave Vrbano, som vores Konge, lige saa vel som de fleeste andre, Kong Carl i Frankerige, Kong Edward i Engelland, Kong David i Skotland, Kong Ludwig i Ungern, Kong Casimir i Polen, Kong Petrus i Arragonien, Dronning Johanna i Neapoli, Kæyser Carl ogsaa, og Hertugerne i Østerrige, bekomme, dateret Vrbani anno 4. i Octobri, om at tage sig Christendommens Sag an imod Tyrken og Saracenerne, og tilsende Kong Petro af Cypern tilstrækkelige Hielpe-Tropper: hvorom Raynaldus af Jac. Bosii *Historia Ordinis militaris Hierosolymitani* noget anfører. Mand veed, at Kong Woldemar hafver herudi intet mere enten giort eller forsømt, end alle de nu benæfnte: og hand hafver vel haft saa stor Undskyldning, som nogen af dem. Men hvad finde vi nu for Materie til det næstfølgende Aar 1367. hos vores Hvitfeld, eller hos andre? Ikke et Ord eller nogen Toddel om Danmark, om Kongen, eller om noget, som i vort Fæderneland er passeret. Saa magre og tomme har endogsaa Hvitfeld forefundet vore Annales, i dette saavelsom i adskillige flere Aar. Jeg hafver, udaf de Brefve, der ere gangne mig igiennem Hænderne, fundet, at Kongen er dragen igiennem Holsten i Ugen efter hell. Tre-Kongers Dag, hvor tvende Adelsmænd, Hr. Henning Meynstorp Ridder, og Thomas Stokflet Væbnere, har gifvet ham, begge tillige en Revers paa nogle Penge, in octava Epiphaniæ Domini. Sidst i Januario har hand, som jeg før sagde, været til Stralsund, hos Hertug Wartzlaff. I Majo i Nørre-Jylland, (og maaskee tilforne;) der hafver hand fra den 20. i samme Maaned, indtil efter St. Vrbani Dag, (den 25 Maji) holdet Retter-Ting paa Viborg-Lands-Ting. Derfra er hand kommen her til Siælland, og er ved St. Hans-Dags Tiid gaaen ofver til Skaane; hvor hand til Helsingborg paa St. Peders og Povels Dag (den 29 Junii) hafver afbetalt nogle Udenlandske Krigs-Folk, uden Tvifl af dem, hand hafde antaget til at bruge paa det nyligen omtalte Tog i Sverrige. Saadan en Quittering er antreffet, hvorudi

staae næfnte 10 Tydske Adelsmænd, der vare komne i hans Tieneste Michels Dag 1366. og nu finge deres fulde Afregning. Samme er kort, og blifver her indført, til ydermere at bevise, hvad om Krigen er observeret: Wy Weincel van Bomenstorp Ridder, Peter van Bomenstorp, Gynter van Tetow, Huite Kosbroder, beken openbare in dessen breue, dat wy mith vsen Sellen, hir na screuen stan, also, Sakman van Klix, Syuart van Klix, Frederik van Olskaw, Tece van Syuartstorp, Kunce van Bomstorp, Hannes Maxin vnd Hannes Mankorn, van dem St. Michils Dagh, do wy nu ersten in dem Denest quemen an des Kônings fan Danmarken, dat wy vul opnomen hebben vor usen Denest vnd vulgedan heft an vser Tering beth an dessen Dagh. Dat loue wi alse wi vorbescreuen stan, dat he nimmer skal vmme maneth werden van vser weghene. Vnn laten en los van aller Sake, vnn danken em aller Ere vnn aller Góde, de he vns gedan heft. De geuen vnn screuen is to Helsingburg na Godes bort dusent Jar, dre hundert Jar, in dem seuen vnn sestigen Jar. Vnder vnse Ingesegle, in St. Peters vnd Paulus Dagh der helgen Apostelen.

Dette er da alt hvad mig er forekommet: saa at jeg, saa lidet som Hvitfeld, veed at forklare, paa hvad Tiid, og ved hvis egentlige og første Anstiftning den Conspiration imod Kongen er skeet, som i Aaret 1368. var Aarsage til hans sidste Udreyse af hans Rige. Visseligen maae dette Oprør være begyndt paa i Aaret 1367. og, som jeg giætter, efter at Kongen hafde aftakket de fremmede Krigs-Folk hand hafde, mueligt da hand fornam det hans og Kong Hagens Tog i Sverrige vilde endnu ikke vinde synderlig Fremgang i dette Aar. De udaf den Jydske Adel, der vare Hovedmænd for Sammenrottelsen, og som Hvitfeld opregner *pag. 542.* ere samtlige bekiændte for de vældigste paa de Tider og anseeligste Mænd i Danmark, alle besvogrede med hinanden. De vare ogsaa just de, som hafde mottet lade store Stykker Jordegods i Stikken, naar Kong Woldemar ved Retter-Tingene anstillede sine Undersøgninger, hvorledes de vare komne til at besidde adskilligt, som var Landkyndigt at hafve hørt under Kronen under Kong Eriks og i en god Tiid af Kong Christoffers Regimente, men som disse mægtige Mænd hafde faaet den Slesvigske Kong Woldemar og Græfve Geert til at skiænke dem, under Titel af

Pant

Pant eller anden slags urigtig Cession. Mand hafver endnu Brefve, som bevidne at saadant er ofvergaaet Hr. Stig Andersson, Hr. Claus Lembek, Hr. Niels Esgesson, Povel Glob og flere. Deres Anslag maae de endeligen hafve haft færdigt forend Aaret 1367. var til Ende; efterdi her saa hastigen kunde blifve Forbund giort og sluttet med Hertugerne af Meklenborg og Græfverne af Holsten, som er negotieret og forseglet til Wismar in Januario 1368. (a) Ingen Tvifl paa, at jo denne Forbin-

(a) Hvitfeld hafver indført dette Forbund paa Dansk ofversatt, *pag. 542. edit. in fol.* og har maaskee faaet det af de Mecklenborgiske Archiver. Ligeledes har hand ogsaa haft i Hænder det som blef sluttet imellem Kong Albret, Hertugerne af Mecklenborg, og Græfverne af Holsten sluttede med hinanden paa samme Tiid; men deraf siger hand os ikkun Indholden paa det korteste. Begge disse Documenter hafver mand nu i sidstforleden Aar 1746. seet paa Trykt udgifne, in dem dritten Stücke der Samlung Mecklenburgischer Schriften und Urkunden, som Joh. Meno Pötker J. V. D. har ladet besørge. Og eftersom Sal. Hvitfeld har været sparsom, ey at meddeele os det sidste heelt og gandske, mener jeg at samme kand vel fortiene her at læses udi den Forma, som mand finder det publiceret. Det liuder saaledes: All düsz is gedeghedinget tüschen vns Koning Albert van Schweden, vnde vns Albert, Hinrike unde Magnusse, Hertoghen tho Meckelenborgh, vnde vns Hinricke vnn Clausse, Greven tho Holstein: were dat men yn vnsem Kriege mid deme Koninge van Dennemarcken Vromen nehme im Stryde, den Vromen schölen de Gemeene, de tho dem Stryde kamen, deelen na Manntale; were ock, dat Godt wolde, dat men enen Heren vänghe, de Here schal wesen dessen naschreven Heren alsze dat drüdde Deel schal Koning Albertes van Schweden wesen, dat drüdde Deel der Hertoghen van Meckelenborgh, vnde dat drüdde Deel Greven Hinrickes vnde Greven Clawsses van Holstein, vnde den gevangenen Heren schall men beschatten, vnd nyne vns entvöhren, eher desse vorbenömede Heren alle ere Vullbort dartho gegeven hebben, vnde na aller desser Heren Vullbort schall men en beschatten, vnde yewelck drüdde Deel schall yewelcker Heren wesen, alsze vorscreven is. Vortmer, were dat men Schlöte edder Landt berechtighede, so schall allent dat men in Schonen berechtighede, vnde in allem deme, dat tüschen Schonen vnde Schweden ligt, vnde Gothlande mit alle dem Oelanden, de tho allen denen Landen hören, Koning Albert van Schweden hebben, vnd allent dat men in Sehlandt berechtiget, vnde in Mone vnde Valstere, mit allen den Oelanden de tho denne Lande hören, de Hertoghe van Meckelenborgh hebben, vnde watt men in Jüttlande, in Viine, in Langelande berechtighet, dat schölen mit allen den Oelanden, de tho den Landen hören, de Greven Hinricke vnde Claws van Holstein hebben, vnde ene yewelcke Here schal alle Lüde, bede geistlick vnde werlicke Lüde, de yn den Landen besethen sind, dar he tho kümpt, alsze vorscreven is, laten by eren olden Rechten. Tho Tüghe aller desser Dinge hebbe wy Hertogh Albert van Mecklenborgh, vnde Hertogh Hinrich, sin Söne, vnde wy Greve Hinricke van Holstein, vnde Claws van Lembecke, Ridder, vse Inghesze gele gehenget an desseme Bref, de geven is na Gades Borth M. CCC. Jare, darna in deme acht vnde söfttighesten Jare, in St. Pauels Dage, alsze he bekehrt worde.

Mand lærer nu af dette Document adskillige Ting; nemlig (1) hvorledes de Danske af Adel, saa mange som herudi hafde Deel, meget uredeligen og for deres Fæderneland uforsvarligen, sig self til stor Vanære, ere gangne til verks, i at vilde nu have deres Konge gandske udelukt fra Riget, og slutte Forbund imod ham med saadanne Herrer, hvis Forsæt var intet andet, end hvad vi her hafve seet, nemlig at skifte og partere hele Danmark imellem sig, og sætte det i samme Stand, som det hafde været i Interregno førend an. 1340. Hvorimod disse vore Danske betingede sig ey andet, end at Geistlige og Verdslige i Landene motte lades ved deres gamle Rettigheder. Men hvad Borgen hafde de herfor? Og hvorledes det vilde siden hafve bekommet dem og blefven holdet, motte de vel hafve kundet slutte, af hvad som var skeet for 30

Aar

bindelse er skeet i stor Hemmelighed, og jeg mener, at Kongen ey er blefven ret herom videndes, forend Faren var ham ofver Hovedet. Hand har maaskee frygtet, at her vare nu flere i Spillet og i denne Intrigue, end hand vel kunde imodstaae, og at de, som hand kunde forlade sig til, vare baade ringere i Antal, og svagere af Formue, end de Oprøriske, der hafde samtlige Mecklenborgernes og Holsternes Magt paa deres Side, og vilde snart faae Hænsestæderne med; hvilke sidste ey kunde forglemme, hvad dennem var skeet i Skaane og paa Gothland. Kort sagt, Kongen som befandt sig nu lidet sikker i sit eget Rige, og var aldrig roliger end naar hand var ude hos Fremmede, resolverede endnu denne gang at gaae sine egne af Veyen her hiemme. Herhos var og hans Forsæt, at søge sig om fremmed Undsætning, imod disse sine mange og halstarrige Fiender. Hand samlede saa en stor Skat af Penge og Liggendefæe tilsammen, den hand nu tog med sig, og drog saa stiltiendes, som mueligt var, bort af Landet, imod Paasken. Erke-Bisp Nicolai Krønike siger, at det var just paa Skiær-Torsdag 1368. (a) En anden Aarbog, (udi Hr. von Ludewigs *Reliquiis No. V.*) (b) siger det samme. Herimod ere baade

Aar tilforne. (2) Er dette Forbund, i henseende til Kong Albret af Sverrige, giort og indgaaet i samme Konges Fraværelse; Thi, som mand læser i Slutningen, da er det ikke af hannem forseglet, men allene af hans Fader, hans Broder, Græfven af Holsten og Hr. Claws Lembek. Og alligevel staaer jo Kong Albret næfnt i Brefvets Begyndelse in prima persona. Saa at mand her hafver et just ligedan Document, og af samme Slags, som det der an. 1366. blef giort, paa hans vegne, af hans Fader og Brødre, paa Aalholm-Slot; hvorom jeg tilforne har viist de Svenskes Mistanke at være falsk. Denne nu omhaandlende Tractat af an. 1368. hvori Kong Albret, endskiønt fraværende, taler ogsaa in prima persona (ligesom an. 1366. paa Aalholm,) er jo giort og dateret til Wismar, die Converſ. Pauli, som var selfsamme Dag, da de samme Fyrster sluttede og beseglede deres Forbund med de Danske Mænd, og derudi indførde denne Artikel: Vortmehr ſchall de erbare Vörſte König Albert van Schweden tyſchen hir vnde ſunte Johannis Babtiſten Dage, die darnegheſt kümpt, ſick in deſſe ſülven einige Vorbindunge mit deſſen Heren, Ridderen vnde Knechten, de vorbenomet ſind, vorbinden, vnde ſchall davören mid ſinen Mannen vnde mit eren Breven bewahringe doen &c. Udi Følge af hvilken Artikel hans Hr. Fader og Broder forbandt hannem i den anden Tractat, som de og nu paa samme Dag imellem dem self oprettede. (3) Hafver mand i denne Tractat en philologisk Obſervation, om det Ord Vrom, som her findes ſubſtantivè brugt, pro Milite, & viro militari. Thi her siges, at hvad Vromen der blefve fangne, de skulde være til almindelig profit for Krigs-Folket, nemlig hvad deres Rantzonering kunde indrente: Men blefve nogle Herrer eller Fyrstelige Personer, fangne, skulde disse være for Herrerne, og skiftes i tre Parter ꝛc. Denne Anmærkning kand nu lægges til det, som hafves om Ordet FROM, hos Wachter in *Gloſſario*, og i sær hos Joh. Leonhard Friſch i hans smukke Tydske Wörter-Buch.

(a) Qui tamen Rex, ob ſua demerita ultione Divina urgente, ſe ipſum e regno expulit, nemine perſequente, ſub anno Dni. M. CCC. LXVIII. in Cœna Domini.

(b) Denne, næst efter de samme Ord lægger til: Et rediit poſt annum quartum, & ſupervixit poſtea tribus annis. Dicitur tamen, quod ſui eum intoxicare vellent, & ob hoc locum dedit eis ad tempus.

baade Hvitfeld, og Joannes Suaningius, der skrifve at det var i Aaret 1369. som jeg gandske ikke holder for rigtigt. Thi endogsaa, foruden de tvende forbenæfnte ældre Vidner, saa og Omstændighedernes Rimelighed, læser mand i den Lybekske Krønike, og ligeledes hos Hermann Corner, at der blef i Aaret 1368. holden en stor Forsamling til Cølne, af Hanse-Stædernes Fuldmægtige, for at beslutte en Krig paa Danmark, i Kongens Fraværelse, der nu var udreyst af sit Land, og søgte at giøre Forbund med fremmede Magter imod dennem. Denne hans stille og uformodentlige Afreyse bestyrkede siden den Snak, her blef udspredet, at hannem var kommen en Frygt og Banghed paa, det mand vilde bringe ham af Dage, enten massacrere ham, som var skeet hans Farfader, eller forgifve ham, som de giorde ved Kong Christoffer I. Den Lappiske Holstenske Krønike, saavelsom og Suaningius, hafve en lang Legende herom, og at det skulde hafve været Hr. Claus Lembek, der, efter ofverlagt Raad med sine Stald-Brødre, hvilke gierne ynskede Kongen bort, hviskede hans Favori Biskop Mogens af Børlum sligt noget i Øret; hvorom da Bispen hafde advaret Kongen, biede hand ey heller længe, førend hand giorde sig færdig, og tog Veyen ad Tydskland til.

§. 46.

Næsten alle Krøniker og Annales, som tale om denne hans Udreyse, Hermann Cørner, Krantzius, Suaningius og flere, sige, at hand drog den Vey lige ad Mark Brandenborg. Mueligt har hand vildet forsøge, om Churfyrsten, som nu var Marggræf Otto, der var hannem ved Svogerskab og gammel Venskab forbunden, var at formaae til en Alliance og Krig imod Meklenborgerne, saa at de ved slig Diversion kunde faae andenstæds noget at bestille, end her paa Danmark. Dette har vel ey kundet lade sig giøre, enten formedelst Marggræfvens Fraværelse, eller af andre Aarsager. Men hvad de benæfnte Skribentere tillige vidne om, ja som ogsaa er vist, er at hand udi det Brandenborgiske mistede en god Deel af sin Skat og sine mange Penge, og blef derfore nød til at opholde sig en Tiidlang i Prentzlaw, for at faae dem igien; hvilket dog ikke denne gang lykkedes. Joannes Suaningius, som ingen Tiid gierne gifver sine Auctores tilkiænde, hafver hort eller læst en sær-

deles Tradition herom, som jeg holder meget rimelig. Hand skrifver, det Kongen kom i Lag med nogle Krigs-Ofverster, som hand ødede sine Penge paa, uden at faae nogen Nytte deraf (a). Dette forstaaer jeg paa saadan Maade, at hand har contraheret med disse Ofverster, om Krigs-Folk, som hand vilde bruge imod Meklenborgerne, har da gifvet dennem anseelige Penge til Forskud, men er blefven af dennem bedragen. Herom skal jeg videre herefter tale, noget længere frem, nemlig udi det Aar 1371. Thi der Kongen saae, at hand opholdte sig nu forgiæfves til Prentzlaw, reyste hand videre frem, igiennem Saxen og Meissen, som Herman Corner skrifver. Hos Markgræf Friderich af Meissen, som var hans gode Ven, maae hand hafve opholdet sig noget. Til Kæyser Carl var vel hans Agt at vilde reyst; men hand var nu ikke hiemme, men baade i dette og følgende Aar (1368. og 1369.) paa et Krigs-Tog udi Italien. Hvitfeld har paa denne Udreyse ført vores Konge igien lige ud til Paven: Ikke veed jeg hvor den gode Mand har taget dette fra, eller hvad for en Skribent hand har fundet det hos; naar hand saa skrifver, *pag. 545.* "Aar 1369. drog Kong Woldemar af Danmark til Pavens Gaard, af "et Siun for hellig Andagts skyld, men det var giort, fordi hand saae sig "paa alle Sider at trænges, nemlig af Wendiske Stæder" &c. Men hverken vore egne, langt ældere end Hvitfeld, eller fremmede Skribentere, vide noget herom; ikke heller saa mange Auctores, der hafve skrefvet om Pave Vrbani V. Lefnet og Forretninger, tale om mere, end een hans Did-Reyse, som skeede visseligen an. 1364. Skulde hand nu ogsaa an. 1369. været dragen hen at besøge hannem, fik mand at hafve nogen ydermere Beviis paa, at Kong Woldemar hafde paa denne Udenlands-Fart været i Italien og til Rom. Thi udi Avenion var Vrbanus nu ikke at finde mere, i det mindste ey in anno 1369. og i tre Fierding-Aar derefter. Denne Pave var dragen fra Avenion an. 1367. om Foraaret, og in Majo seglet fra Marseille til Italien: forlod dog endeligen Rom igien an. 1370. om Efterhøsten, og døde tu eller halftredie Maaneder derefter til Avenion, den 19 Decembris.

§. 47.

(a) Rex anno 1369 (sed rectius an. 1368.) sub initium veris, solo metu consternatus, nemine persequente, in Marchiam profugit, ubi ingentem thesaurum, quem attulerat secum, dicitur in Duces militiæ absque omni fructu profudisse. Joan. Suaning. in *Hist. MS.*

§. 47.

Herimod er det beviisligt, og ved en vis Historie-Skrifvere attesteret, at vores Konge har været i Bæyeren, i ommældte Aar 1369. og hafver der været sine gamle Venner, af sin fordums ypperlige Pleye-Faders gamle Kæyser Ludwigs Huus, til stor Tieneste udi heel vigtige Anliggende. Hand bragte disse Hertuger af Bæyern, i sær Stephan og Albrecht, ud af en vidtløftig Krig, og stiftede et Forliig imellem dennem og de Østerrigske. Herom hafde vores lærde Pontanus fordum læst en passage hos den Bæyerske Historicum Aventinum; Men ført den til et gandske u-rigtigt Aar, fem Aar førend Tingen skeede eller kunde hafve stæd. Hand siger at det var an. 1364. ved samme Tiid, som Kong Woldemar var i Prag, og til Kæyserens Bryllups-Hoytid. Hvilket er alt for meget, baade af hannem, siden ogsaa af Meursio og Beringio, taget Feyl. Pontanus har imidlertid vidst, at Forliget, som skeede, var med Arfvingerne efter Hertug Rudolff af Østerrige, som var ved de Tider død (a). Men hand har ey gifvet agt paa, at herved gaaer og hans Tiid-Regning ofver Styre; Thi Hertug Rudolff døde først an. 1365. og derefter blef længe trettet, disputeret, kriget og feydet, om hans Arfveskab, inden her blef noget Forliig af. Og, efterdi vores Kong Woldemar hafde Deel i Freds-Handlingen, og forhindrede at ey mere Blod blef udgydet, den Tiid Parterne stode færdige at levere hinanden et skarpt Feldt-Slag, vil jeg fortælle denne Tvistigheds og Krigs Aarsage og Fremgang, imellem disse Østerriger og Bæyerer. Det Græfskab Tirol var fordum arfveligen tilfalden en Printzesse, som hedde Margarete, og er blefven heel bekiændt i Verden under det Nafn Margrete Maultasch, (fordi hun hafde en stor Mund.) Hendes Fader hafde været Hertug Henrich i Kærndten, Græfve til Tirol, efter hvis Død, saavelsom hendes Broders, hun bekom Tirolen og det Land Etschen til Arf. Hun giftede sig med Hertug Hanß Henrich af Luxenborg, Broder til Kæyser Carl IV. (thi disse vare begge den Bøhmiske Kong Johannis Sønner, og Sønne-Sønner af Kæyser Henrich VII.) Men efter 14 Aars Egteskab var hun blefven kæed af denne Mand, fordi de hafde ingen Børn haft sammen; og magede det saa, at hun blef skilt fra hannem, ved en Dom, som nogle

(a) *Lib. VIII. p. 495.* defuncto per id tempus Rudolpho Austriæ Duce.

af Paven tilnæfnte Commissarier afsagde an. 1339. Hun søgte sig nu om en anden Mand: og endelig da hun spurde, at Churfyrsten af Brandenborg Marggræf Ludwig, (om hvilken saa ofte forhen er talt,) var blefven Enke-Mand, efter vores Kong Woldemars Søster, som døde 1341. friede hun til ham. Hand tog dette nogen Tid i Betænkning, og hafde maaskee gierne været fornøyet med noget mindre Fordeele af Medgift, Lande og Stæder, naar Personen hafde været yndiger (a), ey at tale om at de vare hinandens Blods-Forvandte (b). Omsider lod hand sig dog af sin Hr. Fader Kæyser Ludwig, som Margrete flittigen correspondered med, ofvertale til dette Partie. De komme da i Egteskab an. 1342. og nogle Aar derefter hafde de en Søn tilsammen, som blef kaldet Meynhardt. Markgræf Ludwig døde Aar 1361. og Sønnen Meynhard, (som mand finder at hafve skrefvet sig, iblant andre Titler, ogsaa Markgræfve til Brandenborg efter sin Fader, og hafde Mod og Hiærte nok til flere Prætensioner at giøre, hvis hand hafde lefvet,) afgik tu Aar derefter, gandske ung. Een og anden af Skribenterne hafve sagt, at Moderen var self den som befodrede hans Død; og at hun hafde giort det samme med hans Hr. Fader. (c). Derpaa resolverer hun, nu igien Enke- og Barn-løes, at gifve og afstaae sine Lande til sine Fættere, Hertugerne i Østerrige, som paa den Tiid vare tre Brødre, Rudolff, Albrecht og Leopold. Vel sige nogle Historici, at hun giftede sig med den ældste af dennem, nemlig Rudolff. Men Gerardus de Roo forsikrer, at kunde bevise med rigtige Brefve og Documenter, at der var intet Egteskab imellem dem, og at Rudolff hafde i de Tider en anden Fyrstinde, som lefvede ham ofver. Det samme bevidner en langt ældre Bæyerske Skribent, Vitus

(a) Vitus Arnpekhius *Chron. Bajoarior. lib. V.* (in P. Bern. Pez. *Thes. anecd. noviss. Tom. 3. P. 3 col. 345.*) Ludovicus Marchio erat vir pulcher & decorus. Voluntate patris & obedientia duxit in uxorem Dn. Margaretam, quæ vili cognomento *Maultasch* vocabatur, eo quod magnum os haberet & maxillas dependentes, sicque turpis habebatur in facie. Et quamvis esset turpis, tamen propter Comitatus & dominia, quæ ipsa jure hereditario patris & matris possidebat, oblata fuit fratri Caroli &c. det samme hafver hand ogsaa næsten Ord fra Ord i sin *Chronico Austriaco*, v. Hieron. Pezii *Scriptt. rer. Austr. T. I. col. 1243.* hvem skal mand nu troe, denne Bæyerer, eller Alberto Krantzio, der giør et gandske andet Portrait af hende, først *Wandal. lib. 8. cap. 19.* hvor hun kaldes Puella insignis, forma & pudicitia singulari; siden *Saxon. lib. 9. c. 16.* puella insigni facie, quæ maritum suum ad vota nuptiarum accusavit impotentem?

(b) Herom see Adlzreitter *P. 2. lib. 4. §. 2.*

(c) Arnpeckhius l. cit. Habuit Ludovicus ex ipsa unicum filium Meinhardum, quorum uterque, ut dicitur, tam pater quam filius, per ipsam fuerunt intoxicati & extincti. Vid. amplius Adlzreitter, *l. 5. §. 7.*

Vitus Arnpeckh, i sit *Chronico Bajoariorum*, som nu er udkommen i P. Pezii *Thesauro Anecdotorum novissimo.* (a) Kort sagt, Rudolff og hans Brødre bekomme Frue Margrete Maultasches Lande og Stæder til Gafve, og Kæyser Carl IV. confirmerede Gafve Brefvet. De tvende af Marggræf Ludwigs Brødre, Ludwig den Romere og Otto, Markgræfver i Brandenborg, lode sig dette endeligen befalde; Men de andre tu, Hertug Stephanus og Hertug Albrecht af Bæyeren, vare ikke saa til sinds, og paastode at vilde hafve Græfskabet Tirol paa deres Part, som dennem med Arfs-Ret tilfalden, efter deres afgangne Broder Søn den unge Meynhardt. De begyndte derpaa en Krig; men motte holde nogen Tid op der med, da Østerrigerne faldt dennem alt for stærke ind i deres eget Land Bæyeren. Kæyser Carl bemøyede sig meget om at faae dem til Freds stillede, men kunde ey bringe det til veye. Hand reyste derpaa i Aaret 1365. til Italien, og hafde Hertug Rudolff med sig i Følge; hvor denne da faldt i en hidsig Feber, og døde til Milan, i sin Alders 26 Aar. Siden vedholdte den samme Trætte og Uenighed imellem Bæyerne og Østerrigerne, om hvem der skulde være Herrer til Tirolen og Landet Etschen: og mand tilføyede hver andre megen Skade og Forderfvelse, med Indfald, Roff og Plyndren, til Undersaatternes store Klage paa begge Sider. Endeligen giorde begge Parter sig færdige, og, efter de Tiders Krigs-Ceremonial, vedtoge imellem hinanden, at holde et ærligt Feldtslag tilsammen, og lade dets Udfald skille deres Trætte ad. Dette var i Aaret 1369. førend Kæyser Carl IV. var endnu hiemkommen fra sit andet Italiænske Krigs-Tog imod den Milanesiske Herre Bernabo. Hand hafde nu tilforne ladet bede Kong Woldemar, som hand vidste at var ved denne Tiid hos de Bæyerske, om at giøre ald Forsøg til en Fred eller Stilstand at treffe: og vores Konge, vel erindrende sig det Løfte, som hand hafde gifvet 19 Aar tilforne til Kæyser Carl, forsømte det ikke heller nu. Thi førend Dagen kom, at det berammede Feldtslag skulde holdes, har hand begifvet sig derhen, og haft den Lykke at faae begge Parter ofvertalte til en Stilstand, og derpaa til en Dagtingning eller Forsamling,

 for

(a) *Col. 347. Tom. III. Part. III.* Men mon der ikke dog alligevel hafver været betinget og accorderet et Egteskab for hende med een af disse Brødre, som er død førend Bryllupet kunde blifve færdigt? Thi saa skrifver Thomas Ebendorffer de Haselbach i *Chron. Austriac. lib. 5. col. 808.* Fertur tamen, quod in pactis cum eadem sit deductum muliere, quod unum de fratribus Ducis Rudolphi foret in maritum susceptura, Fridericum citius defunctum.

for at afhandle et endeligt Forliig. Dagen blef berammet at skulde holdes til Schærdingen i Neder-Bæyeren, hvor og Freden blef sluttet ved Michaelis Tiid i bemældte Aar. Joannis Aventini Vidnesbyrd herom, er vel værdt, at jeg anfører, baade af hans Latinske og hans Tydske Verk. I det Latinske heder det, *lib. VII.* Castella quædam in deditionem cogunt Vindelici, diem, quo cum hoste aperto Marte confligant, constituunt. Cumque is appeteret, Rex Cimbrorum intercedit. Imperator quoque, qui tum in Italia Mediolanum obsidebat, Duces ab armis discedere, apud se potius jure disceptare jubet. Og udi den af hannem self udarbeidede Tydske Krønikes 8. Bog: " Die Fürsten von Beyern rückten in die Grafschaft Tyrol, kamen bis gen Stertzing, nahmen ein was sie kunten und mochten, vermeinten der Oesterreichischen zu warten, und ein vermessene Schlacht mit in zu thun: Die von Oesterreich zogen daher auch mit grossem Volck durch die Grafschaft Goertz. Der König von Dennemarck und Kayser Carl, so dieser Zeit zu Meyland war, verhindert die Schlacht, schuff das Volck wieder ab, gebot man solte vor im, als dem ordentlichen Richter, die Sach mit Recht austragen."

§. 48.

Kæyseren var, som jeg har sagt, udi Italien paa samme Tiid: Didhen var hand uddragen af Tydskland med en stor Armee, om Foraaret 1368. Og mand læser ikke hos nogen Skribent, at vores Danske Konge har været der med ham, eller indfundet sig desimidlertid hos ham; ikke heller at høybemældte vores Konge har været i Rom, hvor hand dog endeligen motte kommet, hvis det var sandt, som Hvitfeld siger, at hand drog i disse Aaringer til Pavens Gaard. I de Italiænske Historier, baade de, som Muratorius nu har gifvet for Liuset, og dem mand tilforne hafde, opregnes de Tydske Fyrster, som vare med Kæyseren paa dette Tog, men ingen Kong Woldemar. Saa meget desbedre. Thi Kæyser Carl lagde self slet ingen Ære ind i denne Krig; Saa at de brave Tydske Fyrster, Land-Græf Wilhelm og flere, bluedes ret ved at hafve følget ham paa dette Tog. Hans Krigs Hær var langt mere til Skade og Fordærfvelse for Venner og Bunds-Forvandte, end til Afbræk for Fienderne. Mand skrifver, at hand drog omkring i Lombardien, ikke som

til

til en Krig, men som til Indtogger, Giæstebudder, og Markinder, fra een Stad til en anden, med sin Kæyserinde og Hofstat. Allevegne lod hand sig opvarte med Skiænk og Gafver, skrabede Guld og Liggendefæe tilsammen, soldte Titeler, Privilegier og Herligheder for Penge, slog Riddere, og endeligen, efter en haanlig Accord med Bernabo, og hans Partie, drog tilbage igien om Høsten. Siden finder mand, at Kong Woldemar har været hos hannem i Prag, om Sommeren i det efterfølgende Aar 1370. og derom skrifver vores Canceller saaledes: " Den Stund " Kong Woldemar var uden Riget, beklagede hand hans Undersaatter for " Kæyseren, at de tit og ofte vare hannem oprøriske fore, opvakte imod " hannem de Wendiske Stæder, de Holster og flere Uvenner, som de og " ofte hafde giort imod hans Hr. Fader, begiærendes de motte komme udi " Rigens Acht. Naar det hafde været skeet, formeente hand sig at vilde " bekommet Kæyserlig Execution, og Hielp af Tydskland, til at bekrige " Danmark: da forhverfvede hand saadant et Bref " rc. Brefvet, som derpaa følger, udi Dansk ofversatt, hafves endnu in Originali, og er paa Tydsk, dat. til Prag, næste Løfverdag efter St. Jacobi Dag. Virkeligen er dette ey af de smukkeste Stykker i vores Konges Historie, at hand engang har vildet tænkt paa, at lade mælde og indbefatte sine egne fødde Undersaatter inden Danmarkes Rige, iblant dennem, der skulde indstæfnes for Tydske Fyrster, og af dennem lide Dom, ja erklæres og indskrifves i det Romerske Riges Acht. Saadant Bref kunde hand med ald Føye vel lade sig gifve imod de Tydske Hænse-Stæder, imod Hertugerne af Mecklenborg, og Græfverne af Holsten; men med Danmarkes Indbyggere hafde jo Kæyseren ikke mere at skaffe, end med Skotlands. Saa blef og denne Kæyserlige Befalning siden til gandske ingen Nytte, og ey noget dermed udrettet. Kong Woldemar har vel og betænkt sig, og lagt den til Side og i Forvaring: Thi at den ey er kommen for Dags Liuset, eller bekiændt-blefven, slutter jeg deraf, at Hvitfeld er den første og eniste Skribent, der nogen Tiid næfner den, efter at hand har funden den i Archivet. Den er ellers liig nok til, og en Prøve paa de Tiders Barbarie, da visse Jurister beflittede sig paa at indprædike Folk nogle vanskabte Lærdomme om Kæyseren, som den store Bussemand for alle Nationer og Kongeriger i Verden.

§. 49.

§. 49.

Hvor Kong Woldemar siden har haft at bestille, eller været forreyst, indtil dette Aars Udgang, i Bæyern, i Slesien, i Meissen, i Pommeren, eller andenstæds, er ondt at sige, saalænge mand ingen beviislig Kundskab derom hitter. Her hiemme i Danmark har hand gandske vist ikke indfundet sig, førend længe efter, nemlig i Aaret 1372. som herefter skal siges. Desmindre er Hvitfeld at undskylde, i det hand fortæller, strax efter det nys omtalte Kæyserens Bref, in anno 1370. at vores Konge forsendte nu et af sine Raad til Pave Gregorium XI. med allehaande Skænk, og bad Paven om at bandsætte hans oprøriske Adel og Undersaatte 2c. Thi saa langt fra, at dette er skeet ved saadan Tiid, at ogsaa ald den Underretning, som Hvitfeld om denne Legation, der blef ved Hans Rud forrettet, (ham hand ogsaa næfner,) hafver haft, har hand ey taget andenstæds fra, eller vidst mere om, end udaf Pave Gregorii Svar til Kongen med bemældte Hans Rud, som er dateret 1375. in Augusto: altsaa er bemældte Raad ikke forsendt, førend fem Aar efter den Tiid, hvorved Hvitfeld og efter ham Beringius og flere har indført dette Stykke. Derimod er en anden Underretning fast og sikker, at vores Konge har været hos Markgræf Otto i Brandenborg, og har staaet hannem bi udi den Krig, som hand ved disse Tider hafde fanget an imod Pommerne. Hvilken Krig Kong Woldemar ogsaa fik giort Ende paa, og bragt til en Fred, værende Hofvedmanden i Forliget at slutte. Herom hafves ey allene de Pommerske Historiers Vidnesbyrd, men ogsaa klare og rigtige Documenter. Angaaende denne Ufreds Oprindelse, da hafve vi tilforne hørt, hvorledes Carolus IV. da hand udi Aaret 1350. fordrog sig med de Bæyerske Printzer, afgangne Kæyser Ludwigs Sønner, belehnede hand paa eengang de trende Brødre, Ludwig den ældere, Ludwig den Romere, og Otto, med det Brandenborgiske Land og Chur, til at succedere hinanden deri. Den ældste Ludwig hafver da kort derpaa afstaaet Landet og Churet til Ludovicum Romanum, ham som Neder-Saxerne og vores Hvitfeld kalde Romulum. Denne døde siden, uden Lifs-Arving Aar 1365. og derpaa kom strax Otto til Churfyrstendømmet. Om hans Adfærd og Bedrifter i de første Aaringer vides ikke noget af Betydning.

Men

Men i Aaret 1370. eller det næstfølgende kom hannem i Sinde, at vilde tage tilbage de Stykker af Landet Ukermark, som der tilforne hafde været Strid om imellem afgangne Ludwig den Romere og de Pommerske Hertuger, men Ludwig hafde tilsidst mottet lade disse beholde. Pfaltz-Græf Friderich ved Rhinen hafde allerede indfundet sig hos Markgræf Otto sin Fætter, med en Deel Krigs Folk, og giorde ham en vigtig Hielp. Kong Woldemar kom nu ogsaa dertil. Krigen var et Stund temmelig heftig, og til stor Skade paa begge Sider: Indtil de benæfnte tvende Herrer, Kongen og Pfaltz-Græfven, fik stiftet en Fred imellem disse krigende Partier, udi selfsamme Sommer. Ved denne Freds-Stiftelse kom Gevinst og Skade, med alle Omkostninger, til at gaae lige op, og den ene Part stadfæstede den anden alt hvad som de før Krigen hafde eyet og haft i Besiddelse, saavelsom og alle Brefve, som de og deres Formænd i Regeringerne hafde gifvet og beseglet hver andre indbyrdes. Tractaten, som begynder med Kong Woldemars Nafn og Titel, samt med Pfaltz-Græf Friderichs, som de tvende Mellemhandleres, og som er dateret in den Houe to dem Rorich An. 1371. des Sundages vor Sunte Marian Magdalenen Daghe, hafver den lærde Mand Christian Schoettgen indført udi det femte Stykke af sin smukke Samling, kaldet Altes und neues Pommer-Land, *pag. 662.* Om Krigen finder mand ellers noget hos Thom. Kantzow og de andre Pommerer, lidet hos Garcæum og Andr. Angelum. See ogsaa Archivarii Schultzens kurtze Vorstellung, udi G. G. Gerdes Mecklenburg. Urkunden, ad an. 1371.

Imidlertid hafver Kong Woldemar ogsaa paa sine egne vegne haft en Sag med Markgræf Otto, som det siunes at hand ved samme Tider maae hafve faaet afgiort, eller kort derefter. Denne Sag betreffede hans Gods og Penge, som hand for tre Aar tilforne paa Udreysen hafde mistet, hvad heller de vare hannem, som nogle skrifve, frarøfvede, eller, som Joannes Suaningius har hørt, af nogle Krigs-Høvedsmænd bedragne fra. Paa hvad Maade samme Gods og Penge ere dog komne udi Markgræf Ottes Vold, eller hvorledes, med hvad Skin, og ved hvem hand hafver lagt Haand derpaa, er mig ubekiændt: Og lige saa lidet veed jeg, under hvad Forevending bemældte Markgræfve har forholdet vores Konge dem, ligesom det skulde været forbrudt Gods, som Kongen ingen

Ret hafde til at fodre tilbage. Thi alt hvad vi hos os herom indtil denne Dag hafve, er bare et Bref, som Markgræf Otto gaf fra sig, og derudi underkastede sig Markgræf Friderich af Meissen hans Dom i Sagen.
Bilag. No. 38. Af dette lærer mand saa meget, at Kong Woldemar hafde tilforne, baade self, og ved de 4 Hertuger i Bæyeren, Stephan den ældre, Stephan den yngre, og den ældre Stephans Sønner Friderich og Hanß, forsøgt at ofvertale Markgræf Otte til Billighed, forstaae at lade Kongen sine Penge og Gods være følgagtige; og, da dette ey har vildet frugte, har mand da endelig formaaet ham til, at lade Sagen komme til Markgræf Friderich af Meissens Kiændelse. Godset skal hafve været arresteret til Odersberg; og Tiiden, naar Markgræf Friderich skulde tage Sagen for sig, beregnes efter Brefvet at skulde være den 28 Julii i bemældte Aar 1371. Dette skulde skee til Brezzen, og hvad da blef affagt, enten om Kongen hafde forbrudt Godset og Pengene, eller Markgræf Otto skulde gifve ham det tilbage eller giengiælde det fuldkomment, skulde de uforsømmeligen rette sig efter. Datum til Freyenwalde ved Odern 1371. den næste Fredag efter St. Peders og Povels Dag. Vel hafver Hvitfeld mældet om selfsamme Bref, og gifvet en kort og mager Extract deraf, (*pag. 552.*) Men deraf kand noksom sees, at hand hafver endnu haft mindre Kundskab om Sagen, eller vidst at giætte sig frem deri, end hvad jeg nu her, saavelsom i det foregaaende, ved An. 1368 har sagt: Ilde er det, at mand her ikke ogsaa har funden Markgræf Friderich i Meissen hans Dom: hvilken om den eengang motte udkomme, fra den Stæd hvor den maaskee endnu tør ligge skiult, kand denne Artikel ve' vorde bedre opliust.

§. 50.

Udi samme Aar 1371. var det, at den nafnkundige Freds-Tractat imellem Danmark og samtlige Hænse-Stæderne sluttedes og blef fuldkommen, og Brefvene derpaa fra alle Sider, saavelsom Reverser fra en hver Stad i sær, beseglede; som skeede til Stralsund Simonis og Judæ Aften, eller den 27 Octobris. Ved ald denne Forhandling var Kongen ikke tilstæde; men den blef forrettet, bragt til Ende og aftalt imellem hans og Danmarkes Riges Raad paa den ene og Stædernes Udskikkede paa den anden Side. Der kand ingenlunde tvifles paa, at det jo har gaaet

hannem

hannem særdeles nær til Hiertet, og forvoldet ham inderlig Harme og Fortrydelse, da hand motte fornemme de haarde Vilkor, hvorpaa samme Fred var giort: hvilke er ufornødent her at omtale, efterdi de hos Hvitfeld kand læses (a). Men hvad var her vel ved at giøre? Forbundet var imod hannem alt for stærkt og mægtigt; Hans Lande heel ilde medhandlede i hans Fraværelse; Af de Venner, hand iblant fremmede Potentater hafde, kunde hand ingen tilstrækkelig Undsætning bekomme, til at hefne den Skade hand hafde lidt; Hans Undersaatter sukkede efter deres forige Tryghed og Lise; de vilde kort ud ikke være flere Aar i Faren for Søe-Stædernes Plyndren, Røverie, Mord og Brand; Og self motte hand dog til sidst tænke paa at komme ind i sit Rige igien med Fred. Der siges end ogsaa, at Hr. Henning Podebusk, som, imedens Kongen var borte, førde Titel af Rigets Høfvedsmand, og de øfrige Danske Raad, maatte lofve og forvligte sig til Hænse-Stæderne, at Kongen skulde ikke indkomme igien i Riget, eller roligen her forblifve, med mindre hand self bekræftede bemældte nu giorte Fred og Forliig, samt de derudi til Stæderne afstaaede Privilegia med sit store Segl. (b)

Endeligen er hand da, efter visse Annalers Sgende, kommen her hiem tilbage Anno 1372. Men hvad Tiid i Aaret, er endnu uvist. Og hvor usel den Underretning er, som mand hafver om de tre Aar, hand siden lefvede udi, lader sig nokсом tilkiende hos Hvitfeld. Suaningius hafver dog fundet paa et Stykke, at fylde ind i denne Lacuna, og tilsiune bringer hand det vel nok an; hvis mand ikke mærkede, at hand hafver borget den største Deel deraf fra en længere Tiid, nemlig fra de forrige Kongens Regerings Aar. Hand skrifver (c), at " da Kong Woldemar var

(a) *Pag. 546. & 549. s. ed. in fol.*

(b) Saaledes staaer ogsaa i Raymar Kochs Lybekske Krønike: " Auch versprach sich der Reichs-" Rath und gelobete an, das der Küning diese und jede Articul, so in dem Privilegio begriffen, mit seiner " grossen Siegel versiegeln solte, so er anders ins Reich kommen oder bleiben wolte."

(c) In *Hist. MS.* Valdemarus in regnum reversus, postquam longo atque difficili bello, summis molestiis maximisque periculis regnum, à Comitibus Holsatiæ laceratum, in integrum restituisset, postpositis armis, pacis artibus operam dare cœpit, itaque posteritatis curam habens, ut regnum, post obitum suum ab hostili incursione liberum redderet, oppida condere atque arces communire cœpit. Quo tempore Hafnia, Absolonis Pontificis tempore constructa, primum fossis communita est. Worthingburgum prope vetustate collapsum, restitutum, ac Gorra ædificata est; arces in Siælandia duæ ab hoc Waldemaro Rege, non præsidii modo, sed voluptatis causa constructæ. Worthingburgo anserem auratum in

" kommen igien i sit Rige, som hand tilforne med største Møye og Far-
" ligheder udaf fremmede Herskabers Vold hafde befriet og satt igien i
" Stand, befattede hand sig siden ikke med nogen Krig, men lagde nu
" Vind paa Fred, og hvad som hørde til Rolighed at holde ved lige, og giøre
" den nyttig for sit Land og Folk. Derhos ogsaa, paa det hans Efter-
" kommere kunde nyde Riget i Fred, efter hans Død, frit for fiendtlig
" Indfald, tog hand sig for at bygge og forbedre paa Byerne, og befæste
" Slottene. I samme Tider er ogsaa Kiøbenhafn blefven befæstet og
" forseet med Volde og Grafver. Wordingborg, som næsten var forfal-
" den, blef repareret, og Gurve bygget. Og disse tvende Slotte i Siæ-
" land lagde hand besynderlig Fliid paa at indrette, ey allene til Beskiær-
" melse, men i sær til Fornøyelse. Paa Wordingborg lod hand sætte en
" forgyldt Gaaß ofven paa det høyeste Taarn, hvilket var til at spotte
" Hænse-Stæderne." Men saa vel dette om Gurve, som om Vording-
borg-Slot, hører visseligen ikke til hans tre sidste Aar; i hvad der end kand
tænkes om det øfrige. Paa Gurve var jo baade Slottet og Capellet sam-
mestæds færdigt, den Tiid Paven i Aaret 1364. gaf Kongen Helgenes
Reliquier at lægge derhen. Og om Wordingborg-Slot har og Hvitfeld
fortalt, under det Aar 1362. at det blef da med Bygninger forbedret, og
i sær med det store Taarn, som hand lod bygge for Fangernes Rantzon-
Penge udaf Hænse-Stæderne: Denne Artighed var vel og neppe falden
ham ind i de sidste Tider, forstaae efter Tractaten med bemældte Stæder
i Aaret 1371. Det andet, og fornemmelig hvad som Kiøbenhafns Be-
fæstning angaaer, lader jeg staae ved sit Værd, saa længe jeg ey har fundet
det hos nogen anden. Kiøbenhafns Slot var stædse, lige fra Erke-Bisp
Absalons Tiid, en Fæstning, og med Grafver omkring. Men her tales
nu allene om Byen. Gandske troligt er det, at Kong Woldemar har i
disse Aaringer, efter sin Hiemkomst, hiulpet denne Bye igien til rette,
og seet den forsiunet med Biugninger, Volde og Grafve, efter at den i
hans Fraværelse var af Hænse-Stædernes Folk indtaget, plyndret og
noget nær ødelagt. Høybemældte Konge hafde ogsaa, fra sin Regerings
Be-

in summo pinnaculo propugnaculi maximi, in contemptum civitatum Wandalicarum collocavit. Men mon hand ikke betalte dyrt nok denne Foragt, og hans Spot ofver de Seven und Seventig Gænsen? Hvitfeld skrifver og, at Taarnet med Gaasen paa blef bygget af Hænse-Stædernes Rantzon-Penge. pag. 526.

Begyndelse, tragtet efter at faae samme Bye, tillige med Slottet, under sin Disposition, fra Bispopen i Roskilde, ja gandske vist attraaet, at faae den gandske til Cronen, hvis det hafde kundet gaae hannem an. Men dette sidste giorde ingen gode at tænke paa. Hand motte nøyes, med saa meget her kunde naaes. Hvorom jeg nu vil fremkomme med det, som hører til Hvitfelds Forbedring, i denne liden Artikel af vores Konges Historie, og som jeg, just for det oplæste Stykkes skyld af Suaningio, hafver hid indtil sparet. Hvitfeld har allene sagt os (*pag. 478.*) at "Aar 1341. " til Roskilde, Dominica Exurge, hafver Kong Woldemar den Fierde " stadfæstet Kiøbenhafns Bye deres Friheder og Privilegier, som hans " Forfædre Konger hafver dennem undt og gifvet, som de skriftligen kun- " de kundgiore, eller med Vidnesbyrd bevise." Men her hafver hand, ikke veed jeg hvorfor, gaaet andre vigtige Ting forbi, at Kongen hafde tilforne i Januario, (thi Dominica Exurge falder i Februario, og er den samme Søndag, som ellers kaldes Sexagesima,) giort en Accord med Bispop Jens af Roskilde om Kiøbenhafn, saaledes at "Biskopen skulde " oplade ham Slottet og Byen, allene paa eet Aars Tiid at indehafve " paa følgende Vilkor: Kongen motte ingen Skat eller Tynge lægge paa " Borgerne, ingen fængsle eller beskadige i nogen Maade; Cannikernes " og Geistliges Friheder skulde blifve uforkrænkede; Ingen Røfven eller " Ofverlast motte skee fra Slottet paa nogen til Lands eller Vands; A- " mager-Land motte Kongen intet befatte sig med, men samme med sin " Skat, Afgift og Beboere skulde tilhøre Biskopen allene; undtagen " hvad Amagerne kunde falde til at udrede i almindelig Skat og Undsæt- " ning, naar nogen saadan af Biskoperne og Stænderne blef ofver " hele Siæland bevilget, til Rigens Landes Indløsning; og naar som " Tiden var omme, skulde Kongen gifve Biskopen eller Capitelet Slottet " og Byen tilbage, uden nogen Forhold eller Omkostningers Paastand." Saadan Revers udgaf Kongen, til Roskilde, forbemældte Aar (1341.) feria tertia proxima antę diem Priscæ Virginis, som er den 16 Januarii. Derpaa har hand, Dominica Exurge eller Sexagesima, gifvet til Byen dens Privilegiers Stadfæstelse, som Hvitfeld omtaler. Siden, længere hen i Aaret, har hand gaaet Biskopen nærmere, og faaet en nye Accord giort med hannem, for at beholde Kiøbenhafn en længere Tiid; dog seer jeg ikke at Vilkorene har været lemfældige. "Kongen indrømmede til

" Biskopen og Capitelet i Roskilde Siøborg-Slot, samt fem Herreder i
" Siæland, som vare Holmboe-Herred, Stroe-Herred, Liunge-Herred,
" Jurlunde-Herred, og Skippings-Herred, med alle derudi liggende
" Kiobstæder og med Halsneß; hvilket altsammen skulde være til Vederlag og Forsikring for Kiøbenhafns Slot og Bye, tillige med Øen Amager, og Biskopens Gods og Tiender paa Ryens og Møens Lande; eftersom disse sidste vare Kongen forundte af Biskopen, til en Hielp Rigens Lande med at indløse, og Kongen hafde derpaa af andre laant og optaget 7000 lødige Mark. Biskopen skulde beholde disse fem Herreder og Siøborg-Slot, hvilket Kongen skulde skaffe ham ind, fra dennem som det tænkte at volde, qvit og frie udi god Forsvars Stand; Og saaledes skulde det forblifve paa begge Sider, indtil at Kongen kunde indløse de fem Herreder med Siøborg ꝛc. Da ogsaa Kiøbenhafn og Amager, samt Godset og Tienderne paa Ryen og Møen skulde antvordes Biskopen tilbage. Dateret paa Viti og Modesti Dag (den 15 Junii) samme Aar." Herved blef det nu staaende, (da imidlertid Kiøbenhafns Borgere bekomme Frihed af Kongen, at motte til Dragøer-Fiskende og Market kiøbe, sælge og opskiære Klæde, eftersom de hidtil Dags hafde giort, dat. an. 1348. St. Laurentii Dag til Skanderborg (a),) indtil at baade Biskop Jens Nyborg, og hans næste Eftermand, Jacob Povelssøn, vare afgangne, som skeede an. 1349. Ved deñe sidstes Død fik Kongen befodret en anden ærlig Mand til Stiftet, som var Dom-Provsten i Roskilde Mag. Henrich Geertssøn. Med hannem kom hand meget bedre til Rette; saa at de sluttede en Contract tilsammen om Kiøbenhafn, hvorpaa Biskopen og Capitelet gafve hannem et Bref i saadan Form: at "i Henseende til Kongens besynderlige Godhed imod Kirken, Geistligheden, ja alt Folket, hvilke hand samtlige, ved Guds Forsiun og Hielp hafde befriet fra Fiende-Aag og Trældom, og for de Velgiærninger, som hand hafde i sær beviist til Roskilde Kirke, dens Tienere og Undersaatte, saa hafde nu Biskopen med Capitelets Samtykke og fuldkommen ofverlagt Raad, ofverladet til Kongen Kiøbenhafns Slot og Bye, med ald sin Ret, og alle og enhver Stykker, som dertil hører, saavel som Kirkens og Stiftets Gods i Særretzlef, og et Møllestade, at beholde i Biskop Henrichs Lifves Tiid; og bekiænder samme Biskop og Capitelet,

(a) Hvitfeld *pag. 496. edit. in fol.*

"let, sig at hafve indgaaet dette langt fra ikke ved nogen slags Tvang eller "Frygt, men med deres gode reene og oprigtige Villie. Datum til Kal- "lundborg Aar 1350. Søndagen for St. Catharinæ Dag." Videre har jeg ikke fundet om bemældte Stad, under Kong Woldemars Regering; men er forsikret, udaf hvad som mand treffer under de efterfølgende Konger, at hand har beholdt Kiøbenhafn paa samme Maade, efter Bi- skop Henrichs Afgang (og denne Biskop er død an.1368.) under hans Ef- termand Biskop Niels Jacobssøn Lunge.

§. 51.

Angaaende ellers Kongens øfrige Forretninger her i Landene, i hans tre sidste Regerings Aar, da hafver hand draget u-ophørlig Om- sorrig for, og indtil sit sidste beflittet sig paa, at betale sin Giæld, at faae sit Rige og Cronens Eyendomme samlede, og faae indløst af sine Kiøb- stæder, Herreder og Slotte, fra Pandthafverne, det ene Stykke efter det andet. Aalborg-Bye, med Slottet, var længe udi de Holstenske Græf- vers Vold: Men førend Aaret 1373. igien kommen til Kongen, som Anno 1374. hafde der en Høfvedsmand, ved Nafn Hr. Hennike Kiøt- telberg, Ridder. An.1373. var Kongen om Vinteren, efter Kyndelmisse, i Nørre-Jylland. Til Lemvig, i første Ugen efter Fastelavn, har hand taget Forpligt af Hr. Nicles Erikssøn, Ridder, at hand skulde igien op- bygge det Slot og Fæste Aggersborg, samt der uden for liggende Bye Vorborg, og dets Barfrede, med Planker, Broer, Grafve og Volde, alt lige saa got og fuldkomment, som det hafde været førend det blef af- brændt i sidste Oprør og Feyde-Tid, og skulde hand skaffe det i Stand og færdigt inden Aar og Dag, hvilket hand, med sin Broder og trende andre Herremænd til Forlovere, indgik og beseglede. Sidst i Fasten og til Paa- ske, var Kongen i Aalborg, og, iblant andet, tog en ligedan Forpligt af en Adelsmand ved Nafn Magnus Matthissøn, at hand inden næstkom- mende Pintze-Dag skulde igien opbygge og fuldkommen reparere Ørum Slot, og giøre det lige saa got igien, med Bygninger, Huse, Grafver, Volde, Barfred, og Planker, i alle Maader som det var tilforne, førend hand og hans Staldbrødre brøde det ned i sidste Feyde; og derforuden skulde hand forsiune det med saa megen Forraad, af Vaaben og Værge,

Pro-

Proviant og Inventarii-Gods, som i Brefvet specificeres. Samme Tid kiøbte Kongen Egholm i Himmer-Syssel ved Aalborg, af Hr. Iver Lykke, og giorde det til et Cronens Slot; hvilket Dronning Margrete siden gaf og skiænkede til vor Frues Nonne-Closter i Aalborg, ongefær 20 Aar derefter. Hald-Slot ved Viborg løste Kongen ogsaa ind. An. 1375. Fredagen for Himmelfart, qvitterede Hr. Anders Offesson, Ridder, Kongen for 250 lødige Mark Sølf, som Thordrup-Slot i Nørre Jylland, Galtenherred, hafde staaet ham i Pant for. Og endda blef ikke en liden Deel, i Jylland saavelsom i Siæland tilbage staaende, som Dronning Margrete, en fortreffelig Huusholderske og Regentinde, efter hans Død indløste. Men af deslige Brefve og Qvitteringer, er een udaf Hertuginden i Slesvig, Hertug Henrichs Efterleverske, mærkelig. Imellem Kongen og hende har været disputeret, om hvor meget hand motte endnu være skyldig, paa Regningerne imellem hannem og hendes afgangne Herre. Kongen gaf hende nu 100 Mark Lybsk, med slig Forord, at saafremt, naar alting blef beviist og efterregnet, hun da befandtes at skulde hafve endnu mere til gode, da skulde disse 100 Mark være til Betalning og komme til Afslag. Men hvis Kongen blef intet skyldig, eller ey saa meget, skulde dog disse 100 Mark være hende ligefuldt gifne og skænkede. Hendes Revers, dateret til Kalundborg, fire Uger før Kongens Død, var herpaa saaledes:

Wi Konegund van Godes Gnaden Hertoghinne to Sleswich vnde to Sunder-Gutlande, don witlich alden ghennen, de dessen Bref seen eder lesen horen, dat wi hebbet vpgheboret Hundert Mark Lubecher Pennigghe van deme Hochgeboren Vorsten vnde Heren, Hern Woldemare Konigghe der Denen, der Wende vnde der Ghoten, in desser wis, dat wi scholen to rechte komen vmme vnse Rechticheyt van vnses Heren weghene Hertoghen Hinrikes, deme God gnedich si, vnde wes vns denne anvallende is van rechte, dar schole wi vorbenomeden Hundert Mark ane afslan. Were ok dat men vns nicht plichtich en were, so danke wi deme vorbenom. Konig Woldemaren vor de vorbenom. Hundert Mark, dat he se vns ghegheven heft. In wes Dinghes Betughinge vnse Inghezeghel, mit Her Jens Knutson eynes Ridders Inghezeghele is vor dessen Bref ghehenghen. De ghegeuen vnde ghescre-

screven is to Kalingheborch an Godes Jaren Drutteyn hundert Jar in deme vif vnde seventeghesten Jare, des Dinsthedaghes vor Sinte Michaele.

§. 52.

Kong Woldemar giordes nu gammel og svagelig. Hans Alder kand jeg dog ey troe at hafve været meget høy: Dog derom erindrer jeg mig ingenstæds at hafve seet noget vist skrefvet. Jeg giætter allene til, at da hand kom til Cronen an. 1340. hand da, som var den yngste af Kong Christoffers Sønner, kand hafve været 23 eller 24 Aar, og være saa død ikke langt fra 60 Aar gammel. Hans Podagra har ey været saa streng, at hand jo har kundet reyse flittigen omkring i Landene efter hans Sædvane, og naar hand var i Siæland, at fornøye sig, ved Gurve og ved Wordingborg, med Jagten. Dertil skal hand hafve haft særdeles Lyst: Ja mand har sagt, at hand jagede der endnu et par hundrede Aar og længere efter hans Død. Det var at ynske, at de dovne Munke og andre Geistlige, der hafve smiddet slige Fabeler, hafde i det stæd tegnet noget mere op, af hvad som passerede i hans sidste, ja ogsaa noget mere i de forrige Aaringer, end hvad som hafves. Men dette hafde været, at giøre Sandheden Tieneste; da disse Menniskers Idræt, imellem at de skraalede Latine i Kirker og Clostere og prædikede Legender for Almuen, bestod udi at anvende deres øfrige Tiid paa Løgn og Bagtale. Man har end og været saa skiødesløes, at Hvitfeld har ikke vidst at sige os Aaret, naar denne Konges Dronning er død. Hand skrifver allene, at " hun døde " nogen Aar før Kongen." Men hvor mon hand hafve fundet dette? Graf-Træet ofver hendes Leyerstæd paa Søborg Kirkegaard var borte før Hvitfelds Tider, og jeg er vis paa, at hand har nøye nok spurt, om derpaa ikke hafde staaet, foruden Billedet med Kronen og den lange Hale, ogsaa nogen Skrift og Aars-Tal, men ey bekommet Kundskab derom. Kand da dette hielpe noget, at jeg beviser, det hun har været død i det mindste ofver eet Aars Tiid førend hand, vil, iblant Bilagerne, meddele Bilag. en Udskrift af et Pergaments-Bref, hvorudi Abbeden i Esrom bekiænder, sig at hafve bekommet af Kongen 100 Mark Lybske Penninge, til at lade holde Messer for Sal. Dronning Helwigs Siæl. No. 39.

Den liden Venlighed, som Kongen siges at skal hafve beteed imod denne sin Dronning, taler ogsaa Hvitfeld om, og beroer paa en gammel Tradition. Samme vil jeg ikke saa gandske negte; som ey heller, at de udi de sidste tyve Aars Tiid hafve lefvet fra hinanden, og hun bestandigen er blefven siddende paa Siøborg-Huus. Endskiønt jeg i almindelighed holder største Delen mistænkelig og for Fabel, i det mindste lidet troværdigt, af hvad som fortælles til denne Herres Last. Dette vinder gierne Bagtalere derved, til deres egen Straf og Beskæmmelse, at, naar mand har taget dem nogle gange i aabenbare og beviist Usandhed, troer mand dem ikke siden i mere, omskiønt deriblant kunde være eet og andet sandt. Kong Woldemar blef hadet, mistænkt, bagtalet, og forfuldt i Livet og efter Døden, saa meget som snart ingen Konge. Men hvorfor? den oprigtige Sal. Canceller Hvitfeld hafver, lige saa vel som jeg, noksom her og der aabenbaret Aarsagen, og hvo hans Hadere og Forfølgere vare. Dennem fortrød det, at de ikke kunde faae saadan Bugt med hannem, som med hans Forfædre, nemlig hans Fader, Farfader og Farfaders-Fader, hvoraf de bragte den ene af Dage med Forgift, den anden sloge de ihiel og myrdede med mange Sting, den tredie skilde de ved Cronen og jog ud af Riget. Jeg taler ey om hans Farbroder Kong Erik Menved; hvilken Herre var af større Betænksomhed og Koldsindighed, vidste og saaledes bedre at indrette sine Anslage, og at holde enhver i Tugt og Ave, som ikke vilde den rette Vey. Kong Woldemar hafde vel satt sig hannem for som en Modell at følge: var ogsaa, ligesom hand, tapper, høyhiertig, og en alvorlig Justitiarius. Men hans Temperament var for hidsigt; Hand var hastig, vredladen, streng og stolt, og derofver forløb hand sig ofte. Sligt kand vel ogsaa undertiden hafve brødt ud imod hans Dronning. Hun var en Sleswigsk Printzesse, og motte maaskee høre mere af hannem, end hun kunde fordøye, om hendes Huus, og om hendes Fættere Græfverne af Holsten, med hvilke Kongen hafde immerhen lidet got at skifte. Saasnart hafde hand ikke sluttet Tractater og Forliig med dennem, førend de paa nye stæmplede imod ham, med Hænse-Stæderne, der forstode at kiøbe sig dennem til med deres Penge og Donariis, som Herman Cørners og andres Krøniker vide at tale om. Kongens Mistanke til denne sin Dronning, og den Tradition om Falqvard Loumandssøn lader jeg staae ved sit Værd, hvad der har

været

været om. Og at Kongen har haft Børn med ſin Concubine Tove, troer jeg gierne. Men at om ſlige Materier ere udſpredede adſkillige Fabeler og Eventyrer, er ſikkert. Hvilket og kiændes af den lumpne Viſe, ſom Hr. Peder Syv har indført udi ſin Samling (a), hvor der, iblant andre Urimeligheder, læſes, at Kongen, da hand drog i Leding, ſatte Dronning Helvig til at tage Landene vare og vogte dennem vel, til hand kom hiem igien: og udi Peder Syvs Forklaring (b) den alt for latterlige Kiærlinge-Snak, om Tieneren, der ſkaffede Kongen at vide, hvad hand tænkte paa. Udi min Barndom har jeg ogſaa hørt ſiunge en Viſe om Kong Woldemar og Tove-Lille; hvoraf jeg vel erindrer mig Melodien og Omqvædet, men udaf alt det øfrige ikkun diſſe Ord, hvori Kongen forklarer for Dronning Helwig, hvorfor hand var kæed af Hende: " Jeg har ſyf " Børn med Tove, jeg har ingen med dig, Men Tove var Konningens " Frille." (c) Og at ſamme Ord ere blefven mig beholdene i Hukommelſen, er vel kommen deraf, at jeg ſiden erfarede hvor falſkt dette var, efterdi Kong Woldemar hafde jo med ſin Dronning ſex Børn, fra an. 1341. de blefve gifte ſammen, indtil 1353. Hvilken og deslige flere Obſervationer hafve betimeligen virket hos mig den ſtørſte Foragt for Viſer, og for Traditioner i Almindelighed uden Beviis, de maae end være af aldrig ſaa lærde Mænd tilforn troede. Ikke et Haar bedre holder jeg den Fortælning, om Jomfruen i de grønne Klæder, og om hvorledes Dronning Margrete kom til Verden; hvilken Eraſmus Lætus, efter en gammel Sagn, har bragt ind i ſin Poëſie; men jeg anſeer ikke anderledes, end et af Saxonis Grammatici gamle Eventyrer. Hvitfeld har ſikkert ligeledes dømt, ſom jeg, og derfore ingenſtæds talt derom; da Snakken har dog været ham bekiændt, og Lætus hafde udgifvet ſine Bøger, længe førend Hvitfeld ſkref Hiſtorier. Pontanus har beraabt ſig allene paa bemældte vores Poet, og af Pontano har Meurſius ſiden taget den, men Beringius pyntet hende ud ret paa ſin Poetiſk. Ellers ſkal det ſaa

(a) *Num. XLIV. pag. 610.* (b) *Pag. 613.*

(c) Det ſiunes, ligeſom at Vitus Bering har haft nogen Troe til denne lumpene Sladder, naar hand ſaa ſkrifver *Flor. Dan. pag. 504.* Et Valdemarus inter peregrinos hos amores averſatus diutiſſime Reginam, carebat legitima prole, & certus ſpem potius poſteritatis, quam iram perdere, plus damni patriæ quam toro inferebat &c. Men er ſligt vel tilladt, i en alvorlig og u-bunden Hiſtorie ſaaledes at ſpille med Sandhed? og for et ſlags Artighed at ſige, at agere en Fabel-Hans? Hafde ikke Kong Woldemar, den Tiid Margrete blef fød, baade Søn og Dotter i Lifve, om ikke flere? og har ikke Bering ſelf herefter, *pag. 511.* mottet tilſtaa dette, tvertimod hvad hand nu ſkrifver?

vidt mand veed, være vist, at Dronning Margrete var det sidste af Kongens Børn, udaf sex, mand finder at hand og Dronning Helvig hafve hast sammen; nemlig, Christoffer fød an. 1344. Margrete, (hun som blef tilsagt unge Hertug Henrich af Mecklenborg, Kong Albrets ældere Broder,) fød enten 1345. eller Aaret efter; Ingeborg, fød 1347. Cathrine, 1349. Woldemar, 1350. og endelig Margrete 1353.

§. 53.

Mig staaer nu tilsidst ikkun een Artikel at omrøre, men dog ikke af de mindst betydelige. Samme betreffer det saa meget omsnakkede lidet Bref, som ey allene Hvitfeld, men alle andre fortælle at Kong Woldemar skal hafve skrefvet til Paven, udi een efter manges Tykke artig Stiil, og derved opsagt ham Troe og Christendom, hvis Paven ey vilde være ham gunstig og til Villie. Om hvilket Bref jeg siger og hermed erklærer, at det er en pur Fiction, og efter hans Død paafunden aabenbare Fabel; og at Kong Woldemar har aldrig skrefvet, eller tænkt paa at lade skrifve saadant Bref. Og hvad er vel billiger og retfærdiger, end, efterdi jeg har taget mig for at opliuse og forbedre hans Historie, og rette saa mangen en Feyl hos Hvitfeld, at jeg da ogsaa redder høybemældte saa uskyldigen bagtalte og ilde medhandlede Herre, fra denne ret liderlige Paasagn? Jeg vil begynde med at spørge, til hvad for een af Paverne har Kong Woldemar skrefvet dette Bref? Den ældste Skribent (ja maaskee den eniste,) som det er fundet hos, er den Anonymus, som Erpoldus Lindenbrog udaf et Manuscript (som vel tilforne af mange har været læst,) gaf for Liuset an. 1595. trykt til Leyden i Holland in 4to. under denne Titel: *Historia Regum Daniæ compendiosa ab incerto auctore conscripta.* Hvor Auctor, der har lefvet i Kong Christierni II. Tiid, efter adskilligt, baade got og ondt om vores Kong Woldemar, skrifver saaledes: Erat autem Waldemarus iste adeo irritabilis in omni re, ut etiam facile fuisset fidem relicturus, ni obstitisset religiosus quidam pudor. Nam Romano Pontifici, ob tyrannidem ac perfidiam interdictum ac excommunicationem minanti, fertur in hæc verba respondisse: *Waldemarus Rex Daniæ Romano Pontifici salutem. Naturam habemus a Deo, regnum ab incolis, divitias a parentibus, fidem vero a tuis prædecessoribus, quam, si nobis non faves, remittimus per præsentes. Vale.* Her hafver mand da den første, som mand veed, og som

jeg

jeg troer at hafve fundet det i nogle Munke-Collectaneis; hand gifver og tilkiende, at det passerede kun for en Snak, og siger allene, *fertur respondisse;* Endelig nafngifver hand ingen vis Pave. Men Joannes Suaningius, (som det kom ikke an paa at gifve Nafne, til Paver og andre, men hafde ofte den Vanlykke ey at treffe de rette,) hand fortæller herom paa saadan Maade: " Da Kong Woldemar faldt den Geistlige Stand meget " haard, betyngede den ideligen med store Skatter, og lagde ald Vind " paa at fortrykke Kirkens Tienere og forarme dem til det yderste, truede " Pave Vrbanus hannem med Band, dersom hand ikke med første afstod " fra sligt Foretagende. Kongen siges da at hafve svaret ham med disse " Ord: Valdemarus Rex Daniæ, Vrbano Pontifici Romano salutem. " Vitam habemus a Deo, Regnum a subditis, Religionem a Papa, quam si " nobis concedere nolueris, remittimus per præsentes. Og at uden " Tvifl hafver vores Konge herudi følget Kæyser Ludwig den Bæyeres " Exempel, udi hvis Hof hand baade var opfødt i sin Barndom, og haf- " de længe følget ham i hans Kriger" (a). Saavidt Suaningius. Her vil jeg ikke stort tale om de mange Varietæter, som i disse tre Linier forekomme, imellem den første Skribenters Copie af Brefvet, (hvilken Hvitfeld har følget,) og Suaningii. Thi denne sidste har vel ikke haft den førstes Manuscript for Øynene, men enten en anden Copie, eller og skrefvet af blotte Hukommelse: Endskiønt hand med god Føye har udelukt de Ord, divitias a parentibus, betænkende at Kong Woldemar hafde sig deraf ikke stort at rose, da hans Fader lefvede stedse forgiældet, døde i megen Armod, og lod ham ikke det mindste efter, undtagen et uvist Haab til Cronen. Meursius, som ellers pleyer at følge Suaningio, har dog vildet i bemældte Bref bruge sin egen Stiil, og sætter: Waldemarus respondet, " vitam a Deo, regnum a subditis, opes autem a majoribus nactum esse; " nihil ejus prædecessoribus, præter fidem se debere, quam si repetat, " nunc remittere." Magnus Matthiæ, fordum Bispop i Skaane, udi sin *Serie Regum Daniæ MS.* naar hand hafver refereret det selfsamme, som

(a) Cum gravius ecclesiastico statui immineret, atque eandem assiduis magnisque exactionibus emungeret, omnique studio eo propenderet, ut vexatis Ecclesiæ ministris, ad summam eos inopiam redigeret, fulmen in eum se torsurum Pontifex Rom. minabatur, ni quam primum ab incœpto desisteret. Cui ad hæc verba respondisse Regem ferunt: *Valdemarus Rex &c. Vrbano Pontifici Rom. sal. &c.* Secutus haud dubie in hac causa Ludovici Bavari Imp. exemplum, in cujus aula & puer educatus erat, & post diu sub eo meruerat.

Lindenbrogii Incertus Auctor, giſver hand os endnu en anden Variation paa Breſvet, og ſkriſver dette: Alii ſic eadem referunt: " Vitam habe-" mus a Deo, Nobilitatem a parentibus, regnum a ſubditis, fidem abs te, " quam, ſi placet, per præſentes remittimus." Endeligen forekommer den femte Variation hos Lambertum Alardum, i hans *Nordalbingia*, hvor det heder ſaaledes: " Da Paven var noget ſtræng i at kræſve Tiende " og Afgift til den Romerſke Kirke (a), ſkal Kong Woldemar haſve ſkref-" vet haim ſaaledes tilbage: Corpora a Deo creatore habemus, patriam a " parentibus, fidem autem Chriſtianam a te, ſumme Pontifex, quam ſi " nobis invides, remittimus per præſentes." Men at komme fra diſſe mange Forandringer, hvortil endnu kand lægges Viti Beringii paraphraſis paa 12 Linier, (*Flor. Dan. pag. 501.*) til at examinere hvad Pave det var, da er Vrbani Nafn vel ud af Suaningii blotte Giætning, ligeſom naar hand i Kong Chriſtierni II. Hiſtorie ſætter Clemens VII. og Julius II. i ſtæden for Leo X. og med Vrbano har hand ikke været lykkelig. Thi om denne Pave kunde dog aldrig troes, at hand ſkulde af Kong Woldemar bleſvet ſaa haanligen ſkreſven til, hand ſom Kongen giorde ſaa ſtort Væſen af, og efter ſammes Død, ventede at leſve den Dag, at hand kunde giøre ſin daglige Bøn til hannem, ſom til ſin beſte Patron og Helgen. Ja hvor ſkulde og ſaadant bleſvet ſkiult for Vrbani Eftermand Gregorio XI? og hvad vilde denne haſve ſvaret og tænkt om Kongen, da hand blef anmodet om at canoniſere den afdøde Vrbanum jo før jo heller, ſaafremt Kongen haſde proſtitueret ſig ſaaledes tilforne, og moqueret ſig oſver hannem og alle forrige Paver? Sligt har da endeligen bevæget Hvitfeld og andre, til at giøre Breſvet noget yngere, end Suaningius har ſagt, og at giætte, at det motte da være ſkreſvet til Gregorium. Velan! Vil da nogen driſte ſig til at giætte videre, og ſige mig ongefær, naar og ved hvad Tiid det kand være ſkreſvet. Hvitfeld taler ikkun om tvende Geſandtſkaber fra Kongen til Paven; det ene under an. 1355. hvor der ſtaaer: " Dette " Aar ſende Kong Woldemar hæderlige Sendebud til Paven til Avenion, " hvilke bleſve ærligen undfangne for hans ſkyld, og Pavens Giæſte, efter " de vare forhørde: de fik paa deres Ærinde god Beſkeed, og Pavelig " Vel-

(a) Papæ quoque Romano, decimas ſeverius poſtulanti, fertur reſcripſiſſe: Corpora a Deo &c. Lamp. Alard. *Res Nordalbing.* in illuſtriſſ. Dn. de Weſtphalen *Monum. Cimbr. & Megapol. Tom. I. col. 1816.*

"Velsignelse, og komme tilbage til hannem med mærkelige Ærinde." (a) Dette var nu Pave Innocentius VI. og denne gang gafves vel ingen Leylighed eller Aarsage, til saadan Skrifvelse fra Kongen til hannem igien, til Vederlag for den gode Beskeed og de mange Velsignelser, ham blef hiembragt. Den anden gang mælder Hvitfeld udi Aaret 1370. "Kong Woldemar, siger hand, forsendte eet af sine Raad til Gregorium "XI. med allehaande Skiænk, Falke, Heste, Gangere, Vildverk, heed Hans "Rud, og var begerendes, hand vilde bandsætte hans oprøriske Adel og "Undersaatte. Paven undskyldte sig, det ikke at kunde giøre uforhørt "Sag. Udi samme Bref, som et Tegn til en synderlig Affection, giorde "Paven en Afskeed med Kongen om allehaande Ærinde, hand herefter "kunde fange Kongens Skrifvelse om, eller hand den Apostoliske Skrif- "velse, da skulde deres løsen være et Contra-signum, som Paven nu sendte "hannem; Saa at naar Paven noget endeligen var begerendes hos Kon- "gen, vilde hand dette Segl og Tegn bruge; Naar Kongen vilde noget "endeligt hafve giort af Paven, eller intercedere om noget, skulde hand "bruge et Signum, og det hand nu sendte hannem, at hand kunde vide "Kongens Vilge. Samme Bref indeholder, at om Vrbanus V. skulde "canoniseres, hand da vilde lade hannem vide det, thi hand bar hannem "synderlig Affection, og vilde sende sit Sendebud hos. De af Adelen her "i Riget, vidende slig deres Herres Practiker, sende og til Paven og "Kæyseren, undskyldendes dennem, og klagede ofver Kongens Vold, "Magt, Tyrannie, og Friheder, hand tog dennem fran; og forhvervede "et Bref, hvorudi Paven raader hannem til Lemfældighed, og med gode, "ikke med Tyrannie, at regere hans Undersaatte, saafremt hand ikke vilde "bandsættes. Herpaa skref hand tilbage: Voldemarus Rex, Romano "Pontifici Salutem &c. Hand var saa heed og fortørnet, naar hannem "noget imodgik, at hand vel skulde være læt til, heller at forlade den Chri- "stelige Troe, end lide noget hannem imod skeede." Og her hafve vi da hørt alt tilsammen, hvad som findes i samtlige vore Danske Skrifter og Historier, ja endogsaa i de Udenlandske, (hvortil jeg forhen af Odor. Raynaldo hafver tillagt noget,) om Kong Woldemars og Pavernes Bref-

(a) Hvilket Hvitfeld (*pag. 510.*) har altsammen taget af den Incerti auctoris *Annalibus Siæland.* nu trykt i Hr. Cancell. von Westphalens *Tomo I.* saavelsom og det i samme Artikel næstfølgende Stykke om den Franske Konges Gesandter til Kong Woldemar, til at handle om Giftermaal imellem deres Børn.

Bref-Verlinger. Jeg siger, i samtlige vore Historier og Skrifter; Thi hvo vil regne, i det mindste i Henseende til denne omtalte Artikel, hvad mand læser hos dem, der hafve skrefvet efter Hvitfelds og Pontani Tider, og hafve ey vidst den allermindste Tøddel herom, mere end de? Men lader os nu betragte Hvitfelds nu sidst oplæste Stykke, fra Begyndelsen indtil Enden. Den første Part deraf er for saavidt rigtig, som det angaaer Kongens Sending med denne Johann Rud, udaf Heste, Falke ꝛc. og hvad Paven derpaa har svaret hannem. Men naar, motte jeg spørge, er vel dette skeet? Hvitfeld næfner ikke noget Datum, end ikke af Pavens Svar, som mand dog seer at hand har læst; med mindre nogen maae hafve meddeelt ham et blot Udtog deraf, hvor Datum har ved Skiødesløshed været udeladt. I Archiverne findes hverken Copie af dette Kongens Bref til Paven, eller nogen Paves Bref til Kongen. Og hvad heller Hvitfeld har self seet dette sidste, eller en anden har gifvet ham denne Efterretning, da er det jo en Hofved-Feil, at intet Datum derved er antegnet. Paverne bruge ikke Christi Aars-Tal i deres Brefve, men skrifve stædse deres egne Regerings-Aar; og derudi kand slet ingen tage feil, i de sex eller syf Seculis; efter den Opliusning, som Chronologia Paparum nu om Dage har faaet. Og til Lykke er her dog tilstæde i Kiøbenhafn en gandske god Copie af dette nu omhandlende Pavens Bref og Svar til Kong Woldemar (a), hvilket blef sendt med Johann Rud, da hand reyste tilbage. Udi samme hafver mand det rette egentlige Datum, nemlig til Ville-neufue udi Avenions-Stift X. Kal. Septembris (det er den 23 Augusti) i Pavens femte Aar, som er da just an. 1375. og Dagen er just niende Uges Dag, førend Kongen endede sine Lifs-Dage her i Verden. Altsaa har Hvitfeld, udaf Uvidenhed, som jeg troer, eller ogsaa af en stor U-agtsomhed giort det fem Aar ældere, end det var. Lader os nu høre samme Bref, fra Begyndelsen indtil Enden:

Gregorius Episcopus Servus servorum Dei, carissimo in Christo filio, Waldemaro Regi Daciæ illustri Salutem & Apostolicam benedictio-

(a) En i Kong Christierni I. Tiid har indskrefvet denne Copie bag i en Samling af høybemældte Konges Brefve, og samme Bog hafver været i Sal. Hvitfelds Hænder, og er blefven brugt til Kong Christierni I. Historie; og hvad Pave Gregorii XI. Bref til Kong Woldemar angaaer, ey gifvet agt paa dets Datum.

dictionem. Visis tuis scriptionibus, nobis per dilectum filium, nobilem Virum Johannem Ruth, Ambaxiatorem tuum, porrectis, grata manu gratoque suscepimus animo palafredos & gerfaudum, (a) quos pro parte tua nobis idem ambaxiator honorifice præsentauit. Et licet hujusmodi encenia grata venerint in recipientis affectum, gratior tamen apparuit in conspectu nostro Regiæ Serenitatis devotio liberalis: eidem Serenitati tanto exinde regratiantes uberius, quanto ea conspicimus ex Regali animi puritate sincerius emanasse. Porro fili prædilectissime, signetum secretum nobis missum contemplatione tui penes nos curiose servabimus, de hiis, quæ futuris temporibus insidebunt cordi nostro ferventer, Majestati tuæ sub ejus impressione scripturi. Aliud autem tibi remittimus, sub cujus (b) clausura quævis etiam tibi stricte placitura nobis poteris nunciare; non, quæsumus, valorem ejus considerans, sed perinde recogitans, quem ad te gerimus, paternæ dilectionis affectum. Ceterum nobis exposita affectione sincera, quam ad felicis recordationis Vrbani Papæ V. prædecessoris nostri, memoriam habere dinosceris, Serenitati tuæ grates exinde referimus copiosas, deuotionem tuam plurimum in Domino commendantes. Vnde si nostro tuoque

tem-

(a) At Gerfaudus er en Falk, kand mand finde hos Du-Cange. Og er mærkeligt, at her tales ikkun om een af dette slags, hvad heller at Kongen ey har fremsendt flere, eller og der maae være døet nogen deraf under Veys. Palafredi ere Heste eller Gangere, hvoraf de Franskes palefroi og palfrenier kommer: See Du-Cange in *Paruvedarius*. Pontanus skulde snart bilde Folk ind, ligesom hand hafde seet et af disse Brefve, enten Kong Woldemars eller Pavens, naar hand saa skrifver *pag. 500.* variis cum muneribus, inter quæ falcones fuisse reperio, equosque tolutarios, qui *Tioldones* seu gradarii vulgo dicti. Hvilket Vitus Bering har efterfuldt, og skrefvet in *Floro Dan. pag. 502.* Falcones, equosque tolutarios, quos *Tioldenes* vocamus. Men hvor i Verden har Pontanus taget dette Monstrum vocabuli fra? Jeg siger, at det er visseligen en Trykke-Feil i hans Bog, i stæden for Thieldones, som hand har taget af Plinio, (*Hist. nat. lib. 8. c. 42.*) Thi hvis nogen vilde sige, at der kunde vel hafve staaet i Pontani Codice Pliniano *Tioldones*, troer jeg det dog ikke. I alle Plinii editioner, de som jeg har seet, staaer bemældte Ord, uforandret, undtagen at een og anden gammel hafver, af en Trykke-Feil, Tiheldones: og Hardvinus, saavelsom flere, bevidner, at ingen skrefven Codex, gammel eller nye, har anderledes end Thieldones. Men i medii ævi scriptoribus finder mand dette vocabulum ingenstæds brugt, men i dets stæd, Tolutarius, Parafredus, eller palefridus, palafrenus &c.

(b) Vitus Bering hafver her, uden ringeste dertil enten af Hvitfeld eller Pontano gifven Anledning, indbildet sig og fingeret, at Kongen og Paven vilde skrifve hinanden til i Chiffres. Hand kalder det gryphos invicem a Papa traditos, & nescio quas literarum clandestinarum sphinges, quæ uni notæ Regi, aliorum, si qui inspicerent, notitiam & cognitionem submoverent. Men her tales ikkun om Signeter, og mere maae ikke tildigtes.

temporibus canonisationem ejus evenire contingat, de ipsa te faciemus, præ ceteris, certiorem: tenens indubie, quod ad personam tuam & regnum afficimur, tibique tam in prouisionibus, quam aliis emersuris, prout juste poterimus, incunctanter studebimus complacere. Sane, super eo quod nonnulli prælati regni tui, nonnulla tibi damnosa pariter & displicibilia, (sicut præfatus ambaxiator nobis exposuit,) commiserunt, dolemus acerbe, licet contra eos, ipsis inauditis, procedere minime debeamus, cum simus omnibus æqua lance justitiæ debitores. Sed super petitis parte tua responsionem eidem nuncio fecimus, atque vocatis partibus ipsis talem justitiam volumus ministrari, quod exinde tua Serenitas debeat merito contentari; prout per nostras Apostolicas litteras, quas portat Ambaxiator præfatus, liquido tibi constabit. Nam sicut bene placitorum nostrorum te studiosum cooperatorem exhibere promittis, sic te, tanquam Principem Christianissimum & Ecclesiæ Romanæ peculiarem filium, in Votis tuis prosequemur favoribus & affectibus gratiosis. Super hiis autem & nonnullis aliis, præfato Ambaxiatori tuo plenius aperuimus mentem nostram, Sublimitati tuæ vivæ vocis oraculo referendam. Datum apud Villam novam Avenionensis diocesis, X. Kal. Septembris, Pontificatus nostri anno quinto.

At nu dette Bref ikke er skrefvet Aar 1370. hvor Hvitfeld har ført det an, men 1375. vil vel ingen passere for saa stor Ignorant, at kunde engang tvisle om, aldenstund dets Datum er Pontificatus Gregorii XI. anno quinto. Og naar som da end Johan Rud (a), Dagen efter, at det var skrefvet, den 24 Augusti, har satt sig til Hest, og er reyst fra Avignon til Danmark, har hand dog vel neppe været her tilbage, førend tolfte eller fiortende Dagen derefter, da Kongen hafde siden ikkun syf Uger at lefve udi. Lad nu Adelen og Geistligheden herinde hafve mærket disse hans Practiker, (som Hvitfeld taler,) naar monne de skulde hafve udvirket et andet og nyere Bref, fra Paven til Kongen, med Bands-Trusel; og der endnu

(a) Jeg kalder ham Johann Rud; thi det var den samme Mand, som siden var Rigens Raad og Høvedsmand paa Vordingborg i Dronning Margretes Tiid, og blifver skrefven i et Original Høved-Document af Aar 1387. Johann Rud. Hvitfeld skrifver ham Hans, blot allene fordi hand hafde læst Joannes Ruth i Pavens Latinske Bref. Men Joannes er, paa Dansk, Johann og Hans, dog meget oftere Jøns eller Jens: Det Latinske Janus er aldrig seet, eller læst i noget Latinsk Bref, som er skrefvet her i disse Nordiske Lande i gamle Dage.

endnu skulde blefvet noksom Rum baade til sligt Brefs Udvirkelse og Hidkomst, og til Kongens omtalte bittere Svar derpaa? hvo seer ikke herudi en grof Urimelighed? Ja, om her end hafde været meget længere Tiid og Rum, hvorledes skulde dog Paven faaed i Sinde, saa straxen at sadle om, glemme sin Retsindighed, forandre sine gode og lovlige Maximer, og mere laane Øret til den anden Part, til Adelen Kongens Fiender og som Kongen ❘❘s hafde til hannem klaget ofver, end til den første Part, nemlig Kongen self? Da Paven saa nyligen tilforne hafde saa ofvermaade caresseret Kongen, betroet ham sine Hemmeligheder, kaldet ham sin filium prædilectissimum; derhos alligevel erklæret, at hand ingen vilde dømme uhørt, men først kalde Parterne for sig, og med Fliid ofverveye enhvers Klagemaal og Beviser? som er at sige, lade dem vel længe plaidere deres Sager, førend hand engang tænkte til at true den skyldig-befundne med Band? Og nu skulde hand, som Hvitfeld meener, hafve plompet til med slig Trusel, efter ikkun eet simpelt og løest Bref fra den ene, og eet ligedan fra den anden Part, hvor begge klagede, men ingen endnu beviiste noget? Lutter Urimelighed! Hvo sligt kand troe, maae og ikke hafve læst meget i Kirke-Historierne, og hvorledes Paverne pleyede at handle med Konger, naar Klagerne ofver dennem angik allene haardt Regimente, Beskattning og verdslige Friheders Forkrænkelse, men derhos ingen Biskopers Forfølgning eller Fængsling, som Kong Woldemar vel forstod, i sær udi sine sidste Regerings-Tider, at vare sig for. Der skulde da længe klages, besvares, repliceres, frem og tilbage, endeligen paamindes og formanes, inden der blef talt om Band. Og hvad Tort og Uret giør mand ikke til Gregorii Hukommelse, og hans Troe- og Ordholdenhed? Skulde hand nu saa straxen hafve forglemt, at advare Kongen i Løndom, ved en hemmelig Skrifvelse, ja at røbe hans Angifvere, dertil brugende, efter Løfte og Aftale, det hannem tilskikkede Signet? Atter en grof Urimelighed! Men nok er det, at Johan Rud er ikke kommen hiem, med det rette og sande Bref fra Paven, førend i September-Maaned, og derpaa er Kongen død i næste Maaned derefter, nemlig den 25 Octobris.

Ja jeg kand og ikke troe, at den redelige, men ofte ey noksom eftertænksomme Hvitfeld, har self ene været Mestere for dette Stykke i vor

Konges Historie; Saa uligt seer det hannem: helst her supponeres og opdigtes en saadan Omstændighed, at Adelen her i Riget, videndes deres Herres Practiker udenlands, skikkede ogsaa til Paven, at forklage ham, og bragte til veye nye Brefve til hannem med ommældte Trusel. Thi hvor skulde Hvitfeld hafve lærdt, og hvorfra kand hand hafve taget dette? Hand, som aldrig fingerede noget ringeste, men tog, excerperede og udskref (dog ey alle Tider ret,) af trykte og skrefne Bøger, Kroniker, Annaler, Documenter, Brefve, eller hvad ham blef gifvet og faldt udi Hænderne? Mig kommer det for, at een af hans Venner har gaaen ham til Haande med denne Anmærkning, nemlig at det var Adelen, der hafde formaaet Paven til at true Kongen med Band; Og denne Observator og Giættere har ikke gifvet agt paa, lige saa lidet som Hvitfeld self, den nu beviiste Inconvenience og Urimelighed af Tiden. Ingen af alle de andre forhen opregnede Skribentere, (thi Hvitfelds Copiister bør ikke regnes for noget, eller eengang paatænkes,) hverken den Incertus Auctor Lindenbrogii, eller Joannes Suaningius, eller Magnus Matthiæ, eller Lampertus Alardus, har næfnt os det ringeste om Adelen. Incertus auctor siger i Almindelighed, at Paven truede ham engang for hans Tyrannie, Falsk- og Troeløshed: Suaningius, at det var fordi Kongen beskattede, fortrykte og forarmede Geistligheden: Magnus Matthiæ anfører det samme som incertus Auctor hafver, og lægger til, at det var ogsaa for andre onde Stykker, som Kongen hafde giort: og Alardus vil, at det var fordi Kongen ey lod Paven følge den paastaaede Tiende. Kort sagt, Aarsagerne findes lige saa adskillige, som Brefvet har haft mange Variationer. Sandhed er sig altid liig, og blifver den samme; men Løgnen hafver mange slags Gestalter.

De faae Ord, som Hvitfeld har lagt til, efter at hafve anført Brefvet, har hand ofversatt af den oft bemældte Anonymo Lindenbrogii. Denne Auctor hafver noksom røbet, af hvad Aand hand skref, og hvad Orden hand hørde til, naar hand strax i Begyndelsen kalder Kongen, Waldemarum cognomento Reprobum; saasom mand og her almindelig kaldte ham Kong Woldemar den Onde. Sandt nok, samme Konge skaanede ofte ikke den Geistlige Stand; Hand gaf dem iblant Aarsager til Fortrydelse; lige saa vel som nogle af de got Folk gafve ogsaa hannem,

naar

naar hand meest trængde til deres Velvillighed. Imidlertid har dog bemældte Anonymus eller Incertus auctor, ikke noget Ord om hans Haardhed i sær imod Geistligheden. Suaningius er da den første, som ved Leylighed af omrørte Materie giør hannem til en Præste-Hadere. Hvis nu Brefvet ikke var aabenbare falskt og opdigtet, som jeg har beviist det at være, da blef Suaningii Grund og Mening alle Tider bedre og rimeliger, end Hvitfelds. Thi naar som Kongen skulde hafve en saa skarp Formaning fra Paven, da motte det langt snarere udvirkes ved Geistlighedens Klagemaal, end ved den verdslige Adels. Men motte jeg her spørge: hvor med bevises det i hans Historie, at hand var en Forfølgere af Geistligheden? Herom har jeg intet kundet finde: men derimod en heel deel Brefve, hvoraf kand sees, at hand har beneficeret Clostere og Kirker, og forøget den Geistlige Rente paa visse Stæder. Erke Bispen i Lund Nicolaus kand vel hafve været ilde til Freds med ham, da hand blef nødt til at afstaae Borringholms Land, og gifve Kongen sit og Capitelets Bref derpaa: Men til Paven kunde ikke klages derofver; thi udi Brefvet, med Erke-Bispens og Capitelets Segl under, stod at det var skeet med deres gandske gode Villie. Men i samme Mands Kronike staaer alligevel ey meget got om vores Konge, og iblant andet i sær dette: Hujus Valdemari quarti tempore omnis traditio seniorum, leges paternæ, tota libertas Ecclesiæ Dacianæ abolitæ sunt. (Dog er ikke dette, som ey heller noget af hvad som hører til Archiepiscopum Nicolaum self, af hans egen Haand, men hans Eftermands; saasom en hver Biskop i Lund har continueret dette Chronicon og indført sin Formands Vitam.) Ofver alt kand hverken af den ene eller af den anden Kong Woldemars Forretninger statueres nogen Irreligion hos hannem. Denne brave Herre hafver hos sine store Dyder, ogsaa haft sin store Feil, som jeg før har sagt: men en Guds Bespottere og Religions-Foragtere var hand aldrig. Tvertimod, hand var meere bigot og ofvertroisk, hengifven til Messer, Aflad, Reliquiers og Helgenes Tilbedelse. Hvilket slags Andagt pleyer jo mere og mere at tage til, ved slige Herrers Alderdom, og jo nærmere det gaaer med dem til Grafven. Men, at jeg skal være kort, da er jeg fuld forsikret, at dette vores omtalte Bref er en par Munke- eller Præste-Digt; og at vores Konge har saa lidet tænkt noget deslige, som Kæyser Friderich II. paa de Guds lastelige Ord og Skrifter, hvilke hannem er

blefven tillagte. Disse tvende Herrer hafve haft Skiæbne derudi tilfælles, at blifve skrækkeligen bagtalte, i og efter deres Tider (a). Det Ord, som Paven skulde hafve ladet falde, da hand fik Kong Woldemars Bref, har de ældste Fortællere om Brefvet, ingen Ære for. Suaningius har vel ey engang vist det; Hvitfeld taler og ey derom. Den første, som jeg har læst det hos, er Magnus Matthiæ, der siger: Eo factum, ut vicissim a Pontifice dictus sit habere nomen cum re, nempe qui fuerit vere juxta appellationem VALDE AMARUS. Siden har ogsaa Pontanus, og flere det. Og Pontanus, ligesom tilforne Suaningius, finder det rimeligt nok, at denne vores Konge ey hafde ret stor Ærbødighed for Paverne, eftersom hand var opfødt hos Kæyser Ludwig af Bæyern. Jeg tilstaaer, at hand hafde kundet lært af Kæyser Ludwig, at hade en ond Pave, og foragte vanartige Geistlige, for deres Ugudeligheds og Lasters skyld, men aldrig at spotte med Religion og Christendom. Kæyser Ludwig forholdte sig imod Paverne blot defensive; forsvarede sin Ret og sit Kæyser-Val. Det samme hafde vist nok Kong Woldemar giort, hvis Paven hafde taget sig for at skille ham ved Cronen. Kæyser Ludwig blef satt i Band af Paverne, meere end eengang: Men hvad giorde hand? Hand affagde jo derfore ikke Troe og Christendom, men holdte sig blot ved Pavens Person, og med den største Respect for Religionen, drog til Rom, satte den oprøriske Pave Johannem XXI. af Sædet, og en bedre Mand Nicolaum V. deri igien. Endeligen var Kæyser Ludwig den største Ven af dydige og lærde Geistlige: Vores Kong Woldemar ligesaa af Biskop Henrich i Roskilde, Biskop Mogens i Børlum, Abbed Peder i Esrom, og nogle artige Hoveder af Island, som fra Norge indfunde sig hos ham (b). Begge giorde sig en

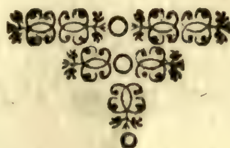
(a) Den Dithmarsker Præst Lampertus Alardus, som før er næfnt, har ikke undseet sig ved, at besudle sin Nordalbingiske Historie, som hand offererede til Kong Christian IV. med et par af disse vederstyggelige Digter og Calumnier; hvilke, hvis nogen om sligt er curieus, kand læses hos hannem *loco anteà cit.* saa og i vores Konges Artikel i det Tydske Universal-Lexico *Tom. 52. p. 1290.* hvor ingen af slige Fabler er forglemt. Og vores Hvitfeld har med lige saa slet Judicio indført en heslig Fabel om hans Endeligt, ved Enden af Dronning Margretes Historie. Vel er det en Historico tilladt, at skrifve undertiden noget ex traditione, men ikke futilia vulgi & putidissima commenta, til Folkes uforskyldte Beskæmmelse, og til afskyelig Superstition at bestyrke.

(b) Ved denne Tiid blefve de saa kaldede Waldemars Runer opfundne, og efter Kongen saa kaldte; og saasom hand, denne mærkelige Herre, der besad artige Videnskaber, var og falden paa dette slags curiositet, at elske Rune-Skrift, saa var samme meget i Brug i hans Tider: Jeg er og i Tanke, at Skriften og Figurerne paa K. Harald Gormssons og Dronning Thyres Stene, ved Jellinge, ere blefven udgrafvede derpaa i hans Tiid.

en Ære af at pynte og pryde Kirker, bygge Capeller, forbedre og med nye Stiftelser forøge Clostere. Og, endskiønt Kæyser Ludwig døde excommuniceret, saa sige alligevel troværdige gamle Catholiker, at hand døde meget christeligen, og i den allerbeste Andagt og Bøn til GUd (a). Ja hvad beretter ikke Joannes Aventinus? Nemlig, at udi hans (Aventini) Tiid var samme Kæyser endnu agtet udi Bæyerland, som en Helgen: Mand troede endogsaa at hand giorde Mirakler, og udi Closterne hafde Munke og Nonner adskillige smaae Sager i Bevaring, som hafde hørt ham til, saasom hans Knifve, Serviettter, og deslige, som de fremviiste som Helligdomme (b). Saaledes var da intet hos denne Kæyser, hvoraf Kong Woldemar skulde hafve lærdt eller taget Exempel til Ugudelighed; som de dog begge udaf onde Folk ere blefne beskyldte for, men med stor Uret og Usandfærdighed.

(a) Dette om denne Kæysers Religion og Gudsfrygt (som ogsaa af den redelige og gudfrygtige Jurist Jo. Schiltero kaldes Piissimus Imperator, i hans 6 Bog *de Libertate Germ. Eccles. c. 3. p. 766.*) findes noksom beviist i den Bæyerske Cancellers Joh. Georg Herwart von Hohenburg hans Bog imod Abrah. Bzovium, kaldet *Ludovicus IV. Imp. defensus* &c. i sær *p. 366. ss.* Jo. Cuspiniani Beretning om samme Kæysers Endeligt lyder saaledes: Destitutus omnibus sensibus ac viribus, cum ad se rediisset, elevatis in cœlum oculis & genibus flexis, pulcherrima ac deuotissima ardentissimaque oratione cum maximo singultu Deum rogat, ut animæ suæ misereatur & peccatis ignoscat, & per filium suum Jesum Christum vitam æternam largiatur. Og en anden ældre Skribent hos J. G. Herwart *p. 972.* Ludovicus Imp. obiit, qui in fine dixit: Deus propitius esto mihi peccatori, quia, quamvis sæpissime peccavi, nunquam tamen te Deum miserationum fide vel voto negaui. Herudi er da gandske ingen Modell til Kong Woldemars omtalte Bref.

(b) Monachi, Virgines sanctæ, Christianissimum, pientissimum, & supra quam credibile est, modestum prædicant, cœloque locant, id miraculis, & visis divinitus editis, confirmant. Ejus cultellos, mappas, cæteram hujusmodi supellectilem, ut sacra venerantur, servant, monstrant. Pictus est in Vnderstorff in porticu, egenos & nudos manibus suis vestiens. Jo. Aventin. *Annall. Bojor. lib. VII. cap. XV. §. 9.*

Udi

Udi Kong Waldemari IV. Tiid fra an. 1340 til 1375. regerede i Europa.

Kaysere Ludovicus IV.
Carolus IV.

Kaysere
i Constantinopel
Joannes Palæologus
Joannes Cantacuzenus.

Konger
i Frankerige
Joannes.
Carolus V.

- - i Engelland
Edward III.

- - i Skotland
David II.
Robert II.

- - i Arragonien.
Petrus

- - i Castilien.
Alphonsus XI.
Petrus.
Henricus II.

- - i Sverrige.
Magnus.
Albertus.

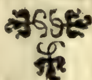
- - i Ungern
Carolus Robertus
Ludovicus I.

- - i Polen
Casimirus III.
Ludovicus.

i Sicilien
Petrus II.
Ludovicus.
Fridericus III.

i Neapoli
Robertus
Johanna I.

Paver -
Benedictus XII.
Clemens VI.
Innocentius VI.
Vrbanus V.
Gregorius XI.

Bila=

Bilager.

Num. 1.

Ex Orig. membran.

WI LODEWICH van Godis Gnaden Marcgreue tu Brandenborch, vnde tu Lusitz, Palantzgraue des Rynes, Hertoch tu Beieren, des hilghen Rœmeschen Rikes œuerste Kemerer. Bekennen vnde betughen openbarliken in desme Brieue. Dat wi vns mit den Hogheboren Fursten, Juncherren OTTEN vnd WOLDEMAR van Denemark, Hertoghen tu *Lalant*, vnde tu *Estland*, vnsen lieuen Swegheren, vorbunden vnde voreynet hebben, als hir na bescreuen steit, Dat wi en mit alle vser Mackt helpen scholen, jeghen alle die dar leuen, sunder jeghen dat Rœmesche Rike, vnde bi Name vppe die *Greuen van Holtzsteyn* vnde ere Hulpere, alle de wile wi leuen, ane allerleie Arghelist. Doch mit desser Bescheidencheit, die Hulpe die wi en tu Denemarcke senden scholen, der schole wi schepe vnde Cost winnen, wenne uppe dat Lant tu Denemark, wenne si vppe dat Lant komen, so scholen si vse Sweghere vorbenant becostieghen, alle die wile dat si willen si bi en beholden, wat Schepe vse Sweghere selue vormœghen vnde hebben, die scholen si vns senden, wenne wi en dat vntbieden. Thughe desser Dinghe sint, die eddele Man, Her *Albrecht van Lichtenbergh*, die gheheiten is *Hummel*. Her *Hinrik Ysoltisnet* vse Hofmeyster. Her *Betko van Wiltberg* vse Vogit, Her *Herme van Wlkow*, vse Hofrichter. *Henning van Buek*. *Gheuehard van der Cameren*. *Ebel van Blankenborch*, vnde andere bidderue Lude. Vppe dat alle disse Ding stede vnde gantz blyuen, so hebbe wi dar ouer ghegheuen dessen Brief, beseghelit mit vseme Inseghele. Dit is geschen tu *Premzlaw*, na Godis Bort Dusent Jar driehundert Jar in deme drie vnd druttieghesten Jare, des neghesten 1333.
Vridaghes na Sente Lucien der hilghen Juncvrowen Daghe.

Num. 2.

Ex Ludewigii Reliquiis Manuscriptor. Tom. II. p. 290.

Ludovici Bavari Imperatoris mandatum, quo Brandeburgensem Marchionem instruit ad audiendas & dijudicandas lites inter Daniæ Regem & Holsatiæ Comitem. 1335.

LUDOVICUS Dei gratia Romanorum Imperator semper augustus illustri *Ludovico* Marchioni Brandenburg. Principi & Primogenito suo karissimo gratiam & omne bonum. Super discordiis siue litibus quibuscunque inter magnificum

Principem *Woldemarum* Domicellum regni Danie ex una & nobilem virum *Gerhardum* ſpectabilem Comitem Holtzatie ex parte altera ſubortis, vice & nomine noſtro placitandi, ac eos componendi amicabiliter vel juſtitia mediante, tibi damus preſentibus plenam & liberam poteſtatem. Spondentes, quod noſtra Celſitudo ratum habebit atque gratum, quacunque parte actum ſeu ordinatum fuerit in premisſis. In cujus &c. Datum *Nuremberg* dominica Invocauit, Anno Domini MCCCXXXV. regni noſtri anno XXI. Imperii vero octauo.

Num. 3.

Ex Orig. membran.

Vniuerſis, ad quos preſentia audienda peruenerint & videnda Frater *Borchardus de Dreynleue* Magiſter fratrum domus Theutonicorum Iheroſolimorum per Liuoniam. Frater *Willekinus* Lantmarſcalcus. Frater *Jo. de Widen* Commendator Betynen. Frater *Goswinus de Herike* exiſtens in minori Caſtro Reualie. frater *Hermannus Budaker* aduocatus Jerwye. Frater *Hildebrandus* aduocatus Ouerpalis, Salutem in omnium ſaluatore. Ad vniuerſorum preſentium & futurorum noticiam volumus deuenire, quod nos ad inſtantias ualidas Conſiliariorum & Communitatis uaſallorum illuſtris principis Domini *Regis Dacie*, Caſtrum *Narwye*, quod iidem nobis vnanimiter & concorditer asſignauerant & commiſerant, propter diuerſa pericula ipſis undique imminentia, nobis aſſumpſimus a feſto purificationis beate virginis nunc inſtanti, usque ad idem feſtum anni reuoluti, pro *corona Regni Dacie*, & terra Ducatus *Eſtonie* fideliter conſervandum, cum fructibus redditibus & attinentiis ſuis vniuerſis, Si vero dicti Conſiliarii & uaſalli Domini Regis predicti nobis pecuniam noſtram, videlicet *Mille & Quadringentas ac viginti tres marcas Rigenſes argenti*, in quibus nobis rationabiliter obligantur, in feſto purificationis beate virginis anni immediate ſequentis plenarie & integre non ſoluerint, extunc hii, qui pro ea promiſerant, Civitatem Belynen intrare teneantur, & facere ſecundum tenorem litterarum ſuarum ſuper hoc confectarum. Nichilominus tamen ad inſtantias dictorum Conſiliariorum & uaſallorum Domini Regis prenotati non modicas, predictum caſtrum *Narwye* cum attinentiis ſuis vniuerſis in noſtra libera poteſtate tenebimus & pro *corona Regni Dacie* & terra Ducatus ſui in *Eſtonia* fideliter conſeruabimus, donec dicta ſumma argenti nobis & ordini integraliter fuerit perſoluta, hac adjecta conditione, quod cum nobis prefate Mille & quadringente ac viginti tres Marche argenti integre ſolute fuerint, Extunc quantumque dictum caſtrum *Narwye* dicti Conſiliarii & uaſalli Domini Regis a nobis repecierint, ſtatim immediate infra menſem ipſum eis liberum reſignabimus, absque omni ingenio praue artis, Expenſis, quas vltra redditus caſtri ibidem fecerimus & dampnis, ſi qua circa conſeruationem caſtri ſuſtinuerimus, ipſis minime computatis. Immo Caſtrum ſeruabimus juxta noſtrum perdere & lucrari. In quorum omnium euidens teſtimonium

ſigilla

ſigilla noſtra & ſigilla noſtrorum compromiſſorum honorabilium virorum Domini Domini *Jo. de Eckeſculle*, & *Vicken de Rope*, *Detleui* & *Gotſcalci de Pale*, preſentibus ſunt appenſa. Datum & Actum *Reualie*, Anno Milleſimo, ccc. XL, quinto. In 1345. profeſto conuerſionis Sancti Pauli Apoſtoli.

Num. 4.

Ex Dav. Werneri Epit. Hiſt. rerum Eſtoniæ & Livoniæ. MS.

In nomine Domini Amen. Anno incarnationis ejusdem *milleſimo trecenteſimo* 1346. *quadrageſimo ſexto*, quinta feria poſt Dominicam Quaſimodo geniti. Nos *Stigotus Anderſohn* miles Capitaneus Revalienſis, *Heinricus Lode*, *Heinricus Lechtes*, *Dietericus Tolck*, *Chriſtianus Skerenbecke*, *Gottfridus de Barembecke*, milites, *Johannes Mekes*, *Johannes Wakke*, *Thydericus Virkes*, *Heinricus Havosforde*, *Aſſerus de nova Curia*, *Thydemannus Kele*, *Hermannus Risbith*, *Johannes Wolderſo*, *Hartekinus Kirkotoy*, *Odwardus Sorsvere*, *Nicolaus Mynnekrop* & *Thydericus Vranghele*, Conſiliarii Domini *Regis Daniæ* in *Æſtonia* commorantes. *Hermannus Moremann*, *Reynekinus Kowel*, & *Wenemarus Hollogher*, Pro-Conſules, ceterique Conſules civitatis *Revaliæ*, cum pleno conſenſu & unanimi concordia omnium Vaſallorum ejusdem Domini noſtri Regis & communitatis civium civitatis ibidem propter bonum commune & evidentem utilitatem totius terræ, & etiam propter relevamen gravaminum plurimorum, ſtatuimus infra ſcripta & ordinamus irrevocabiliter perpetuo obſervanda. Inprimis ſtatuimus & ordinamus de morantibus in *Wieronia* & *Alentaken*, qui creditoribus ſuis pecuniam ſub conditione ingreſſus, qui dicitur *Inkome*, promiſerant, quod quicunque alteri in decem marchis argenti tenetur obligatus, ſibi ponat unum uncum ratione pignoris poſitum, quod in vulgari dicitur Beſaß cum quo bonus homo alteri ſatis facere poteſt, equum & boves habentem. Si autem infra decem marchas argenti vel ultra ſcilicet ½ una marcha argenti, duabus, tribus, quatuor vel quinque, quis alteri tenetur, ponat etiam ſibi uncum poſitum, quod dicitur Beſätz pro eo, & hujusmodi uncos poteſt impignorans ante cenſum vel poſt redimere, quando placet. Si pro quot decem marcis argenti aliquis alteri tenetur, & uncos poſuerit, ut jam dictum eſt, pro tot decem marcis argenti ponat ſibi unum Compromiſſorem idoneum, qui una ſecum pro damno ſtabit & intereſſe. Item ſi damnum impignorans alteri vel violentiam in uncis ſuis poſitis infert, & tum cum ſuo Compromiſſore violentiam & damnum faciens, civitatem Revalienſem fide tenus intret infra quindenam, poſtquam requiſitus fuerit, inde non exiturus, antequam pro damno & violentia ſufficienter fuerit emendatum. Nihil ominus tamen Creditor uncum vel uncos tenebit, quousque pecuniam ſuam obtinuerit, & impignorans ipſum vel ipſos duxerit redimendos. Item ſi aliquem infra redemtionem uncorum mori contigerit, quodquod abſit, ſuperſtites infra

 quin-

quindenam loco ſui fide tenus ſtatuent æque dignum. Item cum quis uncos ſuos redimere voluerit a Creditore ſuo, habente forte debita in iisdem, & ſi contentio fuerit inter eos de ipſis debitis, ita quod unus diceret, quod tanta ſint, & alter negaret; ex tunc ſtandum juramento eſt illius, cui uncus oppignoratus eſt, quanta eſſent debita, & ſecundum hoc deberent perſolvi de iisdem uncis una cum pecunia principali. Item ſi aliquis tales conditiones cum ſuo Creditore haberet, quod anno futuro vel ultra pro debitis Civitatem Revalienſem deberet intrare, ex tunc prout jam facere deberet, ſi terminus jam adeſſet. Item ſtatuimus, ut cum eodem quis ſolvere poſſit ſua debita, cum quo ſibi ſua fuerant exſoluta. Item ſtatuimus & ordinamus de habitantibus in *Harria*, quia terra deſolata eſt, quod unus quisque ponat Creditori ſuo duas hereditates pro decem marcis argenti, ubi ipſe eligere voluerit, in bonis ſuis uncum juxta uncum, & ſi infra decem marcas argenti vel ultra, ſcilicet in una marca argenti, duabus, tribus, quatuor vel quinque ſibi tenetur, ponat ſibi unam hereditatem cum conditionibus ſuperius annotatis, hoc addito, quicquid expoſuerit aliquis in uncis ſibi impignoratis, videlicet in equis, pecoribus, annona, domibus, ædificiis & aliis quibuscunque, pro quo debet Dominus uncorum Creditori ſolvere & ſatisfacere, antequam uncos de ſua recipiat poteſtate. Item quicquid conceſſum eſt Eſthonibus impignoratis in annona, pecoribus vel alia re quacunque manente in uncis donec redemti fuerint, nec habet Dominus uncorum illud interim exigere vel conqueri ſuper illo. Item ſtatutum eſt de *Civibus Revalienſibus* propter cuſtodiam Civitatis, quod cives, quibus unci ſunt impignorati, nullo modo tenentur ad malvam ſive expeditionem fiendam ratione pignoris uncorum, ſed Eſthones in bonis hujusmodi reſidentes Dominum, cujus bona ſunt propria, prout ſui proprii Eſthones in malvam & in expeditionem ſequentur, nec in aliquo amplius ſibi obediant quovis modo. Item ſtatuimus, quod bona ſic impignorata unusquisque in ſua poteſtate libere teneat, quousque impignorans facultatem obtinuerit eadem redimendi. Item ſi aliquis rebellis & huic ſtatuto inobediens fieret, nolens ſatisfacere creditori ſuo in impignoratione uncorum, ut promiſſum eſt, ex tunc habens judicium Regium intrare debeat bona talis rebellis, & acceptare ex iis primo unum uncum meliorem, ratione delicti, cujus dimidietas Domino Regi & altera dimietas terræ perpetuo cedat & poſtea ſatisfaciat Judex Creditori illius de bonis ſuis, prout ſuperius eſt expreſſum. Item ſi quis nollet iſtam impignorationem contumaciter recipere, veniat obligatus ad Judicium Regium, exhibens Creditori ſuo iſtam ſatisfactionem coram Judice cum effectu, & det Judici litteras ſuas ſuper tali obligatione facienda, ut jam ſtatutum eſt, & exeat ſeu recedat absque culpa, ſalvo honore. Item ſi in impignoratione hujusmodi contentio fieret ſibi non ſatis fieri, & obligatus diceret, quod ſibi ſuper hoc decernant & ordinent ſatis fieri utrique parti, duo in qualibet Parochia ad hoc ſpecialiter deputati, pro ut ipſimet aliis facere & ſibi ab aliis fieri vellent, prout etiam coram Deo voluerint reſpondere. Item cum quis ex iſtis duobus in qualibet Parochia pro præmiſſis decernendis deputatis

putatis morte præventus fuerit, ex tunc in die placiti proxime ſubſequenti, Conſiliarii Domini Regis, alium loco ſui de eadem Parochia ſtatuent æque bonum. Hæc iſta omnia præmiſſa perpetuæ firmitatis robur habeant, confirmat ea Illuſtris Princeps Dominus noſter, Dominus WOLDEMARUS *Rex Danorum & Dux Æſtoniæ*, & muniat præſentes literas appenſione Sigilli ſui majoris, una cum ſigillo Domini *Stigoti* militis Capitanei ſui Revalienſis. Datum *Revaliæ* anno & die ut ſupra.

Num. 5.

Ex Orig. membran.

Unio & confederatio inter Magiſtrum, Marſchalcum, Commendatores & advocatos, & fratres Hieroſolymitanos per Livoniam, Epiſcopos, Tharbatenſem & Oſilienſem, & Vaſallos Regis Daniæ in Eſtonia.

In nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam, Omnibus preſens ſcriptum cernentibus, Magiſter, Marſchalcus terre, in Velyn, Wittenſtene, Wend, Segewold, Perona, Leal, & in Aſchrad Commendatores, Nec non in Jerwia, Tranſpal, Wend, Sackele & in Carchus Advocati, univerſi qvoqve fratres Hoſpitalis ſancte Marie Jeruſolimit. domus Theut. per *Lyvoniam* conſtituti, Salutem in eo qvi eſt omnium vera ſalus. Veritatis eſt verbum, omne regnum in ſe diviſum deſolabitur, & in ſe unitum roboratur. Hinc eſt, qvod nos dicti Magiſter & fratres attendentes in medio nationum perverſarum poſiti, infidelium ſcilicet Ruthenorum & paganorum Lethowinorum, necnon ceterorum Chriſtiane fidei emulorum, nos & noſtra crebro infeſtantium, propria non poſſe ſubſiſtere virtute, cura anxia & ſollicitudine non modica, ne hujus novella plantatio fidei per tam aſſiduam infeſtationem dictorum hoſtium penitus ſubvertatur, confederationem pacem concordiam amicitiam & colligationem in perpetuum inviolabiliter duraturas, ob preſidium ſalutare huius patrie, *Lyvonie* ſcilicet & *Eſtonie*, cum venerabilibus patribus Epiſcopis, Capitulis, nec non univerſis vaſallis Eccleſiarum Tharbatenſis & Oſilienſis, & honeſtis viris univerſis *vaſallis* incliti Principis domini *Regis Dacie* in *Eſtonia* conſtitutis, fecimus, ſuper hiis hinc inde fide preſtita manuali ſollempniter in hunc modum. Inprimis qvia dominus Rex glorioſus dictos ſuos vaſallos alienaverat a Corona, qvod de iure non potuit, cum utrorumqve eorum paterna ſucceſſione ac originali eſſentia eidem *Corone Dacie* fuerint atqve ſint a paganismo hereditarie ut annexi cum eisdem vaſallis ſicut dictum eſt, ipſisqve & nobis in hiis omnibus adherentibus ſimili ac mutuo prehabito federe conſtricti ſumus, qvod & tali violentie eis ex hoc illate una cum ipſis, prout hactenus reſtitimus, & ſi neceſſe fuerit, ammodo reſiſtemus, neqvaqvam permittentes unanimiter utrobiqve, qvod prefati

vasalli ab ipsa *Corona Dacie* qvomodolibet exstirpentur. Qvicumqve igitur intus aut exterius, in brevi seu longinqvo, de ipsius *Corone Dacie* foro eos niteretur eliminare, cum neminem præter hanc Coronam gestantem habere velint dominantem eis, sicuti nec tenentur, obligati sumus communi manu eisdem vasallis fide media ipsos adiuvando, qvod nunqvam a Corona videlicet Dacie aliqvatenus separentur; tali presumptori nos partes predicte pro nostris viribus resistemus. Siqve ratione rei geste in hac causa, in brevi qvispiam seu longinqvo ultionis intentione nos partes turbare contenderet qvoqvomodo, similiter & ipsius perversitati obstabimus ad invicem posse nostro, nec unio sic rite & rationabiliter inter nos partes facta, & fidetenus ut pretactum est firmata, per qvemqvam aliqvaliter infringetur. Presumptori autem huiusmodi, si qvis fuerit, tenebimur mutuis subsidiis obviare. De hoc eqvidem, qvod commissum est in castris, munitionibus sive terris, aut forte postmodum committendum modo aliqvali, nulla nostrarum partium per se omnino presumet vel attemptabit inire specialem compositionem singulariter, nisi aliarum partium predictarum consilio mediante. Item qvod secundum veterem consvetudinem antiqvitus habitam infra fluvios *Dunam* & *Narwiam*, nos & ipsi iuxta posse nostrum mutuo parte coadiuvabimus in utraqve. Hoc sane adiecto, qvod si qvis homicidium perpetravit, de unius partis nostre terra fugiens ad terram alterius, in ea pacem secundum eandem antiqvam consvetudinem obtinebit. Ceterum qvod venerabilem patrem dominum *Rigensem Archiepiscopum*, qvi pro tempore fuerit, venerabiles patres domini *Tharbatensis* & *Osiliensis* Ecclesiarum *Episcopi*, Nos Magister, fratres, ac vasalli prenotati adire debemus, ipsum amicabiliter ac intime monituri, qvamprimum ipsius copiam habere poterimus personalem, qvatenus huic nostre unioni, inspirante domino, ob communem utilitatem totius orthodoxe fidei sic concepte, dignetur nobis contra impugnatores seu emulos nostros qvoscunqve firmiter adherere. Hoc tamen suo arbitrio duximus libere committendum, qvicqvid facere decreverit in subseqventibus & premissis. Si vero civitates opida vel alius quispiam, seu qvicumqve inter *Narviam* & *Dunam* constituti, ac huiusmodi unione se subtraxerint, vel eidem contravenerint qvoqvomodo, talem vel tales utiqve velut hostem publicum coniuncta manu nostris viribus mutuis proseqvemur, donec una nobiscum prefate adhereat unioni. Preterea qvicumqve, cuiuscunqve etiam conditionis status aut persone, qvi contra nos dominum extraneum seu dominium alienum introducere conaretur, talem presumptorem, donec ab iniqvo suo proposito resipiscat, nos partes hostiliter nostris viribus perstringemus. Porro si aliqvi qvicumqve etiam, & singulariter *cives Rigenses*, specialem unionem & pacem cum *Lethowinis* paganis vel *Ruthenis* facere presumpserint, & hucusqve servatam solvere denegarent, & unioni nostre utriusqve partis adherere, monendi sunt tales, nobis dictis partibus fideliter ut assistant; qvod si refutaverint, in ipsos tanqvam hostes publicos communi robore insurgemus. Preterea, si discordia vel dissentio iam sit, aut forsan in posterum oritura inter nos

dictos

dictos Magistrum & fratres ex una parte, civesqve Rigenses prefatos ex altera, venerabilis dominus Episcopus *Tharbatensis*, una cum venerabilibus viris dominis *Dunemundensis* & *Valkenanensis* Monasteriorum Abbatibus, cum tribus aliis Prelatis, qvos dictus dominus Tharbatensis sibi associaverit in hac parte, adiunctis insuper eis duodecim militibus ex parte dictorum *Vasallorum Regis*, convenient de meritis cause huiusmodi sollicite cogituri; qvam si pro parte nostra dictorum fratrum repererint forsitan esse iustam, & ab alia parte fortasfis iniqvam, monebunt dictos *cives Rigenses*, ut ab hac sua iniqvitate penitus desistant, alioqvin dictarum Ecclesiarum Episcopi, Capitula & vasalli, nec non vasalli Regis prelibati, nos fratres iuvabunt posse suo, cives ipsos usqve ad satisfactionem congruam compellendo. Verum ex adverso si partem civium cognoverint fore iustam, nostrorum vero scilicet Fratrum causam fortasfis iniustam, firmato hoc per dictos cognitores sub eorum singulorum & omnium sacramento, stabunt in pace dicti Tharbatensis & vasalli Regis, tamqvam persone communes, nulli nostrorum litigantium consilium vel auxilium conferendo. Insuper si inter dictos *Tharbatensem*, *Osiliensem*, nos *Magistrum* & *Fratres*, nec non *Vasallos Regis* predictos, communiter vel divisim ex parte una, & *Ruthenos* ex altera, super limitatione terre vel alia causa, disceptatio aliqva nonnunqvam sit emergens, extunc tres boni viri de dyocesi Rigensi, tres qvoqve dicta parte Osiliensi, si illorum copia haberi poterit commode personalis, sex vero de parte Tharbatensis, sex de nostra parte scilicet Fratrum, & sex dictorum Regis vasallorum, qvi a suo *Rege Dacie* inpheudati sint, convenient ad locum competentem pro disceptatione hac fideliter sopienda; qvi cognitores si iudicaverint aliqvam partium nostrarum iustam litem forsitan fovere, & ipsi *Rutheni* econtra dinoscantur iniusti, & ammoniti a sua iniuria recusaverint supersedere qvomodolebet vel cessare, extunc nos reliqve partes contra dictos *Ruthenos* qvousqve resipuerint, alteri parti, nostre consorti, hostiliter pro nostris viribus assurgemus. Verum si prehabiti cognitores partem Ruthenorum forte sensuerint fore iustam, & partem oppositam iniustam, qvecumqve pars hoc affirmaverit suo iuramento, neutram litigantium partem predictorum aliqvatenus adiuvabit. Inter nos etiam partes si orta sit discordia, vel forte qvod absit in posterum oritura, sex de Tharbatensi, sex de Osiliensi Ecclesiis, sex de nostris scilicet Fratribus, nec non sex de vasallis Regis Dacie, convenient ad eandem amicabiliter sopiendam; qvi si fortasfis nichilum profecerint, nos communiter talem rebellem ad habendam concordiam percellemus. Hoc nichilominus interposito, qvod nulla pars nostri reliqva inconsulta, contra dictos *Ruthenos* iniuste bellum inchoabit, qve vero pars superegerit, ab alia parte nullum penitus auxilium conseqvetur. Hec autem omnia & singula inter nos partes fiebant in nullum reverendi patris & domini Archiepiscopi Rigensis & sue Ecclesie preiudicium, sub partium nostrarum qvarumlibet fidei sacramento. Item inter nos Fratres ex una parte, & dictos Vasallos ex altera est compromissum, si iidem Vasalli Regis singulariter habuerint nostri necessarios pro aliqva dissentione

ne orta vel forsan oritura sedanda, Nos cum vocati fuerimus, veniemus. Demum ex parte nostra, dictorum videlicet Magistri, Marschalci, Commendatorum & Advocatorum, si qvem de medio tolli, aut ab officio solvi contigerit, de *Lyvonia* in *Velyn* infra sex ebdomadas, & de *Estonia* in *Wittenstene* infra qvatuor ebdomadas, dictis Vasallis postqvam ammoniti fuerimus per ipsos, novus illi subrogatus comparebit, omnia & singula precedentia promissurus. In qvorum omnium testimonium, nos dicti Magister, Marschalcus, Commendatores & Advocati, presentibus
1304. litteris ad perpetuum robur sigilla nostra duximus apponenda. Datum anno domini Millesimo tricentesimo qvarto, in die Matthie Apostoli.

Num. 6.

Ex Orig. membran.

Omnibus presens scriptum cernentibus. Nicholaus *Rüsbüc. Johannes de Lemede Milites. Hennekinus Rüsbüc. Hennekinus de Nappale. Bóle de Herkyla. Tilo de Kukucca. Tilo de Hoppanurma. Hennekinus de Sylkula. Hinka de Rokula. Palno Tumesen. Hennekinus Haukimpe. Hennekinus Naccamule. Eylardus de Esenbek, Esrardus de Engila. Hennekinus Rawen. Lippoldus de Alwen. Hennekinus de Hannseleke. Byske de Orghila. Hennekinus de Kirkucca. Heychekinus Waras*, In Harwia. Item *Willekinus de Embeke* miles. *Hincke de Reuela. Bertoldus de Laydes. Hennekinus de Brakel. Godekinus de Brakele. Florekinus de Hawersforthe. Hinka Mora. Gerardus Soye. Hennekinus de Kundos. Hennekinus Rosenhaughen. Odwardus de Reualia. Tilo de Polle. Henricus de Ylse. Andreas de Polle. Hennekinus de Wakka. Symon Mora. Hinricus Hawersfyrde. Bertoldus de Wirekes*, & *Conradus de Hirwen*, in *Wironia*. Salutem in Domino sempiternam.

Notum facimus vniuersis, qvod Magnificis principibus, Dominis nostris Karissimis, Domino CRISTOFORO & ERICO ejusdem filio, Dei gratia *Danorum Sclauorumqve Regibus, Ducibus Estonie*, fide data promisimus & promittimus in hijs scriptis. Recognoscendo, nos eisdem Dominis nostris Regibus *Cristoforo* & *Erico* in duobus milibus marcharum puri argenti sub pondere Coloniensi, Ratione argenti Domino *Erico*, bone memorie qvondam Regi Danorum, fratri ejusdem Domini nostri *Cristofori* Regis, per inhabitatores terre *Estonie* promissi, excepto argento, qvod patentibus litteris ejusdem Domini *Erici* qvondam Regis Danorum sibi solutum esse, & ad vsus suos deuenisse, probare poterimus, in solidum teneri & esse veraciter obligatos, qve duo milia marcharum argenti sub pondere antedicto, nuncijs eorundem Dominorum nostrorum Regum *Cristofori* & *Erici* sui filij, nobis, presentes literas assignantibus, infra proximum festum beati Michaelis, *Reualie* exsoluere & libere assignare debeamus, omni excusationis & pro-

protractionis materia procul mota. Qvod etiam argentum antedictum, iidem nuncii dictorum Dominorum nostrorum Regum *Cristofori* & *Erici* filii sui, deinde, sine quouis impedimento, in vsus eorundem Dominorum Regum, liberam deducendi habere debeant facultatem. ad qve in suo vigore firmiter obseruanda & tenenda, obligamus nos per presentes. In cujus rei certitudinem sigilla nostra presentibus sunt appensa. Datum *Worthingburgh*, Anno Domini Millesimo. cccmo. 1325.
vicesimo qvinto, tertia feria infra octauam corporis Xristi.

Num. 7.

Ex Orig. membran.

Wir KARL von Gots Gnaden Romischer Kung, zu allen Zeiten Merer des Reychs, vnd Kung zu Beheym, Verjehen vnd tun offentlich mit diesem Brieve, allen den, die in sehen, heren oder lesen, daz wir dem Durchlewchtigen *Woldmar*, Kunge zu Dennenmarkten, vnd dem Edlen *Gunther* Graven von Swartzburg, vnd allen den, die sie mit in bringen, sie seyn in der Acht, oder nicht, gantzen frid vnd sicher Geleit geben haben, vnd geben, on geverd zu vns gen *Budisin* ze komen, vnd doselbst bey vns ze bleiben und ze seyn, als lang sie wellen, vnd von vns geyn *Spremberg* wider ze komen sicher vnd on alle Var Leybs vnd Guts vor worten, werken, vnd fur allen Sachen, fur vns vnd fur allen den, die durch vnsern Willen tun vnd lazzen on geverd. Mit Vrkund ditz Briefs, versigelt mit vnserm Kunglichen Ingsigel, der geben ist zu *Budisin*, do man zalt nach Crists Geburt, druzenhundert Jar vnd in dem funftzigstem Jar, an dem nechsten Dinnstage nach vnser 1350.
Frowen Tag Liechtmes. In dem virden Jar vnser Reyche.

Per Dominum Regem

Johannes Nouifor.

Num. 8.

Ex Orig. membran.

Wir KARL von Gots Gnaden Romischer Kunig, ze allen Zeiten Merer des Reychs, vnd Kunig ze Beheym, verjehen vnd tun kunt offentlich mit diesem Brieve allen den, die in sehen, horen oder lesen, wann der Durchleuchtige *Woldmar*, Kunig zu Denemarken, vnsir besundir liebir Frunt, sich in Teidingen, die zwisschen vns an einem Teil, vnd dem Hochgebornn *Ludwigen* Marrgrafen zu Brandemburg, vnd seinen Brudern vnsern lieben Oheimen vnd Fursten an dem andern, neuwens zu *Budisin* gewesen sein, als fruntlichen vnd fleizziglichen gear-

beitet vnd beweiset hat, daz wir vns sunderlicher Fruntschaft vnd Treuwen zu in versehen. Dovon were daz Sache, daz zwischen vns vnd dem vorgenn. Marrgrafen *Ludwigen* fur baz, dheinerley Vffleufte, Stözze, Criege oder Zweyung worden oder ufdirstunden, do Got fur sey, welcherley oder warumb die weren, So gunnen wir im fur allen andern Leuten der Macht und der Gewalt sulche Zweyung zwisschen vns zu versunen vnd berichten. Mit Vrkund dietz Briefs versigelt mit vnserm Kunglichen Ingsiegel, der geben ist zu *Prage*, nah Crists Geburt drewzen-
1350. hundert vnd in dem funftzigstem Jar, des nehsten Dinstages nach Santh Matthias Tag, des heiligen Zwelfboten. Im vierden Jar vnsir Reiche.

Johannes Nouifor.

Num. 9.

Ex Orig. membran.

WIr KARL von Gots Gnaden Romischer Kung zu allen Zeiten Merer des Reychs, und Kung zu Beheim. Verjehen und tun kunt offenlich mit disem Brieue, daz wir mit wolbedachten Mute, und mit Rate der hochgebornen *Ludwiges* und *Ludwiges des Romers*, Gebruder, Marggrauen zu Brandenburg, und zu Lusitz, *Ruprechts* Pfaltzgrafen bey Reyn, und Hertzogen in Beyern, Kurfursten, und auch anderer Fursten, und Herren, unserer und des Heyligen Romischen Reychs getrewen, dem Durchlwchtigen WOLDEMAR Kunge zu Dennenmarkten, vnserm besundern lieben Frunde, durch Dienstes Willen, den er uns und dem Reyche getan hat, und noch getun wil und mag in kunftigen Zeiten, *Sechstzehen Tusent Mark Loetiges Silbers Kolnischer Gewicht* geben haben, und geben von besundern unsern Kunglichen Gnaden, und derselbin wellen wir in sicher und gewis machen, als daz wol recht und zimlich ist, und dovon setzen wir dem obgenn. *Kunge zu Dennenmarkten*, und seynen Erben zu rechtem Pfande, *die Jerliche Stewir und Gulte*, die wir und daz Reych haben vff der *Stat zu Lubek*, daz er und seyn Erben dieselbin Stewir und Gulte inne haben, nutzen und niezzen sullen, on Abslak, und ungehindert mit allem Rechte, untz an die Zeit, daz wir oder unsir Nachkomen, an dem Reych, im oder seynen Erben Kunigen zu Dennenmarkten, die obgenn. Sechstzehen Twsint Mark Silbers, gar und gentzlich verrichten und betzalhen, an der Stat, do im dazselbe Gelt unempfert ist. Also bescheydenlichen, daz alle Brieve, die vormals von seliger Gedechtniss unsern Furfarn an dem Reych, oder von des Reychs wegen, und von uns selbir, beynamen Marggrauen *Ludwigen* zu Brandenburg, der sich sulcher Brieue, fur unsir Kuniglichen Gegenwertigkeit, vertzigen hat, mit gutem Willen, oder ymand anders wie der genant sey, geben oder wurden seyn, gentzlichen abseyn sullen, und keine Craft, oder Macht haben indhey-

indheyneweis, on dise Brieue, die der vorgenn. Kunig von Dennenmarkten daruff hat, die sullen ire Macht gentzlich behalten. Mit Vrkund ditz Briefs versigelt mit vnserm Kuniglichen Ingsigel, der geben ist zu *Budisssin*, nach Crists Geburt druzenhundert Jar und in dem funfftzigsten Jare, des nechsten Freytages nach Sant Valentins Tag, in dem virden Jar unsirer Reyche. 1350. 19. Febr.

Per Dominum Regem

Johannes Nouifor.

R.

Num. 10.

Ex Orig. membran.

WI ALBERT vnde JOHAN Brudere, van Godes Gnaden Herthogen tu Meclenborch, tu Stargarde vnde tu Rozstok Heren. Bekennen vnde bethugen openbar in dessem Breue. Dat wy dedinghet hebben mit Herthogen *Erike* van Sassen deme junghen, vnsen leuenn Ome. vnde Heren *Benedictus van Anefelt*, Heren *Clause van der Jure*, vnde Heren *Boo Valken*, Ridderen, vmme alle Schelinghe vnde Twidracht, de tuschen deme Erbaren Vorsten, vnsen Heren WOLDEMARE, Konighe tu Denemarken, vnde sinen Mannen vnde Deneren van enerweghene, vnde vns, vnsen Mannen vnde Deneren, de van vnser weghene, in desse schelinghe komen sint, van der anderweghene, is vnde wesen het jengerleye Wis, dat de gentzliken berichtet vnde vorsunet is, in gantzer Vruntscap. Also, dat de vorbenumede Konigk vnse Here scal sine Dochter *Margariten* vnseme Sone Herthogen *Hinricke* gheuen, vnde de vorbenumede Konigk vnse Here scal vnseme Sone mit siner Dochter gheuen *Ses dusent lodeghe Mark Suluers Colnscher Wicht*. de scal he vnseme Sone vorwisnen, also dat he dar an bewared si. Desse Kindere scole wy tusamene gheuen vnde truhen, de alrede tusamene loued sint, *wen de Juncwrowe teyn Jar olt wert*. welck vnser den dat erst eschet, deme scal is de andere volghen, id en were dat wy des an beyden Siden endrechtich worden, dat id ere wesen scolde. Vnde dat Suluer scal he vnseme Sone bereyden, binnen Jare vnde binnen Daghe in ener Stede, dar id eme bruclik is, dar na dat he se nomen het. vnse Sone scal er ok maken tu eme Lyfghedinghe *Gnoyghen* Hws vnde Stad, *Ribbenitze* de Stad, de Stad tu der *Sulten*, vnde dat Hws tu *Tessyn*, mit al den Landen vnde nut, de tu den vorbenumeden Sloten lighen. Desse vorbenumede Stucke scal vnse Sone erlighen tu eme Lyfgedinghe, wen de Hochtid ghewesen is, des ersten Morghens, wen se bi en opsteit, vnde he scal desse vorbenumeden Slote vnde Lant er vryhen binnen Jare vnde Daghe, van deme Daghe, dat se er ghelegen sin van aller Ansprake, vnde scal se dar an bewaren, alseme ene Vrowe an Lyfghedinge

dinge tu rechte bewaren ſcal, dat er dat gheſche, dat ſcal men deme vorbenum. den Konighe vnſeme Heren wyſſenen alſo, dat ſe dar an bewaret ſi. Tu ener vullenkomenen Vruntſcap, vnder vns ſtede tu bliuende, ſo ſcal de vorbenumede Konighe vnſeme Heren ſine Dochter *Margariten* vns antwarden bi vns vnde vnſer Vrawen tu bliuende, vnde wy willen vnde ſcolen vnſen Sonen Herthoge *Hinricke* em wedder antwarden, bi em tu bliuende. vnde wen men dit eſchet, ſo ſchal id ſchin an beyden Siden in ener Tyd. alſe ment an beyden Siden benden edder beuaren kan. Vortmer ſcole wi *Albert* vnde *Johan* Herthogen vorbenumet, *Rozſtok* Stad vnde Lant van vnſeme vorbenumeden Heren Konighe *Woldemer*, vnde allent dat wy van der Cronen tu Denemarken vnde van em hebben ſcolen, vntfan tu lene, wen he id van vns eſchet. dat ſchal he vns bebreuen, alſe he vns vnſe Len tu rechte ſchal. vnde van deme Lande tu *Rozſtok*, ſcole wy em denen mit veftich Manne mit Helmen. dat ſcole wy em dun, wen he id tu vorne ſes Weken van vns eſchet. Vmme Koſt vnde Scaden der ſeluen Lude ſcal he id mit vns holden, alſe ſine Breue ſpreken, vnde ſiner Elderen, de wy darup hebben. Vortmer vmme alle ſchelinghe de tuſchen Marcgreuen *Lodewige* van Brandenborch vnde vns is vnde weſen heft, de het de vorbenumede Konigk vnſe Here berichtet vnde vorſunet, alſo verne alſe de Marcgraue dat ſtede holden wil, wil he auer des nicht dun, ſo ſcal des vorbenumeden Konighes vnſes Heren Dink vnde vnſe bliuen gentzliken eyn, alſe vnſe Breue ſpreken. Wer auer dat de Sune tuſchen den vorbenumeden Marcgreuen vnde vns vor ſik ghinge, alſe ghededinged is, vnde dar na tuſchen vns jengerleyge ſcelunghe worde, de ſcal vnſe Here de Konigk vorminnen, oft he kan, kan he des nicht dun, ſo ſcal he rechtes weldich weſen van vnſer weghene. Wert vortmer, dat wy ſchelinghe hedden edder wunne mit Hertoghen *Erike* van Saſſen vorbenumt, Herthogen *Wertslawes* Kinderen van Stetyn, vnde mit Greuen *Johan* van Holtzen, de ſcal de vorbenumede Konigk vnſe Here vorminnen, oft he kan. wor he des nicht dun kan, dar ſcal he rechtes weldich ſin. Vortmer wert dat de vorbenumede Konigk vnſe Here ſcelinghe hedde edder wnne mit vnſen Vrunden, *Magnus* Konighe tu Sweden, Herthoghen *Hakon* ſinen Bruder, *Johanne*, *Hinricke*, *Clauſe*, vnde *Gherde*, Greuen tu Holtzen, *Johanne*, *Henrick*, *Clauſe*, ſinen Sonen, *Clauſe* vnde *Bernde* Heren tu Werle, de ſcole wy vorminnen, oft wy konen. Wor wy des nicht dun konen, dar ſcole wi rechtes weldich ſin. Vortmer tu ener mereren ſtederen Vruntſcap, ſo vorbinde wy *Albert* vnde *Johan* Herthogen vorbenumet vns tu deme vorbenumeden Konighe *Woldemar* vnſen Heren vppe rechte bruderlike Truhe em tu behulpende weſen, vp aller Malke. alſo ſcal he vns wedder dun. Welk vnſer der Hulpe van deme anderen bedarf, de ſcal id deme anderen ſes Weken vor tu weten dun. Alle deſſe vorbenumede Stucke ſtede vnde vaſt tu holdende, ſunder jengerleye arghe lyſt, dat loue wy *Albert* vnde *Johan* Brudere, Herthoghen tu Meklenborch vorbenumet in Truhen deme vorbenumeden Konigk *Woldemer* vnſeme Heren, vnde

ſcolen

ſcolen dat ſweren in den Hilghen, wen wy erſt tuſamene komen. Dit hebben ok mit vns ghelouet intruhen vnſe truhen leuen, *Otto* Greue tū Vorſtenberche, Her *Johan van Pleſſe*, vnde Her *Rauen van Barnekowe*, Riddere, vnde hebben ere Ingheſeghele mit vnſen an deſſen Bref ghehenget, de ghegheuen vnde ſchreuen is tu *Lubek*, Na Godes Bord druttcynhundert Jar in deme veftegeſten Jare, des 1350.
Sunnauendes in de achte Daghen der Hemeluart vnſes Heren Godes.

Num. II.

Ex Orig. membran.

Witlich ſi dat allen den de deſſen Breef ſeen edder horen, dat ghedegedinget is twisgen deme Hochgheboren Vorſten Her WOLDEMARE Choninghe der Denen vnde der Wende vnde ſinen Eruen vp eyne Sid, vnde vns Hern ALBERTE van Godes Gnaden Herthoghen thu Mekelenborch, Heren thu Stargard, vnde thu Rozſtok, vnde vnſen Eruen vp andere Sid, in deſſer Wis. Dat de vorbenomede Choning ſine Dochter *Ingheborghe* vnſeme Sonen Herthogen *Hinrike* van Mekelenborch geuen ſchal thu eynem echten Wiue. In ſodaner wis alſe de Medegiſt des Geldes, vnde de Bewaringhe des Lifgedinges, alſe de vore begrepen mid ſiner anderen Dochter *Margareten*, der God gnedich ſi, was. Bouen alle deſſe Vruntſchap, ſo verbinde wi vns Herthoghe *Albert* van Mekelenborch vnde vnſen rechten Eruen mid deme vorbenomeden Koninghe *Woldemare*, vnde ſinen Eruen, Ener gantzen broderliker Truwe thu behelpende, wor em edder ſinen Eruen dat werende is, nu edder na deſſer Tit, vnde dat van vns esgende is, ſo ſchole wi vnde vnſe Eruen, Em vnde ſinen Eruen truweliken beholpen ſin, mid Rade vnde mid Dade, alſe eyn truwe Broder deme anderen helpen ſchal, thu al den Stukken, dar he vnde ſine Eruen vnſer vnde vnſer Eruen thu bedarf. Dorch deſſer Vruntſchap vnde Broderſchap Willen, So ſchole wi Herthoge *Albert*, vnde vnſe Eruen, dem vorbenomeden Koninghe vnde ſinen Eruen helpen dat Rike vnde alle de Lant, de dar thu horen, alſe de Eddelen Heren Koning *Erik* vnde Koning *Criſtoffer* in eren weren hadden, wedder in Koning *Woldemars* Hant, vnde ſiner Eruen bringen, mid gantzen Truwen, eft vns ſuluen anginge, mid gantzer Mact vnde vnſes ſulues liue, ſunder allerleye Argeliſt. Dar ſint vtghenomen, de Lant vnde de Slote, de wi van der Cronen vnde van Koninge *Woldemare* van Denemarken thu Lene hebben, de vppe gene Sid der See ligget. de ſuluen Leen ſchole wi beholden, vmme ſulken Deenſt, alſe de Breue ſpreken, de wi vore vppe de Leen hebben. Vnde deſſe Hulpe, alſe hir voreſchreuen ſteyt, de ſchal weſen vp alleswene, hir neme wi nyman vt, Sunder vnſen Heren den Romesgen Koning in deſſer Wys, dat wi deme Koninghe van Denemarken nicht helpen ſcholen in des Romesgen Koninges Lande thu Beemen vnde vp gene Sid deme Doringes Walde. Och heft

ſich vorbunden de vorbenomede Koning *Woldemar*, vnſe Here, vnde ſine Eruen, mid vns Herthogen *Alberte* van Mekelenborch vnde mid vnſen Eruen, Ener gantzen truwen Broderliken Vruntſchap thu helpende, wor vns edder vnſen Eruen, dat werende is nu edder na deſſer Tid, vnde wi vnde vnſe Eruen van em edder van ſinen Eruen dat esgende ſin, So ſchal he vnde ſine Eruen vns truweliken beholpen weſen mid gantzer Macht, vnde mid ſines ſulues Liue, alſe eyn truwe Broder deme anderen, Vnde hir ſchal men keynnerleye Dink an ſeyn, dar men mede de vorbenomeden Broderſchap vnde Vruntſchap ſcheden moghe edder breken. Vortmer welker vnſer eyn deme anderen volget, So ſchal de, der volghe begeret edder bedarf, deme anderen de Koſt gheuen. Alle deſſe vorſchreuene deghedinge vnde Rede, de loue wi Herthoge *Albert* van Mekelenborch dem vorbenomede Koninge *Woldemare* in Truwen in eynes Eedes ſtede thu holdende, ſtede vnd vaſt, ſunder gnigerleye Argeliſt. Thu Thuge aller deſſer Dinge, So is vnſe Ingeſegel an deſſen Breef ghehenget. Deſſe Breef is ghegheuen vnde ſchreuen
1350. thu *Dorneborch* na Godes Bort drutteynhundert Jar in deme veftigeſten Jare. des Sunauendes vor Sunte Symon vnde Judas Daghe. Hir ouer hebben ghewesen vnſe Truwen, *Johan van Pleſſe*, *Egghard van Bybowe*, *Vritze van Berkowe*, Riddere, vnde *Szum* vnſe Pape.

Num. 12.

Ex Orig. membran.

Rigens Dombreff paa femb Sogner i Galten-Herred och ſex Sogner udi Huolbierg-Herred, Koning Woldemar tildømt. 1355.

Omnibus preſens ſcriptum cernentibus, *Paulus* Epiſcopus Aruſienſis, *Nicholaus de Lembek* Dapifer, *Palno Jönſon* Marskalcus, & *Nicholaus Buggij*, Milites, & *Nicholaus Jönſon* de Keldebek armiger, Juſticiarii deputati placiti juſticiarii generalis, Salutem in Domino. Tenore preſentium recognoſcimus & publice
1355. proteſtamur, quod ſub anno Domini M. CCC. LV. Sabbato proximo poſt diem beati Johannis ante portam latinam, *Aruſiis*, coram nobis propter hoc ſpecialiter conſtitutus Dominus noſter Karisſimus, Dominus W. Danorum Sclauorumque Rex Dominum *Stygotum Anderſſon* militem, *Johannem Æuær*, & *Suenonem Ruſticus*, armigeros, legaliter incauſare, dicens, eosdem bona infraſcripta, videlicet Dominum *Stygotum* in *Galtenherred Broſierthingh*, in quo ſunt parochie *Nicleſtorph*, *Wærum*, *Oerum*, *Larbyergh* & *Haslum*, *Johannem Æuær* in *Hawelbyergherred* tres parochias, videlicet *Hoslef*, *Wythyeſtorph* & *Wythyeslöf*, & *Suenonem Ruſticus* ibidem tres parochias, videlicet *Gerninge*, *Guthesleſ* & *Salæ*, minus iuſte ac illegaliter, contra

Coro-

Coronam Dacie, per plures annos tenuiſſe, & ſimiliter occupaſſe. Dominus vero *Stygotus* predictus per Dominum noſtrum Regem, ut premittitur, incauſatus, recognouit ſe dictum *Brofyerthingh* una cum quinque parochiis in eodem contentis, ſuperius nominatis, per viginti annos & vltra, & *Johannes Æuær* tres parochias in Hawelbyergherred preſcriptas per multos annos ſimiliter minus iuſte tenuiſſe. Nos igitur auditis impeticionibus Domini Regis W. & reſponſis dictorum Domini *Stygoti* & *Johannis Æuær*, habita matura deliberatione & inquiſitione diligenti, predictum *Brofyerthingh* cum quinque parochiis ſuperius nominatis, in eodem contentis, tres parochias in *Hawelbyergherred*, quas *Johannes Æuær* tenuit, & ſimiliter tres parochias ibidem, quas *Sueno Ruſticus* tenuit, pro quarum iniuſta detentione per ipſum per plures annos facta coram nobis legaliter convictus extitit, dicto Domino noſtro Regi W. legaliter adiudicauimus, & adhuc per preſentes adiudicamus perpetuo posſidendas, pro quorum quidem bonorum detentione minus iuſta ſepedicto Domino noſtro Regi jus in placito juſticiario firmauerunt. In cuius rei teſtimonium & cautelam Sigillum placiti juſticiarii legale, vna cum ſigillis noſtris, preſentibus eſt appenſum. Datum Anno, die & loco ſupradictis.

Num. 13.

Ex Orig. membran.

WALDEMARUS Dei gratia Danorum Sclauorumque Rex omnibus preſens ſcriptum cernentibus in Domino ſalutem ſempiternam. Conſtare cupimus preſentibus & futuris, quod Nos exhibitorem preſencium Dominum *Ericum Nicleſſøn* de Agarth militem & heredes ſuos pro omnibus impeticionibus noſtris, quas contra eundem Dominum *Ericum* ſupra prouinciam *Hanebæreth* & *Næsbofyærthingh* & pro omni *Standwrææk* ibidem emergenti in hunc diem habueramus, ac etiam pro omnibus delictis, litteris & cauſis, pro quibus in placito noſtro juſticiario idem Dominus *Ericus* hucusque exſtiterat convictus, ſuper quibus idem Dominus *Ericus* vel heredes ſui in dicto placito noſtro juſticiario pronunc incepto, in *Thyuth* vel alibi in *Jucia*, quamdiu dictum placitum ibi videl. in Jucia durauerit, à quocunque incauſari potuerint, racione juris noſtri quittos per preſentes dimittimus & penitus excuſatos. Datum *Aruſie* noſtro ſub ſigillo, Anno Dom. 1355.
Mill. CCC. LV. ſabbato proximo poſt invencionem ſancte Crucis.

Num. 14.

Ex Orig. membran.

Omnibus preſens ſcriptum cernentibus, *Petrus* Prepoſitus Eccleſie Wibergenſis, Totumque Capitulum ibidem, *Thordo Dyaconus*, Auditor placiti generalis

Wi-

Wibergensis, Consules, ceterique ciues Wibergenses, *Johannes Pæterssæn* de Hundorp, Miles, *Nicholaus Lillæ* de Green, *Petrus Niclæsson* de Swenthorp, *Petrus Jensson* de Ood, *Johannes Brantson, Jonas Hwiit* aduocatus in *Skiirnæ*, & *Petrus Niclæsson* de Grannæslöf, Salutem in Domino sempiternam. Nouerint vniversi presentes & futuri, nos litteras apertas infra scriptas, non rasas non abolitas, nec in aliqua sui parte viciatas, vidisse, audiuisse, & diligenter inspexisse, sub veris subscriptorum sigillis, tenorem, qui sequitur, de verbo ad verbum continentes: WALDEMARUS Dei gracia Danorum Sclauorumque Rex, Omnibus presens scriptum cernentibus, salutem in Domino sempiternam. Nouerint vniuersi quod sub anno Domini M. CCC. quinquagesimo quinto, dominica secunda post pascha, in generali placito nostro justiciario *Alburgis* habito, viri discreti & seniores in *Wendesysæl*, quorum quilibet etatem, vt subscribitur, veraciter asseruit se habere, primo videlicet *Thorkillus Hwal* centum annorum & vltra, *Tucho Tuuysson* septuaginta annorum, *Nicholaus Sody* septuginta annorum, *Therkillus Andærsson* quinquaginta annorum *Nicholaus Blysky* quinquaginta annorum, *Johannes Nicholai* quadraginta annorum, *Nicholaus Andree* quinquaginta annorum., *Therkillus Langh* quinquaginta annorum, *Sweno Hinrici* sexaginta annorum, & *Germundus Smith* quinquaginta annorum, in dicto *Sysæl* terrarum possessores, in presencia nostra & justiciariorum nostrorum, videlicet Dominorum *Nicholai Lembek*, Dapiferi, *Palnonis Jensson* Marscalci, *Nicholai Buggy*, Militum, *Petri Laurensson* & *Nicholai Jensson* de Keldbeke Armigerorum, constituti, in verbo veritatis sue & fidei vnanimiter protestantes, se a suis progenitoribus verissime intellexisse, quod quidam *Regum Dacie* condam pro tempore regnans, apud quendam bundonem, *Therkillum Skarpæ* nomine, ipsis temporibus in *Oorn* habitantem, in solacio venationis hospitatus, eidem bundoni totum Campum *Skawen* attinentem pro pascuis jumentorum suorum indomitorum accommodauit, Rogatus humiliter per eundem, quorum jumentorum Pastor quidam *Thronder* nomine, piscaturam in *Skawen* primitus inueniens primam domum in campo *Skawen* ex parte dicti *Therkilli Skarpe* instaurauit, & postea quam plures alii ex parte ejusdem Therkilli ibidem edificabant successiue, preterea in verbo veritatis & fidei testabantur, & se pro certo scire veraciter asserebant, quod a Riuo ab oriente a *Hosijo*, videlicet inter *Hosijo* & *Resen* sito, *wlgariter* dicto *Hyerthbek*, vsque ad extremum *Skaweref*, Regis littus maris, dictum *Kungsforstrand*, fuerat, & adhuc esse die dinoscitur hodierno, nunquam per aliquem edificatum, antequam terra Jucie per gwerram Dominorum ante paucos annos jam transactos subuersa fuit uiolenter & oppressa. Addiderunt insuper prefati senes protestando, quod possessores predicti Campi *Skawen*, pisces dictos *Markfijsk*, videlicet de qualibet taberna duos pisces uel sex Sterlingos pro cremabilibus & aliis necessariis ex ipso Campo emergentibus ad vsus suos percipere consueuerunt. In cujus rei testimonium sigillum nostrum vna cum sigillis Justiciariorum nostrorum prescriptorum & aliorum virorum discretorum, videlicet Dominorum *Erici Niclæsson* quondam

dam

dam Marſcalci, *Petri Munck*, *Nicholai Wind*, ESGERI *Ebbyſſon*, militum, *Henrici Pæterſſon*, *Petri Lodwikſſon*, *Esgeri Brok*, & *Stranggonis Ebbyſſon*, armigerorum, in eodem placito noſtro tum preſencium, preſentibus eſt appenſum. Datum anno, die & loco ſupradictis, teſtibus Juſticiariis noſtris prenominatis. In cuius viſionis euidenciam firmiorem, ſigilla noſtra preſentibus duximus apponenda. Datum anno Domini M. CCC. quinquageſimo quinto, Sabbato proximo ante feſtum 1355. Viti & Modeſti martirum beatorum.

Num. 15.

Ex Orig. membran.

WI BUGHEZLAF vnn BARNIM Brudere van der Gnade Godes Vûrſten tu Ruyen vnn Hertoghen van Stetin, Bekennen des openbare in deſſem Breue, vmme vſe Daghe, de wi ſcholden holden tu Sunte Michelis Daghe, vnn hebben gheholden tu *Wordingheborg*, vmme dat Lant vnde Stat tu *Bard*, vnd vmme de Schelinghe, de wi mit den Hern van Mekelenborg dar vmme hebben, dar vs *vſe Here* Koningh WALDEMAR van Denemarke ſcholde vnſcheden hebben, mit den vorbenumden Hern, des heft *vſe Here de Koning* dat ghelenghet, wente tu Sunte Jacobes Daghe des Apoſtelen, de negeſt tu komende is, aldar ſulues tu *Wordinghborg*. Vnde wat he vs denne ſprekt dar vmme vor en Recht, dat wil wi holden bi *vſen Eden*, *de wi vſeme vorbenumden Hern dar up gheſvoren hebben*, vnn bi uſeme Lôuede, dat wi ghelouet hebben, vnde bidden en dar vmme, dat he vs denne en Recht ſpreke, dat wille wi holden ane iengherlege Naſprake vnde Vurwit. Were it alſo, dat wi des nicht en holden, ſo wille wi von *Wordinghborg* nicht, wi en hebbent gheholden, dat he gheſproken heft. Tu Tughinghe deſſer Ding hebbe wi uſe Ingheſeghle vor deſſen Bref ghehenghet. Datum & Actum in *Wordinghburg* Anno Domini M. CCC. quinquageſimo, in craſtino beati Kalixti Pape. 1350.

Num. 16.

Ex Orig. membran.

Hertugerne af Pomerns Breff, at wille tiænne Konning *Woldemer* och hans Sön met Liiff och Gotz. vnd bekennen, das ſie das Furſtenthumb Rugen zu Lehn tragen.

WI BUGYSLAF, BARNYM, vnde WARTYZLAF Brodere, der Wende, Caſſuben, Pomerenen vnde tu Stetyn Hertoghen, vnde Forſten tu Rugen, Bekennen, dat wi mit guden Willen, vnde mit beradem Mude tu vnſes leuen Heren

ren Deneste, Konningh WALDEMARS der Denen vnde der Wende, vnde sines Sones Jungheren CRISTOFERES, sitten Willen, mit Liue vnde mit Gude, vnde mit al vnser Macht, vnde willen dar by bliuen, vnde willen vns mit nynem Heren beweren nummermer dat ieghen vnsen Heren den Konningh vorbenomet is. Mer wi willen en behulpen wesen, wor is en Not vnde Behuf is tu allen Tyden vnde vp alles Wene wor is en vp Not is mit al vnser Macht. Vortmer vmme den denest, den wy en don scolen van dem Vorstendom tu *Rugen*, dat wi van en tu Lene hebben, den scole en don gantzliken des wi en dar afplichtecht syn mit allen Truwen. Tu ener Tughinge vnde Bekantnisse desser vorbescribenen Stucke, So hebbe wy vnse Inghesegheie an dessen Brif ghehanghen. hir ouer hebben ghewesen *Greue Johan van Gutzekow, Clawes Kolner, Engelke Manduuel, Henningh van Penitze*, Riddere, vnde *Swantis Haze* vnse Marschalech, Knech, vnde vele anderer bederuer Lude, de wol truwe werdech sin. The gheuen vnde schreuen vp
1359. dem Hus tu *Alholm*, na Godes Bord drutteyn hundert Jar an dem negheden vnde visteghisten Jare, des Dinghisten Daghes, de neghest kumt na dem Sundaghe als me singhet qvasimodogeniti.

Num. 17.

Notandum, quod inter Dominos *Regem Swecie* & *Regem Dacie* in hunc modum exstitit placitum, quod *quatuor* de hominibus Domini Regis *Swecie* & *quatuor* de hominibus Domini Regis *Dacie* super omnibus & singulis discordiis, litibus, controuersiis & discensionibus, inter ipsos Dominos Reges in hac guerra motis & habitis plenariam concordandi eos per viam justicie vel amoris habeant potestatem. Si vero predicti octo viri concordare non poterint in premissis, extunc Dominus *Ericus* Dux Saxonie & *Hinricus* Comes Holtzacie tanquam superiores hujusmodi causas & placita sibi assumant per viam equitatis, justicie & amoris discernendi & meliori modo, quo scierint, finaliter terminandi, prout hoc juramentis singuli, si necesse fuerit, voluerint affirmare. Si vero predicti Domini Dux & Comes hujusmodi causis non potuerint interesse, tunc loco illorum sint Domicellus *Cristophorus*, filius Domini Regis Dacie predicti, & Dominus *Nicolaus* Comes Holtzacie [aut *Adolphus* (*)] & eadem autoritate & potestate in predictis causis terminandis, prout predicti Domini Dux Saxonie & *Hinricus* Comes Holtz. perfruantur. Si vero Dominus *Rex Swecie* placita predictorum non deducat in effectum, extunc *viginti viri* fide digni ex parte dicti Domini *Regis Swecie* infra quindenam post terminum per placitatores predictos ipsis assignandum *Kopenhauenis* Selandie intrabunt ad manendum, & de dicto loco minime recedendum sine voluntate dicti Domini *Regis Dacie* & licencia speciali, antequam placita supradicta per Dominum *Regem Swecie* integraliter in effectum deducantur. Quos qui-

(*) Hæc [*aut Adolphus*] superscriptum cernitur, sed postea cultro, ut videtur, erasum prope.

quidem viginti viros predictus Dominus *Rex Dacie* in eundo & ibidem morando & ad propria recedendo plenarie securos & precautos conservabit pro se & pro omnibus & singulis coadjutoribus suis in presenti guerra, & pre omnibus amore sui quodcunque facere vel omittere volentibus absque omni prava arte. Si vero predictus Dominus *Rex Dacie* hujusmodi placitum predictorum non deduxerit in effectum, extunc *viginti viri* fide digni ex parte Domini *Regis Dacie* infra quindenam post terminum per placitatores predictos ipsis assignandum *Helsingborch* Skanie intrabunt, ad manendum & de dicto loco minime recedendum sine voluntate dicti Domini *Regis Swecie* & licencia speciali, antequam supradicta placita per dictum *Regem Dacie* integraliter in effectum deducantur. Quos quidem viginti viros predictus Dominus *Rex Swecie* in eundo & ibidem morando & ad propria recedendo plenariter securabit & precautos conservabit pro se & pro omnibus & singulis coadjutoribus suis in presenti gwerra, & pre omnibus amore sui quodcunque facere volentibus vel omittere, absque omni prava arte. Item *omnes captiui* ex utraque parte, qui adhuc certificationem super taliationibus suis non fecerunt, habebunt inducias usque ad terminum, quo predicti Domini Reges cum placito supradicto convenerint, & tunc quiti & soluti dimittantur. Item quicunque predictorum Regum contra alium prius delinquat, primitus emendabit. Acta & facta sunt hec placita *Ripis* anno Domini M.CCC. sexagesimo, Sabbato 1360.
post Purificationem beate Virginis. Presentibus honorabilibus Viris & discretis Dominis *Petro* Ripensi & *Magno* Burglanensi Episcopis, *Nicolao de Lembec*, *Erlando Kalf* & *Borchardo de Otzehude*, Militibus, *Volrado Lytsowen*, *Kanuto Buggy*, *Thome Niclesson* & *Moltoue Dus*, Armigeris. Quod nos *Nicolaus Lembec* Miles, & *Kanutus Buggy* appensione nostrorum sigillorum protestamur.

Num. 18.

Ex Orig. membran.

Wy ALBERT van Godes Gnaden Hertoghe to Mekelenborch, Greue to Zwerin, to Stargarde und to Rozstok Here, und Wy HINRIK, ALBERT und MAGNUS, Hertoghen, des suluen Hertoghen ALBERTES Sône vorbenamet, Bekennen und betughen openbare an dessem Breue, dat *vse Here* Konigh WOLDEMER to Denemarken unde Hertoghe CRISTOFER sin Sone, usen leuen truwen *Hinrike van Stralendorpe* Ridder unde *Reymere van Plessen* Knechte *veer hundert lodeghe Mark Süluers*, de *lodeghe Mark* vor *dre Lubesche Mark Penighe*, van user weghene in Sonte Laurenens Daghe to *Wordinghborch* beret hebben, *van siner Dogter Medeghave weghene*. Der verhondert lodeghe Mark late wy vorbenomte und use Eruen und al use Medelouere, de use Lof dar vore vntfanghen hebben, vsen vorbenomeden Heren Konigh WOLDEMERN to Denemarken

ken und Hertoghen CRISTOFERE ſinen Sone, und ere Eruen, und al ere Medelouere, und Hertoghen ERIKE van Saſſen, quit, leddich und los', an deſſem Breue: und ſcholen ſe vor deſſe beſchedene veer hondert lodeghe Mark Süluers, wedder by Eden noch by Loften nömmer manen. Tu groter Bekantniſſe deſſer Dingh hebben Wy vorbenomeden Hertoghen uſe Ingheſeghelle vor deſſen Bref henghen laten, de gheuen und ſcreuen is to *Nikopinghe* na Godes Bort drutteyn
1362. hondert Jar in dem twe und ſoſteghesten Jare des Sunauentdes vor uſer erſten Vrowen Daghe. Tughe deſſer Dingh ſint Her *Frederick van Locken*, *Vicke Molteke* van Mone, *Johan Homersbotle*, *Kerſten Kule* und *Benedictus de Aneueltde*, Riddere, und *Bernardus Mallin* uſe Papo, unde mer lude noch, de truwe und tughes wordich ſint.

Num. 19.

Dette Document er tilforn indført under Num. 10.

Num. 20.

Ex Orig. membran.

Omnibus preſens ſcriptum cernentibus, LYDERUS KALE Miles, ſalutem in Domino ſempiternam, Nouerint vniuerſi preſentes & futuri, me Excellenti Principi ac Domino meo cariſſimo Domino WALDEMARO Danorum Sclauorum Gotorumque Regi, parochiam dictam *Oddræth*, michi per quendam *Claws Splyd* pro *octoginta quinque marchis puri argenti ponderis colonienſis* inpigneratam, cum omni jure michi in eadem contingente, ſponte & libere reſignaſſe & dimiſiſſe, ac inſuper obligo me & heredes meos, eidem Domino meo WALDEMARO Regi, dictam parrochiam *Oddræth* pro predictis octoginta quinque marchis puri argenti, ab impeticione heredum *Claws Splyd* antedicti appropriare. Item omnia bona mea in eadem parrochia ſita, empcione, inpigneratione, vel quocunque alio modo per me acquiſita, cum pecoribus, annona, & aliis ſingulis in eiſdem bonis pertinenciis & adjacenciis, ipſi Domino meo Regi, heredibus ſuis, & corone Regni Dacie, in perpetuum poſſidenda, ſcoto per preſentes, Recognoſcensque me, dicto Domino meo Regi ipſam parrochiam & dicta bona mea in eadem parrochia, pro *veris meis exceſſibus, Racione quorum Jucie pacis ſum priuatus*, dimiſiſſe & ſcotaſſe, ac etiam recognoſco, Dominum meum Regem in hac parte mecum feciſſe graciose, ita quod ſibi Regracior. In cujus rei teſtimonium, ſigillum meum vna cum ſigillis virorum diſcretorum Domini *Criſtierni Kaas*, militis, *Johannis Kaas* & *Michaelis Krabbæ* preſentibus
1363. eſt appenſum, Datum anno Domini milleſimo ccc ſexageſimo tercio, ſecunda feria proxima ante feſtum beati Michaelis archangeli.

Num.

Num. 21.

Ex Orig. membran.

Vniuersis præsentes litteras audituris vel visuris, *Nicholaus* Dei gracia Archiepiscopus Lundensis, Suecie primas, & *Magnus* eadem gracia Episcopus Burglanensis eiusque Suffraganeus, salutem in domino. Constare volumus per presentes, nos anno domini M. CCC. sexagesimo tertio, sabbato proximo post diem beati Bartholomei Apostoli, In domo Fratrum Prædicatorum, *Nestwedis*, Roskildensis diœceseos, in regno Dacie, vidisse & diligenter perlegisse litteras KAROLI QUARTI, divina favente clementia, Romanorum Imperatoris semper Augusti & Boemie Regis, tenoris & continentie infrascripte: Serenissime Rex frater Karissime. Constitutus nuper in meæ Majestatis presentia Illustris *Buguslaus*, Dux Stetinensis, princeps & socer noster Karissimus, nobis inter alia proposuit, qvaliter vos, ex sincere dilectionis affectu, quem ad nos gerit vestra fraternitas, desideratis ad nostram venire presentiam nobiscum super aliquibus seriosis negociis tractaturi, & ob hoc vestre mittimus dilectioni speciales nostras securitatis & conductus litteras, ad nos veniendi, nobiscum standi & a nobis recedendi, prout in eis videbitis latius contineri. Idcirco vestram fraternam dilectionem attento studio petimus & rogamus, quod ad nos, vbicunque constituti fuerimus, quanto cicius potestis, venire velitis. Habebit enim nostra Serenitas per vestre dilectionis presentiam magnam materiam gaudiorum. Datum in castris exercitus nostri prope *Gubin*. die VII. mensis Augusti, Regnorum nostrorum anno Romanor. decimo octavo, Boëmie decimo septimo, Imperii vero nono. Datum sub sigillis nostris, Anno, die & loco supra dictis.

1363. 7 Aug.

Num. 22.

Ex Orig. membran.

Vniversis presentia visuris seu audituris, ERICUS Dei gratia Dux Saxonie, Salutem in Domino. Nouerint vniuersi, nos litteras apertas presentes veraciter vidisse, intellexisse, & penitus audivisse, non rasas nec abolitas, nec in aliqua parte sui vitiatas, vero sigillo cereo ipsius Domini nostri KAROLI Dei gratia Imperatoris Romanorum semper Augusti & Regis Boëmie, sigillatas, tenorem, qui sequitur, de verbo ad verbum plenius continentes. Wir KARL von Gots Gnaden Romischer Keyser zu allen Tziten Merer des Reichs und Kunig zu Behem. Bekennen uffenlich mit desem Brieve, vnd tun kunt allen Luten, dy zu sehent, eder horent lesen, daz der druchluchtigeste WOLDEMAR Konig zu Denemarken, vnser liber Frunt vor vns komen ist vnd had vns ghewiset dese tzweene nochscrebne

Breve, dy wyr jme geben haben zu anderen Tziten, do wyr Romischer Konig waren, vnd had vns ghebeten, daz wir dyeselben Brieve, vnd waz dar inne gescreven stet, vnd och andir Breve, dy er davon von vnsern Vorvaren an deme Reiche Rumischen Keiseren vnd Konign vnd anderen Heren hat bestediget, vnd ernuwen wollen, von vnsern Keiserlichen Mechten. Der erste Bref, den wir als eyn Romischer Konig dem Konighe von Denemarken vore ghegeben haben, stet von Worten zu Worte also: Wir KARL van Gots Gnaden, Rumischer Konig tzu allen Tzeiten Merer des Reichs vnd Konig zu Behem, verjehen vnd tun kunt uffenlich mit desem Brieve allen den, dy yn sehent horen eder lesen, daz wyr den dorchluchtigen vnd vnsern besundern Frünt WOLDEMAR Konig der Denen vnd der Wenden, vnd syne Frunt zu Gnaden ghenomen haben, vnd nemen also daz wyr mit ganser Luterkeyt uz vnserm Herzzen latzen, ob er odyr syne Frunt ycht gegen vns getan haben, vnd sullen sy an yren rechten scirmen raten vnd beholven syn ane Geverde. Mit Vrkunde dieses Breves versiegelt mit vnserm Koniglichen Ingesiegel, der geben is zu *Budisin*, dan man tzalte noch
1350. Cristes Gheburt drutzenhundert Jar vnd dar noch in dem fünftzigesten Jar an dem negesten Dinstaghe nach sant Valentinus Dagh. In dem verden Jar vnser Reiche. Der ander Brief den wir auch als eyn Rumischer Konig dem Konige van Denemarken geben haben zu anderen Tzeiten, stet von Worte zu Worte also: Wir KARL von Gots Gnaden Rumischer König, zu allen Tziten Merer des Reichs vnd Konig zu Behem, verjehen vnd tun kunt offinlich mit desem Brieve, daz wir mit wolbedachtem Mode vnd mit Rate der Hochgeborn *Ludewiges* vnd *Ludewiges des Romers* Ghebroder Marggrauen zu Brandenborgh vnd zu Lusitz, *Ruprechtes* Pfalentz Graven by Rein vnd Hertzogen in Beyern, Kurfursten, vnd och ander Fursten vnd Herren vnser vnd des hilgen Reichs ghetruwen, dem dorchluchtigen WOLDEMAR Konig zu Denemarken vnserm besunderen leben Frunde dorch Denestes willen, den er vns vnd deme Reiche ghetan hat vnd noch tun will wnd mach in kunnftigen Tziten *sechzehen dusent Mark lotiges Sulvers Kolnischer Wight*, geben haben vnd geben von besunderen vnsern Konighliken Gnaden, vnd dersulven wollen en werliecher vnd ghewys machen, als dat wol recht vnd zymlich ist vnd dovon setzen wyr deme obgenanten Konig zu Denemarken vnd synen Erven die jerlichen *Stüer* vnd *Tzulde*, dy wyr haben in vnser Stat zu *Lubecke* em zu hauende Nutzen vnd zu nitzen ane Aveslagh vnd vnghehindert mit alme Rechte untz an die Tzeit dar wir, odir vnser Nochkomen an deme Reiche jm odir synen Eruen Konighen zu Denemarken, die obgenannten sechczehen dusent Mark Sulvers gar vnd gentzlich verrichten vnd betzalen an der stat, do yn daz sulve Gelt unumpfert ist, also beschedetlich daz alle Brieve, dy vormales von seliger Ghedechtnisse vnser Fürfarn an deme Reiche odir von des Reichs weghen vnd von vns sulver, by Namen Marggraven LUDEWIGES zu Brandeborch, der sich suligher Brieve vor vnser Keiserlichen Gegenwartekeyt vortzie-

tziegen hat mit guten Willen odir yman anders, wie der ghenant ſy, geben odir worden ſyn, gentzlichen abſyn ſullen, vnd keyne Kraft odir Maght haben, in keyner Wis ane deſe Brieve, de der vorghenante Konig van Denemarken daruf hat, de ſullen yre Maght gentzlichen beholden, mit Orkunde deſes Brieves vorſegelt mit vnſern Konighliken Ingeſegel, der iſt ghegeven zu *Budiſin* nach Criſtes Ghebort drytzen- 1350.
hundert Jar, vnd in dem funfftzigeſtem Jar, des negeſtes Vrigdaghes nach Sant Valentins Dagh. In dem verden Jare vnſer Reiche. Des habe wir angeſeen ganſeliche Truwe, dy wir alle Tzit an deme vorghenanten Konighe von Denemarken befunden han, vnd han dar umme yme vnd ſynen Erven mit wolbedachtem Mode mit rechter Wiſſen vnd von vnſir Keiſerlichen Maght, dy obgenanten vnſir Brieve vnd watz darinne geskreven ſteyt, vnd och anderen Breve, de Er von den ſulven Saaghen von vnſern Vorvaren an deme ſulven Reiche Rumiſchen Keiſern vnd Konighen vnd von anderen Heren redelichen darobir hat beſtedeghet vnd confermeret, vnd beſtedeghen vnd confirmeren de gnedechlich an diſem Breve, alſo och daz deſer gegenwartghe Breef vnſchedelich ſyn ſal allen den Breven de der Konigh van Denemarken hat von vns vnd von vnſern Vorvarn an deme Reiche Rumiſchen Keiſern vnd Konighen vnd von anderen Heren. Wan de Breve yn yrer Maght vnd Creften gentzlichen vnd vnverbrochlichen bliben ſullen. Getzuge derrn Sake ſint der hochgeborn RODOLF Hertzoghe zu Saxen des hilgen Romiſchen Reiches obirſter Marſcalk, vnſer lieber Ome, Dy erwirdighe ARNEST Ertz-Biſcop zu Prage, JOHAN zu Olomutz. . . . . . vnd PETER zu Florentze, Biſchöfe, vnſer lieben andechtighen, de hochgeborn STEPHAN zu Beyern, BOLKO in Sleſien und zu Swidenitz, BARNYM vnd BUGZSLAW zu Stetyn, vnd PRIMISLAUS zu Teſchyn, Hertzogen, vnſer vnd des Reichs Furſten, vnd vil ander Edel-Lute vnſer vnd des hiligen Reichs lieben ghetruwen. Mit Orkunde deſes Breves verſegelt mit vnſer Keiſerlicher Mageſtat Ingeſegel. Geben zu *Prage* nach Godes Gheborte drytzenhun- 1364.
dert Jar vnd darnach in deme vir ſeſigeſtem Jare, an dem nehſten Fritaghe vor dem *oberſten Tage*, vnſer Reiche in dem achtzenden, vnd des Keyſſertums in dem nünden Jare. Datum *Wordingborch*, Anno domini M. CCC. LXIIII. In die decollationis Sancti Johannis Baptiſte, noſtro ſub ſigillo.

Num. 23.

Ex Orig. membran.

Nouerint, quibus expedit, uniuerſi, Quod nos KAZIMIRUS Dei gracia Rex Polonie, Nec non terrarum Cracouie, Sandomirie, Syradie, Lancicie, Cuyauie, Pomeranie, Ruſſieque Dominus & heres, Ex matura Sinceraque deliberatione Baronumque & Procerum noſtrorum, Cum Sereniſſimo Principe Domino

mino WOLDEMARO, eadem gracia Danorum Slauorum Gothorumque Rege Illustri fratre nostro carissimo, Ex nunc vnionem amicabilem Iniuimus & fecimus perpetuo duraturam. Promittentes bona fide & sine fraude omnis doli, ipsum & Subditos suos fideliter constanterque contra qvemlibet hominem juuare sicut frater fratrem omnibus rebus nostris hominibus & Persona, dum tamen infra spacium sex septimanarum de juuamine hujusmodi, litteris suis aut nuncijs certis, ad hoc fuerimus requisiti. Insuper promittimus & spondemus, quod ab hac vnione & confederatione fraterna nullatenus recedere volumus, sed eam, ut prefertur, inuiolabiliter ac perhenniter obseruare. Exceptis duntaxat Inuictissimo Principe, Domino *Karolo quarto*, Diuina fauente Clementia Roman. Imperatore Semper Augusto & Rege Boemie Illustri quoad Regnum Boemie, ac Serenissimo Principe Domino *Lodouico* Rege Vngarie fratribus nostris Carissimis, quibus in antea ad facienda similia litteris nostris sumus obligati. In quorum omnium testimonium Sigillum nostrum presentibus est appensum. Actum & Darum
1363. *Cracouie*, In die beate Lucie Virginis Anno Domini Millesimo trecentesimo Sexagesimo tertio, Presentibus *Johanne* Sandomiriensi, *Andrea* Cracouiensi Palatinis, *Johanne* Cracouiensi, *Floriano* Lanciciensi, Cancellarijs, *Wnzbantha* Capitaneo terre Polonie, *Petro* Weynicensi Castellario, & alijs multis nobilibus nostris fidedignis. Et nos infra scripti, *Petrus Grubbe* Miles, *Petrus Nicholai* Capit. Lyndholm, frater *Otto* Gardianus in Thræleberg, & *Magnus* Prouisor in Byrchinge Recognoscimus nos presentes litteras vidisse audiuisse & sufficienter examinasse, non Rasas non abolitas, nec in aliqua sui parte viciatas.

Num. 24.

Ex Odor. Raynaldi Annal. Eccl. ad An. 1363.

Ad Woldemarum Regem Daniæ.

Gratanter recepimus valdeqve lætanter audiuimus, quod tua persona magnifica & deuota intendit de proximo Sedem Apostolicam visitare: proindeque tuæ deuotionis plenitudinem commendantes, te sicut charissimum filium nostrum, quem iucunde videbimus, desiderabiliter expectamus, petitasque literas de securo conductu pro te ac gentibus tuis concessimus incunctanter. Dat. Auin. XI. Kal. Januarii, anno II.

Num. 25.

Ex Rymeri Act. Publ. Tom. VI. p. 432.

De Conductu pro Rege Danorum.

Edvardi III. Anno 38.

Rex universis & singulis Admirallis &c. salutem. Sciatis, quod, cum Magni-
1364. ficus Princeps WULDEMERIUS Rex Danorum Illustris, Consangvineus noster

noster cariſſimus, ad Nos, in Regnum noſtrum Angliæ, de licentia noſtra, ſit venturus, Nos (volentes ſecurirati ipſius Regis in hac parte providere) ſuſcepimus ipſum Regem, veniendo in dictum Regnum noſtrum, cum trecentis perſonis, Eqvitibus, & eosdem Eqvites ac eorum familiares, eqvos, herneſia, pecuniam, & alia bona ſua qvæcunqve, ibidem morando, & exinde ad propria redeundo, in ſalvum & ſecurum conductum noſtrum, nec non in protectionem & defenſionem noſtram ſpecialem; Et ideo vobis mandamus, qvod eidem Regi, aut Eqvitibus, & famuliaribus ſuis prædictis &c. (prout in ſimilibus de conductu Literis).

In cuius &c. uſqve ad feſtum ſancti Michaelis, proximò futurum, duraturas. Dat. in Palatio noſtro Weſtm. primo die Februarii.

Per ipſum Regem.

Num. 26.

Ex Orig. membran.

Greue Allefs Breff vm Femeren, hure han thet vntfik til Læn.

WY ALDOF van der Gnade Godes Greve to Holzſten vnde to Stormern bekennet openbare in deſſem Breve, dat de dorluchtighe Vorſte, vſe leve Here Koningh WOLDEMAR to Denemarken, vs dat Lant to *Vemeren* ghelent heft, mit alſodanigher Rechticheyt, als vſe Vader Greve *Johan*, des wol ghedacht ſy, dat van em to Lene hadde, vnd wy hebben dat Lant van em entvanghen, vnd ſin ſin Man dar van gheworden, vnde alle Breve, de vſe Here Koningh *Woldemer* to Denemarken vnd vſe Vader vnder ſik vm dat Lant to *Vemeren* ghegheven hebben, de ſcolen by vuller Macht bliven. Dar boven hebbe wy Greve *Aldoff* vorbenomt vs ghekert in vſes Heren Koningh *Woldemares* to Denemarken Denſt vm ſine Gnade vnd vm ſine Vruntſchop, vnd ſcolen vnd willen em volghen vnd denen mit *veſtich Mannen mit Helmen* to allen Tyden, wan vſe Here Koningh *Woldemar* to Denemarken edder dat Rike to Denemarken dat van vs eſchende is, edder van des Rikes weghen eſchet wert. Doch alſo, dat wan wy mit den vorbeſ revenen Luden vſes Heren Koningh *Woldemares* Lant anroren, ſo ſcal vſe Here Koningh *Woldemar* vorbenomt Win vnd Vorlyſt ſtan, vnd vs mit den Luden ſpiſen. Vnd wy Greve *Alf* vorben. ſcolen vnd willen vſem Heren Koningh *Woldemare* vnd dem Ryke to Denemarken behulpen weſen mit al vſer Macht, wor it vſem Heren Koningh *Woldemare* edder dem Ryke to Denemarken werrende is, als en truwe Man ſinem Heren vnd ſins Heren Ryke to rechte ſcal. Vnd were dat vſe Here Koningh *Woldemar* vorben. edder dat

Rike to Denemarken Hulpe eſchende were van vs vp de Stede, dar ſcolde vſe Here Koningh *Woldemar* vs ane beſorghen alſo als en Here ſinen Man to rechte ſcal. Vortmer wat Scelinghe is edder werden mach twiſchen vſem Heren Koningh *Woldemare* vorb. vp ene Syde, vnd vſen Veddern Greven *Hinrike* vnd Greven *Clawesſe* van Holzſten vnd Greven *Alve* van Scowinborch vp de anderen Syde, des ſcole wy Greve *Alf* van Holzſten vorben. Macht hebben Minne vnd Rechtes. Were aver dat Greve *Hinrik* vnd Greve *Clawes* to Holzſten vnd Greve *Alf* van Scowinborch vorben. des van vſem Heren Koningh *Woldemar* nicht nemen wolde, wes wy en vor Minne edder vor Recht ſpreken, ſo gan vs vſe Here Koningh *Woldemar* des, dat wy Greve *Alf* to Holzſten vorben. mit dem Lande to Holzſten dar ſtille to ſitten moghen, vnd mit vſer Veddern Greve *Hinrikes* vnd Greve *Clawesſes* to Holzſten mannen, welker des Vredes neten willen, vnd de ſcolen in dem Vrede ſitten, vnd wy Greve *Alf* edder de vſe en ſcolen nemande behulpen weſen vp vſen Heren Koningh *Woldemare*, edder vp dat Ryke to Denemarken. Were ok dat hir bowen vſe Veddern Greve *Hinrik* vnd Greve *Clawes* to Holzſten vnd Greve *Alf* to Scowinborch mit heren edder mit ſteden edder anders jemant, it were we dat were, dat Ryke to Denemarken mit arghe ſoken wolde, edder vſen Heren Koningh *Woldemare* edder ſin Rike arghen wolde, dat ſcole wy Greven *Alf* vorben. vnd willen dat keren vnd helpen weren mit al vſer Macht, als en truwe Man ſinem Heren vnd ſins Heren Rike to rechte ſcal. Wortmer were edder worde jeninch Scelinghe twiſchen vſem Heren Koningh *Woldemare* vnd Hertoghe *Alberte* van Mekelenborch, des ſcole wy Greve *Alf* to Holzſten vorben. Minne vnd Rechtes mechtich weſen, doch ſo de Ede Loſte vnd Breve, de eer twiſchen vſem Heren Koningh *Woldemare* to Denemarken vnd dem van Mekelenborch ſworen lovet vnd ghegheven ſin, ſcolen vnghebroken vnd by erer vullen Macht bliven. Vortmer vm de ſculdginghe Scelinghe, de wy Greve *Alf* vorben. to Koningh *Magnus* van Sweden vnd to Koningh *Haqwine* van Norweghen hebben, des ſcal vſe Here Koningh *Woldemar* to Minne vnd Rechtes mechtich weſen. Dar boven ſcole wy Greve *Alf* vorben. Koninghen van Sweden vnd van Norweghen nicht arghes to keren. Were ok dat Scelinghe worde twiſchen den hochgebornen Vorſten Hertogen *Erike* to Saſſen, den Hertogen van Stetyn, dem Biſchope van Kamyn, vnd dem van Mekelenborch vnd ſinen Kinderen by der enen Syden, vnd vs Greven *Alve* vorben. by der anderen Syden, des ſcal vſe Here Koningh *Woldemar* vorben. Minne vnd Rechtes mechtich weſen. Vortmer vm Sculdginghe vnd Rechticheyt, de vſes Heren Koningh *Woldemares* man to vs Greven *Alve* vnd to vſen Mannen hebben, vnd vm de Schuldginghe vnd Rechticheyt, de vſe man to vſem Heren Koningh *Woldemare* vnd to ſinen Mannen hebben, de ſcal ſtan to twen vſes Heren Koningh *Woldemares* Mannen vnd to twen vſes Greven *Alves* Mannen, de ſcolen dar

ent-

entſceden mit Minne edder mit Rechte. Konen ſe des nicht, ſo ſcal de hochgheborne Vorſte Hertoch *Erik* to Saſſen des en Overman weſen. Kan he dar nicht by weſen, ſo ſcal Her *Niclawes van dem Lembeke* des en Overman weſen, vnd dat ſcolen ſe don, wann men it en veer Weken to voren enbut edder ſecht, in des vorben. Heren Koningh *Woldemares* Hove. Were, dat Got vorbede, dat de ſulue vſe Here Koningh *Woldemar* afginghe, ſo ſcal men dat ſulue don vor Hertogen *Erike* to Saſſen edder vor Her *Niclaweſe van dem Lembeke* de vorbenomt ſin. Vortmer ſcal vſe Here Koningh *Woldemar* vorben. vns Greven *Alve* vordeghdinghen vnd behulpen weſen, alſo als en Here ſinem Manne to rechte ſcal to al vſen Noden. Were ok, dat Got vorbede, dat vſe Here Koningh *Woldemer* vorbenomte afginghe edder nicht to Lande were, ſo ſcole wy Greve *Alf* to Holzſten vorben. dem Rike to Denemarken behulpen weſen mit al vſer Macht, vnd dat Rike vs wedder, like der wys oft vſe Here Koningh *Woldemar* vorben. dar teghenwardich were, als en truwe Man ſinem Heren vnd ſins Heren Rike to rechte ſcal. Alle deſſe Stucke, de hir vorgheſcreven ſtan, ſtede vaſt vnd vn to broken ewichliken to holdene, love wy Greve *Alf* to Holzſten vorben. vnd hebben ghelovet vſem vorbenomden Heren Koningh *Woldemare* to Denemarken in guden Truwen, ſunder jenigherleye Arghe-liſt vnd Helperede, de vs to Hulpe komen konen, vnd vſem Heren Koningh *Woldemare* vnd dem Rike to Denemarken to Scaden komen konen. To merer Betuginghe alle deſſer vorſcrevenen Stucken, ſo hebbe wy Greve *Alf* to Holzſten vorben. mit Witſchop vnd mit Willen vſe Ingheſeghel vor deſſen Bref ghehenght. De is gheſcreven vnd ghegheven to Rödebiy vp Lalande na Godes bort drutteynhundert Jar in dem veer vnd ſoſtigheſten des Donredaghes vor 1364.
Letare.

Num. 27.

Ex Odor. Raynaldi Annal. Eccl. ad An. 1364.

VRBANUS &c. Chariſſimo in Chriſto filio WALDEMARO Regi Daciæ illuſtri.

Eximiæ affectionis ſinceritas, quam ad nos & Romanam geris eccleſiam, promeretur, ut Apoſtolica ſedes, quam nuper ex immenſæ deuotionis affectu perſonaliter viſitaſti, celſitudinem tuam maternæ dilectionis brachiis & ſingularibus gratiis amplectatur. Hinc eſt, quod nos, votis tuis in hac parte affectu beneuolo concurrentes, te cum regno tuo & aliis omnibus, quæ inpræſentiarum rationabiliter poſſides, ſub B. Petri Apoſtoli & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Et inſuper ut ex præmiſſo tuæ viſitationis labore & aliis tuis deuotis operibus aliquod ſpirituale præmium digne

 repor-

reportes, te bonorum omnium, quæ in Dei Ecclesia, ipsius operante clementia, ex nunc fieri contigerit, te participem esse volumus; idqve tibi apostolica auctoritate concedimus de munere gratiæ specialis, Nulli ergo &c. Dat. Auin. VII. id. Martii anno II.

Num. 28.

Gregorius Papa ad Woldemarum Regem Daciæ.

GREGORIUS Episcopus Servus Servorum Dei, carissimo in Christo filio, WALDEMARO Regi Daciæ illustri, Salutem & Apostolicam benedictionem. Visis tuis Scriptionibus, nobis per dilectum filium, Nobilem virum *Johannem Ruth*, Ambaxiatorem tuum porrectis, grata manu, gratoqve suscepimus animo palafredos & gerfaudum, qvos pro parte tua nobis idem ambaxiator honorifice præsentavit. Et licet huiusmodi encenia grata venerint in recipientis affectum, gratior tamen apparuit in conspectu nostro Regiæ Serenitatis devotio liberalis: eidem Serenitati tanto exinde regratiantes uberius, qvanto ea conspicimus ex Regali animi puritate sincerius emanasse. Porro, fili prædilectissime, *signetum secretum nobis missum* contemplatione tui penes nos curiose servabimus, de hiis, qvæ futuris temporibus insidebunt cordi nostro ferventer, Majestati tuæ sub ejus impressione scripturi. *Aliud* autem *tibi remittimus*, sub cuius clausura qvævis etiam tibi stricte placitura nobis poteris nunciare: non, qvæsumus, valorem ejus considerans, sed perinde recogitans, qvem ad te gerimus, paternæ dilectionis affectum. Ceterum nobis exposita affectione sincera, qvam ad felicis recordationis URBANI Papæ V. prædecessoris nostri, memoriam habere dinosceris, serenitati tuæ grates exinde referimus copiosas, devotionem tuam plurimum in Domino commendantes. Unde, si nostro tuoqve temporibus canonizationem ejus evenire contingat, de ipsa te faciemus, præ ceteris, certiorem; tenens indubie, qvod ad personam tuam & Regnum afficimur, tibiqve, tam in provisionibus, qvam aliis emersuris, prout juste poterimus, incunctanter studebimus complacere. Sane, super eo, qvod nonnulli prælati regni tui, nonnulla tibi damnosa pariter & displicibilia (sicut præfatus ambaxiator nobis exposuit) commiserunt, dolemus acerbe, licet contra eos, ipsis inauditis, procedere minime debeamus: cum simus omnibus æqva lance justitiæ debitores. Sed super petitis parte tua responsionem eidem nuncio fecimus, atqve vocatis partibus ipsis talem justitiam volumus ministrari, qvod exinde tua serenitas debeat merito contentari; prout per nostras Apostolicas litteras, qvas portat Ambaxiator præfatus, liqvido tibi constabit. Nam sicut beneplacitorum nostrorum te studiosum cooperatorem exhibere promittis, sic te, tanqvam principem christianissimum & Ecclesiæ Romanæ peculiarem filium, in votis tuis proseqvamur favoribus & affecti-

bus

bus gratiosis. Super hiis autem & nonnullis aliis, præfato Ambaxiatori tuo plenius aperuimus mentem nostram, sublimitati tuæ vivæ vocis oraculo referendam. Datum apud *Villam novam*, Avinionensis diocesis, X. Kal. Septembris pontificatus 1375.
nostri anno qvinto. 23. Aug.

Num. 29.

Ex Orig. membran.

Wir KARL von Gots Gnaden Romischer Kung, zu allen Zeiten Merer des Reychs, vnd Kunig zu Beheym. Enbieten den Burgermeistern, dem Rat vnd den Burgern gemeynlich der Stat zu *Lubek*, vnsern, vnd des Heyligen Romischen Reychs lieben getrewen, vnsir Gnad vnd allez Gut. Wann wir dem Durchleuchtigen WOLDMAR Kunge zu Denemarkten vnserm besundern vnd lieben Freunde, die *Jerliche Stewre*, die Jr vns vnd dem Reych, von wegen der Stat zu *Lubek* alle Jar pflichtig seit ze geben, mit allen Rechten, Nutzen vnd Zugehorungen zu rechtem Pfande vorsetzet haben vmb *sechstzehen twsent Mark loeteges Silbers*, als in andern vnsern Brieuen, die er dar vber hat, volkumlicher geschriben stet, Darvon gebieten wir ewern trewen ernstlichen vnd festiclichen, bey vnsern vnd des Reychs Hulden, daz Ir dem obgenanten Kunge zu Dennenmarkte, vnd seynen Erben mit der vorgenanten Stewr wartet, gehorsam vnd vndirtenig sit, vnd dieselben Stewre im, seynen Erben, oder wen sie dartzu senden mit Iren Brieuen, on Wiedersprechen, on Vorgetzog, vnd on allez Hinderniss, alle Jar gentzlich verrichtet vnd betzalhet, Wann wir euch vnd ewir Nachkomen Burger zu Lubek, vnd auch die Stat der obgenanten Stewre, als oft Ir sie dem vorgenanten Kunge seynen Erben, vnd Iren Boten gebet vnd berichtet, quyt, ledig vnd loys gentzlichen sagen, mit vnserm Kunglichem Gewalt, vnd, mit Craft ditz Brieffs versigelt mit vnserm Kunglichen Insigel, der geben ist zu Prag nach Crists Geburt drutzehenhundert Jar, vnd in dem funftzigstem Jare des nehsten Dinstages nach sant Mathias Tag des Heyligen Zwelfboten. 1350.
In dem virden Jare vnsir Reyche.

Johannes Nouifor.

Num. 30.

Ex Diplomatario Caroli IV. ed. ab A. F. Glafey. pag. 204.

Imperator Rudolpho Duci & Electori Sax. Censum sive Steuram Civitatis Lubecensis in triennium assignat. An. 1360.

KAROLUS IV. Proconsulibus, Consulibus & Vniuersitati Civium *Civitatis Lubicensis*, suis & Imperii sacri dilectis fidelibus graciam &c. *Censum* siue

 Steu-

Steuram, quem ſeu quam *Civitas Lubicenſis* ſacro Imperio actenus ſoluere conſueuit, Illuſtri RUDOLPHO Duci Saxonie, Sacri Imperii Archimarſcallo, Principi & Conſanguineo noſtro dilecto, pro Annis Domini videlicet Milleſimo CCC. LXI. & M. CCC. LXII. ac M. CCC. LXIII. duximus deputandam, fidelitati veſtre mandates & injungentes preſentibus serioſe, quatenus *Cenſum* predictum ſeu Steuram, nomine ciuitatis veſtre, ſibi aut ei, quem vobis deſtinandum duxerit, toto antedicto triennio expedire & ſoluere debeatis. Nam dum ſibi aut ſuo nuncio ſolutio talis facta fuerit, & per ſuas litteras inde conſtare potuerit, vos de antedicto *Cenſu* vel *Steura* quitamus, abſoluimus, & abſolutos dicimus pro toto triennali ſpatio, ut prefertur. Supplentes omnem defectum, qui in huiusmodi quitantia reperiri valeret, de plenitudine Imperatorie poteſtatis. Preſentium &c. Datum *Prage* &c. Anno LX. Indictione XIIII. Idus Junii. Regnorum XIIII. Imperii VI. Per Dominum Imperatorem. Cancellarius.

Num. 31.

Ibid. pag. 205.

Eidem fit aſſignatio in annum. An. 1360.

KAROLUS IV. &c. Proconſulibus, Conſulibus & Vniuerſitati Ciuium *Ciuitatis Lubicenſis*, ſuis & Imperii ſacri fidelibus dilectis gratiam &c. Fideles dilecti. *Cenſum* ſiue *Steuram*, quem ſeu quam *Ciuitas Lubicenſis* Sacro Imperio actenus ſoluere conſueuit, Illuſtri RUDOLPHO Duci Saxonie, Sacri Imperii Archimareſcallo, Principi & Conſanguineo noſtro dilecto pro Anno preſenti duximus deputandam, fidelitati veſtre mandantes & iniungentes preſentibus ſerioſe, quatenus *Cenſum* predictum ſeu *Steuram* nomine ciuitatis predicte ſibi aut ei, quem vobis deſtinandum duxerit, de Anno preſenti expedire & ſoluere debeatis. Nam dum ſibi aut ſuo nuncio ſolucio talis facta fuerit, & per ſuas literas inde conſtare potuerit, vos de antedicto *Cenſu* vel *Steura* pro Anno preſenti quitamus, abſoluimus, & preſentibus liberos dicimus & ſolutos. Supplentes omnem defectum, qui in huiusmodi quitancia reperiri valeret, de plenitudine Imperatorie poteſtatis. Preſentium &c. Datum *Prage* &c. Anno LX. Indictione XIII. Idus Junii. Regnorum XIIII. Imperii VI. Per Dominum Imperatorem. Cancellarius.

Num. 32.

Ex Orig. membran.

NOS *Bertramus* Dei gracia Epiſcopus Lubicenſis, omnibus, ad quos preſens ſcriptum peruenerit, Salutem in Domino ſempiternam. Preſentium teſtimonio

monio Recognoſcimus, quod vidimus & examinauimus Litteras glorioſiſſimi Principis & Domini noſtri, Domini KAROLI Romanorum Imperatoris ſemper augusti, & Boemie Regis, ſigillo Imperialis Majeſtatis Sigillatas, non abolitas nec abraſas, neqve in aliqva ſui parte viciatas, ſed penitus omni ſuſpicione carentes, quarum tenor de verbo ad verbum in ſequentibus continetur:

KAROLUS QUARTUS diuina fauente Clementia Romanorum Imperator Semper Auguſtus & Boemie Rex, dilectis ſibi Magiſtris ciuium, Conſulibus juratis, & vniuerſitati ciuium ciuitatis *Lubek*, ſuis & Imperij ſacri fidelibus, graciam ſuam & omne bonum. Fideles dilecti, *cenſum* annuum ſiue *Steuram* videlicet *mille ducentos florenos auri vſualis* ponderis & monete, quam nobis & Imperio ſacro, annis ſingulis in feſto natiuitatis beate Marie virginis glorioſe, ſoluere tenemini, de anno Domini vtpote Milleſimo Trecenteſimo Sexageſimo quarto, Illuſtri RUDOLPHO Duci Saxonie, Sacri Romani Imperij archimareſcallo, Principi & Conſanguineo noſtro dilecto, tollendam, & a vobis noſtro & Imperij ſacri nomine percipiendam commiſimus, Fidelitati veſtre ſub obtentu noſtri fauoris, ſerioſe mandantes, quatenus eidem vel nuncio ſuo, quem vobis ſuper eo vna cum preſentibus duxerit deſtinandum, dum dictum beate Marie feſtum aduenerit, *cenſum* ſeu *Steuram Imperiales* hujuſmodi, ſine cuiuis contradictionis obſtaculo finaliter perſoluatis, Quo facto, & dum de hoc per ſuas literas autenticas certificati fueritis, vos vniuerſos & ſingulos, ab hijs, noſtro & Imperij ſacri nomine de anno Domini Milleſimo Trecenteſimo Sexageſimo quarto prefato, ex certa noſtra ſcientia fatemur facimus abſoluimus & dicimus, quitos omnimode, liberos & ſolutos, Preſentium ſub Imperialis Maieſtatis ſigillo Teſtimonio litterarum. Datum *Budeſſin*, anno Domini Milleſimo Trecenteſimo Sexageſimo Tertio, die Sancti Agapiti, 1363.
Regnorum noſtrorum Roman. decimo octauo, Boemie decimo ſeptimo, Imperij vero non. In cuius viſionis noſtre euidens Teſtimonium, Sigillo noſtro fecimus preſens ſcriptum roborari. Datum anno Domini Milleſimo 1364.
Trecenteſimo Sexageſimo quarto, feria quarta proxima poſt feſtum beati Mathei Apoſtoli & Ewangeliſte.

Num. 33.

Ex Orig. membran.

Nos BERTRAMUS Dei gracia Epiſcopus Lubicenſis. Omnibus ad quos preſens ſcriptum peruenerit, Salutem in Domino ſempiternam. Preſentium teſtimonio recognoſcimus, quod vidimus & examinauimus litteras Magnifici Principis & Domini, Domini RUDOLPHI Ducis Saxonie, ſuo proprio ſigillo ſigillatas, non cancellatas non abolitas nec abraſas, neque in aliqua ſui parte vitiatas,

tiatas, Sed penitus omni ſuſpicione carentes, quarum tenor de verbo ad verbum ſequitur in hijs Scriptis. RUDOLPHUS Dei gracia Dux Saxonie, Sacri Romani Imperij Archimareſcallus, Magne prouidentie viris Magiſtris ciuium, Conſulibus Juratis, & vniuerſitati ciuium ciuitatis *Lubek*, ſalutem. Sinceriſſimo cum affectu, ſincere nobis dilecti *cenſum annuum* ſiue *Steuram* videlicet *mille ducentos florenos auri* ex commisſione & mandato Sereniſſimi Principis Domini noſtri KAROLI QUARTI Romanorum Imperatoris per vos ſui & Imperij nomine, nobis vel nuncio noſtro, prout in tenore litterarum ſuarum vobis cum preſentibus exhibendarum exprimitur perſoluendos, preſentium oſtenſori ſeu exhibitori & nuncio noſtro petimus noſtro nomine perſolui, & integrum miniſtrari. Quo facto vos vniuerſos & ſingulos ab hijs noſtro & Imperji ſacri nomine, de anno Domini Milleſimo Trecenteſimo Sexageſimo quarto fatemur & dicimus quitos omnimode & ſolutos. Preſentium ſub majori ſigillo Teſti-
1364. monio litterarum. Datum eodem anno Domini Milleſimo Trecenteſimo Sexageſimo quarto, ipſo die decollationis beati Johannis in *ciuitate Pragenſi*. In cuius viſionis noſtre euidens teſtimonium Sigillo noſtro fecimus preſens ſcriptum communiri Datum prefacto anno Domini M.CCC. Lxiiij. feria quarta proxima poſt feſtum beati Mathei apoſtoli & ewangeliſte.

Num. 34.

Ex Orig. membran.

Wy *Albert* van Godes Gnaden Koningh to Sweden; vnde wy *Albert*, *Hinrik* vnde *Magnus* Hertoghen to Mekelenborch, bekennen vnde betughen openbare in deſſem Breue, dat wy mit dem Dorluchteghen Vurſten Koningh WOLDEMARE, to Denemarken ghedeghedinghet hebben, vnde he mit vs, dat alle vanghenen, vnde alle Dynkniſſe, de nv in deſſem Pranghe to Sweden tuſſchen hir vnde Pingſten, de negheſt was, ghevanghen ſint, edder vordinghet ſint, ſcolen an beyden Siden leddich vnde los weſen. Dat loue wy Koning *Albert* vnde Hertoghe *Albert*, *Hinrik* vnde *Magnus*, Hertoghen to Mekelenborch vorbenomet, vnde vſe Eruen, vnde vſe Nakomelynghe, Koningh *Woldemare* vorbenomet, vnde ſinen Eruen, vnde ſinen Nakomelynghen, vnde deme Rike to Denemarken in goden Truwen in deſſem Breue. Daer wy to Tughe vſe Ingheſeghele anghehengt hebben. De geuen is to *Al-*
1366. *holm* na Godes bort, Drutteynhundert Jar in dem Ses vnde Seſtigheſtem Jare, des Dingſedaghes na ſunte Jacobs Daghe des Hilghen Apoſteles.

Num. 35.

Ex Orig. membran.

Wy *Albert*, *Hinrik* vnde *Magnus*, Hertoghen to Mekelenborch bekennen vnde betughen openbare in deſſem Breue, dat Koningh ALBERT van Swe-

Sweden den Bref, den wy besegelt hebben mit vsen Ingeseghelen, de sprekt vp de Daghe to makende tusschen Koningh HAGUIN van Norweghen, vnde Koning ALBERTE van Sweden, vnde den Breef, de spreckt vp de Vanghenen vnde Dyngnisse, de sedder Pingsten vanghen vnde vordinghet sint, dat de scolen los wesen, den wy alrede besegelt hebben mit vsen Ingeseghelen, Vortmer den Quite-Bref, de sprekt up de teyndusent lodighe Mark, vnde vp Vorsumenisse, den wy alrede beseghelt hebben mit vnsen Ingeseghelen. Vnde vortmer den Quite-Bref, de to sprekt Hertoghen ERIKE van Sassen, wes he nu, vnde de sine in Sweden ghedan hebben, de ok mit vsen Ingeseghelen alrede besegelt is. Dat Koning ALBERT van Sweden vorbenomet, alle desse vorbenomeden Breue nu to Lychtmissen de negest kumpt, ok mit sinem Inghéseghele beseghelen scal, vnde sin Ingheseghel vor de sulven vorbenomeden Breue bi vse Ingheseghele de daer rede vor hanghen, henghen schal, Dat loue wy ALBERT, HINRIK vnde MAGNUS Hertoghen vorben. vnde vse Eruen, vsem leuen Heren Koningh WOLDEMARE to Denemarken, vnde sinen Eruen, vnde sinen Nakomelynghen, vnde dem Rike to Denemarken, in guden Truwen in dessem Breue, dar wy to tughe vse Ingesegele an gehenght hebben, De geuen is to *Alholm*, na Godes Bort drutteynhundert Jar in dem ses vnde sestighesten Jare, des Dingsedaghes na sunte 1366.
Jacobs Daghe des hilghen Apostelesꝫ

Num. 36.

Ex Orig. membran.

WY ALBERT van Godes Gnaden Koning to Sweden bekennen openbare in dessem Breue, dat wy hebben laten, vnde laten, mid des gantzes Rikes Rade vnde Vulbort to Sweden, desse gantse Lant, de hir na screuen stat, to eneme rechten Erue, vnde ewichliken to brukende, vnde to besittende, vnde to bliuende by vseme leuen Brodere Koning WOLDEMARE to Denemarken, vnde zinen Eruen vnde zinen Nakomelingen, vnde by dem Rike to Denemarken to bliuende, vnde laten em vnde wisen em desse Lant, de hir na screuen stat, to eneme rechten Erue, vnd ewichliken to bliuende, vnde wisen se an em to ener rechten Erfhuldiginge, als de Lant *Gotlande* gantz mid der Stat to *Wysbu*, vnde dat gantze Lant to *Werende*, vnde dat gantze Lant dat *Vinnewit* het, vnde *Kin* unn *Marke*, vnde dat Hus dat men *Eluesborgh* het, mid der haluen Oe to *Hysingen*, vnde dat gantze Herde, dar dat Hus *Eluesborg* inne licht. Licht auer *Luddehusen* in dem suluen Herde, so scal doch io *Luddehusen* bliuen by deme Rike to Sweden, vnde by vs Koning ALBERTE, vnde vsen Eruen vnde Nakomelingen. Were auer dat wy de *Eluesborgh* hadden in vsen weren, edder wan ze vs wurde, edde yemande van vser weghene, so schole wy ze Koning WOLDEMARE to Denemarken antworden,

edder wem he ze hebben wil, edder wem se dat Rike to Denemarke hebben wil, oft de vorbenomede Koning WOLDEMAR to Denemarken afghinge, sunder yenigherleyge Vortogh vnd Arghelist. Vortmer de vorbenomede Slote vnde Lant, als *Gotlande* mid *Wisbu*, *Werende*, *Vinnewyt*, *Kin* vnde *Marke*, *Eluesborgh* mid dem Herde, behaluen *Luddehusen*, oft id in deme Herde licht, vnde half *Hysingen*, vnde dar to al de Slote vnde alle de Lant, de to Sweden hört hadden, de Koning WOLDEMAR to Denemarken hadde in zinen Weren to Pingsten, de nu neghest was, late wy deme Koninge to Denemarken vnn zinen Eruen vnde zinen Nakomelingen, mid allem Koninglike Rechte mid Manlene vnde mid Kerkenlene, als yd gy Koning to Sweden vrigest ghehat heft, vnde scholen en der waren, vnde vrigen vor vs, vor vsen Vader, vor vsen Broderen, vnde vor allen vsen Eruen, vnde vor al den vsen, de in deme Rike to Sweden wonen sitten eder dar inne sint, vnde we ene dar ane bewerren wil edder zine Nakomelinge dar an bewerren wil, edder dat Rike to Denemarken dar ane bewerren wil, dat schole wy vorbenomeden Heren weren helpen mid al vser Macht in ghuden Truwen, Vnde mid alle der schede, als de Lant binnen der schede beleghen sint, droghe vnde nat, dar nicht vt to nemende, behaluen den Byscop van Wexö, we dar Biscop is edder Biscop wert, de scal bliuen by dem Ryke to Sweden. Wes he auer heft binnen *Werende* edder in den anderen Landen, de men nu let Koning WOLDEMARE to Denemarken vnde deme Rike to Denemarken, dar scal he deme Koninge to Denemarken vnde zineme Rike to Denemarke af doen des he em plichtich is, als andere ghude Biscope ghuder Dechtnisse zine Voruaren van den ghuden daen hebben. Desse Lant vnde desse Slote, de hir vor screuen stat, mit allen vnde sunderliken Artikelen vnde Wilkore, de hir vorscreuen stat, Wy vnde des Rykes Raet to Sweden hebben ghenomen mid ghuden Willen vnde beradenen Mode van deme Ryke to Sweden, vnde hebben ze ghelecht to deme Koningrike to Denemarken, ewichliken to besittende sunder yenigherleyge Ansprake. Dat desse vorbenomeden Land vnde Slote noch van vs, noch van vsen Vadere, noch van vsen Broderen, noch van vsen Eruen, noch van den, de in deme Rike to Sweden vs vnderdanich sint, nümmer scholen wedder esschen, newer mid gheistlikem Rechte, noch mid werlikem Rechte, noch mid nynerleyge Mate edde Vunde, de nu vunden is, edder noch vinden mach. Vnde wy Koning ALBERT vorbenomet vnde vse Eruen, vnde vse Nakomelinge, behaluen desse Slote vnde Lant, de wy Koning WOLDEMARE to Denemarke ghelaten hebben, als vor vnde na screuen is, scholen beholden, vnde brukeliken besitten dat gantze Rike to Sweden. Vnde wy Hertogh ALBERT, HINRIC, vnde MAGNUS Hertoghen vorbenomet, vnde vse Eruen vnde vse Nakomelinge scholen beholden vnde brukeliken besitten dat gantse Hertogdom to Mekelenborgh, de gantzen Greuescap to Swerin vnde de gantsen Herscop to Rostok. Vnde dar en bouen schole wy Koning ALBERT, Hertog ALBERT, Hertog HINRIC, edder Hertog MAGNUS vorbenomet edder vse Eruen edder vse Nakomelinge edder de vse nummer na

desse m

dessem Daghe, Koning WOLDEMARE to Denemarken edder deme Rike to Denemarke afthen edder afbreken, edder yenigherleyge wis entferen, jenich Slot edder Lant edder Ghulde, noch to vser eghenem Nut, noch to des Rikes Nut to Sweden, noch to dem Hertogdom to Meklenborgh, noch to der Greuescap to Swerin, noch to der Herscap to Rostok Nut, noch to nymandes Nut, dat Koning WOLDEMARE vorbenomet, vnde zinen Eruen, vnde zinen Nakomelingen, vnn deme Koningrike to Denemarke schaden möchte. Och binde wy vs dar to oft yemant were, he were ock we he were, de sich bewerren wolde mid den söluen Landen ofte in den suluen Sloten, de vor vnde na screuen stat, edder dar vmb spreken wolde edder dar wat vmb doen wolde, so schole wy Koning ALBERT mid vsem Vadere Hertoghen ALBERTE, mid vsen Broderen HINRIKE vnn MAGNUZE Hertoghen to Meklenborgh, vnde mid vsen Eruen, vnde mit vsen Nakomelingen, vnde mid vser gantzen Macht, vnde mid des gantzen Rikes Macht to Sweden, sunder ynigherleyge Argelist vnde Vortoegh jeghen en helpen vnde vullenkomeligen na vser Macht doen vnde helpen desse Lant vnde desse Slote, de vorscreuen stat, dat se bliuen by Koning WOLDEMARE to Denemarke vnde by zinen Eruen vnn by zinen Nakomelingen, vnde by dem Koningrike to Denemarken to bliuende sunder yenigherleyge Twifel. Ock vorbinde wy Koning ALBERT, Hertog ALBERT, HINRIK vnde MAGNUS Hertoghen to Mekelenborgh vs des dat wy vnde vse Eruen, vnde vse Nakomelinge, vnde dat Rike to Sweden, vnde al de vse truweliken mid al vser Macht den erbaren Vorsten Koning WOLDEMARE to Denemarke vorbenomet by Hallande by Wartberghe vnde by deme gantzen Rike to Denemarke beholden scholen, vnde des suluen Koning WOLDEMARES Eruen vnde Nakomelinge. Were ock dat wy Koning ALBERT vorbenomet, edder wy Hertog ALBERT, HINRIC vnde MAGNUS Hertoghen to Meklenborgh edder yemant van vser weghene hadden Slote edder Veste edder Lant in den vorbenomeden Landen, de wy Koning ALBERT dem Koninge van Denemarke ghelaten hebben, als vor vnde na screuen is, edder de to deme Koningrike to Denemarke edder to Hallande hören, edder de na desser Thid vs worden, de scal men Koning WOLDEMARE to Denemarke antworden, edder men scal ze breken alſo vro als ze vs edder den vsen gheantwordet werden sunder Vortogh vnde Arghelist, behaluen dat Hus, dat de *Eluesborgh* gheheten is, dat scal men Koning WOLDEMARE to Denemarke vntobroken antworden, dat scal he vnde zine Eruen, vnn zine Nakomelinge brukeliken vnde vry beholden vnde besitten, dar schole wy vnde vse Eruen vnde vse Nakomelinge ze nicht an bewerren, vnde ock behaluen de Herscap to Rostocke vnd alle Slote vnde Lant, de in de Herscop to Rostok horen vnde ligen, de schole wy Hertog ALBERT, HINRIC vnde MAGNUS Herthogen to Meklenborgh vorbenomet vnde vse Eruen vnde Nakomelinge brukeliken vnde wy beholden vnde besitten, dar scal vs vse Herre Koning WOLDEMAR vorbenomet, vnde zine Eruen, vnde zine Nakomelinge nicht an bewerren, behaluen wes wy vnde vse Eruen vnde vse Na-

Nakomelinge vſen vorbenomeden Herren Koning WOLDEMARE to Denemarken vnde dem Rike to Denemarke van der vorbenomeden Herſcap to Roſtok plichtich ſint, dat ſchole wy em doen. Ock bekenne wy des vnde louen, dat wy Koning ALBERT vorbenomet des Koninges Man van Denemarken ſcholen laten by erem Rechte vnde by ereme Ghude, dat ſe hebben in deme Ryke to Sweden, dar ze recht an zint, in alſo daner Wis, dat ſe vs dar van doen ſcholen, des ſe vs van rechtes weghene plichtich ſint to doende, ſchelet en dar wes an dat ſoken ſe vor deme Heren dar dat Ghut vnder licht. Vortmer wy ALBERT, HINRIC vnde MAGNUS, Hertoghen to Mekelenborgh vorbenomet bekennet des, dat wy al deſſe Stucke, de vor vnde na ſcreuen ſtan, vulthen ſcholen tuſſchen dyt vnde Lichtmiſſe als nu negheſt kumpt, op den ſuluen Dach ſcal Koning ALBERT komen mid vs Hertoghen ALBERTE, vnde mid ſinen Borghen, de vor vnde na ſcreuen ſtan, to *Kalmeren*, vnde Koning WOLDEMAR ſcal komen oppe de Veſte, de ghebuwet is oppe *Brems*, vnde ſcholen alſo komen an beyden Siden mid erer beyder Rykes Rat, of ze yenigherleige Stucke vinden konen, dat to ewighen Vrede drapen mach tuſſchen deme Koningrike to Denemarken vnde deme Ryke to Sweden, des ſchole ze Macht hebben, Doch ſo ſcholen io allike wol alle Deghedinge vulthen, de hir vor vnde na ſcreuen ſtat. Vortmer ſo vorbinde wy vs vnder vſer Truwe, dat wi Koning MAGNUSE van Sweden nicht en ſcholen los laten vte der Veyncniſſe, dar he inne vangen is, vnde dar nummer ſcal van komen, bed dat he dem vorſcreuenen Koning WOLDEMARE to Denemarken vnde zinen Eruen vnde Nakomelingen, vnn ſinem Ryke to Denemarke, alſodane Bewaringe heft ghedan oppe de ſuluen Lant vnde Slote vnde Vrede, de hir vor vnn na ſcreuen ſtat, dar de vorbenomede Koning WOLDEMAR vnde zine Eruen vnde zine Nakomelinge vnde dat Ryke to Denemarke an bewaret ſin. Vortmer loue wy vnde binden vs dar to, dat wy mid Koning HAQUIN van Norweghene nene Sone edder Velicheit hebben ſcholen ane den Dach de ſpricht oppe twe Jar edder oppe dre Jar to dem leyngeſten, er de ſulue Koning HAQUIN dem vorſcreuenen Koning WOLDEMARE to Denemarken vnn zinen Eruen vnde Nakomelingen vnde ſinem Ryke oppe de ſuluen Slote, vnn oppe de ſuluen Lant vnde Vrede, de vor vnn na ſcreuen ſtat, bed dat he heft ghedan alſo dane Bewaringe dar vor, dat de vorbenomede deme Rike to Denemarke alſo nicht endede, vnde dan dar vmb Krich bleue tuſſchen Koning HAQUIN van Norweghene vnde Koning ALBERTE van Sweden, ſo ſcal Koning WOLDEMAR to Denemarke mid al ziner Macht truweliken Koning ALBERTE behulpen weſen oppe Koning HAQUIN vnn zin Ryke vnde op al dat he heft, vnde Koning ALBERT ſcal em truweliken wedder behulpen weſen mid al ſiner Macht, went alſo lange dat Koning HAQUIN de Bewaringe dan heft oppe de Slote vnd oppe de Lant vnd oppe den Vrede, als vorſcreuen ſtet. Vortmer ſo binde wy vs vnd vſe Rike to Sweden dar to vnd alle de Lant, de wy nu hebben, vnde de wy hir na krighen

moghen,

moghen, to holdende vnde to bewarende enen ewighen Vrede vnde enen ſteden Vrede mid dem vorbenomeden Koning WOLDEMARE to Denemarken vnde zinen Eruen vnde zinen Nakomelingen vnde zinen Koningrike to Denemarken, den wy nummer ſcholen opzeegen edder nummer ſcholen laten opzeegen, noch nyman van vſer weghene noch van vſes Rikes weghene to Sweden. Vnde al deſſe vorſcreuene Stücke nummer ſcholen werden to broken van vs ofte van vſen Eruen edder Nakomelingen, noch van vſen Vadere, noch van vſen Broderen, noch van eren Eruen, mid nynerleyge Mate, de dem vorbenomeden Koning WOLDEMARE ofte zinen Eruen ofte zinen Nakomelingen ofte zinem Koningrike to Denemarken nummer weſen to Schaden noch to Hindernde. Wer auer, dat God vorbede, dat yenigherleyge Schelinge worde tuſſchen deme Rike to Denemarke vnde deme Rike to Sweden, ſo ſcholen vſer beyder Man hebben Macht, dat ſe yd vorſcheden mid minnen edder mid rechte, vnn de vorſcreuene ewighe Vrede ſcal vntobroken weſen, vnde ſcal by ziner Macht bliuen. Vortmer wy alle van Zweden, de in deſſem Breue ſcreuen ſtat, vnde vſe inghezeghele vor deſſen Bref gheheinget hebben, louen by ghuden Truwen vnde mid vſer Ere, we na deſſem Koninge, de nu vſe Koning to Sweden is, wert vſe Koning to Sweden, ſcal Koning WOLDEMARE to Denemarke edder zinen Eruen edder zinen Nakomelingen vnn deme Koningrike to Denemarken oppe de Slot vnde Lant vnde Vrede, de vor vnn na ſtat, doen alſodane Bewaringe, als Koning ALBERT vnde zine Man vnde des Rikes Rat alrede vor ghedan hebben Koning WOLDEMARE vnde zineme Rike to Denemarken. Vnde de Bewaringe ſcal he doen binnen eneme haluen Jare dar na dat dar negheſt kumpt ane Vörtogh, dat Koning WOLDEMAR vorbenomet edder zine Eruen edder zine Nakomelinge edder zin Rike to Denemarke dat eſſched. Vortmer to beholdende vnde to bewarende ewichliken vntobroken alle vnde ſunderliken deſſe vorſcreuene Stucke vnde Zache mid allerleyge Mate vnde mid allerleyge Wilkor, alſo als ze vor vnn na ſcreuen ſtat, ſunder yenigherleige Vortogh vnd Arghelist, dar binde wy vs to vnd vſe Eruen vnd vſe Nakomelinge vnd vſe gantze Rike to Sweden. Vortmer wy alle, de hir vor vnde na ſcreuen ſtat, louen vnder vſer Truwe vnde vſer Ere mid vſeme leuen Heren Koning ALBERTE to Sweden. Vortmer dor ene ewighe ſteticheit al deſſe vorſcreuene Stucke to holdende, ſo louet mid vs vſe leyue Vader ALBERT vnd vſe leyuen Brodere HINRIC vnde MAGNUS Hertoghen to Meklenborgh, erlike Vader Erke-Biſſcop, vnd alle Biſſcope, vnd alle Capitele, vnd Abbate, vnd alle der Kerken Vormundere, de Prelaten ſint, vnde vſes gantzen Rikes Rat to Sweden, vnde viftich Ridder vnde Knechte de beſten de in Sweden wonaſtich ſint, vnde teyn de beſten Kopſtede, de in Sweden zint. Vortmer wy Koning ALBERT vnd vſe Vader Hertogh ALBERT, vnd vſe Broder Hertog HINRIC, vnn deſſe Broder Hertog MAGNUS, vnde vſe Eruen, vnde vſe Nakomelinge, ſcholen dem vorbenomeden Koning WOLDEMAR to Denemarken vnde zinen

Eruen,

Eruen, vnde zinen Nakomelingen in deme Rike to Denemarken, alle Dinc to dem besten keren vnde truweliken meynen sunder Arghelist, beyde binnen Denemarke vnde buten, vnde dat he heft vnn noch hebben scal in den vorbenomeden Sloten vnde Landen des Rikes to Sweden, als *Gotlande* mid *Wisbu*, *Werende*, *Vinnewit*, *Kin* vnde *Marke*, *Eluesborgh* mid dem Herde, dar de *Eluesborgh* inne licht, vnde half *Hysinge*, vnde in al deme dat he to Pingsten, de nu lest was, in zinen weren hadde, als vorscreuen is. Vortmer alle Breue vnd alle Degedinge, Ede vnd alle Louede, de de vorbenomede Koning WOLDEMAR vnn wy Koning ALBERT vorbenomet, vnd ALBERT, HINRIC, vnde MAGNUS Hertoghen to Meklenborgh vorbenomet vnderlang vor desser Thid gheuen deghedinget sworen edder louet hebbet, scolen by gantzer Macht bliuen, vnde scholen dor desser geghenwardighen Deghedingen edder Breue Willen nynerleyge wis krenket wesen, behaluen als desse geghenwardighe Breue holden. Vnde dat Koning ALBERT vorbenomet vnde dat Rike to Sweden, vnde wy ALBERT, HINRIC vnde MAGNUS Hertoghen to Meklenborgh alle vorscreuene Stucke to den vorbenomeden Thiden volthen scolen in aller Wise, als hir vor screuen is, dat loue wy ALBERT, HINRIC, vnde MAGNUS Hertoghen to Meklenborgh vorbenomet vnde vse Eruen vseme vorbenomeden Heren Koning WOLDEMAR to Denemarken vnn zinen Eruen vnde dem Rike to Denemarke in ghuden Truwen in dessem Breue, dat wy ALBERT, HINRIC vnde MAGNUS Hertoghen vorbenomet, to Tughe al desser vorbescreuene Dinc, de vor screuen sint, vse Inghezeghele an gheheinget hebben, de gheuen is to Alholm, na Godes Bort druttkeynhundert Jar in deme ses vnde sestighesten Jare, des Dingstedaghes na sunte
1366. teynhundert Jar in deme ses vnde sestighesten Jare, des Dingstedaghes na sunte Jacopes Daghe des hilghen Apostols.

Num. 37.

Ex Orig.

WY ALBERT van Godes Gnaden Koningh to Sweden, vnde Wy ALBERT, HINRIK, und MAGNUS, van den sulven Gnaden Hertoghen to Mekelenborch, bekennen unde betüghen met dessem Breue, dat Wy unde vse Eruen vor vs unde vor alle de vse Lof entfanghen hebben, los ghelaten hebben, unde laten los in dessem Breue den Hochgebornen Vürsten, Koningh WOLDEMARE to Denemarken, unde sine Erven, unde Nakomelynghe, unde dat Ryke to Denemarken, unde al sine Borghen, de mid em daer vore geloued hebben, der teyn dusent lodeghe Mark, de Koningh WOLDEMARE vorbenom. Us van rechtes weghene schuldich was, unde scolen so gaer umb nummermer manen. Vortmere late Wy vnde Use Eruen vor Vs unde vor alle de Vse Lof dar an entfanghen hebben, leddich und los, den suluen Dorlüchteghen Vursten Koningh WOLDE-

DEMARE unde ſine Eruen, unde ere Medelouere al der Vorſumenitze, oft ſe yenigerleye wys ſik an vs vorſümet hebben. Went in deſſen Dach an den Breuen Loueden, edder Eeden, de Wy underlangh gegheuen hebben. Unde wy edder uſe Eruen edder uſe Medlöuere ſcolen ſe edder ere eruen edder ere Medelöuere, umb de ſuluen Vorſümenitze (oft welk went her to gheſcheen were,) nimmer manen oder ſchuldeghen. Vortmere alle Breue, Eede, unde alle Löuede, de de vorbenomede Koning WOLDEMAR to Denemarken, onde wy onderlangh vor deſſer Tid gheuen, ſworen edder louet hebben, ſcholen by gantzer Machte bliuen, unde ſcholen bi gantzer Macht bliuen: Unde ſcolen dor deſſer ieghenwardighen Deghedinghe edder Breue willen nynerleye wys ghekrenket weſen behaluen alſo vele als deſſe yeghenwardeghe Bref holt. To tüge al deſſer Dyngh ſo hebbe wy Koningh ALBERT, ALBERT, HINRIC und MAGNUS, Hertoghen to Mekelenborgh vſe Ingeſeghele gehenghet vor deſſen Breef, de gheuen is to *Alholm*, na Godes Bord drütteynhundert Jar in dem ſes unde ſeſtigheſten Jare, des Dingſedaghes na Sünte Jacobs Daghe des hilghen Apoſtoles. 1366.

Num. 38.

Ex Orig. membran.

WIr OTTE von Gots Gnaden, Markgraue zu Brandenburgh. bekennen offenbar in diſem Brieue, daz wir bi Eren vnd mit guter Truwen haben globt, vnd globen, dem Hochgeborn Furſten vnd Herren, Hern WOLDEMARE Kunge der Denen, Wenden vnd der Goten, ſinen Erben vnd ſinen Nachkomenden, vnd zu ſiner Hant den edeln Herren vnd Furſten, Hertzogen STEFFAN dem Alten, Hertzogen STEPHAN dem Jungen, den man nennet Knueſtelin, Hertzogen FRIDERICHE vnd Hertzogen HANSEN die Bruedere ſin, vnd des alten Hertzogen STEPHANS egenanten Soene ſin von Beyern, vmb alles daz Gut, daz wir dem vorgenanten Kunge genuemen haben, zu Odersbergh, daz wir des gan zu Markgrauen FRIDERICHE von Mizſen, von ny Sunntage uber dri Wuchen, zu der Brezzen ze entſcheydende, in der wis, ob der vorgenante Kungh jegen vns ſin Gut vnd ſin Gelt verbroken habe. Wer aber daz der egenante Kung daz Gut nicht verbrochen hedde, ſo ſullen wir vnd wellen, mit gutem Willen, volletlichen, ſunder Vortzok, naech deſſelben Markgrauen von Mizſen ſagen, dem vorgenanten Kunge, ſinen Erben, vnd ſinen Naechkomen daz Gut vnd Gelt widergeben vnd gelten, vnd dis ſullen wir vnd wellen daz Vermugen, mit demſelben Markgrauen van Mizſen, daz er vns yo vff denſelben Tak entſcheyden, vnd entzwey ſprechen ſol, on allez Verziehen, vnde Helfferede. Were aber daz wir alle diſe vorgheſchriben Artikel Stucke vnd Sache vff den vorgenanten Tak dem egenanten Kunge nicht endeden vnde vollezugen, ſo mak er vns, mit diſem Brieue manen, vnd ſol

ſtan,

ſtan, als ez vor geſtanden hat zwiſchen im vnd vns, e diſer Brief gegeben iſt. Auch geleyten wir vnd velighen den egenanten Kungh mit allen den Sinen, vnd ſine gewiſſe Boden, zu dem vorgenanten Tage, ſicher vnd velichen ze komende, velichen do ze bliben, vnd velich wieder in ir Behalt ze komende, fur vns vnd vor alle die, die durch vnſern Willen tuen vnd lazzen wellen on alle Argeliſt, vnd on Geverde. Geben vnd geſchriben vor *Frienwalde*, vff der Oder naech Gots Ge-
1371. burt drutzehen hundert Jar dar nach in dem ein vnd ſibentzigſten Jare, des nehſten Vrytaghes noech ſante Petter vnd Pauls Daghe der heilgen Zwelf Boten. Des zu Vrkunde, vnd zu merer Sicherheyt haben wir vnſer Inſigel heitzen gehangen mit vnſer Wizzen fur diſen Brief.

Num. 39.

Ex Orig. membran.

Omnibus præſens ſcriptum cernentibus, Frater PETRUS Abbas totusque Conventus Monaſterii Esromenſis, in Domino Salutem & infraſcriptæ rei cognoſcere veritatem. Ne ea, quæ fiunt & aguntur in tempore, ſimul cum tempore elabantur, ſolent litterarum apicibus perhennari: Qvocirca ſcire volumus uniuerſos præſentes & futuros, Nos & ſucceſſores noſtros a data præſentium & ſic in perpetuum in proxima ſexta feria poſt Carnisprivium ad celebrandum & tenendum annuatim in veniam & ſalutem animæ & ſuorum peccatorum remisſionem, illuſtris Dominæ, Dominæ HEYLEWIGIS bonæ memoriæ, quondam Reginæ Daciæ, unum *anniuerſarium*, cum Misſis & Vigiliis ſolempnibus, prout digne decet, per unumquemqve Fratrem, Sacerdotem noſtri Conuentus, tunc præſentem. Ac etiam in quolibet die unam *Miſſam* pro fidelibus defunctis, cum Collecta pro *famula defuncta*, ad *Altare* quod dicitur *Reliquiarum*, noſtræ Eccleſiæ, & non ad aliud Altare, habendam, eſſe veraciter obligatos per præſentes. Si autem ſolempne aliquod feſtum evenerit, tunc prima miſſa ad præfatum altare pro defunctis, ſecunda vero de ipſo feſto erunt celebrandæ. Recognoſcentes nos *centum marchas denariorum Lybicenſium in bona moneta argentea* pro præmisſis explendis & obſervandis integraliter ſubleuaſſe. In cujus rei teſtimonium ſigilla
1374. noſtra præſentibus ſunt appenſa. Datum Anno Domini Milleſimo CCC. ſeptuageſimo quarto, die Symonis & Judæ Apoſtolorum ſanctorum.

For-

Fortegnelse
Paa de Archiv-Documenter og Diplomata, som findes i disse Bilager.

Num.

1. Forbund imellem Marggreve Ludvig af Brandenborg og Junker Otte og Voldemar af Danmark, Hertuger til Laaland og Estland, imod Greverne af Holsten. 1333.
2. Keyser Ludovici Bavari Fuldmagt, given Marggreve Ludvig af Brandenborg, at dømme imellem Kong Voldemar, da Prinds af Danmark, og Greve Gert af Holsten. 1335.
3. Ordens-Mesteren og Ridderne i Lifland deres Forpligtelse til Kong Voldemars Vasaller i Estland, for Narvie Slot, som de af denuem for 1423. Rigiske Mark Sølv havde i Pant. 1345.
4. Fordrag imellem den Estniske Adel og Staden Reval. 1346.
5. Forening og Forbund imellem den Liflandske Ridder-Orden og Kongens af Danmark Vasaller i Estland. 1304.
6. Den Estlandske Adels Forskrivning, given Kong Christoffer II. for 2000. Mark Sølv. 1325.
7. Keyser Caroli IV. Leidebrev for Kong Voldemar og Greve Gunther af Svartzborg. 1350.
8. Keyser Caroli IV. Brev, hvorved hand tilstaaer Kong Voldemar at have handlet det Forliig imellem ham og Marggreverne af Brandenborg rc. 1350.
9. Keyser Carl IV. Pante-Forskrivning til Kong Voldemar paa den aarlige Byskat af Lybek for 16000. lødige Mark Sølv. 1350.
10. Tractat imellem Kong Voldemar og Hertugerne af Meklenborg, hvorudi Kongens Dotter Margrete tilsiges Hertug Albrets Søn Henrik, samt forhandles om Kongens Læn-Rettighed i det Meklenborgske rc. 1350.
11. Anden Tractat imellem Kong Voldemar og Hertug Albret, hvorudi Kongens Dotter Ingeborg indsettes i Steden for den afdøde Margrete, samt røres om den Meklenborgske Forlæning. 1350.
12. Rigets Raads Dom, hvorved fem Sogne i Galtenherred og sex i Havelbiergherred, Kronen tilhørende, som visse af Adelen havde deelt imellem sig, tildømmes Kong Voldemar. 1355.
13. Kong Voldemars Benaadings-Brev givet Hr. Erik Nielssøn af Aagaard, efterat hand havde tinget op med Kongen for Strandvrag og flere Brøder, som hannem paa Rettertinget vare overbeviiste. 1355.
14. Vidnesbyrd af Kongens Retterting i Aalborg, angaaende Skavens første Beboelse og Kongens Forstrand sammesteds rc. 1355.
15. De Pomerske Hertugers Bugislafs og Barnims Forpligtelse, at ville blive ved det, som deres Herre Kong Voldemar affiger for ret imellem dem og Herrerne af Meklenborg rc. 1350.
16. De Pomerske Hertugers Brev, hvormed de love at ville tiene Kong Voldemar og hans Søn med Liv og Gods, og bekiende, at de have Førstendomet Rnaen til Læn af ham. 1359.
17. Udkastning til en Stilstands-Tractat imellem Kong Voldemar af Danmark og Kong Magnus af Sverrige rc. 1360.
18. De Meklenborgske Hertugers Qvitering, given Kong Voldemar for 400. lødige Mark Sølv, hans Dotters Medgift rc. 1362.
19. Er tilforn indført under Num. 10.
20. Hr. Lyder Kale Ridder skøder det Sogn Oddræt til Kong Voldemar, som hand med sine store Forseelser havde forbrudt, og takker Kongen, som havde taget ham til Naade rc. 1363.
21. Keyser Caroli IV. Leydebrev for Kong Voldemar rc. 1363.
22. Keyser Caroli IV. Stadfæstelse paa tvende sine, Kong Voldemar tilforn givne, Breve rc. 1364.
23. Forbund imellem Kong Voldemar og Kong Casimirus af Polen rc. 1363.
24. Pave Urbani V. Svar til Kong Voldemar angaaende Kongens Komme til ham. 1363.

25. Kong Edvardi III. af Engelland Leidebrev for Kong Voldemar. 1364.
26. Greve Adolfs af Holsten Forpligtelse til Kong Voldemar, da hand fik Femeren til Læn af Kongen. 1364.
27. Pave Urbani V. Beskyttelsebrev for Kong Voldemar og hans Rige. 1364.
28. Pave Gregorii XI. Brev til Kong Voldemar, hvorudi om begges hverandre sendte hemmelige Signeter, om Urbani V. Canonization 2c. 1375.
29. Keyser Caroli IV. Befaling til Lybekerne om deres aarlige Byskat at betale til Kong Voldemar 2c. 1350.
30. 31. Tvende Keyser Caroli IV. Assignationer, hvori Lybekerne befales at betale deres aarlige Byskat til Churførste Rudolf af Saxen eller hans Bud 2c. 1360.
32. Keyser Caroli IV. Assignation til Churførste Rudolf af Saxen paa Byskatten af Lybek at opbære i Aaret 1364. Dat. 1363.
33. Churførste Rudolphi af Saxen Qvittering given Lybekerne for deres Byskat. 1364.
34. Kong Albrets og de Meklenborgske Hertugers Brev, hvori de tilstaae at være blevne enige med Kong Voldemar om Fangernes Løsgivelse 2c. 1366.
35. De Meklenborgske Hertugers Brev, hvori de love, at Kong Albret inden Kyndelmisse skal bekræfte og besegle alle de Breve, som de paa hans Vegne havde givet Kong Voldemar. 1366.
36. Kong Albrets Brev, hvorved hand afstaaer til Kong Voldemar og Danmarks Krone Gothland med Visby, det Land Verende, Vindeved, Kynd og Mark, det Slot Elfsborg, med halve Hissingen 2c. 1366.
37. Kong Albrets og de Meklenborgske Hertugers Brev, hvormed de efterlade Kong Voldemar 10000 lødige Mark Sølv, hand var dem skyldig 2c. 1366.
38. Marggreve Ottonis af Brandenborg Brev, hvorved hand indstiller til Marggreve Frideriks af Meissen Kiendelse den Sag angaaende Kong Voldemars frakomne Gods og Penge 2c. 1371.
39. Abbed og Convent i Esrom Kloster deres Forpligtelse om aarlige Messer og Vigilier at holde for Dronning Helvig, hvorfor de havde bekommet 100. Mark Lybske Penge. 1374.

Nok findes indførte i Skriftet selv efterfølgende.

pag. 166. Endeel Tydske Adelsmænds Qvitering given Kong Voldemar, da hand havde fornøyet dem for deres giorte Krigs-Tieneste. 1367.
pag. 167. Forbund imellem Kong Albret af Sverige, Hertugerne af Meklenborg og Greverne af Holsten. 1368.
pag. 184. Hertugindens af Slesvig Kunegundæ Revers given Kong Voldemar for 100. Mark Lybsk 2c. 1375.
pag. 192. Pave Gregorii Latinske Brev til Kong Voldemar, som her findes, er siden, af en Forseelse, igien trykt iblant Bilagerne Num. 28.

H. G.

H. G.

Om Theophrastus Paracelsus har været nogen Tiid i Kiøbenhafn?

Jeg hafver for nogen Tiid siden haft den Ære, i denne høy-anseelige Forsamling ved Leylighed af Kong Christierni II. forehafte Religions-Reformation at frembringe en Forklaring, paa det Spørsmaal af vores Danske Historia Litteraria, om? og naar Dr. Andreas Bodenstein Carlstad har været her i Danmark? Denne gang gifver jeg mig den Frihed, at fremkomme med et andet, nogenledes ligedan, angaaende en vel saa besynderlig Mand iblant sit slags Folk, som Dr. Carlstad var iblant et andet slags; nemlig angaaende Theophrastus Paracelsus, om hand har været her i Kiøbenhafn? og paa hvad Tiid det kand hafve været? Sandt er det, at Quæstionen er ikke saa nye, eller saa slet ubekiendt og fortiet hidindtil, som den forrige om Carlstad; eftersom Paracelsus har og mere end eengang i sine Skrifter sagt sig at hafve været i Danmark. Men saa hafver hand dog talt derom saaledes, at visse lærde Folk hafve fundet Leylighed til at beskylde ham for U-sandhed, og at hand vel aldrig hafde haft sin Fod i Danmark. Jeg hafver da funden denne Dispute curieuse, i Fald mand kunde faae den opliust, som vel neppe kand skee tilfulde; da jeg tillige bekiender, at den er ey saa særdeles nyttig, og at der ligger farlig lidet Magt paa hvad heller den blifver opliust eller ey. Visseligen holder jeg fore, at der er megen Forskiel paa den forrige Anmerkning, om Carlstads Ankomst herhid, samt hans hastige Bortreyse herfra, og paa den nu forehafvende om Theophrasto Paracelso. Hin hafver en ikke ringe Influentz i Kirke-Historien, og den opvækker meere end eet Slags alvorlig Betragtning af Guds besynderlige Veye og Forsiun, udi Henseende til Reformationen i vort Fæderneland. Derimod, hvad den anden anbelanger, da kunde her vel sporges, hvad Ære det blef for Danmark, eller hvad dens Historia Litteraria skulde vinde derved, om en end aldrig saa nafnkundig Charlatan eller Qvaksalver hafde sig her indfundet i sine unge Aar, ime-

imedens hand strippede saa mange andre Lande igiennem, baade i Europa saa og maaskee uden for?

Skal jeg sige min Mening, da er jeg færdig til at troe, at hand har været her i Kiøbenhafn, omendskiønt mine Skiæl og Beviser ere ikke af det slags, at jeg torde gaae ind med dem for nogen Ret. Mand troer undertiden meget af saadant slags lidet betydende Ting, som mand faaer nøyes med at troe allene, og kand ikke nøde andre sine Meninger paa. Spørsmaalet blifver i denne Sag trefoldigt: Om det har været til Stokholm i Sverrige hand var? Eller, om det var til Kiøbenhafn i Danmark? Eller endelig, om hand paa ingen af Stæderne har været, men hafver maaskee roest sig af sine Reyser i de Lande, som hand aldrig saae? De Stæder af hans egne Skrifter, hvor hand taler derom, vil jeg hermed tilkiendegifve. I Fortalen til hans saa kaldede Spital-Buch, (hvilken fattes udi endeel af de Tydske Editioner, findes ey heller i den Latinske til Geneve 1658. i 3 Bind *in fol.*) skriver hand, sig at hafve været med udi de Venetianske, Danske (Dännemärckischen,) og Nederlandske Kriger; og siden kort efter, at hand har været i Littawen, Holland, Ungern, Dalmatien, Croatien, Rodis, Italien, Frankerige, Hispanien, Portugal, Engelland, Danmark, og alle Tydske Lande. I hans anden Tractat des ersten Buchs der grossen Wund-Artzney, Cap. 2. siger hand, iblant andet: "Ich habe auch gesehen, zu Stock-"halma in Dennemarck, ein Wund-Tranck bey einer Edlen Frawen, "ausgenommen was Beinschrot, oder Gräder-Wunden waren, die "warden mit drey Trüncken geheylet." De selfsamme Ord igientager hand i et andet Verk, som ogsaa har Titel af Wund-Artzney, men er kortere, og siunes som et Udtog af det forrige større Verk. Dette sidste har hand dediceret til Ferdinand I. Romerske Konge, Aar 1536. den 7. Maji. Den første Passage verteres in editione Genevensi ret nok saaledes, *Tom. 3. pag. 16.* "Stockholmii quoque in Dania erat matrona quæ-"dam nobilis, quæ omnia vulnera, (nervorum vulneribus, & iis, in "quibus ossa fracta erant, exceptis,) tertio haustu dato glutinaret." Men den anden hafver faaet en Trykkefeyl, og er saadan: "Itidem in "Stockanima Daniæ vidi potionem vulneralem, apud mulierem nobi-"lem, cujus tribus haustibus, præter ea, quæ sectos nervos, & ossa

"rupta

"rupta continerent, alia quæuis curabantur vulnera." Der hafve vi da alle Stæderne af hans Skrifter, hvorpaa den omhandlende Quæstion beroer.

Nu er det enhver, som veed noget om denne Mand, nokſom vitterligt, at hand har haft mangfoldige Fiender, der hafve talt og ſkrevet meget ilde om ham, baade i hans lefvende Lifve, ſaa og efter hans Død. Mand maa og vel ſige, at hand har ikke haft dennem omſonſt; Thi ſaaledes ſom hand bar ſig ad, ſkref og talede, ſkulde det været et alt for ſtort Under, om hand ingen Fiender og Eftertalere hafde faaet. Saa er det ogſaa bekiendt, at den ſtore Mand Hermannus Conringius hafver, udi ſin Bog, *de Hermetica Medicina,* handlet ubarmhiertigen med hannem, og ey allene laſtet og vidtløftigen igiennemheglet hans Chymiſke Kunſter, men endogſaa hans Mediciniſke Videnſkab, og giort ham til den ſtørſte Fuſkere, og Ignorant, ja den forvovenſte Bedragere, ſom nogenſinde har været under Solen udaf ſlig Profeſſion. Dertilmed har hand malet hannem af, ſom en Guds forgaaen Krop, en Hexemeſter, en Beſpottere, og een ſom var fuld af U-ſandheder. Til at beviſe dette ſidſte, ſaavelſom at gifve Prøver af Mandens (Paracelſi) Vankundighed, antaſter hand og de forbenæfnte Steder om hans Reyſer; i ſær, at hand hafde foregifvet at hafve været i Danmark, og bildet ſig ind, at Stokholm var Hoved-Staden i dette Rige. I *Lib. I. de Hermet. Medic. cap. 9.* ſiger hand, at de bedrage ſig meget, ſom tænke, det Paracelſus hafver nogen Tiid haft Foden uden for Tydſkland. Og *lib. 2. cap. XI.* læſer mand dette: "Etenim præfatione ſui *Hoſpitalis* adjicit Paracelſus, "luſtratam ſibi, præter alias regiones, & Rhodum inſulam, & Daniam. "Hujus tamen quam habuerit notitiam, ſatis indicat, quod alibi non "ſemel Stocholmium Daniæ vrbem appellitet." Fridericus Bitiski, den Polſke Medicus og Chymicus, ſom har beſørget den ſmukke Edition til Geneve af Paracelſi Skrifter ofverſatte i Latine, tager hannem her udi Forſvar imod Conring, ſom hand kalder Paracelſi perduellem, i ſin Fortale til den førſte Tome, *pag. 3.* Og ſiden *pag. 5.* ſkrifver hand ſaaledes: "Etenim mendaciſſimum audens vir quidam doctus proclamare "Paracelſum, quod, gloriatus Daniam peragraſſe, *Stockholmium Daniæ* "appellet *vrbem,* ipſe ignorantiſſimus Danicæ Hiſtoriæ proſtat, neſciens

"Sueciam, Theophraſto illis oris peregrinante, adhuc ſub Danorum "fuiſſe imperio, & non niſi aliquot annis poſt, Chriſtiano nimirum IV. "(*ſic*) rerum potiente, nutaſſe, ac tandem purpura exuto chlamyde "defeciſſe. Quocirca Daniæ potuit dixiſſe vrbem, ut hodie Warſa-"uiam Poloniæ nominamus, ea ſolum de cauſa, quod Poloniarum "Regi ſubdita obediat, licet extra Majoris Minorisve Poloniæ ſolum, "in Maſovia ſita." Vores ypperlige Olaus Borrichius, der udi ſin *Hermetis, Ægyptiorum & Chemicorum Sapientia à Conringii animadverſionibus vindicata,* hafver anvendt en ſtor Deel af det ſidſte, eller ottende, Capitel paa at forſvare Paracelſum, ſaaledes ſom hand allerbeſt formaaede, hafver ogſaa (*pag. 422. ſeq.*) berørt den omtalte Beſkyldning, angaaende Mandens Danſke Reyſe. Hans Forklaring er denne: "Initio Para-"celſi inſtitutum non fuit Geographiam Daniæ publicare, ſed quam "raras potiones vulnerarias etiam apud nobiles in ſeptentrione Danico "matronas, (*lib. 2. de cur. Vuln.*) obſervaverit, ſine invidia annotare. "Denique nihil adeo à Paracelſo hic commiſſum, quod pœnitentia "egeat in eo, quod Stockholmium id temporis Daniæ vrbem appella-"verit. Certè enim Danorum tum erat. Natus eſt Paracelſus, Con-"ringio non diffitente, Anno Chriſti MCCCCXCIII. Peregrinas re-"giones, & in iis Daniam adiit juvenis. Vixerit in Dania, & Stockhol-"miæ circa annum ætatis viceſimum, hoc eſt, anno Chriſti MDXIII. "Omnia tum Stockholmiæ à Danis tenebantur, & regio tota, extenſa "Dania, Chriſtierno II. latè imperitante. Nam Guſtavum I. conſtat "circa annum MDXXIII. Regem demum in Suecia declaratum. Igi-"tur temporum iſtorum ignariorem ſe prodit Conringius, quam Pa-"racelſus. Quin & conſuetudo inolevit, Varſaviam Poloniæ vrbem "appellare, cum ſit Maſoviæ. Quot urbes hodie Galliæ ſunt, quæ "ante ſeculum unum fuere Germaniæ? Quot olim Galliæ Ciſalpinæ, "quæ hodie omnes Italiæ? Paracelſus tamen, ut ad rem redeamus, "non tam regionum nomina inquiſiuit, quam hominum ibi viventium "ſcientiam" &c. Altſammen got nok, ſaavidt det kand gaae og giælde. Mand kand ellers vel kiende, at Borrichius haver ogſaa læſt Bitiskii Fortale. Men dette kand jeg ey andet, end finde derpaa at ſige, at hand ikke burde, mere end Bitiski, hafve ladet ſig ind i ſaa nøye en Tiid-Regning, og ladet Paracelſum reyſe herind juſt i det første Aar Kong

Chri-

Christiern II. kom til Regieringen. Hand burde visseligen hafve satt Tiden noget bedre eller længere frem, og giort Paracelsum en 7. Aars Tiid ældere, inden at hand førde ham til Stokholm, saasom til en Dansk Bye. Thi omendskiønt Kong Christiern II. skref sig, fra sin Regierings Begyndelse, en udvald Konge til Sverrige, som hand var blefven i sin Hr. Faders Tiid, saa hafde hand dog ikke Sverrige eller Stokholm i sin Vold, necdum tam late imperitabat, som Borrichius siger. Hand blef ikke bemeldte Rige og Stad mægtig, førend i Aaret 1520., da hand og først blef kronet til Sverrige. Hvorfore hand efter dette Aar lod datere sine Brefve og Instrumenta publica saaledes, som kand erfares af eet, der findes hos Hvitfeld under det Aar 1521. "Datum Hafniæ "Dominica Trinitatis 1521. regnorum Daniæ & Norvegiæ anno se-"ptimo, Sueciæ primo."

Men lad os nu sætte, at Paracelsus har været i Stokholm, paa den Tiid, da bemeldte Stad og Sverriges Rige var kommen i Kong Christierns Vold, mon det da være denne Stad hand har meent, naar hand skrifver saaledes: Ich habe gesehen zu Stockhalma in Dännemarck ein Wund-Tranck bey einer Edlen Frawen &c.? Jeg troer ney; Og jeg mener, at hand har taget Feyl, ikke i Landets, men i Byens Nafn. Hand har vist nok været baade i Sverrige og i Danmark, baade i Stockholm og i Kiøbenhafn. Men nu, da hand skref dette, har hand med det Ord Stockhalma meent Kiøbenhafn. *Stokhalma* har hand skrefvet, (eller rettere dicteret, som hand meestendeels giorde;) men Kopenhaga skulde det hede, hvis Nafnet hafde vildet falde ham ind. Hand hafde, som jeg nys sagde, været i begge Byer; men at hand bedre kunde beholde Stockholms Nafn i sin Hukommelse, er ingen Under; thi i Kiøbenhafn har hand vel ikke længe været, men derimod i Leyren for Stokholm, den hele Beleyrings Tiid igiennem, (som jeg siden skal oplyse,) indtil den opgaf sig for Kongen, og maaskee forblefven der i Staden ved Kongens Guarnison, saa længe den var der. Mand veed ellers, at Paracelsus hafde langt fra ikke saa god Hukommelse, som Imagination; og de Folk som føre saadant Lefnet, som hand, med at tage de stærke Vædsker til sig i stor Overflødighed, dem pleye Dunsterne deraf mere at svække og forvirre, end at styrke Hukommelsen.

Den berømte Bogtrykker Joannes Oporinus hafde i sin Ungdom været hans Famulus; Hand vidste at fortælle om, hvorledes hand ofte, i sine Læsninger for Studenterne, ikke kunde komme paa og hugse mange Urters Nafne, som hand dog tilforne hafde vidst. Dette og mere finder mand fortalt i Andreæ Jocisci Oration over bemeldte Oporinum. Hertil kommer ogsaa, at den største Deel af hans Skrifter hafver hand dicteret i Pennen til sine Famulis og Haandskrifvere, og dette om Aftenen naar hand var kommen hiem, og snart aldrig ædrue. Thi da motte Oporinus, eller hvad for andre Tienere hand hafde, herfrem at skrifve, medens Paracelsus spadserede frem og tilbage paa Gulvet, og dicterede, undertiden med et draget Sværd i Haanden, som hand svingede dem ofver Hovedet, og hug i Borde og Bænke med. Kand mand da undre paa, om der kom iblant i hans Skrifter en heel Deel quid pro quo at staae? Hvoraf *Stockhalma* for Kopenhaga er vel ikke at æstimeres for det allervigtigste. I Bibelen kand ingen negte at hand jo hafde læst; Derom vidner hans mangehaande Forklaring ofver Skabelsens Historie, som adskillige efter hannem, saasom Robertus Flud, Ægidius Gutmann, Jacob Böhm, og flere besynderlige Geister hafve rafineret paa. Der fandtes endogsaa en Bibel efter ham, iblant de faae Bøger i hans Efterladenskab. Imidlertid heder Paradiis i hans Skrifter immerhen Ebron, i stæden for Eden. "Gud skabte Mennisket efter sit Billede, og satte ham i Ebron." "Gud dref Adam ud af Ebron." Saa forklarer hand og Aarsagen, hvorfore Paradiis blef just kaldet Ebron. (See hans Tractater, *de Generatione Stultorum*; Item i *Philosophia Sagaci* &c.) Kunde hand da ikke hugse, at skille Eden og Ebron i Adams og Abrahams Historier fra hinanden, hvorfor vil mand prætendere, at hand skulde giøre Forskiæl paa de tvende Stæders Nafne her i Norden, hvor hand hafve været paa sine Ungdoms Reyser? Hand som dog aldrig holdte nogen Reyse-Journal? Hand, hvis Studium var Medicin, Alchymie, og Naturens Hemmeligheder, og ikke Historie og Geographie? Hand som slumpede til at sige, hvad helst hans Tanker fournerede i samme Øyeblik? Ja hand som i mange Aar ikke saae, eller læste i nogen Bog? Men udi Fortalen til sine *Fragmenta Medica*, (*Tom. 2. edit. Genev. pag. 165.*) taler om sig self saaledes: "Taceo, quod "compertum plurimis sit, bibliothecam meam, quam habeo præ-

"sen-

"sentem, adeo tenuem esse, ut vix sex descripta folia complere possim. Præterea mei etiam secretarii jurato testabuntur, ex ore meo "ista excipi. Qvin & manifestum est, me decennio integro nullum "librum legisse."

Hernæst falder da at adspørge om Tiden, naar Paracelsus er kommen herhid, og hvad Ærinde hand har haft i Danmark og i Sverrige? Borrichius mener, at det var af Curiositet, og at hand reyste, som en anden Medicinæ og Chymiæ Studiosus, til at forbedre sin Bidenskab, og faae fat paa besynderlige Arcana i alle Lande. Andre sige, at hand reyste allene til Sverrige, for at besee Kobber- og Jern-Gruberne, og deraf at profitere til Naturens Kundskab i Metaller og Berg-Verks-Sager. Og jeg troer, at hand kom her ved Anledning af Kong Christierns Kriig paa Sverrige, for at tage Tieneste som Feldskerer, ved Tropperne som ginge herfra til Sverrige. Hertil anfører jeg tvende Stæder af hans Skrifter. Først skrifver hand i Fortalen til sin Spital-Buch, til at igiendrifve de Medicinske Doctores, der vare hans Hofved-Fiender, og ey vilde lade ham passere for Medicus og Physicus, men sagde, at hand var kuns en Skiægragere, en Chirurgus: "Jch "muß mich entsetzen ob ewer Einfalt, daß Jhr der Chirurgie Ursprung "nicht verstehet. Dann ich soll nach ewrem Urtheil ein Chirurgus seyn, "und kein Physicus. Womit wöllet Jhr das urtheilen? Dieweil ich "doch offenbarlich achtzehn Fürsten, durch euch verlassen, in Physica "aufgebracht habe, (ohne Ruhm zu schreiben)? Dieweil ich auch in "Niederland, in der Romaney, in Neapolis, in Venedischen, Dän-"nemärckischen und Niederländischen Kriegen so trefliche Summa "der Febrischen aufgebracht, und ob den viertzigerley Leyb-Kranckhei-"ten, die in denselben funden worden, in Gesundheit auffgericht?" etc. Dernæst paa et andet Stæd, (som er im Ersten Buch der grossen Wund-Artzney, in des Ersten Tractats Cap. X.) forekaster hand disse Doctorer, at naar hand hafver viist sig at være i Gierningen en retskaffens Læge og Helbreds-mester, og hans Recepter ikke paa nogle faae allene hafve staaet Prøve, men udi Kriger, Feldt-Slage og Stormer hiulpet mange Tusinde til Lif og Sundhed, og slet ingen blefven fordervet; saa er udaf deres Hænder ikke engang hver tyvende Patient

pen med Lifvet, eller ubeskadiget. "Sie betrachten nicht, daß durch "mein Recept, in Schlachten und Stürmen, viel Tausend geheilet sind worden, nie keiner verderbt, die Natur ihr Vermüglichkeit allemal erstattet: und daß durch ihr Artzney der zwentzigste unverderbt "und unbeschädiget nit entrunnen ist."

Hans U-venner, de lærde Medici, maae end sige hvad de vilde, om hans Brouten og Skryderie af hans Reyser, og at deraf var ikke et sandt Ord, saasom hand aldrig hafde haft Foden uden for Tydskland; Saa er dog denne deres Beskyldning uden ald Grund. Og naar de vilde beskylde ham for U-sandhed herudi, saa motte de got Folk hafve beviist det bedre. Dette hafve de dog aldrig giort. Conringius er ikke den første, der hafver antastet ham paa dette Capitel. Mand kand læse hos Dan. Sennertum, i den Bog *de Chymicorum cum Aristotelicis & Galenicis consensu & Dissensu, cap. 4.* at denne Beskyldning var udaf flere bragt tilforne paa Banen. De hafve giort Regningen saaledes: Hand var fød, sige de, Aar 1493. Nu var hand Anno 1526. og nogle Aar efter, Medicinæ Professor til Basel. Siden forfølge de ham hvert Aar fra Sted til Sted, i Tydskland, Schweitz, Kärndten, Mähren &c. indtil hand endeligen døer An. 1541. til Saltzborg, ikkun 47. Aar gammel. Naar skulde hand da hafve giort og aflagt alle disse Reyser? Men mand maa agte, at saadan Tvifls-maal og Beskyldning gik udi Sennerti Tider ikke just imod de Reyser, som Paracelsus self har omtalt, men imod dem, som nogle Fantaster af hans Discipler og Tilbedere hafde lagt til og fingeret. Thi disse sprededе ud, at hand hafde været 10. Aar i Orienten, i Arabien og Egypten, og der blefven underviist i Magia occulta, og i den hellige Guldmager-Kunst. Self har Paracelsus aldrig sagt, saavidt mig er bekiendt, eller foregifvet i sine Skrifter, at hand hafde været i Arabien og Egypten. Og naar mand vil blifve ved hans egne Ord og Vidnesbyrd om hans Reyser, (hans Disciplers Digter og Fabler bør hand jo ey at svare til,) saa blifver ofverflødig Rum til dennem, i hans unge Aar, endog fra hans Tyvende Aar at regne, som var An. 1513. og indtil An. 1526. da hand kom i Embede til Basel. Thi hvormange Lande kand ikke en ung Medicinæ & Chymiæ Studiosus, eller Feldskerer sværme igiennem i tretten Aar? Hand kunde vel i denne lange Tiid hafve vaaren i Arabien og Egypten med. Men saa længe hand ingenstæds self har sagt det, saa lader mand dette til dem at gotgiøre, der hafve det paafundet.

Jeg

Jeg vil allene følge hans egne Ord, og vise, at det rimer sig gandske vel, at hand har været i Feldskerer-Tieneste i Kriger, først hos Venetianerne, siden i Nederland, og derfra her i Danmark og Sverrige. An. 1516. hafde Venetianerne endnu Kriig med Kæyseren, og der hafve vi ham for dette Aar placeret nu hand var 23 Aar gammel. Hand hafde ved samme Tider indfundet sig i Italien, og hafde reyst det Neapolitanske og flere Lande igiennem, kunde altsaa lætteligen nyde en Chirurgi Plads hos Venetianerne. Da nu Freden sammestæds kort derefter paafuldte; finder vi strax i Aaret 1517. en Kriig udi Nederlandene, hvorom er at læse hos Pontum Heuterum, Franc. Haræum, Pontanum in *Hist. Gelrica*, og i Oesterreichischen Ehren-Spiegel. Denne Kriig varede vel ikke længe: Dog begyndtes andre Uroligheder i Gelder-Land Aaret næst efter. Kand og være, at Paracelsus i Aaret 1518. og 1519. har været hen ofver i Engelland, som hand ogsaa omtaler. Men sidst i Aaret 1519. maa hand være kommen til Danmark, og følget saa med Armeen til Sverrige, som under Hr. Otte Krumpens Befalning blef skikket derind, i Begyndelsen af 1520. Da Krigen hafde Ende, som skeede i Septembri samme Aar, (eller og, da den Danske Besætning et par Aars Tiid efter motte quittere Stokholm, eller da Dirik Slaghek, 1521., drog ned til Danmark,) har hand taget sig den Reyse for, som der tales om i hans Lefnets-Beskrivelse, at besee Sverriges Kobber- og Jern-Verker; og siden gaaen, igiennem Findland ind i Rusland. Hvor hand paa Grændserne skal være blefven fangen af Tartarerne. Hos disse er hand kommen i stor Credit formedelst sin Profession, (dette er og ikke noget usædvanligt,) og med en ung Tartarisk Printz skal hand være reyst til Constantinopel. Endeligen er hand kommen tilbage til Tydskland, hafvende imidlertid paa disse mange Reyser bekommet en stor Erfarenhed, og lærdt mange Arcana. I alt dette, (hvorudi intet om Arabien eller Egypten er mældet, hverken af ham self, af Bitiskio, eller andre kloge Folk,) seer jeg ikke det mindste urimeligt at være, eller noget Tegn til Usandfærdighed. Og monne mand ikke hafver saadanne Exempler i hundrede-Tal?

Jeg fremkommer nu med mine Giætninger, som jeg lader gierne enhver troe af, saalidet eller saameget, som ham lyster. Man veed, at Mester Diderich Slaghek, den Westphålinger, hand som siden udi Geistligt Embede og Værdighed blef saa forunderligen ophøyet ofver alle Mennisker og got Folk i Danmarkes Rige, men blev igien kort derefter

ophøyet i en Gallie, og derfra nedkastet paa et Baal, og til Aske opbrændt: Mand veed, siger jeg, at hand var endogsaa en god Tiid, førend de omtalte Aaringer 1519. og 1520., herinde, og formedelst hans enten Slegtskab eller Bekandtskab med Moder Sigbret, samt hans Klogskab og Snildhed i at vinde Kongens Gunst, formaaede gandske meget. Hand var af Profession en Bartsker, og hafde nogle Aar tilforne været i Italien, ja tient for Feldskerer der og i Nederlandene, som vore Historier ogsaa ommælde. Mon ikke hand og Paracelsus i Ungdommen hafve kiendt hinanden ensteds? Saa findes ogsaa, at bemældte Diderich Slagheck var udi Aaret 1519. forskikket af Kongen til Nederlandene, der at være om Folk, Penge, og andet, som skulde bruges til det forehafvende Krigs-Tog paa Sverrige. Dette findes i eet af Jørgen Skodborgs Brefve, (som i samme Aar opholdte sig til Antwerpen i Kongens Forretninger,) dat. Lamberti Dag, som er 17. Sept. 1519. "Mester Dirich hafver heel vel "udrettet Eders Naades Ærinde, og er paa Hiemveyen." Mon hand ikke da ogsaa har fundet sin bekiendte Paracelsum der, og antaget ham i Tieneste, med flere, ja ført ham med sig herhid? Diderich Slaghek var nu i Kiøbenhafn hver Dag hos Moder Sigbret. Hun var en stor Mesterinde i Læge-Kunsten, hafde adskillige Arcana, laborerede i Chymien, og alle de Fremmede, som sig her indfunde, og som vidste noget af sligt, giorde deres Lykke ved hende. Hendes Curiositet og Videnskab i disse Kunster, som man skulde tænkt at være ald Ære værd, tiente hende dog ey til andet, end at hun blef udraabt for den arrigste Hexe og Troldkone. Mig forekommer det heel rimeligt, at Paracelsus og er kommen i hendes Kundskab, og maaskee, som jeg sagde, ved Diderich Slagheks Anføring: Og at hun hafver vel været den Edele Frue, som Paracelsus hafver seet denne Wund-Drik hos. Dog være langt fra, at jeg vil betage Stockholm den Ære, (hvor Manden jo, som jeg før sagde, ogsaa har været, lige saa vel som i Kiøbenhafn,) saafremt de Svenske kunde vise, at der paa samme Tiid har været en lige saa klog Frue i deres Hoved-Stad. Thi at Sigbret kunde af hannem jo vel kaldes eine Edele Frau, endskiønt hun ikke var det af Fødsel, troer jeg ingen skal finde paa at sige, helst i Paracelsi Fortælning; saasom hun hver Dag blef beæret med Besøgelser af Kongen, og med Opvartninger af de ædelste og største Folk her i Riget. Jeg har seet et Bref, hvori den Svenske Rigs-Raad Hr. Thure Jonsøn kalder hende "Kiære Moder Sigbret, besynderlige gode Ven", og i Under-

skrif-

skriften sig selv, "Eders Søn og gode Ven, Thure Jonson Ridder."
Suaningius har ellers en artig Historie om hende og hendes Chymiske Arcanis, som hand dog ikke kalder saaledes, men giver dem ud for pur Hexerier og Diæfvelskab, som hun fortryllede Kongen med. Hand fortæller (*lib. 2. cap. 5. §. 9. & 10.*) at den unge Printz Hertug Hans blev opfød i sin Barndom hos hende, da hand var henimod 7. Aar, meer eller mindre, gammel. (Men her forregner den gode Mand sig, thi, efter hans (Suaningii) eget Vidnesbyrd paa tvende Stæder, var hand fød Aar 1518. den 22. Febr. og altsaa var hand kun fem Aar og tu Maaneder, da hans Hr. Fader forlod Danmark:) Som nu den unge Printz gik en Dag og leegte, og løb ud af det ene Kammer ind i det andet, indfandt hand sig allene i et Kammer, hvor Sigbret hafde sine hemmelige og rareste Sager. Hand seer der en gandske Hoben Glas og Flasker, rangerede omkring paa Hylder. Omsider bliver hand vaer i et Vindve et lidet Glas, med en rund Bug og smal Hals, vel med Baand forvaret, og hængende paa en Vindves-Krog, som ham syntes der var noget levendes og gandske forunderligt i, der med stor Hastighed og Fart spillede og rørde sig, nu oppe nu nedre i Glasset. Hand blifver meer og meer curieux, og for at betragte det tilgafns, kommer op paa en Skammel, faaer Glasset i Hænder, løfter det i Væiret, betragter det paa Bunden, sætter det saa ned i Vindvet, og kand ikke noksom faae mættet sin Nysgiærighed. I det samme, som hand af Uagtsomhed maa hafve raget derpaa med Ærmet, krak, der laae Glasset, og gaf et forfærdeligt Knald, da det faldt paa Gulvet i Stykker, og Materien, som var deri, fik Luft. Sigbret kom løbende ind, blef vreed paa den unge Printz, og truede ham med Straf. Saa langt finder jeg ikke noget utroligt i denne Fortælning. Men her legger den gode Suaningius dette til, som er et Broderie af de Tiders Fabrique: Nemlig, at der den onde Aand, som var i Glasset, fik Luft og kom ud, blef deraf ikke allene hørt det forskrækkelige Skrald, men der opkom og i samme Øyeblik en Torden, med en vældig Storm i Luften, og en skyllende Regn; Saa at alle Kiøbenhafns Folk motte sige, at dette Uvæir var umueligen noget sædvanligt, men motte have en overnaturlig Aarsage. Og siden, da mand fik at høre, hvorledes det var gaaen til med Glasset, sagde man overliudt, at Sigbrets onde Aand, som hun holdte i Glasset fangen, til at fortrylle Kongen med, var kommen løs, og hafde hefnet sit lange Fængsel med denne uhørlige Storm og Torden.

Til sidst maa mig tillades en liden Anmærkning at giøre, angaaende Theophrasti Paracelsi Reyser i hans unge Aar, imod Udgifverne af hans Verker paa Latine, de Brødre De Tournes til Geneve, og den forhen benæfnte Friderich Bitiski, som har giort Fortalen dertil. Disse gode Mænd, hafve til at beprydе samme Edition, satt Paracelsi Billede i et meget smukt Kobberstykke foran i den første Tomo: Derunder staae disse Ord udgrafvede: *I. Tintoret ad vivum pinxit. F. Chauueau sculpsit.* Nu er vist, at imellem dette Billede, og alle de andre, mand haver af Paracelso, er ikke den mindste Liighed. Men til dette at giøre got og undskylde, gifver Bitiski os udi sin Fortale en saadan Forklaring: Hand tilstaaer, at Paracelsus seer her ikke saaledes ud, som i Billedet udi hans Tydske Skrifter. Men (siger hand) mand maa agte, at dette nærværende Portrait er giort af en langt større Mester, med en delicat og fiin Pensel, som har malet ham efter levende Gestalt, siddende for sig, i de Tider da hand endnu var ung, og i Krigs-Tieneste hos Venetianerne. Og at mand med stor Bekostning har været sig om dette Contrafey at faae, dermed at fornøye de curieuse Liebhabere. Jeg derimod siger, at dette kand umueligen rime sig: Saasom Theophrasti Paracelsi Italiænske Reyser og Tieneste i Krigen ustridigen hafver været til Ende, førend Aar 1526. da hand blef Professor til Basel, og var da 33. Aar gammel, men Tintoret den Tiid ikkun 12. Aar. Og siden dette Aar 1526. safner mand aldrig Paracelsum paa denne Side af Alperne. Saa kunde hand ogsaa efter den Tiid ikke hafve saa ungt et Ansigt mere, som Bitiski gifver bemældte sit Kobberstykke ud for. Allermindst kunde Tintoret hafve malet ham for den Tiid; eftersom denne fortreffelige Malere er ikke fød til Verden, førend i Aaret 1512. og mand hafver vel aldrig seet noget Skilderie af hannem giort udi de Aar, da Paracelsus kunde passere for at være ung. Kort sagt, de ærlige Boghandlere de Tournes hafve virkeligen ladet sig trække op, og betalt endeligen et got Skilderie af Tintorets Haand, men hørende, som det siunes, til en Italiænsk dem og os andre ubekiændt Philosophum og Chymicum, som mand har bildet sig ind at være Paracelsus, fordi der stod malet i een af Kandterne en liden Alchymistisk Figur, som endogsaa her paa Kobberstykket er exprimeret, men er en gandske anden Figur, end der hafves hos Paracelsi Billede paa andre Stæder.

H. G.

H. G.

Anmærkninger om nogle Nafne udi Matthiæ Gableri Latinske Vers in Laudem Regis Christierni II.

trykt i Kiøbenhafn Anno 1521. mense Junio.

Den Tiid jeg sammenskref min Afhandling om Kong Christierni II. forehafte Religions Reformation, blef derudi mældet om et Latinsk Vers, en her indkomen Tydsk Mand, ved Nafn (a) Matthias Gabler, som var destineret til Professionem Græcæ Lingvæ her i Vniversitetet, hafde ladet trykke til Kongens Berømmelse, udi den Tiid, da hand her var indkommen tillige med D. Andrea Carolstadio, nemlig An. 1521. Saasom nu samme Vers er derudi mærkeligt, at det indeholder Nafnene paa de faae Professorer, som paa den Tiid vare her i Kiøbenhafns Vniversitet, har jeg foretaget mig at giøre dertil nogle Anmærkninger, vores Historiæ Litterariæ til en liden Forbedring.

Verset er ikkun fire Blade in Quarto, og, foruden Titelen, ere de syv Sider fuld-trykte indtil Enden. Titelen er: "In laudem Illu- "strissimi Invictissimique Christierni Danorum Regis, Matthiæ Gableri "Stutgardiani extemporanea Epistola." Derunder staaer, i en Træ-Figur, Kongens Vaaben, holdet af tvende Vildmænd, med deres Kølver, og disse Bogstafver, ARMA REGIS DACIE, som mand og finder paa flere Bøger før bemældte Tiid trykte, som vel ogsaa paa nogle efter samme Tiid. Neden under Vaabenet endnu til Titelen hørende: "Ejusdem Paræneticon in Comœdiam, quam M. Christophorus Jacobi "Eques Danus luit." Den næste Side begynder saaledes: "Incom- "parabili Viro Christierno, ab epistolis Danorum Regis Illustrissimi "Invictissimique Matthias Gabler felicitatem.

"Eru-

(a) See dette Societets Skrifters Tom. III. p. 22. 26.

"Erubuit guttis, celebris Christierne, salutem
"Exiguis stillans littera ferre meam.
"Robora Tenariis fugiens suffulta columnis,
"Noluit & doctum limen adire tuum &c.

Mand vil nu spørge, hvem denne Incomparabilis Vir Christiernus har været? Jeg svarer: Hand er gandske vist den Christiern Vinter, en af de Tiders lærde og dygtige Folk her i Landet, som, tillige med Mester Jesper Brochmand, var Kongens Secreterer i de Danske og Latinske Sager. Samme Mand var og een af Kong Christierns troe Tienere og Tilhængere, som fuldte ud af Landet med ham, og siden lod sig bestandigen bruge i Gesandtskaber og andre Forretninger for sin Herre. I et Tydsk Bref af An. 1530. finder jeg ham kaldet Christiern Winter, Königl. Maj. zu Dennemarck, Schweden, und Norwegen zc. Secretarius, und bey Keyserl. Cammer-Gericht jetz zu Speyer Advocat und *Procurator*. I et Bref af Hertug Albret i Mecklenborg, skrefvet af Kiøbenhafn An. 1535. i Beleyringen, har hand, foruden bemældte Titel, ogsaa Prædicat af Doctor i begge Retter og i Læge-Kunsten. Hand pleyede, efter de Tiders Viis, at forandre sit Nafn paa Grækisk, og skrifve sig, Christiernus Chimonius. Hvor hand siden 1535. da hand var her i Landet, med Hertug Albret, er afblefven, er mig ikke bekiændt.

Efter Exordium, bestaaende af en halfsnees Distichis, blifver Kongens Berømmelser fremsatte, og den gyldene Tiid, som Hans Majest. ved sit Regiment hafde igienskaffet, hans Viisdom, Magt, Legems og Siæls Dyder, og herlige Bedrifter, saavelsom hans Folkes Nafnkundighed (de Cimbrer, Gother, Hunner og Longobarder uforglemte,) udstafferede, saa got som Poeten har kundet paafinde. Undertiden for maaskee at vise, det hand var sin Grækiske Profession mægtig, har hand sluppet et par Grækiske Ord ind med, og blandet dem iblant de Latinske, ex. gr.

"Excute terrorem καὶ γυιοκόρους μελεδῶνας.

Og siden udi Kongens Berømmelse:

"In-

"Insuper ora decor, lingvæ κ̀ πότνια πειθώ
"Possidet altiloquæ flumina blanda suæ."

Kong Christierns Svenske Krigs-Tog, i næste Aar tilforne, samt den derefter fuldte gruelige Execution paa de Svenske Geistlige og Verdslige Raad og Adel, afmaler hand med saadanne Farver, at hand fortiener et Stæd iblant denne Konges Apologister, nemlig i efterfølgende Vers:

"Milite conducto pugnat, Mars alter in armis,
"Fertur & Ismario conspiciendus equo.
"Hic dedit imperio rumpentes Marte secundo
"Continuo Suecos fœdera sancta suo.
"Phas & jura negant homines, & Numina fallunt,
"Non Jovis imperium, non Phlegethonta timent.
"His domitis clarus victor celebrique triumpho
"Lucida syderei fertur ad astra poli.
"Supplicio justè nonnullos terruit hostes
"Fœdifragos duro, ut fœdera sancta colant.
"Perfidiæ pœnas, ne plebs perdisceret inde,
"Turpis Romulidæ sæpe dedere suis.
"Mecius ut dubiâ descifcens mente subactus
"Dilaceranda citis curribus ossa dedit."

Strax derpaa kommer hand til Hans Majts. Freds-Dyder, nemlig Rettens Befordring, her langt bedre end hos de Tydske, samt Omsorg for Religionen og Guds Ords saavelsom anden Lærdoms Fortplantelse. Og saasom dette er det mærkeligste i den hele Piece, vil jeg og oplæse dette altsammen:

"Hic patrocinium miseris: Custodia pacis:
"Discutit ex æquo jurgia vana secans.
"Horret dorophagos, qui deficiente crumena
"Deficiunt, miseris auxiliumque negant.
"Quæ rabulæ tria lustra solent suspendere, donis
"Corrupti, quos nunc Teutona terra fovet.
"Prælia bellovagos fovet hinc Germania pugnax,
"Postposita multis relligione locis.

Kk "Dani

"Dani Rege ſuo felices, jura Senatus
"Qui ſacroſancti diſcutit atque colit.
"Cœleſtis Sophiæ vindex fulcire ruinam
"Aggreditur, doctos vult quoque habere viros.
"Magna Carolſtadio promiſit præmia docto,
"Adventum cujus curia tota vocat.
"Gnaviter hunc procerum divina volumina Regem
"Voluentem ſequitur ſtrenua turba ſuum.
"Conciliant homini quæ æterni Numina regni
"Et ſuperi monſtrant limina clara poli.
"Hic bifidi Doctor juris Vincentius, alto
"Dania quem natum protulit alma loco.
"Et magno inſignis proavorum nomine doctus
"Chriſtophorus ſuaues fundit ab ore ſonos.
"Hic rapido multos doctor qui ducit ab orco,
"Regis Alexander vivit in arce ſui.
"Hic variis Sophiæ donis fulgensque magiſter
"Matthias juvenes nocte dieque docet.
"Hic titulis magnus ſacrarum Paulus Eliæ
"Magnificis rerum dogmata ſacra canit.
"Nec non & Torchillus amans ſacrosque poëtas
"Prælegit aſſiduo ſcripta polita ſuis." &c.

Her gifves os da Anledning, til at opholde os noget ved disse opregnede Professorers Nafne, og at conferere dennem med vort Universitets Historie, saadan som den fordum ved Eraſmum Pauli Vindingium er udgifven. Om Carlſtadio, ſom Vinding ikke omtaler, er alt sagt tilforne, saameget som hidindtil er blefven fundet. Efter hannem følger, udi Gablers Vers, den bifidi Juris Doctor Vincentius. Ham er det vel, kand enhver svare mig, som hos Vindingium (*pag.61.*) kaldes Vincentius Stegius Vinenſis? Jeg siger Ja, at det blifver vist nok den selfsamme: Men hos Vinding er hand gandske defigureret, og giort ukiændelig, og ingen i Verden skulde der kunde vide eller giætte til, hvad Mandens rette Tilnafn var. Udi Bircherodii Excerptis af den ældste Matricula Academiæ, hvilke Sl. M. Albert Thura har udgifvet, findes

ikke

ikke noget om hannem. Thi hvad Thura *pag. 56.* i samme sin liden Bog, (*Infantia & Pueritia Academiæ Hafn.*) har skrevet, er ikke af Biskop Bircherods Haand, eller af den gamle Matricula, men blot allene Thuras egne Collectanea ex Vindingio: Altsaa har hand intet herudi opliust, men ikkun copieret en Vildfarelse. Andre før Vindings Tiid, saasom Doct. Caspar Bartholin den ældre, i sin Oration de Ortu & progressu Academiæ Hafniensis, udgifven i Aaret 1620. haver ogsaa den samme Vildfarelse, og kalder ham Vincentium Stegium; saa at Erasmus Vinding er ey heller den første. Jeg mener, at det er paa Tide, det mand hielper den brave Mand til sit rette Nafn: Og naar det endogsaa var billigt, at mand beviiste saadan Tieneste til en meget ringere af den lærde Orden, saa er det endnu mere retfærdigt, at det skeer imod saadan en Mand, der var een af sin Adelige Stands samt den lærde Ordens største Prydelser i sin Tiid udi vort Fæderneland. Men hvem er det da? og hvad skal Nafnet være? Jeg svarer, at Vincentius Lungius skal hand hede: og Vincentius Stegius Vinensis er gandske vist blefven læst feyl, (enten formedelst den første Skrifveres ulæselige Haand, eller formedelst Blækkets Blegheed, eller af nogen anden nu ubekiændt Aarsage,) i stæden for Vincentius Lungius Vincentii. Thi hans Nafn var Vincentz Vincentzsøn Lunge, en Søn af gamle Vincentz Jfverson Dyre, til Tiirsbeck, hvilken Vincentz Dyre, fordi de gamle Lungers Mands-Linie var udgaaen i hans Frues Fader Hr. Tyge Lunge, tog hand Nafnet op, og lod sig og sine Børn kalde Lunger. Dette var i Kong Christierni I. Tiid. Siden blef disse nye Lungers Slegt af denne Dyre fortplantet, indtil i Kong Christiani IV. Tiid, da denne ogsaa udgik paa Mands Linien, ved det at Ofve Lunge i sine unge Aar døde udi Italien, som var en Søn af Hr. Jørgen Lunge, til Odden, Ridder, Danmarkes Riges Marsch og Raad, og Fr. Sophie Brahe til Birkelse. Vincentz Jfverson hafde fem Sønner, af hvilke den i Kong Christierni II. og Kong Friderici I. Historie ofte forekommende Hr. Ofve Vincentius var den ældste, og vores Vincentius Lunge Vincentii var den yngste; Hand hafde meget vel anlagt sin Ungdoms Tiid, treffeligen studeret, og reyst udenlands, og var blefven Doctor utriusque Juris. Og at hand er den rette, som Bartholin og Vinding hafver fordærvet os Nafnet paa, og kaldet ham Stegius, er virkelig ingen Giætning af mig;

ey heller noget Opfund, som jeg tilegner mig Æren for. Thi den tilskrifver jeg gandske den ærlige Joanni Suaningio, som ved sin Historiam Christierni II. for mange Aar siden førde mig derpaa, saasom hand derudi taler om benæfnte Mands Person og Fortienester, samt Academiske Forretning. Caspar Bartholinus, i sit *Indice Rectorum Academiæ*, og Vindingius ligeledes, bemærke, at deres Vincentius Stegius var Rector i det Aar 1521. Jo. Suaningius gifver tilkiænde, at Vincentz Lunge var den Tiid Rector, og at hand (Suaningius) self saae og hørde ham takke af fra Rectoratet udi Choret i vor Frue-Kirke. Hvis end ikke bemældte Suaningii Bog var saa lidet gemeen og bekiændt, som den nu begynder at blifve, saa fortiente dog denne Passage deraf at anføres, til at giøre denne mærkelige Mand noget mere bekiændt. Det skeer, ved Leylighed af Tillafvelsen til det Krigs-Tog paa Sverrige, at Suaningius hafver en vidtløftig Fortælning om den tappere Cavallier, Hr. Iver Lunge; og derfra giør hand en lang og Ord-riig Digression til hans Broder, vores Doctor Vincentz, med disse Ord: (2 Bogs 8. Cap. §. 8.) "Fratrem habuit Vincentium nomine, æquali quidem fortuna, sed "ingenio valde dispari: Quod, ut ille castra sequi, horrentiaque Mar-"tis arma tractare pro summis semper habuit deliciis, ita hic Musarum "placidissimarum frequentare choros, liberalibus honestissimisque va-"care studiis, summæ voluptatis loco esse à puero duxit, tantum fratre "suo judicio superior, in eligendo hoc vitæ genus placidum atque quie-"tum, quantum bona animi, fortunæ & corporis bonis superiora po-"tioraque esse judicentur. Quamobrem, ut ille virtute, & belli glo-"ria indies inclarescere dabat operam, ita hic omnes æquales ingenio "& doctrina superare annitebatur. Nec fuit inanis omnino tanti viri "conatus, qui indefatigabili studio eo tandem rem deduxit, ut rever-"sus ex Galliis in regnum, ubi aliquamdiu litteris operam navarat, "tantam de se spem excitaverit, ut vulgo omnibus tum fuerit persua-"sum, fore ut hic clarissimus D. Vincentius, pulsa barbarie quæ ante "ea tempora diu Daniam longe lateque oppresserat, bonas litteras quasi "postliminio ab exilio in patriam revocatas, in scholas rursus introdu-"ceret. Vidi ego Joannes Suaningius, atque adeo præsens Hafniæ in "choro D. Virginis adfui, quum hic idem nobilitate doctrinaque vir "excellentissimus, officium Rectoris resignaturus, supra introitum

"chori

"chori in suggestu, versa ad summum altare facie, ad bonarum littera-"rum studiosos luculentam latinamque haberet orationem: quum "ferme per integram horam memoriter peroraret, pietatis, virtutis "atque honestatis studiosos excitando, ut una cum litteris bonis, pie-"tatem, honestatem, morumque elegantiam una addiscere summa "cura, studioque maximo anniterentur, quod, ut corpus umbra, ita "mores doctrinam sequi, atque ab ea emolliri necesse sit. Hæc, ut "dixi, cum plusquam per horam clara voce decenti gestu perorasset, "nunquam interea temporis chartam inspexit; quod quidem ut in eo "vivacis memoriæ maximum signum erat, ita doctores, magistri, at-"que auditores omnes, non minore commendatione quam admiratio-"ne memoriter diu adeo perorantem audivere." Jeg skulde vel ikke troe, at nogen vilde sætte dette Suaningii Vidnesbyrd i Tvifl, eller at mand vilde tænke, det Bartholin og Vinding vare nok saa erfarne Mænd, i gammelt Skrift at læse, at de ikke kunde tage Feyl. Men saa længe der ikke hafves noget bedre Argument, end dette sidste, er samme ikke værdt, at nogen der har studeret, og veed lidt af Historier og Critica, bør bekymre sig derom eller svare derpaa. Man finder og samme Vincents Lunges Berømmelse hos Arild Hvitfeld i Kong Christiani III. Historie, ved det Aar 1536. hvor der fortælles om det ynkelige og uretfærdige Mord, som skeede paa hannem i Trundhiem, efter Erke-Bisp Olufs Befalning; og skrifver da Hvitfeld om hannem (som den Tiid var Rigens Raad i Norge, og Høvedsmand paa Bergenhuus,): "Hand "var en prægtig Mand, veltalende, forstandig og brugelig; og var "promoveret in Doctorem Juris udenlands."

Endnu maa det være mig tilladt, at rette en anden grof Vildfarelse, som er skeet i selfsamme Mands Fornafn paa et andet Stæd; nemlig hos Arrild Hvitfeld self, udi Kong Friderich den Førstes Historie, og findes saa vel i Hvitfelds egen Edition, in 4to *pag.14*. som i den anden, in folio, *pag. 1299.* Hvitfeld fortæller, i det Aar 1527. hvorledes Kong Gustaf i Sverrige skref Kong Friderich til, og klagede ofver de Norske Rigs-Raad, at de vare de Oprøriske udi Sverrige til Hielp, og at den falske Niels Sture, som stræbte ham efter Cronen, hafde sit Tilhold hos Erke-Bispen i Trundhiem og andre. Derpaa følger, hvad

Kong Friderich foranstaltede, Kong Gustaf til Tieneste i saa Maade; og deriblant læser mand da dette hos Hvitfeld: "Udi lige Maade blef "skrefvet til Erke-Bisp Oluf i Trundhiem, og Doctor Schindseck, "efter Kong Gøstes Begiæring, om Niels Sture, og andre saadanne, "som komme did at stemple paa Sverriges værste, at anholde." Hvem skulde nu vel i Verden kunde vide, hvo denne Doctor Schindseck var, som her bliver omtalt, som om en af de Kongel. Befalningsmænd i Norge, til hvilken Kongen lod gaae sine Ordres, ligesom til Erke-Bispen i Trundhiem, og alligevel aldrig findes næfnt noget andet stæds i vore Historier? Jeg kand sige, at udi mine yngre Aar, da jeg første gang læste Hvitfeld, motte jeg baade lee og forundre mig derofver. Men som jeg fandt det ligedan udi begge Editioner, og slet ikke antegnet iblant Errata, blef min Slutning denne, at det motte være et Norsk Adeligt Stamme-Nafn, ligesom de Tilnafne hos Tydske, Lautensack, Hopfensack, Fegesack &c. Siden, da jeg blef noget mere bekiændt med baade Danske og Svenske Historier, og i sær med mange utrykte Brefve og Documenter, saae jeg, at det var ikkuns en Trykke- eller Skrifvere-Feil. Det skal nemlig hos Hvitfeld hede, ikke Doctor Schindseck, men Doctor Vincentz, som Manden blef kaldet almindelig, og som findes i mange Brefve, samt og her og der i de Svenske og Danske Historier. Ja de selfsamme imellem Konning Friderich I. og Kong Gustaf I. vexlede Skrifvelser, som Hvitfeld paa berørte Stæd taler om, ere endnu tilstæde, og bevidne Sagen klart. Saa skrifver og Erik Jørensøn i Kong Gustafs Historie, at høybemældte Konge klagede, Huru Biskopen i Trondhem och Doctor Vincentius Lunge hölle medh de Forrådare, som in i Norge rymde wore, (*pag. 188. T. I.*) Den som ikke er desmere bevant med en Deel vanskelige Hænder og Skrifter af de Tiders, eller desmere agtsom og grandseendes, hand kand snart forlæse eller forgiætte sig, og giøre af Vincentz, Schinseck; samt og af Lūgius Vīcentii, giøre Stegius Vinensis.

Efterat vi saaledes hafve hørt, hvem den første Mand er, Vincentius, alto Dania quem natum protulit alma loco, ikke en Stegius fra Vien, men en Lungius af gammel Dansk Adel, og som næfnes allerførst af Gablero, fordi hand udi samme Aar var Rector Academiæ;

Saa

Saa komme vi nu til den anden Mand, ligeledes af fornemme Adel, og ligeledes Professor i Vniversitetet; Om hannem det heder:

"Et magno insignis proavorum nomine, doctus
"Christophorus suaues fundit ab ore sonos.

Hand er og den samme, som Gabler, til sidst efter sin Epistel in laudem Regis, har skrefvet et Parænetioum til Ære, om den Comedie, bemældte Christophorus Jacobi hafde componeret, og som blef ageret paa Academiet. Det begynder saaledes:

"Lector amice, diem per totum lectio cedat,
"Et manibus quicquid doctus in vrbe tenet.
"Vt cupidos pascat Comœdia dulcis ocellos
"Compositis salibus, ridiculisque jocis" &c. &c.

Resten er af ingen Betydning, og det hele bestaaer af 12. Distichis. Men at tale nu noget om denne Christophoro Jacobi, Equite Dano, da er hand den selfsamme, om hvilken Vindingius (*pag. 60.*) hafver allene dette: "Christophorus Joachimus, Eques Danus, Magister Artium, Ca-"nonicus Roskildensis, quique Rector fuit annis 1518. & 1525." Saa heder hand ogsaa Christophorus Joachimus, i Caspar Bartholini *Indice Rectorum Academiæ.* Men hvorfore kaldes hand da Christophorus Jacobi af Gablero? Jeg svarer, at begge Dele er ret, naar mand vil agte og hensee paa de Tiders Brug, ligesom Jacob Rönnow og Joachimus Rönnow, der var een og den samme Mand. Derfore er det ingen Feil hos C. Bartholin og Vinding, der hafve rigtigen fundet ham in Matricula Academica indført med det Nafn, Christophorus Joachimi: Ey heller er det Feil hos Gabler, der skriver Christophorus Jacobi. Jacob og Jachim eller Joachim var i de Tider holdet hos vore Folk for eet og det samme Nafn, i hvor adskilte og ulige de end nu om Dage holdes for at være, og ere det virkeligen; Thi hvo seer ikke at de ere tvende nomina propria & origine & significatu diversissima? Men hvem kand for, at vore Forfædre vare af anden Mening, og confunderede dem? Der ere de, som laste Hvitfeld, fordi hand kalder den sidste Papistiske Biskop i Roskilde sommetider Jacob, andenstæds Joachim Ronnov: Men Hvitfeld

feld er derudi uden skyld; Thi jeg kand fremvise endnu i denne Dag mange Original-Brefve af samme Mand, hvor hand har kaldet sig med begge Nafne: Og hvad mærkeligt er, da skref hand sig stædse, og blef kaldet af andre, ogsaa af Kongen self, Jacob, forend hand blev Biskop, men siden efter oftest Joachimus Rönnow. Hr. Jacob Trolle i Sverrige, og Jacob Lykke til Budderupsholm i Danmark, kaldes begge ligeledes Jachim, ja oftere med dette sidste Nafn. Jacob Biørnson, Hr. Biørn Olufssons Søn af Nielstrup i Fyen, kaldte sig ogsaa Jachim Biørnsøn, og hans Sønner heder Jep og Anders Jachimssønner, i et Skiftebref af An. 1449. hvilken Observation har og været velbekiændt for min gamle Landsmand Peder Lauritzson Diurskytte, en i Danske Adels Historier og i gamle Brefves Læsning temmelig vel erfaren Mand. Confusionen er virkeligen kommen af de tvende Bogstafver b og m, der ere hinanden saa lige og nær udi Liud og Forvandtskab. Og jeg hafver endnu et Skiøde af An. 1401. som begynder saaledes: "Jeg "Ole Doo paa Rafnstrop giør vitterligt, at jeg hafver soldt og skiødet "til min kiære Broder Jacom Doo efterskrefven Gods" ꝛc. Og i et af Hr. Henrich Rosenkrantzes Brefve af 1537. staaer Tre hundrede Jacobs-Dalere, i stæden for Jochums-Daler. Denne nu omtalte Magister Christophorus Jacobi, eller Joachimi, var en Ravensberger af Slegt. Hand er og den samme, som Suaningius fortæller om, (og efter hannem Hvitfeld, efter Hvitfeld Messenius,) at hand forklarede S. Birgittes Prophetie om Kongerne, for Kong Christiern. Suaningius kalder hannem paa samme Stæd Magistrum Christophorum Ravensbergensem, stemmate nobili oriundum. Og Hvitfeld hafver i Kong Friderici I. Historie (*pag. 1249.*) opregnet hans Nafn iblant dem, der Anno 1523. fuldte med Kong Christiern her af Riget. Dog alligevel har jeg ikke fundet ham paa den Liste, jeg hafver seet fra Høybemældte Konges Tiid saavel paa de ud med hannem fuldte, som paa de fra hannem tilbagedragne. Men derudi er vist nok forglemt eet og andet Nafn, og ikke just Mester Christoffers alleneste. Er hand nu reyst ud med Kongen, saa hører hand og uden al Tvifl til dennem, der siden besindede sig, og komme herind tilbage. Thi udi Aaret 1525. finder mand ham at hafve været anden gang Rector i Vniversitetet. Og dette rimer sig dog ikke med de Adelige Slegtebøger, som jeg hafver haft i

Hænde;

Hænde; eftersom disse tale om at denne Mester Christopher Jacobs- eller Jachimson skal hafve været gift, og haft en Frue ved Nafn Ellen Grubbe, Sigvart Grubbes og Mette Vlfelds Dotter; hvilken efterat hendes Mand var bortdragen af Landet med Høybemældte Kong Christiern, og ikke igienkom, giftede hun sig med en anden Mand, nemlig Henrich Arnfeldt. Jeg hafver tvende stærke Dubia imod denne Tradition. Thi først kand jeg ikke troe, hannem at hafve været gift: Hand var jo Professor, og tillige Cannik i Roskilde-Domkirke, hvorledes kunde hand da hafve en Hustrue? Dernæst, hvorledes kunde en Egte-Hustrue tilstædes i de Dage at gifte sig igien, naar Manden var allene bortrømt, og ikke ved Døden afgangen? Denne Tradition i Slegte-Bøgerne kand altsaa ikke bestaae, men er urigtig. Ja skulde mand ikke ogsaa troe, at det er selfsamme Mester Christopher Rafnsberg, som næfnes iblant de Danske Commissarier af Kong Christian III. der samledes med de Svenske, paa det Mode til Halmstad, Anno 1537. om Høsten: Hvorom Hvitfeld taler *pag.1494.* og Erik Jørgensson i Kong Gustaffs I. Historie, *Tom. 2. pag. 98.* thi hans Nafn findes hos begge disse Historicos saaledes. En anden Tradition i Slegte-Bøgerne lader jeg staae, som er, at hand var en Broder-Søn af forrige Biskop i Roskilde Johann Ibsøn eller Jacobssøn Ravensberger, og Hr. Albret Jepssøn, Ridder, som var Rigens Raad, og var An. 1515. tillige med Biskopen af Slesvig og Hr. Mogens Giøe Ambassadeur til Nederlandene, til Giftermaalet at slutte imellem Kong Christiern II. og Infanten Isabella, men siden udi Kong Friderici I. Tiid Dronning Sophiæ Hofmester. Disse tvende Mænd skal hafve haft en Broder, Jacob eller Jachim Ravensberger, der var Fader til vores Mester Christopher. Ved dette, at jeg nu næfnte Hr. Albret Jepssøn, falder mig ind, at hand skref sig ikke Ravensberger, førend i Kong Friderichs I. Tiid, og dette, efter Høybemældte Konges Erindring, for at distinguere sig fra en anden Albret Ibssøn eller Jepssøn, der var en Sparre, Broder til Hr. Aage Ibssøn Erke-Bisp i Lund, og til Hr. Mauridtz Ibssøn Rigens Raad. Dette var paa den Tiid, Kong Friderich indførte, at Adelen skulde kalde sig med Tilnafne, og ey allene med Faderens Nafn, som af de fleeste skeede, (ikke af alle, som mange meener; thi mand hafver jo Peder Bilde, Johan Oxe, Albret Gøye, Christiern Holck, Morten

 Krab-

Krabbe, Otte Krumpen, og hundrede deslige flere, førend Kong Friderichs Tiid.) Hvitfeld bemærker Sagen ret nok, ved Enden af Høybemældte Konges Historie, men siger os dog ikke naar eller hvorledes denne Erindring skeede af Hans Majestæt. Hvorfore jeg dette hermed vil supplere, eftersom det findes udi Rigens Raads Svar Anno 1526. til Odensee, paa de Artikle, som Hans Majest. hafde gifvet dem tilkiænde: og er befattet i disse Ord: " §. 34. Som Kongel. 'Majest. gifver tilkiænde, om Tilnafne, Adelen skulde hafve, siger Dan'markis Raad, og tykkes det ærligt være, og samtykke det saa gierne." Altsaa hafve vi her den rette Epoque til omtalte Skik, hvilken dog ingenlunde saa straxen vedtoges af alle, men blef Tiid efter Tiid siden meer og meer almindelig.

Alexander, som følger næst derpaa i Gablers Vers, var mere til Hofve, end ved Vniversitetet, saasom hand var Kongens Lif-Medicus. "Regis Alexander vivit in arce sui." Hand er den, som hos Vindingium (*pag. 59.*) kaldes Alexander Kynsorum, natione Scotus, Medicinæ Professor & Regius Physicus. Her er nu ogsaa udi denne Mands Tilnafn en Feyl (ligesom tilforne i D. Vincentii,) ey allene hos Vinding, men ogsaa hos Casp. Bartholin in *Catalogo Rectorum*, hos Thom. Bartholin in *Cista Medica pag. 3.* og hos flere, som hafve skrefvet dennem efter. Hand hedde ikke Kynsorum, men Kynghorn, Kynhornn eller Kinhorn; Thi saaledes har jeg seet det af hannem self skrefvet. Og fordi hand, eller andre, hafve ogsaa skrefvet Nafnet med et dobbelt *n* i Enden, har mand giort *um* deraf, og af *h* giort *s*; hvilket ofte hender sig. Kinghorn er en Stæds Nafn i Skotland. (*Vid. Camdeni Britannia, pag. 703. edit. Lond. 1607. in fol.*) Almindelig kaldte mand hannem her Doctor Alexander Skotte, og saaledes næfnes hand i Mester Christiern Pederssøns Lægebog, *fol. 52. b.* med Berømmelse. Vindingius veed ikke længere om hannem at sige, end til Annum 1517. Men hand var her endnu 1523. Thi udi dette Aar in Januario hafver Hertug Friderich (som siden blef Konge,) undskyldet sig i et Bref til Kong Christiern, for en Paasagn, hvorom Kongens Physicus Doctor Alexander hafde berettet Hertugens Physico Doct. Matthæo Labeoni. At hand og derpaa i samme Aar har forladt Vniversitetet, og er bortreyst med Kongen, holder jeg gandske troligt.

Jeg kand her ikke forbigaae, en liden Digreſſion at giøre, for Hiſtoriens ſkyld af den Medicinſke Videnſkab og dens Studio her i Landet, paa de Tider. Mand finder, at udi en Tiid ikke langt fra 60. Aar, nemlig fra Univerſitetets Stiftelſe ved Kong Chriſtiernum I. og indtil Kong Chriſtianus III. forbedrede, eller rettere funderede det paa nye, da hafver Vindingius og alle andre, ingen flere Profeſſores Medicinæ, uden denne eneſte Alexandrum Kinhornn, ſom kom herind Anno 1513. og blef her ikkun paa 10de Aar, eller maaſkee 10. Aar fuldt. Vel er ſandt, at vores allerførſte Profeſſor, Magiſter Petrus Albertius, var Medicinæ Licentiatus, men hand var tillige Juriſt, Doctor Juris Pontificii, og Academiæ Vice-Cancellarius. Om hand nu ogſaa har doceret in Medicina, ligeſaavelſom in Jure, lader jeg ſtaae derhen. Thomas Bartholinus i ſin *Ciſta Medica* har dog ey tordet ſætte ham iblant Medicinæ Profeſſores, *pag. 3.* men regner ham allene, *pag. 7.* til Doctores Medicos, qui fuerunt aliarum Artium Profeſſores. At Kongerne hafve altid haft deres Lif-Medicos, forſtaaer ſig ſelf; men af dem var ingen Profeſſor Medicinæ i Univerſitetet, uden den forbemældte Alexander Skotte. Kong Chriſtiani I. Medicus var een af det Nafn Nicolaus Senior, en fød Pole. Efter hannem findes endnu et ſkrefvet Medicinſk Volumen in fol. paa Latine, i det Kongel. Bibliothek, ikke af ham ſelf ſkrefvet, men førend hans Tiid, af ældere Medicinſke Skrifter ſamlet. Derudi ſtaaer dette foran tegnet: "Iſtum librum contulit *Magiſter Nico-"laus* dictus *Senior*, natione Polonus, quondam Phiſicus Criſtierni Re-"gis Daciæ, Eccleſiæ Sancti Lucii Roskildenſis, ut in eadem Eccleſia "cantetur omni die, *O Maria*, in laude beatæ Virginis, ſeu *Gaude Maria:* "in laudem Dei & animæ ſuæ ſalutem." Hvad Kong Hanſes Lif-Medicus har heddet eller været for en Mand, har jeg endnu ingenſtæds fundet. Alleneſte er mig forekommet et Stykke udaf et Bref, ſom Hr. Tyge Krabbe, der ſiden var Rigens Marſch, har ſkrefvet, og derudi med en artig Stiil opregnet ſine Tieneſter til Hofve fra ſine unge Aar af, og fra det hand førſt var Dreng eller Page hos Kong Hans, og motte i nogle Aar paſſe paa Kong Hanſes Hunde, ſom hand hafde mangen Fandens Dag med i Marker, Skofve, Kiære og Moſer ꝛc. og ſiden derpaa de Campagner, hand, ſom Hoffinder eller Cammer-Junker, giorde med Høybemeldte Konge, da det hendte ſig Anno 1494. den Tiid Kongen ſeglede til

Sverrige, at "der (siger hand) kom Ild i Kongens Skib, og blef der "mange Riddermændsmænd, og fattige Karle, (d. e. gemene Soldater,) "ihielbrendt, og der blef den bugede Doctor med, og jeg fik og no- "gen Skade der." Ilde at hand ikke har næfnt os denne tykke Doctors Nafn. Saa findes og siden, at der var hos Dronning Christine, imedens hun paa Stokholms Slot var af de Svenske indeholdt og bloqveret, en Doctor ved Nafn Carl Eger, som kom hiem med hende til Kiøbenhafn Aar 1502. Kong Christierni II. og Friderici I. Medicos har vi alt hørt næfne, nemlig Doct. Alexander Kynhorn, og Doct. Matthæus Labeo. Kong Christian III. var den største Elskere af alle ypperlige Videnskaber, Medicin, Chymie, Astronomie og ald slags Mathematique. Hand fandt det og ikke nok, at hafve beskikket vores Landsmand, Doct. Christiern Torkildssøn Morsianum, til Professor Medicinæ i Universitetet, en Mand af vidtloftig Lærdom og særdeles Klogskab, hvis Raad ogsaa blef brugt ved Universitetets nye Indretning: Men Hans Majest. bemøyede sig ogsaa om at faae flere udenlands fra, nemlig en berømt Mand, som skulde være tillige Hans Majestæts Lif-Medicus og Professor. Lod saa i Aarene 1537. og 1538. handle med Doct. Leonhardo Fuchsio, den Tiid Professore til Tybingen, om at komme her, men denne undskyldede sig, som hans Brefve endnu udviser. Siden lod Kongen handle med den berømte Hieronymo Cardano, ved sin Gesandt i Frankerige Hr. Jørgen Lykke; thi Cardanus var den Tiid i Paris: Hand vilde ey heller dertil resolvere, endskiønt hand self bekiænder i sit *Vita propria*, at ham blef budden gandske tilstrækkelige Vilkor. Hans Majest. lod endelig derpaa komme herind først een ved Nafn Doct. Freudenberg, dernæst D. Peter Capiteyn, (om hvilke Vindingius kand læses, *pag. 85. seq.*) Doct. Cornelius Hamsfort, og den brave Mand Doct. Jacob Bording, som har parenteret ofver den Høypriselige Herre, og døde self Aaret efter 1560. Men at komme igien til mit Forsæt, da siunes vel, at udi de Tider før Kong Christiani III. Regering har Medicinen ey meget her floreret offentligen, enten paa Academiet eller uden for. Hvilken Mangel Kong Frederich I. noksom indsaae, og hafde gierne raadet Bod derpaa; men Hans Majs. gode Omhue blef ikke noksom secunderet. Hand foreslog paa Herredagene An. 1526. tvende gange, at faae nogle gode og forfarne Medicos, samt og Apothe-

kere

kere herind i Provintzerne, og forordne dennem nogen vis Løn og Underholdning. Rigens Raad samtykte endelig, at de got Folk motte gierne komme, men hvad Underholdningen angik, den kunde de vel self forskaffe sig. Deres Svar, som de første gang gafve, staaer i Acterne med disse Ord: "Som Kongel. Majest. gifver tilkiænde om Apothekere og Doctoribus at komme i Riget ꝛc. Siger Danmarkes Riges Raad, det vare vel "got at de forskrifves, og formode de skulle vel fortiene saa meget, de finge "deres redelige Ophold udaf, een udi Jutland, og een udi Siæland." Men da Kongen ikke lod det derved blifve, men vilde hafve noget vissere besluttet om denne redelige Ophold, blef Svaret allene dette: "Angaaende Apothekere og Doctorer, siger Danmarkes Raad, at det er nytteligt, "at de vare her udi Riget; Og vide de dennem dog ikke anden Løn, end hvo "dennem hafver behoff, hand lønne dennem." Herved er det vel ogsaa forblefvet. Jeg skulde troe, at hvis Sl. Dr. Thomas Bartholinus hafde vidst om dette Senatusconsulto, hafde hand neppe lader det ude af sin *Cistæ Medicæ Locul. I.* Mand vil nu spørge, om Studium Medicum var da saa aldeles u-øfvet her i Landene, før og ved disse Tider? Og hvorledes kom Folk afstæd, og til Rette med deres Sygdomme og Helbred? Mon her ogsaa ingen Apothekere vare? Jeg svarer, i Provintzerne siunes det vel at mand ey har haft Apotheker. I Kiøbenhafn hafde mand dem visseligen. Her findes et Skiøde af Anno 1465. hvori Borgemester Arild Kruses Enke i Kiøbenhafn sælger en Gaard her i Staden, liggende Vesten ved Rosengaarden imellem S. Peters Gaard og Mester Johans Apothekers Gaard. Her findes eet af An. 1479. om en anden Gaard i Kiøbenhafn, liggendes i Vor Frue-Sogn paa Kiøpmannæ-Gaden, Østen næst Apothekeren. Og end eet af 1518. paa en Gaard liggende paa Kiøbmannegaden, Vesten næst op til den Gaard, som Willem Apotheker fordum iboede. Nu veed mand og, at foruden fremmede Qvaksalvere, som løbe Landene igiennem, og fortiente her, som andensteds, Penge, og foruden Bartskere, vare her i de Tider en Mængde af Badstuer og Badere, i hver en Kiøbstæd, og disse agerede Doctore, ja holdte ogsaa Medicamenter fal. Saa hafve ogsaa de Geistlige, Præster og Munke, Nonner og Fruer, mêleret sig deri, og deres Recept-Bøger vare her overflødige i de Tider. Jeg har seet adskillige deraf, nogle paa Latinsk skrefne, men flere paa Dansk. Den flittige Mester Chri-

 stiern

stiern Pederssøn gifver og dette tilkiænde udi sine tvende Lægebøger, den ene om Siugdomme, trykt i Malmøe 1533. den anden om Urte-Vand, *ibid.* 1534. hvor i Fortalen staaer disse Ord: "Du finder alleveg-"ne i gamle Danske Lægebøger, at den eller den Urt er heed, kold, eller "tør, i den første, anden, tredie, eller fierde Trappe; Hvilket Ord Trappe "den menige Mand ikke forstaaer," &c. Altsaa behialp meenige Mand sig meestendeels med saadanne Haandskrefne Bøger, og med de hiem-mevoxende Urter, som derudi recommenderedes. Andre søgte hen til de i Medicin erfarne Præster, Abbedisser og Fruer, eller til Badere. Dette var og i andre Lande saaledes fra gammel Tiid, i de Barbariske Seculis, som mand regner til Medium Ævum, nemlig at Medicinen blef øvet af Geistlige. Mand læser herom i det for faae Aar siden ud-komne Verk af Abbé le Beuf, kaldet *Dissertations sur l'Histoire Eccles. & civile de Paris, Tome 2.* Hand opregner vel en Hob Medicos i det 12. og 13. Seculis, men mand seer, at de har været alle enten Geistlige, Ecclesia-stici seculares og Munke: eller og Jøder, og at deres Videnskab og Pra-xis var fuld af Bedragerie. Mand finder og i mange Conciliis, at Mun-kene forbydes at practisere i Medicin; men disse Forbudde blef lidet ag-tede. Men at komme igien til vor egen Nation, da kand mand vel ikke andet sige, end at Læge-Kunsten, Botanica, Chymie, og hvad dertil hø-rer, hafve jo altid haft sine Elskere hos os fra temmelig gamle Tider. Jeg vil anføre her et Exempel af Biskop Bo i Aarhuus, som levede i Se-culo XIV. og døde Anno 1424. Der kom, efter hans Død, en Trætte om hvad Godtz der skulde følge Kirken, og hvad Deel hans Arfvinger skulde tilhøre. Derom dømte Erkebisp Peder af Lund saaledes An. 1425. "Hvad Gods Biskop Bo indførte til Kirken, thet bør hans Arfvinge. "Item, hvath han fek eller sammenkom aff hans Persones Veyne, oc "ey aff Kirkena Gots eller Kirkenes Veynæ, sosom er, aff Arff eller Fæ-"thernes eller Mothernes Rente, eller oc noger besynnerlik Konst, han "kunne oc offwæthe, at afle Gots met, sosom er Alkemia, Lægedom, "Scriverie, Male-Værk, eller anner thælik Behændigheet, eller noger "besynnerlig Gafve hanom gifven var fore hans Persones Gunst, thet "bør hans Arvinge." Mand erindrer sig vel og de trende vore forhen omtalte Danske Mænd, af Kong Christierni II. og Friderici I. Tider, Doctor Christen Morsianus, Mester Christen Pederson, og Secretere-

ren

ren Christen Winter, som vare samtlige i Lægekonsten promoverede og erfarne Mænd.

De paafølgende tvende i Gableri Vers har jeg intet ved at anbemærke. Matthias er, hos Vinding, Magister Matthias Petri, som var Decanus Facultatis Artium i samme Aar 1521. Og Paulus Eliæ, *titulis magnus sacrarum rerum magnificis*, d. e. Theologiæ Doctor, hafves noksom illustreret ved Sl. Christierni Olivarii Fliid, i den Bog om hannem, udgifven her i Kiøbenhafn An. 1741.

Den sidste i de oplæste Vers, Torchillus kaldet, betyder os den lærde og velfortiente Mand, Dr. Christiernum Torchilli Morsianum, een af vores Nørre-Jyllands Ornamenter. Om hannem falder dette at erindre, som Thomas Bartholinus i *Cista Medica*, og Vindingius i *Academia Hafn.* hafve forglemt at sige os, at, førend hand blef Professor, ja vel ogsaa imedens hand var det, forestod hand Vor Frues Latinske Skole, som i de Tider kaldtes Schola Vrbis particularis; Thi Universitetet var Schola uniuersalis: Saa og, at det var til Basel, hand blef creeret Doctor Medicinæ, som maa være skeet engang imellem An. 1523. og 1531. Om begge Dele gifver Joannes Suaningius følgende Underretning i *Christierni II. Regis Historia, lib. 2. cap. I. §. 5.* "Vidi ego Joannes "Suaningius, scholam particularem Hafniæ per idem tempus dum fre-"quentarem sub doctissimo Viro, M. Christierno Morsiano piæ memo-"riæ, qui post Medicinæ Doctor Basileæ promotus est, quum forte "scholam petiturus, præterirem Sigbrittæ fores hyemali tempore" &c. Iblant samme Christierni Torchilli Skrifter, som Vinding opregner, ere ogsaa tvende af hannem forglemte, hvis Titeler jeg nu vil tilkiændegifve. Det første heder, "Arithmetica brevis & dilucida Christierni "Torchilli Morsiani, in quinque partes digesta. Coloniæ 1528." in 8. Ikke veed jeg, om det og skulde være den samme, som Gerhardus Jo. Vossius, *de Scientiis Mathem. Part. II. cap. 52. §. 10.* mælder om, at være trykt til Basel An. 1536. tillige med Jacobi Fabri Stapul. *Arithmetica*, under denne Titel: Christierni Torchilli Morsiani *Arithmetica Practica*: hvilket kand maaskee saa være, og at Forlæggeren af denne sildiger Edition har giort slig Forandring i Titelen. Det andet af Vindingio u-omtalte Skrift, er "Dionysius de Situ orbis, à Rhennio Fannio latinitate dona-"tus, à Christierno Torchilli Morsiano ad exemplar Græcum diligen-

"ter castigatus, & cum memorabilium rerum & celebrium locorum "nominibus in marginibus illustratus. Antverpiæ, apud Martinum "Cæsarem, anno à Christo nato 1529. mense Januario." in 8. Begge disse eyer jeg. Og eftersom udi Auctoris Memoria, hos Vindingium, *pag. 62.* saavelsom i Bartholini *Cista Med.* tales allene om hans Forblifvende til Antwerpen, efter Kong Christierns Bortgang, og saalænge Academiet, formedelst paafølgende Uroligheder, var i Confusion; saa lære de nu benæfnte tvende Skrifter os, at hand ikke allene til Antwerpen opholdte sig, men ogsaa paa andre Stæder. Thi udi det første, nemlig *Arithmetica,* begynder hand sin Tilskrift til Mester Claus Urne, (som hand kalder Magistrum Nicolaum Hurnum, Ecclesiæ Metropolitanæ Lundensis Præpositum,) med disse Ord: "Postquam optima-"rum disciplinarum gratia, non pauca Europæ gymnasia, Præposite "dignissime, perlustrassem, Coloniam tandem Agrippinam appuli. "Vbi me quum plusculis diebus otiosum, expectatio litterarum ex pa-"tria detinuisset, cœpi mecum reputare, quanam potissimum ratione "Academiæ Hafniensis juuentuti studiosissimæ possem prodesse & gra-"tificari. Subiit libellum quempiam de numerandi ratione contexe-"re" &c. Siden skrifver hand, hvorledes hand hafde viist dette sit Arbeide Joanni Laurentio Nestuediano, & Nicolao Hamero, Roschildensibus Canonicis, hvilke begge paa samme Tiid vare udenlands. Denne Tilskrift er dateret Coloniæ 1528. pridie Nonas Septembr. Trende Mænd hafve i samme liden Bog giort hannem Vers til Ære: Det første er Latinsk, af een der skrifver sig Thobernus Andenus: Nafnet er Dansk, men skulde vel hede Thorbernus, og er mig intet om hannem bekiændt. Det andet er af den berømte Joanne Sleidano, først paa Grækisk meget smukt, og derefter det samme i gode Latinske Vers. Den tredie heder Joannes Chalcobates, den jeg lige saa lidet kiænder til, som til den første. Mand seer ellers af Skriftet og Fortalen, at Morsianus har stædse haft sit Øye her hiem, og til at tiene Ungdommen her i Vniversitetet. Hans Dionysius de Situ orbis, er vel trykt til Antwerpen; men Auctor var self den Tiid til Løwen. Dedicationen til Severinum Harlingium, Artium liberalium Professorem, er skrefven Lovanii Anno 1529. d. 23. Januarii, og begynder med Berømmelser af Academiet til Løwen. Derudi hafves ogsaa dette Stykke, til Auctoris

ris Lefnets Historie: "Ingruente jam hyemis tempestate, quum Arithmeticæ & Astronomiæ elementa tradidissem, ut patrios lares repeterem, itineri, ut nosti, me accinxeram. Quod quum tu, tuique conuictores animadvertissetis, me propositum mutare, nobisque, dum pelago desævit hyems & aquosus Orion, justa mercede proposita convivere hortari cœpistis; ut studium Mathematicum, per me inceptum, in ædibus saltem tuis continuarem. Quod ubi me facturum suscepissem, librorumque huic professioni deservientium copiam desiderari comperissem, Dionysium de Situ orbis - - diligenter expendi." &c. Hvoraf her sees, at hand i dette Aar giorde sig færdig til Hiemreysen; som jeg dog ikke veed eller nogensteds finder at være dette Aar gaaen for sig. Udi hans korte Lefnets Beskrifvelse, hos Vindingium, (ikke veed jeg hvoraf det er samlet,) staaer vel, "An. 1532. "pace parta, in patriam revocatus, Academiæ jam reformatæ & instauratæ Rector primus eligitur." Men hvorledes skal dette ret forstaaes og hænge tilsammen? Der blef endeligen Fred An. 1532. den Tiid Kong Christiern II. blef hidført fra Norge og fangen. Men endnu tænkte man lige saa lidet paa Academiet at sætte i Stand, som i de mange Aar tilforne. Det blef reformeret og kom i Stand ikke førend An. 1537. og da blef Doct. Christiern Morsianus dets første Rector An. 1538. som Casparus Bartholin in *Indice Rectorum* rettelig mælder.

Endeligen har mand ogsaa af samme lærde Mand et Epigramma til den ommældte Matthiam Gablerum, trykt ved Enden af den *Epistola in laudem Regis*, der hafver gifvet Leylighed til de nu oplæste Anmærkninger. Dette liuder saaledes:

Christierni Torchilli ad Lectorem Tetrastichon;

"Pierios quicunque cupis gustare liquores,
"Castalioque caput tingere fonte tuum,
"Huc celerem conferto gradum: Gablerius adfert
"Ex Helicone, puer, pocula larga tibi.
"Tanta ex Gableri facundia prosilit ore,
"Reris ut eloquii semper adesse patrem.

"Smyrnam ſi peteres, in qua regnauit Homerus,
"Hoc viſo, caneres, Viuit Homerus adhuc.

Det giør mig ondt for den brave Morſianus, at hand har ydet dette ſit Hykleric paa ikke bedre Stæd. Thi af ſaadanne Homeris, ſom denne Gablerus har været, har mand, i alle Lande, ikke ſtørre Mangel, end paa Fluer om Høſten. Jeg kand derfor desmindre ynke ham, for den ſlemme Spotte-Gloſe, ſom hand har draget ſig paa Halſen, af een ved ſamme Tider, der har ſkrefvet i Bredden af det Exemplar, jeg har brugt, diſſe Ord: Mulum ſcabit mulus. Samme Haand har og ſkrefvet i Bredden, ved dette Gableri Vers, Magna Carolſtadio promiſit præmia docto, denne bittere Anmærkning: "Recte quidem Carolo-"ſtadium ingenti mercede conductum obſtrepit. Nam caſca ſemper "caſcam ducit, & pares cum paribus, veteri proverbio, facillime con-"gregantur. Et niſi hujus poëtæ ejusque commilitonum perfidiſſi-"mis conſiliis miſere ſeductus fuiſſet, qui nunc, ut tyrannus, incertis "ſedibus exulatur, haud dubie clariſſima Cymbrorum ſceptra, cum "percelebri nominis ſui gloria, ut Rex chriſtianiſſimus, in hodiernum "usque moderaretur." Her ſees vel, at dette er ſkrefvet, medens Kong Chriſtiern var endnu i ſin Landflygtighed, ſom varede kun paa 9de Aar, indtil hand kom igien til Norge 1531. hvorpaa hand Aaret efter blef fangen. Om nu Autor til diſſe Anmærkninger har været den Canutus Daa, hvis Nafn ſtaaer i bemældte Exemplar for paa Titelen, kand hand mueligt hafve være Claus Daaes Broder, hvilken, medens hand var Hoffinder eller Cammer-Junker, ſlog nogle Vindves-Ruder ud her i et Verts-Huus i Kiøbenhafn, ſom Faderen Oluf Daae paa Rafnſtrup motte betale 4000. Lod Sølf for, til Kongen. (ſee Hvitfeld *pag. 1137.*) Og dette har maaſkee Broderen nu vildet hefne med diſſe Scholiis marginalibus.

H. G.

H. G.

Anmærkninger
Om
Kong Christierns II. Medfølgere ud af Danmark, i Aaret 1523.
samt flere Hans Tilhængere udi Hans Landflygtighed.

Arrild Hvitfeld hafver udi Kong Friderichs I. Historie, (*pag. 1249. edit. in fol.*) opregnet dennem, som hannem har været bevidst at hafve fuldt Kong CHRISTIERN II. med, da hand i Aaret 1523. paa S. Tiburtii Dag, (som er den 14. April.) gik til Skibs og seglede fra Kiøbenhafn, forladende saaledes sine Riger og Lande. Samme Opregning eller Liste er, som følger:

" Disse efternæfnde fulde Kong Christen ad Nederlandene, Me"ster Johan Wes Erke-Bisp til Lund, som siden, formedelst Kæyser "Carls Befordring, blef Bisp til Costnitz, Moder Sibret, Hr. Anto"nius af Metz Ridder, Mester Melchior, Hans Michelsøn, Borgeme"ster i Malmøe, Niclas Liusener, Hans Bogebinder, siden hans Se"creterer, Otte Griff, Sti Ottessøn, Jørgen Juel fød i Teffringe udi "Fyen, Mester Hans Mønboe, Mester Christen Pederssøn, Christen "Thomessøn Skrifver, Hermand Willemssøn, Mester Christopher "Raffnsbierg, Matz Størle, Søffren Stampe, Niels Pederssøn "Lunge, Albret von Göcken fordum Borgemester i Kiøbenhaffn, Cor"nelius Kreye, Hermand Hund. Siden samlede sig til hannem Jør"gen Hanssøn, og Mester Povel Kiempe kom til hannem udi Witten"berg, da hand var hos Churfyrsten sin Moderbroder, samt andre flere hvis Nafne mig ikke er kommen til Hænde."

Saavit gaaer Canceller Hvitfelds Opregning, hvorimod intet falder at sige, at den jo i alle Maader er rigtig: Thi at derudi fattes no-

 gle,

gle, som hand ikke har faaet at vide om, tilstaaer hand self. Det kand end ikke heller ligge megen Magt paa, enten mand nogentid faaer dennem alle at vide eller ikke: Ligesom der ey heller bør forkastes eller foragtes noget, af hvadsom deslige Efterretning der motte findes og forekomme, men meget mere altsammen bevares og for Liuset fremføres, naar det i nogen Maade kand nytte til forbigangne Tiders Kundskab.

Mig er da, til videre Opliusning af selfsamme Materie, faldet i Hænder et Blad Papir, skrefvet og ofverleveret til Kong Christiern II. self, indeholdende en udi trende Classer indeelt Fortegnelse; først paa de Personer, som hafde været Hans Majest. troe udi hans Elendighed, og vare da alt ved Døden afgangne, inden bemældte Register blef forfattet; dernæst paa dennem, som hafde forladt Kongen, og vare reyste tilbage igien til Danmark; og endeligen paa saa mange, som endnu den Tiid vare tilofvers blefne, og befandte sig i Hans Majests. Følgeskab eller Tieneste. Paa samme mærkelige Blad findes vel hverken Tiden, naar det er skrefvet, eller Skribentens Nafn antegnet; men begge Dele lader sig heel vel kiænde. Det er skrefvet Aar 1531. uden Tvifl strax førend Kongen begaf sig paa den sidste Reyse fra Holland, hvorfra hand siden udi Novembri landede i Norge. Og Haanden er kiændeligen Hr. Hans Hanssøns, fordum Provstes i Tofte; thi det er samme Skrift og Orthographie i alle Maader, som sees udi denne Mands andre Brefve. Endskiønt nu disse trende Lister, som bemældte Blad indbefatter, tale om adskillige flere Personer, end dem som Hvitfeld hafver opregnet, saa ere de dog alligevel ikke heller fuldstændige. Hvitfeld hafver næfnt en Deel, som visseligen ere reyste bort med Kongen, og her sees at være udelukte paa Hans Hanssøns Blad, uden Tvifl af blot Forglemmelse. Mand maa derfore, til en desto bedre Opliusning, hafve dem begge tilsammen, og forbedre den ene af den anden, omendskiønt Tallet endda ikke gandske blifver fuldkommet. Til hvilken Ende jeg hafver nu fattet i Sinde, at bekiændtgiøre dette sidst omtalte Register, og ved de Nafne, som mig for nærværende Tiid ere bekiændte, tilføye korte Anmærkninger. Papiret liuder saaledes, (hvorudi jeg dog ey har vildet efterfølge Skrifverens slette og nu om Dage alt for ubevaante Orthographie:)

Disse efterskrefne vor kiæreste Naadige Herres Folk og Tienere ere blefne døde udi Hans Naades Elendighed, hvis Siæle udi Guds Miskund være! Amen.

Først vor Allerkiæreste Naadige Frue: Hvis Siæl hviles udi Guds Barmhiertighed. (a)
Herr Søfrin Norbye, Ridder. (b)
Mester Lambert.
Claus Kniphoff. (c)
Benedictus van Alefelde.
Mester Claus, Cantzeller. (d)
Mester David Herold.
Hr. Hans Herold.
Item, de tre Hr. Søfrins Svenne, som blefve rettede udi Bremen. (e)
Villom af Swollen, som blef retted i Mecheln for Guds Ord. (f)
Hans Skrifver, som døde i Andorp. (g)
Hans Skrifver, blev med Claus Kniphoff, og Jep Skrædder af Ringstede.

Disse efterskrefne friborne Mænd ere alle dragne fra vor kiæreste N. Herre, og ind i Danmark igien:

Hr. Henrich Gøye, Ridder. (h)
Niels Løcke. (i)
Skram.
Otte Anderssøn. (k)
Hr. Niels Brae. (l)
Peder Falster.
Jesper Holck.
Niels Pedersøn, hvo han er ꝛc. (l*)

Hvorledes disse foreskrefne ere dragne fran vor kiereste N. Herre, og forladt Hans Naade, det veed hans Naade self best.

Disse efterskrefne vor kiæreste Naadige Herres Tienere ere de, som endnu ofverlefve, og ere blefne hos Hans Naade udi Elende.

Erke Bispen af Upsal. (m)
Bispen af Skare. (n)
Hr. Thure Jenssøn. (o)
Mester Jon, Erke-Degn i Upsale. (p)
Benedictus van Alefelde. (q)
Mester Gotschalch. (r)
Hans Michelssøn, hans Husfrue. (s)
Knud Skrifver, hans Husfrue.
Mester Christiern af Lund. (t)
Peder Ankessøn.
Christiern Thomessøn. (u)
Christiern Winter. (w)
Jørgen Hanssøn, i Kampen er. (x)
Paulus Kempe. (y)
Peder Stub.
Mawritz Jenssøn. (z) Engelke, og Hans i Stalden.
Hans Teckeller, og hans Broder Jens, som nu sidst komme.
Hans Hanssøn (aa). Og de tre min Herres Cammer-tienere.

Hvad disse fornæfnte nu mesteparten hafve ofvergifvet med Hans Naade, og hvad Forfølgelse hver hafver baaret med Hans Naade, udi hans Naades lange Elende, veed Hans Naade en Part vel self: At en Part ere ihielslagne, en Part brændte, en Part greben og fangen, en Part med stor Smaahed og Foragtning blefven viiste af deres Herres Hoff, udaf Hoffet af Burgundien: De quorum (*numero*) ego cum "Paulo fui."

Saavidt gaaer denne Skrift;
følger nu Anmærkninger, til nogle af de derudi
opregnede Nafne:

(a) Er

(a) Er Dronning Elisabeth, som døde Anno 1525. den 19. Januarii til Gent i Flandern.

(b) Hr. Søfren Norbye blef udi Italien skudt, i den Beleyring for Florentz, i Aaret 1530. Hvoraf og kand sees, at denne Fortegnelse er yngere.

(c) Om Claus Kniphofs Forretninger, og hans samt hans Selskabs Afgang og Endeligt, kand læses hos Hvitfeld *pag. 1285.* og *1286.*

(d) Denne er Magister Nicolaus Petri, Canonicus Lundensis, som udi Aarene 1521. og 1522. var Kongens Orator til Rom. Derfra hiemkommen blef hand Kongel. Majests. Canceller. Den Tiid Kongen seglede herfra, var hand ikke med i Følgeskab; men var skikket for i Veyen i Martii-Maaned, og, endskiønt Konning Friderich negtede hannem Leyde, slap hand dog igiennem. Udi Aaret tilforne 1522. findes et Bref, d. d. 21. Sept. af Kongen til Hertug Friderich, parapheret af hannem saaledes: Subscr. Nicolaus Petri Cancellarius Regis. An. 1523. den 5. Junii har Kong Christiern sendt ham, fra Mechelen, til Rigs-Dagen, der at agere Hans Majests. Sag imod Hertugen coram Regimento Cæsareo, og kalder ham i samme Fuldmagt Unsern Canzellern Niclausen Petri, Juris utriusque Licentiatum. Naar og paa hvad Stæd hand er død, har jeg ey fundet.

(e) Disse tre Svenne hafve Bremerne faaet fat paa, An. 1526. den Tiid Hr. Søfren Norbye med sine Caper-Skibe hafde forøfvet adskilligt Røfverie paa deres og andre Stædernes Skibe i aabenbare Søe; og dem derfore, som Søerøfvere henrettet.

(f) Om denne Wilhelm af Swollen, som var Kong Christierns Forerer, hans Marterdom og Lidelse for det sande Evangelii Bekiændelses skyld, hafver mand en liden Tractat, som D. Johannes Bugenhagen har udgifvet til Wittenberg, med denne Titel: " Artickel der Doctoren von Löwen, zu velchen Wilhelm von Schwollen, Königs "Christiern Forirer, christlich hat geantwortet, und daneben eine "Christ-

"Christliche Bekäntniß gethan, darauf er zu Mecheln in Niederlande "verbrand ist Anno 1529. des 20. Tages Octobris. Mit einer Vorrede "Joh. Bugenhagen Pomer. Wittenberg, durch Joseph Klug, 1530." in 4to. Derudi befattes, efter Bugenhagens lange Fortale imod Papisterne, (1) De Løwenske Doctorers Artikler; (2) Wilhelm von Zwollens Svar paa enhver af dem; (3) Hans Christelige Troes Bekiændelse; og (4) "Ein Lied von demselbigen Wilhelm, gemacht "vor seinem Tode, auf die Weise: Nu frewt euch lieben Christen gemein." Udi den store Marter-Bog, som af Frantzosk i Tydsk er ofversatt ved D. Paulum Crocium, trykt til Hanaw 1606. fol. hafves og om denne Martyr en Underretning, tillige med de Løvenske Artikler og hans Svar derpaa: (*pag.202.seq.*) Hvor allene dette af Historien mældes, at Wilhelm blef, paa de Løwenske Skriftlærdes og Pharisæers Angifvende, fangen til Mechelen, fordi hand hafde giort en frie Bekiændelse om Evangelii Sandhed: og paa det hand ey skulde slippe dennem fra, blef hannem forelagt visse Artikler, inden 12. Dage at besvare. Der hand dette hafde giort, og bekræftet at vilde lefve og døe paa saadan Troe, blef hand erklæret for Kiætter, ofvergifven til Verdslig Øfrighed, og efter dennes Dom kast paa et Baal, og til Aske forbrendt, i bemældte Stad Mechelen, d. 20. Oct. 1529.

(g) Hans Skrifvere, som her næfnes, er ikke Hans Bogebinder, hvilken Kongen siden, efter Hvitfelds Beretning, giorde til sin Secreterer; thi denne lefvede indtil An. 1542. da hand skal være blefven fangen i Sverrige, og der henrettet. (See Hvitfeld i Kong Christ. III. Hist. *pag.1532.*) Den her omtalte maa være Hans Andersson, som jeg har fundet en Fuldmagt og et Creditif paa, udstædet til Berlin Anno 1528. die Converſ. S. Pauli, hvor Kongen den Tid var: Samme Mand blef da skikket til Stæderne Lybek og Hamborg, for at giøre dem afvendige fra Kong Frederich, og at være Kæyserl. Majests. Befalninger lydige ꝛc.

(h) Hr. Henrich Gøye maa vel være udi Aaret 1526. kommen her i Landet igien tilbage. Thi da Kiøbenhafn, som hand tapper forsvarede, var opgifven An. 1524. den 16. Januarii, drog hand bort, og

holdte

holdte sig op udenlands, meest, som Hvitfeld siger, i Bremen, ved tu Aars Tiid. An. 1533. døde hand her i Siæland, og blef begrafvet i Wordingborg. Hand eyede i sin Velmagt Giselfeld Gaard og Gods her i Siæland, som hand, efter Hvitfelds Beretning *pag.1263.* motte for Giæld pantsætte til Otte Holgerssøn Rosenkrandtz. Siden gaf hand Hr. Johan Oxe Magt til at løse samme Giselfeld ind, og soldte ham det saa; hvorom er til Beviis det Bref i det Danske Magazins XVII. Hefte *pag.159.* og er da saaledes Gisselfeld kommen i Peder Oxes, Hr. Johan Oxes Søns, Være. Saa bør og mærkes, at Hr. Henrich Gioe kaldes i samme Bref, der er dateret 1532. næste Aar før hand døde, Høfvedsmand paa Wordingborg.

(i) Hr. Niels Lykke var den første af dennem, som forlode Kong Christiern, vendte om igien til Fædernelandet, og svor Kong Friderich. Blef saa udi samme Aar 1523. opsendt, som Kongens Lensmand, til Trundhiem. Hvorledes hans Endeligt blef deroppe, kand læses hos Hvitfeld *pag.1471.* Det Kiætterie, som i hans Historie omtales, var Blodskam, hvilket efter de Dages Stiil kaldtes Kiætterie: Nemlig hand hafde besovet sin første Frues Søster. (*ibid.pag.1440.*)

(k) Otte Anderssøn, var af Slegt en Ulfeld. Hans Forældre skal hafve været Anders Ebbesøn Ulfeld og Helvig Smalstie. Hand var Hr. Søfren Norbyes Tilhængere og hans Formarsk, og i Aaret 1524. sendt herind fra Gulland, som Norbye hafde inde, til Kong Friderich &c. (Hvitfeld *pag.1267.sq.*) Endnu næfnes hand udi Norbyes Handel, *pag.1282.* men har siden qvitteret ham, og blefven Kong Friderich troe. Var og Anno 1532. med Armeen i Norge, imod Kong Christiern. (*pag. 1375.*)

(l) Om Hr. Niels Brahe (eller Brade,) hans Opførsel, de mod hannem førte Beskyldninger, og hans Henrettelse, see Hvitfeld, *pag. 1282.*

(l*) Om her menes den Niels Pederssøn Lunge, som udi Hvitfelds Liste, *pag.1249.* opregnes, kand jeg ey for vist sige.

(m) Erke-Biskop Gustaff Trolle af Upsal, samt de tre her næst efter benæfnte Svenske, komme sildigen ud til Kong Christiern, og ikke førend i Aaret 1530. De forblefve og ey længe i Nederlandene hos Hans Majest., men droge derfra til Mecklenborger-Land; hvor de immer pønsede og arbeidede paa Kongens Restitution. Deres egen Tilstand var imidlertid ey paa det beste. Sidst i Aaret 1530. finder mand dem alle tre hos Kong Christiern til Mechelen, hvorfra de skrefve mange Brefve herind til deres Venner og Bekiændte i Danmark. Herpaa, efterat de hafde fortøfvet Vinteren ofver i den liden Stad Sternberg, reyste Gustaff Trolle op til Norge, og beredde der Veyen for Kong Christiern, indtil hand self der ankom, som hos Hvitfeld videre kand læses. Hans øfrige Lefnets Beskrifvelse er og noksom, saavel af denne vores, som af de Svenske Skribentere, bekiændt.

(n) Denne Biskop af Skare, hedde Mester Mogens Haraldsøn. Ham indsatte Kong Gustaff Erikssøn i Skare-Stift, udi den Ao. 1520. aflivede Biskop Vincentii Stæd. Erik Jørenssøn fortæller, (*Tom. I. pag. 42.*) at Kong Gustaff næfnte ham til Biskopdømmet, og at Paven samtykte samme Nomination. Men dette sidste er urigtigt. Hand blef aldrig confirmeret af Paven. Vel skrifver Messenius *Tom. V. pag. 7.* at Kongen recommenderede ham og et par andre til Paven, og bekom et got Svar: Men udi Svaret var kun høflige Ord, og slet ingen Confirmation for Bisperne. Thi Messenius maa og self tilstaae dette, paa tvende Stæder, (1) *Tom. XV. pag. 103.* hvor hand skrifver: "Anno "1528. Scarensis, Stregnensis & Abogensis Superintendentes, per Arosiensem, d. 5. Februarii, Stregnesiæ initiati, Papæ subjectionem spo-"ponderunt, sed confirmationem Româ nunquam obtinuerunt." Conf. ejusd. *Chronicon Episcopor. pag. 84. num. 43.* Og dernæst (2) *Chronol. Scond. Tom. V. p. 48.* bevidner samme Messenius, at Bisp Mogens af Skare, efter sin Bortgang og Flugt af Sverrige, skref tilbage fra Helsingborg i Skaane, Aar 1529. den 21. Octobr. og undskyldede sin Reyse, iblant andet, dermed, at hand hafde nu fore, at drage til Rom, og udvirke sin Confirmation. Men nok om dette. Erik Jørenssøn fortæller ellers, (*pag. 186.*) at udi Kong Gustaffs Kronings-Fest, som stod An. 1528. den 12. Januarii, holdte samme Biskop Mogens Høymessen.

Aaret derefter var det, at hand satte sig op imod Høybemældte Konge, som vilde da hafve den Evangeliske Religion indført i Sverrige. (*ib. pag. 222.*) Og endeligen rømde hand ud af Riget, til Danmark, tillige med Hr. Thure Jenssøn, Ridder og Sverriges Riges Hofmester. Her gafve de en anden Aarsag for, og blefve i Førstningen vel imodtagne: Men da Kong Friderich fik at vide deres Oprør og Conspiration imod Kong Gustaff, lod hand dem, tillige med Erke-Bisp Gustaff Trolle forvise dette Rige. See Hvitfeld, *pag. 1310.* Siden var og Bisp Mogens, og Hr. Thure Jenssøn med Kong Christiern i Norge, An. 1531. og derefter; og er det en Forseelse hos Hvitfeld, at der *pag. 1356.* staaer næfnt Bisp Mogens af Hammer, som bør paa dette Stæd hede, Bisp Mogens af Skare. Hand var og paa Skibet med Kong Christiern, da den ulykkelige Konge blef ført fra Norge til Kiøbenhafn, om Sommeren 1532. saavelsom og Erke-Bisp Gustaff: Og da Kongen blef fangen, slap mand disse tvende Bisper løes, som siden droge deres Vey, og stemplede stædse imod Rigerne, med det andet Kong Christierns Partie. Mand finder endog Biskop Mogens omtalt i Fortælningen af Take-Feyden i Sverrige, Anno 1541. hos Hvitfeld *pag. 1524.*

(o) Hr. Thure Jenssøn, af Slegt en Biælke, var Sverriges Riges Raad, og saalænge Kong Christiern der regerede, gandske af hans Partie, og en stor Hyklere for Moder Sigbret. Siden slog hand sig til Kong Gustaff Erikssøn, og hafde stor Anseelse hos ham og i Raadet: var og ved Kongens Croning Aar 1528. Rigets Hofmester, og bar Guld-Æblet. Men Aar 1529. giorde hand sig til Hovedmand for Oprøret i Dalerne imod Høybemældte Konge, for den Evangeliske Religions skyld, og rømde omsider ud af Landet, med Bisven af Skare, som nys blef sagt. I Danmark hafde hand stort Slegtskab og Svogerskab iblant Rigens Raad og de beste af vores Adel: men motte dog herfra forføye sig med sit Selskab, til Meckelborg og til Nederlandene. Om hans Afgang og Endeligt hafves i den Svenske Historie dette fortalt: Medens Kong Christiern var i Norge An. 1532. og Kong Gustaff hafde, til sit Riges Beskyttelse, og de Danske til Undsætning, ladet nogle faae Tropper marchere ind paa Viig-Siden, bildede Hr. Thure Jenssøn Kong Christiern ind, at sligt hafde intet at betyde, og at fra Sverrige hafde

mand ingen Hofmænd at frygte for. Men da Kongen, som hafde sit Lager i Kongelle, fik at see de Svenske ankomme dragendes, sagde hand: "Alt hafver du, Hr. Thure, bedraget mig, da du har sagt og giort mig "viis, at i Sverrige skulde ingen Hofmænd være? Hvad ere nu disse "som jeg seer? Monne de være Kiærlinger?" Og blef da Kong Christiern storligen fortørnet paa Hr. Thure, saa at hand Dagen derefter fandtes paa Gaden i Kongelle liggendes Hofved-løes. Saaledes liuder denne Tradition: Hvormed dog ikke kand bevises, at Hofvedet blef taget af Manden efter Kongens Befalning.

(p) Joen, Erke-Degn i Upsal, følgede med sin Erke-Bisp Gustaff Trolle, hvor denne var og færdedes. Hand var og i Aaret 1520. hans Procurator til Herredagen i Stokholm, og kaldtes da Joen Canik i Upsal. See Hvitfeld *pag. 1157.*

(q) Der hafver været hos Kongen tvende Holstenske Herremænd af dette Nafn; efterdi een Benedictus van Alefelde antegnes iblant de forhen afdødes Tal. Om nu denne her sidst omtalte kand hafve været den Benedictus, hvorom Joannes Mollerus taler *Cimbriæ Literatæ Tomo I. pag. 12.* maae andre randsage.

(r) Mester Gotschalck Erikson, Kongens Canceller, var i Aarene 1521. og 1522. i den Stokholmske Regering, og siden stædse een af Hans Majests. beste og flittigste Tienere. Hos Hvitfeld (*pag. 1380.*) læses, at Anno 1532. var hand og tillige Hr. Antonius von Metz Ridder, Kongens Agenter og Commissarier til Regensborg, hos Kæyseren og de Tydske Fyrster. Siden, udi Feyden efter Kong Friderichs I. Død, og indtil samme fik Ende, finder mand ham ofte, i Kæyserens og det Burgundiske Hoffs Negociationer, for den fangne Konge og hans Børn. Hand var da ogsaa i Kæyserens Tieneste, med Titel af Raad og Gesandt og ofte brugt i de vigtigste Ærinder. En temmelig Feyl og Confusion findes udi hans og fleres Nafne, paa et Stæd i Huberti Thomæ Leodii *Vita Frid. II. Palatini, lib. X. pag. 192.* hvor der tales om nogle Kæyserlige Gesandter, som vare komne til Neder-Saxen An. 1534. for at negociere i Pfaltzgræf Friderichs Sag i Henseende til Danmark, og ophold-

te

te sig i Buxtehude. De næfnes der saaledes: "Erant autem Episcopus "Brixiensis, Gotschalcus Comes Montisfortis, Ericus Danus, & Ste-"phanus Hoppenmeister": hvor det bør hede, og saaledes endeligen corrigeres: Episcopus Brixiensis, Joannes Comes Montisfortis, Gotschalcus Ericus Danus, & Stephanus Hopfensteiner. Siden forekommer hans Nafn igien hos samme Skribent, *pag. 209.* og *212.* endskiønt der sættes begge Stæder virgula imellem, og giøres af Gotschalco og Erico ligesom tvende Mænd. See og Hvitfeld i Kong Christ. III. Historie ad An. 1536. *pag. 1459.*

(s) Hans Michelssøn, fordum Borgemester i Malmøe, Autor til den Danske Ofversættelse af det Nye Testamente, som blef trykt til Leipzig ved Melchior Lother 1524. medens hand self var til Antverpen da dens Fortale blef skreven. Saa har hand og udgifvet Kong Christierns Bref, til Johann Vendeland Borgemester i Dantzig, med sin egen Fortale. Denne hans Nidkiærhed for Evangelii Sandhed giorde ham ilde lidt og afskyelig for det Burgundiske Hoff; saa at hand til sidst motte qvittere Kongen, og satte sig derpaa ned at boe udi Geldern til Harderwick, hvor hand døde Aar 1532. den 10. Decembr. Hand hafde alt saaledes den Sorrig, at spørge Tidenderne om sin Herres Fængsel, og om Sønnens den unge Hertug Hanses Afgang, førend vor Herre tog ham selv af Verden. Arrild Hvitfeld siger vel, *pag. 1392.* at hand forlod Hustrue, Børn og alt hvad hand hafde i Danmark ꝛc. Men, om end dette er skeet An. 1523. da hand gik bort med Kongen, saa er dog hans Hustrue og Børn siden kommen til ham i Nederlandene. Om hende bevidner vores nærværende Fortegnelse. Og om hans Dotter Margrete Hansdotter er det og vist, at hun hafde til Ægte den Nicolas Leysner, som Hvitfeld *pag. 1249.* opregner iblant Kong Christierns Medfølgere, og kalder ham Liusener; og at disse boede siden i Amsterdam. Hans anden Dotter hafde een ved Nafn Martin Busserth. Hvitfeld skrifver ellers ret nok, at Kong Friderich I. og Hans Majests. Raad lod, af særdeles Naade og Godhed for denne Hans Michelssøn, hans Gods i Skaane staae urørt udi tu Aar, og forsøgte ofte ved Bud at faae ham tilbage her ind i Riget. Da hand nu sligt intet agtede, er Godset, efter Lands-Lov om Avindskiold imod Riget, blefven Kongen tildømt, der

forærede det til Hr. Johann Rantzow. Efter Hans Michelssøns Død er hans Enke uden Tvifl kommen til Danmark; thi jeg finder, at hun og Børnene handlede med Hr. Johan Rantzow, og fornøyede ham for Godset, som de da finge igien. Men efter at Malmøe, som i Græfvens Feyde holdte immer Kong Christierns Partie, var paa nye efter lang Beleyring indtagen An. 1536. in Aprili, gik Confiscationen an paa nye; da Hr. Tyge Krabbe fik en Deel deraf. Den ene Sviger-Søn Martin Busserth hafver da suppliceret til Kongen i samme Aar, om at nyde det tilbage for sin Hustrue og hendes Søster, eller saa meget som deres Moders Part kunde være. Om denne Busserths Stand og Embede er mig intet ellers bevidst. Den anden Søsters Mand, Niclas Leysener, var Skibs-Capitein, og var med Kong Christiern II. i Engelland hos Kong Henrich VIII. af hvilken Konge hand og bekom Commission og Skibs-Høfvedsmands Befalning, ja og siden af Kæyser Carl Titel af Kæyserl. Majests. Admiral. Dette bevidner nogle Brefve, som Margrete Hansdatter, efter denne hendes Husbondes Død, hafver skrevet udi Aaret 1540. til Hr. Anders Bilde; hvorudi hun beder ham at forhielpe dennem, hos Kongen og Hr. Tyge Krabbe, til at bekomme deres Gods igien. Hun klager og derudi meget ofver den bekiændte Jørgen Mynter og hans Hustrue, der hafde været deres ubillige Forfølgere og Hadere, u-agtet samme Jørgen hafde lofvet deres Sal. Fader at vilde være dem i Faders Stæd &c. At hun har været allerede gift med Leysener førend Udreysen herfra Aar 1523. medens Faderen endnu boede i Malmøe, lader sig ansee af disse Hvitfelds Ord, *pag. 1249.* "Hans Michelssøn Borgemester og Niclas Liusener fuldes med Kong Christen ad "Nederlandene, lode Hustrue og Børn, Gods og Eyendom tilbage: "Borgemester Hans Michelssøn formanede Malmøes Børgere høyligen, at holde dennem trolige til Kong Christens Haand, indtil de fik "Undsætning."

(t) Er den berømte og roesværdige Mand, Mester Christiern Pedersøn, som gaf os Saxonem Grammaticum for Liuset; hvilket om hand ey hafde giort, kunde maaskee det skrefne Exemplar, som hand lod trykke Saxonem efter, haft den samme ulykkelige Skiæbne, som alle de øfrige; eftersom endnu ingenstæds i Verden er funden flere, uden alene

lene tvende Pergaments Blade af eet meget skiønt til Anseende, som var ødelagt, og disse Blade brugte til at indsye et Fogde-Regnskab udi, hvilket mand treffede engang her paa Rente-Cammeret, for ungefær 60. Aar siden. Barthius i sine Adversariis siger sig og at have eyet 2. Codices MSS. Saxonis førend hans Bibliothek opbrændte. Om Mandens øfrige Skrifter og gode Fortienester kand læses, hvad Auctores til det Danske Magazin hafve anmærket, i det første Bind, fra *pag. 38.* og fremdeles. Det er en Vildfarelse, som er indsluppen hos Arrild Hvitfeld om hannem, dog ey ved Hvitfeld self, men ved hans Copiist, naar der siges, *pag. 1548.* "Hand udsætte først Saxonem Grammaticum, og andre mange Bøger paa Danske, saavel udi den Hell. Skrift, som Verdslig Handel." Da det burde hede: Hand udgaf først Saxonem Grammaticum, og udsætte mange andre Bøger paa Danske &c.

(u) Christiern Thomæssøn hafver Hvitfeld ogsaa i sit Register, *pag. 1249.* og hand var een af Kongens Skrifvere eller Cancellister.

(w) Christiern Winter, ligeledes en Dansk, udi Latinsk og Grækisk, i Kæyserlig og Verdslig Ret, samt i Medicin og Philosophie vel studeret Mand, ja in utroque Jure & Medicina promotus Doctor. Hand var længe Kongens Secreterer; siden Hans Majests. Agent og Procurator ved Rigs-Dagen til Regensborg. Kom her siden ind, med Hertug Albret af Mecklenborg Anno 1535., og lod sig bruge i hans Tieneste, alt under Kong Christierns Nafn, og til at bestyrke hans Anhængere her i Landet.

(x) Jørgen Hanssøn, blifver ogsaa næfnt udi Hvitfelds Liste paa Kong Christierns Medfølgere, eller rettere iblant dem, som siden samlede sig til Kongen. Hvilket sidste hand forklarer derefter *pag. 1255.* saaledes: "Aar 1523. da Jørgen Hanssøn Lensmand paa Bergen spurde, at Kong Christen var udrømt af Danmark til Holland, hafver "hand befaled Bergenhuus en Præst, ved Nafn Hr. Hans Knudssøn "Provist, som det skulde raade udi Fuldmagt og Befalning, paa hans "Herres Vegne; Siden er hand dragen til Holland." Og derefter, paa samme *pag.*: "Fornæfnte Jørgen Hanssøn blef tilsæt for Lens-"mand,

"mand, da Kong Christen er kommen til fuld Regimente, efter hans "Hr. Faders Død og Afgang: Hand var og kaldet Jørgen Steen, hand "hafver bygd Bergenhuus udi alle Maade, som det nu funderet er. "Samme Jørgen hafde de Tydske ved Bryggen ret under Afve, hand "hafver ladet henge deres Bagere, som boede strax ofver fra Kiøb-"mands-Stuen, for samme Bagers Huus, de Tydske til Frygt. Hand "hafver givet hans Tienere Lof til, at optage alt Kramgods som fand-"tes ude paa Bryggen, efter det Privilegiums Liudelse, som Kong "Christen hafde gifvet Borgerne." Skulde nu nogen heraf vilde slut-te, at denne Mand har været for streng, cruel og ubillig, da holder jeg for, at de giøre ham stor Uret. Jeg har seet og læst adskillige hans Brefve til Kongen, hvorudi jeg finder ey andet end en særdeles Billig-hed, Troskab og Nidkiærhed i sin Herres Tieneste udi hvad som Ret var. Og hvad hand giorde imod de Tydske der paa Bryggen, der med en stor Foragt og Insolentz traadde Kongens Forordninger under Fød-der, og vilde ey taale at Herren af Byen og Landet motte beneficere sine egne Undersaatter, deri giorde hand som en braf Mand. Hand skal hafve været fød Adel, og Slegte-Bøgerne sige, at Hans Steen, som lefvede circa An. 1500. hafde tu Sønner, den ene Jørgen Hans-søn Steen, Lensmand paa Bergenhuus, den anden Henrich Steen, som blef udi Slaget ved Oxebierget i Fyen Aar 1535. Item at Jørgen Steen til Vederlanggaard, som hafde Maren Juel til Egte, var den sidste Mand af bemældte Adelige Slegt, og soldte sit Fæderne-Gods, for Armods-Skyld, til Biskop Jørgen Friis i Wiborg. Jeg finder af samme Familie nogle, Jep Steen, Jens Steen &c. at hafve haft Gods nedre i Vendsyssel i Horns- og Vennebierg-Herred, og i sær Linde-romsgaard, samt at hafve haft Trætter med Bisperne i Børlum, i Sec. XV. Men herom er nu nok sagt. Jørgen Hanssøn, i Cam-pen er, siger vores Autor; og Hvitfeld bevidner det samme, at hand var boesatt til Campen, og gifver ham Roes af en forstandig og snild Mand, *pag. 1249. & seq.* Ved hans Omhue meesteparten blef og den Flode og Magt skaffet til Veye, som Kong Christiern seglede til Norge med An. 1531. og self reyste hand for i Veyen, og drog omkring i Ri-get, med Kongens Fuldmagt til Skatten at oppebærge og Penge-Hielp at indsamle. Det er vel og derfore, samt at hand i Nederlandene var

Kon-

Kongens Casserer, at man kaldte ham Jørgen Skrifver. (See Hvitfeld *pag. 1390.*) Saaledes og den tilforne næst efter Hans Michelssøn her i Registeret, benæfnte Knud Skrifver, som fik samme Titel her i Landet, fordi hand reyste omkring, og accorderede med Kiøbstæderne om den nye Cise, som Kongen paalagde, i Aaret , og skref hand sig den Tiid . Vores Jørgen Hanssøn, eller Jørgen Skrifver, var ey iblant dem, som komme her til Kiøbenhafn med Kongen, da det Norske Tog hafde Ende. Thi Kong Christiern affærdigede ham fra Norge ad Holland med det Hyldings-Bref, de Norske hafde gifvet hannem og hans Søn. (Hvitfeld *pag. 1380.*) Endelig maa jeg tillægge, at den fornemme Borgere af Bergen, Hermand Willomssøn, som tillige med Jørgen Hanssøn An. 1523. reyste ad Nederlandene, og som Hvitfeld *pag. 1255.* siger at hafve været som en Half-Befalningsmand eller Statholder i Norge paa Kongens Vegne, er dog hverken af Hvitfeld eller Hr. Hans Hanssøn i disse Registere medopregnet. Men hand er ey heller den eneste, som de begge glemmer. Der fattes ogsaa, Søfren Sander, fordum Borgemester i Ribe, Kongens Lif-Medicus Doct. Alexander Skotte, Albret Hondorff rc. til hvilke jeg og mener at kunde regnes Doct. Antonius Fyrstenberg Provst i Børlum, Hr. Henrich Parvus, hvilken sidste Bisp Mogens af Hammer kalder Kongens troe Tiener og Secretarius, i det Bref hos Hvitfeld, *pag. 1345.* og maaskee vel flere. Ja hvorfor ikke ogsaa Skipper Clement, der hafde jo lige saavel Befalning og Bestilling af Kong Christiern, som Claus Kniphoff? som Hvitfeld selv bemærker *pag. 1432.* endskiønt hand forvirrer sammestæds Tiden, og siger at dette skeede efter Kong Friderichs Afgang, da dog Claus Kniphoff var alt død og henrettet An. 1525. og Kong Christiern ofver 8. Maaneder førend Kong Friderichs Afgang i Fængsel.

(y) Povel Kempe ynskede jeg vel at hafve nogen mere Underretning om, end om en god Deel af de andre, saasom jeg holder for, at hand har været en god og dydig Mand, dog, som man pleyer sige, de fleeste andre ufortalt. Suaningius skrifver, (*lib. 3. cap. 4. §. 2.*) at Kong Christiern fandt hannem for sig til Torgaw i Meissen, hvor hand informerede Ungdommen i Skolen; tog hannem saa i sin Tieneste, og giorde

de ham til sin Vice-Canceller. Men hvad var hand, forend hand drog af Danmark derud? og hvorledes er hand kommen til dette Skole-Embede i Torgaw? Mand veed ellers vel, at Kongens Frue Søster, Churfyrstinden af Brandenborg residerede længe i bemældte Torgaw, i de Tider hun blef forfuldt af hendes Herre Churfyrst Joachim I. for Evangelii Skyld. Hun hafde stor Fortrolighed til bemældte Povel Kempe, og jeg har læst af hendes Brefve til ham. Efter at hand hafde været hos Kongen en Tidlang, har hand, formedelst det Burgundiske Hoffes Forfølgelse mottet forlade ham, som jeg slutter at være skeet circa An. 1529. eller 1530. Er saa dragen igiennem Friisland, og omsider til Saxen, hvor hand fra Wittenberg har skrefvet Kongen til An. 1530. den 3. Novembr. An. 1531. først in Augusto er hand igien reyst til Nederlandene, for at følge med Kongen, som da seglede derfra til Norge. Der findes et Bref, som Churfyrstinden sendte da med ham til hendes Hr. Broder, dateret Torgaw Tiisdagen for S. Laurentii Dag i bemældte Aar. Hun refererer sig derudi, til "hvad Povel mundtligen skal undervise Hans Naade om, og at Kon-"gen vil troe ham, ligesom hende self. Brefvet fra Kongen med Al-"bret Hondorff hafde hun bekommet, men ikke endnu seet Hondorff. "Hun hafde vel skrefvet Frue Maria (Dronningen af Ungarn, Kæy-"ser Carls Søster,) til, men (siger hun) jeg troer vist, at Frue Ma-"ria giør ligesaa meget paa min Side, som Kæyseren giør paa Eders "Side. = = = Det første Herren hielper Eders Naade, beder jeg "kiærligen og ydmygelig, at I ville tænke paa Eders arme, elende, "fattige, forladen Søster, og hielpe mig udaf min store Elende, Sorg "og Vedermod, som jeg uden Tal er udi, som Herren vel bekiændt er" 2c. At Povel Kempe var siden med Kongen i Norge, og tales ofte om af Hvitfeld, som om Kong Christierns Canceller, er nok bevidst. Men hvor hand, siden de komme til Kiøbenhafn, er afbleven, veed jeg intet om. Kand være, at hand er reyst igien til Tydskland, til Churfyrstinden.

(z) Mauritz Jenssøn, findes ogsaa næfnt iblant de sidst til Norge med Kongen ankomne. Kaldes af Hvitfeld (*pag. 1359.*) Kongens Secreterer, og siden (*pag. 1367.*) Kong Christens Skrifver.

(aa) Hans

(aa) Hans Hansson, er uden Tvifl ham selv, der har skrefvet dette Register. Hand var, i sin Velmagt, en anseelig Geistlig her i Riget, Præpositus Tostensis & Asnensis, men ingen god Ven af sin Biskop, Jens Andersson Beldenak. Kong Christiern brugte ham udi sine Ærinder til Rom, saavel de imod bemældte Biskop, som og andre, i Aaret 1515. og derefter. Om hans sidste Commission til Rom, som hannem tillige med Mester Povel Andersson, Cantor i Ribe, blef gifven Aar 1523. haver jeg talt et andet stæds. At hand, udi sin Landflygtighed med Kongen, er blefven omvendt til den sande Evangeliske Troe, hafves klart nok af dette Register beviist, ey allene ved det Vidnesbyrd, som hand gifver Wilhelm von Zwollen, men ogsaa af hvad hand til sidst siger om sig og Paulo. Og ved dette Nafn forstaaes Povel Kempe. Sagen har været denne: Den Tiid det Burgundiske Hof tog sig for Alvore fore, at vilde hafve Kong Christiern omvendt fra Lutherdommet, blefve de ivrige Lutheraner fra Hoffet forviiste, og hand har mottet lade dem fare fra sig, paa det de ey skulde være til Hinder i det som Burgunderne hafde fore med ham, og hvorom jeg tilforne i en anden Forhandling har talt. Siden skeede det i Aaret 1530. at Kong Christiern blef bragt til at skrifte hos en Papistisk Præst, communicere paa Papistisk, og vise saadan Omvendelse og Afbigt for sit Kiætterie, hvorom Cardinal Campegius og andre gafve ham Attestata, og recommenderede hans Sag til Paven. Om denne hans Gierning kand vel ikke hans forjagede Betientere, Povel Kempe og de andre, Hr. Hans Hansson, Hans Michelsson, Peder Stub &c. hafve faaet noget at vide. Thi saadant er gandske ey at slutte udaf det Bref, som Povel Kempe efter den Tiid, dog i samme Aar 1530. skref Kongen til fra Wittenberg, og jeg nys har talt om. Jeg troer og, at jeg ingen Utak skal fortiene, af dem som elske Gud og hans Ord, og som gide læst noget, vel enfoldigt, men derhos smukt og gudeligt af de Tider, hvis jeg her indfører samme Bref heelt og gandske:

"JEsu Christi Naade og Barmhiertighed være met
"Eder alletiid!

"Allerkiæreste Herre, Jeg gifver Eder ydmygeligen tilkiænde, "at jeg er kommet hid til Wittenberg 2. Uger efter Bartholomæi, og

 "agter

"agter med Guds Hielp at blifve her nogen Stund udi Vinter. Thi "min Værdt udi Ildenberg er død, og jeg hafver aldeles ingen Tak-"nemmelighed af Valentin. Jeg veed moxen aldrig hvad jeg skal giø-"re. Jeg maa fore Gud, heller kan ikke med god Samvittighed for-"lade Eder, efterdi J ville ikke gierne ofvergifve mig, og jeg veed vel, "udi hvis Maade jeg kan synderlige tiene Eder, om jeg motte være hos "Eder. Saa vilde jeg og ikke gierne, (det veed Gud,) være Eder til "Forsvarung; Thi jeg hafver stor Medynk med Eder, og veed vel "mesten Deel af Eders Leylighed. Saa ere og alle Ting her dyyrt. "Og ofver alt saa vilde jeg gierne tiene mine fattige Landsfolk med "den Naade Gud hafver givet mig i sit Hellige Ord. Saa veed J "og vel, hvad for stor Trang og Nødtørftighed jeg hafver selfver til "at sætte Huse med en Egteqvinde udi Herren: Hvilket jeg aldeles "ikke gierne vilde giøre uden udi mit Fæderneland. Thi jeg maa jo "mere agte min Næstes Salighed, end min egen Nød og Gafn. Der-"fore beder jeg Eder ydmygelige og gierne, at J ville, som min gode "Troe er til Eder, ramme mit beste. Jeg vil det trolige alle mine "Dage til Gud fortiene. Det veed Gud, jeg var helst hos Eder, at "tiene Eder udi hvis Maade jeg kand, og lide hvad Gud tilskikkede: "Men efterdi det kand ikke skee, befaler jeg Eder selfver alle min Ley-"lighed. Jeg veed vel at J skulde raade mig mit beste, Gud til "Ære; Thi jeg hafver ingen anden, til hvilken jeg kand nogen Troe "eller meget got fæste mig. Det fortryder mig, at jeg skal forsvare "Eder med min Sag, og veed vel hvor stor Sorg og Vedermod J haf-"ver paa alle Sider. Den ævige gode Gud skal vel frie og frelse Eder "ud af dette alt. O vilde Gud at jeg motte være hos Eder.

"Allerkiæreste Herre, befaler alle Eders Sag til Lif og Siel "stadelige udi den gode og trofaste Guds Haand, og sætter ingenlun-"de Eders Troe og Hiærte til nogen Creatur uden til Hannem allene: "Thi hand er og allene den rette og eniste Kæyser, Konge og Første, "som skal og kand hielpe Eder udi alle Eders Sager til Lif og Siæl. "Og ligesom J troer aldeles, at i des umueliger det siunes for Ver-"den, i des bedre kand hand og vil hielpe Eder; ligesaa og kand hand "og vil omstøde alle de, som sætter Haab og Troe paa Herrer og Før-

"ster,

"ster, i hvor god og møgelig deres Hielp synes for Verden. Men "Gud være Lof, som hafver rigelige gifvet Eder Forstand til at tilsee "Guds eniste Villie og Hielp udi alle Creatur. Hand hielper og trø-"ster hvorved hand vil, ved Kæyser, Herrer eller Førster: Dog er "hand ligevel den allene, som alle Lof, Tak og Ære skal hafve. La-"der ingen forfærde eller trænge Eder fran Guds Ord, eller JEsu "Christi Evangelio. Skulde de end alle falde fran Eder, Kæyseren "med hans Tilhængere, dog var J mægtig og riig nok Konge og Her-"re, efterdi J blifver hos Gud udi hans hellige Ord, og hand hos "Eder. Hvad er dog denne Verdens Tingester, at vi skulde noget giø-"re, tale eller hykle imod Gud, for alle hendes Herligheders skyld? "Det er intet uden Græs paa Marken, som udi Morgen kastes udi "Offnen. Jeg veed vel, at Sathan med hans Lædemode ere Eder "vrede og gramme, og vilde gierne bespotte Gud udi Eder: Men stan-"der hannem hart imod med Guds Hellige Ord, udi alle hans Fristel-"ser, og lader det aldrig falde fran Eders Hiærte og Øyne; og siger: "Viig fran mig, du slemme Sathan, Gud hafver sagt at jeg skal sætte "Troe og Love paa hannem allene, og det skal vel gange mig, naar den "rige og umilde skal blifve forbanded, hvilken sætte sin Haab paa Men-"niskene, Herrer og Førster. Og saa udi alle andre Maader da skal "Gud være Eders Hielper og Trøster, Kæyser og Herre, paa det sid-"ste til ævig Salighed. Og forvarer Eder vel fore Bugens Hykklere, "hvilke andet raader Eder imod Gud; Thi de adspøre deres egen Nyt-"te og Gaffn, og ikke Guds Lof og Eders Salighed. Men efterdi, "Gud være Lof, J forstander dette alt bedre end jeg kand skrifve, og "J hafver og udi andre Stæder herom meget skrefvet. Og synder-"lige skref jeg Eder til udi det sidste Bref af Friisland med Knud Skrif-"ver, og dertilmed om alle min Leylighed; hvilket jeg troer at J haf-"ver ikke fanget. Allerkiæreste Herre, beder Gud idelige om en sta-"dige og reen waraftige Troe og Klogheb, at J kunde alletiid ofver-"vinde Sathans Listighed baade udi Eders egne og Eders kiæreste Sø-"sters og alle andre Sager: At J skulle jo intet bevillige eller beslut-"te imod Gud og hans hellige Ord. Vilde J og verdes til at byde "mig et Ord til igien. Men strax efter den største Vinter vil jeg sen-"de Eders troe Tiener Peder Stub til Eder, og vil og selfver med-

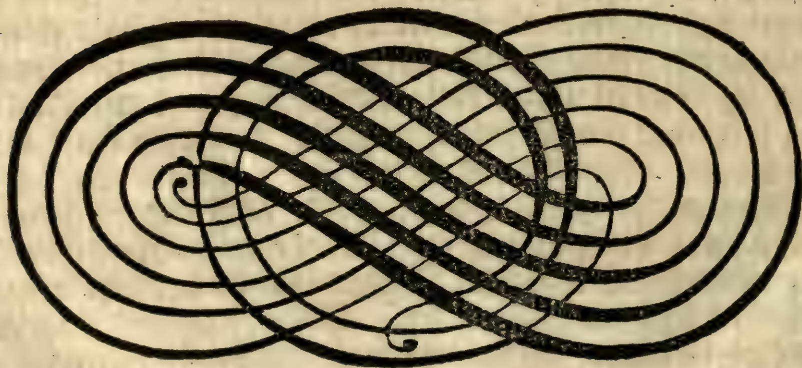
 "kom-

"komme, om Eder saa raadelige tykkes. Den Evige Gud beskærme "Eder udi Evighed for alt ondt til Lif og Siæl. Skrefvet udi Wit- "tenberg 3. Novembris Anno 1530.

Paulus Kempe, Eders troe Tiener af Hiærtet."

Udskriften: "Serenissimo & Christianiss. Principi, D. Christierno 2. Danorum &c. Regi, optimo suo Dno & Mæcenati clementissimo.

Ord-Skrifningen, eller Orthographien, af dette Bref har jeg med Fliid ey vildet paa-agte eller efterfølge, for ikke at giøre nogen kæed af at læse det til Enden. Den er saadan, at mand kiænder, det Mandens Sprog har været meget bredt (som mand siger,) i Udtalen, efter den Jydske Mund-Art. God, heder hos hannem guoid; hos, huos; dyyrt, dyørth; Guds Ord, Guds Ourd; Hiærte, Hiarthe; hykle, høggele; Fristelse, Fræstelse &c. Det Verbum forsvare, betyder her i Brefvet, at besvære, eller være til Byrde og Tynge; og Forsvarung, heder Tynge og Besværing. Af Stilen kand vel ogsaa mærkes, at det er med selfsamme Pen det Christelige Bref er skrefvet, som Kong Christiern skikkede fra Opslo til sin Hr. Farbroder Konning Frederich, den 3. Julii 1532. fem Dage forend hand gik til Skibs derfra. (Hvitf. *pag. 1378. ff.*)

Regi-

Register.

A.

B.

C.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

Corrigenda.

Pag. 6. lin. 3. læs endnu for endu.
p. 13. l. 26. læs deres Faders Halv-Broder for deres halvbroders Søn.
p. 46. l. 10. læs Meursius.
p. 53. l. 5. læs Beskaffenhed.
p. 179. l. 18. læs Sigende.

